

67-2

199

ROŽU SLEPKAVA

Viss labācunā, ko esmu spējis
ielikt savas literārajos sacerējumos,
nācis no tautas dzirdes, Cīnītāja
tauta bijusi balss, es - tikai viņas
atbalss.

Andrejs Lepits
10. VII. 1967

68 - 702

ANDREJS UPĪTS • NOVEĻU IZLASE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

L 67-2
199

810c

VIA LIBRIS
VIA LIBRIS
68-1021

ANDREJS UPITS

ROŽU SLEPKAVA

 IZDEVNIECĪBA «LIESMA» RĪGĀ 1967

Vija Lāča Latv. PSR
Valsts bibliotēka

L2
Up 486

~~68-702~~

0309069186

MĀKSLINIEKS G. KROLLIS

7-3-3
1967-74

ājiņa, kur atradās Laicenes fotogrāfa Miķeļa Maigā darbnīca, stāvēja pašā tirgus malā. Pa logiem varēja redzēt dubļaino, nebruģēto tirgus laukumu ar saslauku čupām gar malām un pumpja būdu ar nošķiebušos jumtu viduci. Tirgus dienās pie pašiem fotogrāfa logiem stāvēja kurzemnieces kulba ar kupinātu pienu, putrainiem un dzīviem sivēniem. Kliņģeru vezums vīra augstumā, pa kuru kāpelēja pārdevējs ar visiem zābakiem un čerkstošā balsī neapnicis izkļiedza savu mantu. Uzslietas ilkss galā locījās pāra virknes kliņģeru — tās varēja redzēt pār visu laukumu. Pa gabalu spīdēja izkārtie un uzstītie bāli sarkanie gaļas gabali, burkānu un pusgatavu kāpostgalviņu kaudzes, no visiem stūriem skanēja sivēnu kviekšana, vistu un pīļu čiepšana, zosu gāgāšana. Visur redzēja nervozu skraidīšanu un dzirdēja bāršanos... Tikai pelēks putekļu mākonis nesteigdamies pacēlās mazliet uz augšu, pašūpojās pār pelēkajiem un zaļajiem jumtiem, paglaudās gar kliņģeru virknēm ilkss galā un lēnām grima atpakaļ.

Miķelis Maigais tādās dienās nepavisam nerādījās

pie loga. Viņam riebās netīrais tirgus laukums ar sarkanajiem gaļas gabaliem, ar putekļiem un nepanesamo smaku, ar tuklajām saimniecēm, kurām iedegušie vaigi spīdēja sārti kā rudens āboli piesaulītē. No paša rīta viņš nolīda pie vienīgā loga sētas pusē un nervozā uztraukumā klausījās, vai tikai kāds nenāk. Viņa jutīgais deguns bez kāda iemesla jau oda silķu, skābētu gurķu un sivēnu smaku!

— Pū — cik prozaiska un neglīta šī pasaule!

Pa sētas lodziņu, īstenībā gan tikai puslogu, varēja redzēt upi, kura tecēja tepat aiz sētas. Lēnām, gurdeni, bez trokšņa, kā pussastindzis svina kausējums slīdēja upes platā lente. Retumis pa šo malu, ūdenī šūpodamies, aizpeldēja garām sadauzīts, caurumains trumulis vai cits kāds nederīgs priekšmets. Viņā pusē, taisni pretī, pacēlās stāvs, kails kalns, uz kura augšējās malas auga veca, lika liepa. Apakšā peldējās bars zosu — kā baltas punktiņi viņas tur augu dienu ņirbēja pret krasta pelēkumu. Pret kalnu lēnām kustējās vientulīgs braucējs, un gurdeni, kā negribēdama vilkās viņam pakal dzeltena putekļu strīpa.

Vientuļi... karsti... garlaicīgi...

Citām dienām Maigais parasti sēdēja otrā istabā pie galda, snauda un pamodies aplūkoja tur saliktās ģimenes. Šorīt viņš tām ne acu neuzmeta, sēdās tik pie loga un, acu nenovērsis, lūkojās upei pāri, kur iesāņus lejā, uz paša krasta, bij muiža. Muižas parks sniedzās līdz pat upei; pa zaļajiem kokiem un krūmiem tur šad un tad redzēja kaut ko baltu pamirdzam. Maigajam tad katreiz ūsas notrīsēja, lūpas pašķiebās, un seju pārklāja savāds mirdzums.

Sodien viņam bij jāiet pāri uz muižu fotografēt . . . ap pusdienu . . . Viņš zināja, ka tas baltums tur viņā pusē bij — muižas jaunkundze . . . Varbūt viņa nevarēja sagaidīt fotogrāfu, nāca lūkoties . . . To iedomājoties, Miķelim Maigajam karsts izplūda pa visiem locekļiem — abām kājām lielie pirksti notirpa, pa galvas ādu nobrauca kā ar asu susekli, un mati kā no maza viesuliņa sagriezās pinkās. Uzlēcis viņš pārskrēja pār istabu — divas reizes uz priekšu, divas atpakaļ, nosēdās un, galvu rokās atspiedis, iekaisušām acīm skatījās atkal. Acis sāka žilbt no saules mirdzuma, kurš ūdenī kļuva ar katru acumirkli spilgtāks.

Sodien trešā diena, kā Miķelis Maigais bij dabūjis paziņojumu iet uz muižu fotografēt. Trešā diena, kā viņš te sēdēja pie šī loga un, acu nenovērsis, lūkojās uz zaļo parku. Naktīs viņš negulēja, mocījās kā ar lietuvēnu un, uz acumirkli aizsnaudies, tūliņ redzēja muižas jaunkundzi baltā uzvalkā un rozēm matos . . . Vārdu sakot, Miķelis Maigais bij iemilējies muižas jaunkundzē.

Šitās slimības pirmās zīmes parādījās jau priekš kādiem pieciem gadiem, kad Maigais tikko bij nomeeties Laicenē un kad muižas jaunkundze vēl staigāja pašos svārciņos un ar puikām kāpelēja pa parka ābelēm. Bet toreiz vēl lieta nebij tik karsta. Īstā mīlēšana sākās no tās reizes, kad Maigajam tā muļķīgi izgāja ar Garmatu Dori.

Dore bij tepat kāda tuvīna saimnieka meita un nāca pie Maigā fotografēties. Maigajam viņa diez kāpēc iepatikās. Viņš skaidri redzēja, ka viņa gara, sausnēja, pelēkiem matiem, ka kreisā acs viņai maz-

liet šķība, bet patika un patika . . . Un nākošā svētdienā viņš nopirka mārciņu bonbongu un pusmārciņu šokolādes. Bonbongas iebāza svārku krūšu kabatā, šokolādi bikšu kabatā, izvilka no platmales apakšas divas palielas matu sprogas uz pieres un aizgāja uz biedrības zaļumu balli tuvējā aplokā, kuru diezin kāpēc sauca par kalnu. Bet velts bij viss brīdiens pa dūksnaino ceļu, un velti bij izdots pusrublis par bonbongām un šokolādi. Netika viņš ne līdz izstieptajam striķim, palika kā atsities un vairāk kā pusstundu nostāvēja, skatīdamies uz zaļumu vietu. Ko viņš tur redzēja? — Pašu pirmo viņš ieraudzīja savu izredzēto jaunkundzi. Tā stāvēja uzkalniņā kā Zauls — veselu galvu garāka par visiem citiem — un ēda kūku, noņēmusi to no milzīgas skārda paplātes, uz kuras bij vēl laba tiesa tādu pašu ēdamo, bez tam vēl trīs augļu ūdeņa pudeles, gabals pazīstamās Laienes desas, glāze ar noplēstu malu un nazis, kuram tikai vienā malā kāts. Visu to turēja uz rokām saimniekdēls lielām, melnām ūsām un paprāvu kušķi arī pie apakšējās lūpas. Pār balles laukumu aizelsies skrēja otrs saimniekdēls divām pudelēm rokās un pa pāram katrā padusē, kamēr trešais pie bufetes nez ko grābstījās pa visām kabatām un izmisis lūkojās uz kalniņu, kur stāvēja jaunkundze. Bet viņa smaidīja lielu un platu smaidu, — smaidīja i tam, kā kūkas ēda, i tam, kurš skrēja ar pudelēm, i tam, kurš tur no bufetes lūkojās šurpu, i visiem citiem, kas bij tuvumā. Tikai toreiz Miķelis Maigais sāka saprast Garmatu Doreš mīlestību . . . Kā straume, plata un sekla, tā plūda un apņēma visus, kas tuvumā . . . Un apgriezās Maigais, nosēdās zem melnalkšņu krūma uz

slapja ciņa, apēda pats savas bombongas un šokolādi un... raudāja...

No tās reizes viņš sāka ienīst visas zemnieku meitas ar viņu brūni nosvilušajiem vaigiem, lielajām, rupjajām rokām un nejēdzīgiem apgērbiem. Un jo karstāk viņš no tās reizes iemilēja muižnieka jaunkundzi. Saticis katreiz sveicināja un no viņas smaida pārlicinājās, ka arī viņa to milēja. Maigais ticēja, ka tikai pie augstākas šķiras sievietēm var atrast to neapzināto daiļuma sajūtu, kura parādās augumam skaisti pieguloša apgērba izvēlē, matu sasukājumā, gājienā, smaidā... Tikai muižnieku jaunkundzes lasīja Špilhāgena un Ebersa romānus un dekadentu dzejas un saprata sevišķo baudu, kura slēpjas divu siržu savstarpējā magnētismā. Bez tam šitās jaunkundzes zināja dziesmu par diviem ķēniņa bērniem un prata ar savu izredzēto bēgt projām... *Sie mussten beide sterben, sie hatten sich viel zu lieb*, — Maigais deklamēja, un asaras saskrēja viņam acīs.

Tikpat kā bildē viņš redzēja, kas tur viņā pusē, muižā, notiksies. Sastāsies pie lapenes ieejas visa lielskunga dzimta — pats, pati, viņa un šie... Lielskungs pa paradumam pagriezīs savu vienīgo īsto aci un bargi lūkosies viņā, kamēr otra stikla acs raudzīsies kaut kur sāpus pār šķūņa jumtu, — viņš katrā ziņā nopratīs, ka jaunkundzei ar fotogrāfu noslēpumi... Viņa meita — veco bruņinieku pēcnācēja un viņš — Laicenes fotogrāfs!... Skandāls!... Bet Maigais neliksies ne protot veča dusmas, atstās savu aparātu, pieies pie grupas, palocīsies, pagriezīs jaunkundzei ģimīti vairāk pret gaismu, pacels zodu uz augšu, ieskatīsies acīs... Eh! — Maigais tecīņus pār-

skrēja divas reizes pār istabu. — Ar vienu skatienu viņi sapratīsies... Tajā būs izteikts viss, ko viņi viens pret otru jūt, būs izteikts, kur viņi satiksies no rīta, kur vakarā, pa kurienu viņi bēgs projām, ja vajadzēs: pa Daugavu augšup laivā, pa dzelzceļu uz Ameriku vai Parīzi, vai leišu kulbā uz Jānišķiem...

Pie durvīm tirgus pusē kāds sāka grābstīties. Nekas Maigajam šajā acumirkli nebij tik neciešams kā traucējums no romantiskajiem sapņiem. Viņš paņēma savu aparātu un citus vajadzīgos daiktus, izskrēja laukā un steidzās uz upmalu pie laivas. Sen salīgtais pāri cēlājs sēdēja malā uz akmeņa un kā negribēdams ēda, kozdams no milzīga gabala pelēkas maizes, kuru Laicēnē sauca par baltmaizi. Maigais jau pa gabalu tam uzklīdzēja un pusteciņus steidzās uz laivu.

Laivinieks nesteigdamies piecēlās, iebāza maizes gabalu svārku kabatā, paskatījās uz savu ēnu un lēnām čāpoja pa akmeņaino nokalniņu lejā.

— Par agru... — viņš rūca un sparīgi izpūta ūsās.

— Žiglāk, žiglāk! — Maigais skubināja, laivā nosēdies, fotografējamo aparātu kājām pieturēdams, lai nevalstās.

Laivinieks kā mēģinādams iemērca ūdenī vienu airi, otru, izcēla laukā un, acis piemiedzis, skatījās, kā sudraba piles krita atpakaļ ūdenī. Tad nosēdās, sagrozījās, iesplāva rokās un sāka lēnām irties. Laiva tikko manāmi kustējās no krasta projām.

Maigais sakoda zobus no nepacietības. Dīvainā likumā saliecās uz priekšu, gribēdams kaut kā paātrināt laivas neizturami lēno gaitu. Bet laivinieks, vai nu no saules mirdzuma, vai cita kā acis piemiedzis, laiski lūkojās Maigajā, it kā viņam būtu nospriests

izskaitīt, cik punktu jaunkunga modernajā kakla apsienamā. Maigais noprata, ka šo cilvēku nav iespējams saskubināt ātrāk, tāpat kā to pelēko, flegmātisko upi, kura kā svina kausējums slidēja uz leju. Ne vēja, ne vilnišu . . . Pa viņu pusi tikko, tikko kustējās aizkavējies plostš. Tam priekšgalā politis baltā kažociņā, basām kājām un pliku galvu locīdamies kustināja lielo, čikstošo drigalku. No sarkanās sejas raudzījās divas maziņas, spalvām apaugušas actiņas, izmisušas par velto, bezsekmīgo darbu: pelēkā straume lēnām virzīja plostu uz malu. Pa vienādiem starpbrīžiem no salmu būdas uz plostā atskanēja smaga aizsmakusi balss: «Лево-о-о . . .»

Maigais iespieda galvu rokās un skatījās atpakaļ uz Laiceni. Akmeņainais krasts kļuva arvien zemāks un zemāks, pilsētiņas mājeles kā sarāvās, kā pieplaka uz tā. No šejienes nevarēja manīt ne pilsētiņas netīrumu, ne smaku. Pelēkie un zaļie jumti vāji mirdzēja saulītē. Pār visu nogulies slāpējošs, nekustināms gurdenums, un no tā reizēm izcēlās Garmatu Doreš sausnējais augums ar pelēki rūsganajiem matiem un plato, duļķaino smaidu ap saspīestajām lūpām . . .

Laiva vēl nebij lāgā piedūrusies pie krasta, kad Maigais jau izlēca malā, uzklīdza laiviniekam — gaidi! — un tecīņiem laidās gar muižas parka sētu augšām. No skrējiēna pastāvā kalnā un no uztraukuma viņam reizēm vai elpa aizrāvās un sviēdri lāstekām pilēja no pieres. Aiz vārtiem, pa kuriem starp dārznieka māju un kungu ledus pagrabu varēja ietikt muižas pagalmā, viņš uz britiņu apstājās, atelsās un apraudzīja kakla apsiēnamo. Tad noslaucīja sviēdruš, izvilka šķipsnu matu uz pieres un, druscīņ

grīlodamies, uzgriezās uz celiņa, kurš noveda pie kungu mājas lielajām durvīm.

No kaut kāda aizžogojuma izlēca liels, pinkains suns atplestu nejauku muti, izkārtu gļotainu mēli, apošņāja Maigo un viņa aparātu. Vienaldzīgi un kā negribēdams vai izpildidams nepatikamu pienākumu, mazliet iekoda fotogrāfam kājā, leļpus ceļgala, un tad tikpat vienaldzīgi sāka dzenāt pa pagalmu vistas.

Lielskungs, uz verandas pītā šūpuļa krēslā atgāzies, lasīja «Düna-Zeitungā» par zaķu tiesībām. Vistu ķerkšanas iztraucēts, saīdzis pacēla galvu. Laikam gan Maigo ar viņa aparātu noturēja par klejojošu leijerkastnieku, jo savēcināja ar ceitungu, kā mušas gaiņādams, un skarbi iesaucās:

— Nevajag... nevajag! Lūdzu troksni netaisīt!

Tad pavisam nozuda aiz savas avīzes. Maigais, dūšu saņēmis un nokāsējies, nāca tikai tuvāk.

— Atvainojiet, cienītais kungs, bet esmu pazīnots... Jūs paši man likāt nākt...

Kas līcis nākt? — Lielskungs nekā vairs neatminējās.

Tā un tā — Maigais ņēmās izstāstīt un izskaidrot. Bet ar vienu aci pie tam lūkojās uz ēku logiem, ar otru uz parka krūmiem — sak, vai kur nemanīs pamirdzam balto uzvalku... Nemanīja... Laikam nabaga meitēns no prieka un kauna kur noslēpies...

Lielskungs beidzot saprata, palocīja galvu, nolika avīzi un nokāpa no verandas...

— Vai jūsu aparāts labi fotografē? — viņš prasīja un neuzticīgi nolūkojās Maigajā.

— Ļoti labi... jaunākās sistēmas... — Maigais

paskaidroja un, parkā lūkodamies, neviļus sastiepās uz pirkstu galiem.

Lielskungs, sekodams Maigā skatienam, ar pacēla galvu un, ieraudzījis paaugstu pie kļavas ar četrām nagliņām piesistu putnu, paskaidroja:

— Pūce... Vakarrīt nošāvu — trīs cāļus saimniecei aiznesusi... Vai jūs jau sen nodarbojaties ar fotografēšanu?

— Piektais gads.

— Hm... nu, palūkojiet... Es nemīlu neveiklu darinājumu.

— Nebaidieties, būsiet mierā.

— Hm... nāciet.

Viņš gāja pa priekšu, Maigais iepakaļ — pa celiņu uz staļļu un šķūņu pusi. Maigajam, lūkojoties lielskunga cēlajā gaitā un iedomājoties nākamos notikumus, uztraukums pamazām pārgāja un kļuva puslīdz jautri ap sirdi.

Bet kur tad lielskungs gāja? Vai tad viņš ar savu dzimtu gribēja staļļa priekšā fotografēties? Maigais jautri pasmaidīja, bet jautāt viņam izlikās nepieklājīgi. Viņš vairs nelūkojās pēc jaunkundzes, nodūra acis un skaidri juta, ka kaut kur no kāda ceriņu vai akāciju krūma uz viņu lūkojas pāris mirdzošu brūnu acu un bāli sārtā seja tvīkst nevaldāmā uztraukumā...

Koki un krūmi, krūmi un sētas — bezgala daudz zaļumu visā šajā muižā. Paspīd celiņa līkums starp krūmiem un nozūd, izlien ēkas stūris vai jumta čukurs no lapu biezokņa un ieraujas atkal. Kaut kur, tepat sāpus, dzird runājam, dzird staigājam, bet tikai acumirkli — vilnis, rāmi čaukstošais vilnis visu

apņem un noslāpē. Tikai pazīstamā staļļu un govju kūts smaka kļūst arvien sīvāka un asāka, tā ka Maigajam pāra reižu jāieklepojas.

Beigās viņi iznāca uz maza četrstūra laukuma. Riņķī apkārt ap to redzēja staļļu un kūts pakalšienas, pa ēku starpām mirdzēja zaļumi. Viss laukums noklāts pērno salmu paliekām, pār kurām garenās peļķēs vietvietām gulēja sarūgusi brūni zaļgana virca. Pie tuvākās ēkas suņu būda vai cūku aizgalda, pa to kas spalvains kustējās un ņurkšķēja.

Maigais aplaida apkārt tikai vienu nevērīgu skatienu un aizspieda degunu, nevarēdams panest smaku, kura no šejienes bagātīgi plūda uz visām pusēm. Viņš vēl nesaprata, ko lielskungs te meklēja.

— Nu, sagatavojieties... — lielskungs teica.
— Hm... paaicināšu lielmāti un freileni...

Lielskungs aizgāja, bet Maigais palika pie sava aparāta stāvam. Izdomāja atkal cauri visu savu neskaitāmas reizes sapņoto sapni, sākot ar acīs ieskatīšanos un beidzot ar bēgšanu naktī, laivā, pa mēness apspīdēto upi... Eh — viņš izstiepa rokas uz priekšu — kas šitā pasaules kvēle pret to karstumu, kurš kvēloja viņa krūtīs!

— Nu, vai esat sarīkojušies? — viņš piepeši izdzirda lielskunga skarbo balsi.

Kā dzelts Maigais apsviedās un, neskatoties uz piesaules lielo karstumu, palika kā sasalis. Pāra soļu aiz viņa celiņa galā spīdēja divi saulesargi, viens sarkans ar melnu turētāju, otrs balts ar niķelētu mirdzošu kātu, sudraba bārkstīm gar malu. Zem sarkanā saulesarga atradās resns, pelekraibā uzvalkā slēpts augums, zem baltā — vēl baltāks, tievs, graciozs, ar

milzīgu puķu kušķi augšgalā. Ne vienas, ne otras sejas nevarēja redzēt, jo pie deguna piespiestie lakati tos pavisam aizsedza.

Maigais tā sastulba, ka tikko pacēla cepuri, paplēta muti un — vairāk nekā... Skatījās un nemanīja, ka no kūts atskrēja liela muša un nosēdās viņam uz pieres.

Lielskungs nicinoši sarāva pieri.

— Drīzāk... drīzāk... — atskanēja no sarkanā saulesarga apakšas.

Maigajam zeme bīstami ieliecās zem kājām... Kā — arī viņa vēlējās drīzāk! Laikam galva reiba viņa tuvumā... Kur tad viņi stāsies... Ko viņš te lai fotografē?

— Vai nevajadzēs pavilkt drusku laukā! — lielskungs lūkojās fotogrāfā.

Fotogrāfs lūkojās lielskungā.

Pēc kāda acumirkļa lielskungs, plecus paraustījis, piegāja pie suņu būdas vai cūku aizgaldas un citu pēc cita izvilka no turienes — lielu, melnu un netīcami novārgušu kuci ar četriem netīriem kucēniem.

— Vai šitā varēs?... Bet, lūdzu, stādiet taču savu aparātu, ko jūs plātāt muti. Jeb vai jūs gribat papriekšu līgt maksu? Esmu pieradis maksāt, cik prasa. Priekš kādiem gadiem mani ar šito pašu kuci fotografēja — toreiz bij divi kucēni — aizmaksāju piecus rubļus un pusrubli dzeramnaudas. Ko — var būt mierā!... Bet tad darbam vajag būt labam, es mīlu akurātību... *Ledy, ruhig!*

— Papa, ko tas cilvēks snauž! Ātrāk!... — lielskundziski nervozi atskanēja no baltā saulesarga, un nu zem sarkanā atbalsojās:

— Ah, ātrāk! ...

Piepeši kļuva tumšs, un Maigais redzēja, ka pa šo tumšumu krusteniski zibsnī savādas ugunīgas svītras. Nekā nesajēgdams, viņš sāka stīvi rīkoties gar savu aparātu.

Bet visi daikti viņam slidēja no pirkstiem laukā. Tā vien nāca prātā reiz cirkā redzētais skats, kur klauni vikšojās un ākstījās veselu pusstundu ap amerikāņu ātrfotogrāfijas aparātu. Likās, nupat, nupat atskanēs skatītāju smieklī un aplausi ...

— Pasteidzieties taču ... — lielskungs pavisam nepacietīgi skubināja. — Te no tās smakas jābeidzas.

— Tūliņ ...

— Retas sugas eksemplārs, — lielskungs teica, pamādams uz to pusi, kur kuce sēdēja, bēdīgi galvu nokārusi, kamēr kucēni kūleņojās un smilkstēja. — Piecdesmit rubļus es par viņu aizmaksāju ... Kucēni katru gadu — pa trīs, pa četri ...

Kuce bij piecēlusies, klibodama vilkāš ap saviem bērniem un laizīja tos.

— Žiglāk ... — lielskungs mudināja. — Viņa aizies.

Maigais norāva aparāta stobram aizsega cepuri un pēc pāra acumirkļiem atkal uzmauca. Un tad palīda zem melnās segas it kā palūkoties, kā fotogrāfija izdevusies. Bet zināja jau: kucēni visi četri redzami, bet no mātes tikai astes gals ...

— Nu? — lielskungs nepacietīgi iejautājās. — Labs?

— Labs ... — kā no kapa atskanēja zem melnās drēbes.

Laukā līzdams, Maigais tikko neapgāza savu aparātu. Bāls un nosvīdis atkal grīņojās gar to.

— Fui, cik garlaicīgs cilvēks! — jaunkundze teica pusbalsī, bet tā, ka labi varēja dzirdēt.

Abi saulesargi nozuda aiz krūmiem.

Fotogrāfa pāri cēlājs sēdēja atkal upmalā uz akmeņa un ēda maizi. Te viņš ieraudzīja Maigo. Kā viesulis tas drāzās no kalna lejup, aparātu vīcinādams un kratīdams tā, ka pa iekšu tur skanēja un grabēja. Neskrēja vis uz laivu, bet taisni uz upi. Laivinieks paskatījās ūdenī, paskatījās Maigajā, palocīja galvu un lēnām nokoda vēl vienu kumosu. Acis piemiedzis, paraudzījās saulē un laikam norēķināja, ka priekš peldēšanās pats labākais laiks.

Bet fotogrāfs šoreiz vēl neskrēja slīcināties. Pašā ūdens malā pasitās sāpus un ieklupa laivā.

— Brauc, brauc! — viņš stenēja un saļima.

— Njā... jābrauc būs... — Laivinieks lēnām virzījās uz savu sēdekli un iesplāva rokās.

— Brauc! — Maigais iebļāvās.

Laivinieka acis pamirdzēja neliekuļota ziņkārība.

Maigais nesajēdza vairs pats, ko darīja. Atvēzēja kulaku uz sišanu.

— Nu, nu... — laivinieks norūca, un acīs viņam aiz ziņkārības vēl kaut kas pamirdzēja... — Nu... nu...

Un tā visu ceļu viņš laiku pa laikam paskatījās uz Maigo un rūca:

— Nu... nu...

Bet Laicene nāca arvienu tuvāk un tuvāk. Pār jumbtiem un skursteņiem Maigajam atkal smaidīja Garmatu Doreš kalsnējā seja. Fotogrāfam no šitā smaida kļuva tā ap sirdi kā cilvēkam, kam jāgulstas seklā, sasīlušā piļu diķa ūdenī, kur virsū zaļas, glumas

gļotas, bet pa apakšu čum un mudž visādi astaini un kājaini mūdži . . .

Aparātu viņš istabā nosvieda tā, ka tas skanēdams un grabēdams aizvēlās kaktā. Viņš neticēja, viņš nevarēja un negribēja ticēt, ka atkal jādzīvo šajā krēslajā, piesmakušajā istabiņā bez viņa skaistā romantiskā sapņa . . .

Viņš nevarēja bez tā dzīvot . . .

Laukā izskrējis, viņš norāva no sienas tur uzkārtu vitrīnu ar ģimetnēm un trieca uz zemes tā, ka stikls saplīsa drumslu drumslās. Istabā saplēsa vienīgo podu, kurā auga pusnovītusi gloksinija. Saplēsa pāri stikla fotogrāfiju rāmišu. Gribēja plēst arī mazo spoguļīti, bet ieskatījās tajā un, ieraudzījis savu seju, nokaunējās un neplēsa. Pusstundu nosēdējis, lēnām piecēlās, salasīja stikla drumslas, tad, maciņu izvilcis, sāka skaitīt un rēķināt . . . Ilgi viņš skaitīja un rēķināja un beidzot, galvu rokās atspiedis, grūti nopūtās: septiņdesmit kapeiku iztrūka, lai visu saplēsto atkal pienācīgi varētu izlāpīt.

Dzīvos un lāpīs, lāpīs un dzīvos . . .

1903.

1903 - 08

ijušais skrīvera palīgs uzmanīgi pašķīra velēnas, lai nenolauztu bālo meža rozes ziedu, kas uz viņa kapa bij izplaucis starp cīesām un vibotnēm, un izlīda laukā. Vispirms krietni izstaipīja divu gadu ilgās gulēšanas saliektos kaulus — tie vienīgie vēl bij atlikušie no viņa garā, kalsenā auguma — nožāvojās un tad, jāteniski uz sašķiebtā krusta nosēdies, sildījās mēnesnīcā. Caur kapsētas krūmājiem vietvietām redzēja dzeltenbaltus, gludi spīdošus skeletus — tie visi bij miroņi, kuri flegmātiskā nekustībā sēdēja katrs uz sava krusta vai kapa. Pāris jaunāko un aušīgāko nogājuši lejā un ceļmalas kārklos biedēja gājējus.

Krūmos iepogājās lakstīgala. Skrīvera palīgs uztrūkās no domām un nopurinājās.

— Pagāna putns! — viņš norūca un ar izdēdējušo rokas stilba kaulu novilkā gar pieri: uz tās šē mēneša tveicē bij sakrājušās lielas sviedru lāses. — Ne dienu, ne nakti tev nav miera no viņa. Nožņaudzams.

Un garie pirkstu kauli tā vien sāka locīties kā uz žņaugšanu. Bet lakstīgala, it kā apzinādamās sava

traucējuma, drīz pavisam apklusā. Skrīvera palīgs nekustēdamies sēdēja un sildījās mēnesnīcā, un domāja savu mūžības garo domu. Bet pēc laba brīža viņš sev iebļakus izdzirda tādu troksni, kāds ceļas, kad, galvu griežot, kakls beržas pie augstas, modernas apkaklītes. Īgni pagriezies, viņš ieraudzīja savu kaimiņu, agrāko muižas vagaru. Tas sēdēja, rokas uz ceļgaliem salicis. Dzeltēpelēkie stilbi vāji spīdēja nātru un dadžu cerā — tajā vietā, kur priekš gadiem trīsdesmit četrdesmit uzmeta viņa kapu. Vagars pamāja skrīvera palīgam ar galvu un atņirdza zobus: viņš gribēja smaidīt.

— Labs vakars! — viņš sveicināja un pagrieza galvu. Nu skrīvera palīgs redzēja, ka tie bij vagara kakla skriemeļi, kas kustoties čīkstēja. — Tas ir labi, ka tu esi iznācis ārā. Jaunam cilvēkam vajag priša gaisa. Mēness ar šovakar maktīgi silda...

Skrīvera palīgs ne vārdiņa neatbildēja, tikai dusmīgi noņņācās, pašķīra velēnu un līda kapā atpakaļ. Ar savu kaimiņu viņš no laika gala nevarēja sadzīvot. Skrīvera palīgs bij izglītots cilvēks. Viņam riebas vagara vecmodes izruna un vispār pļāpāšana, ar ko vagars traucēja viņu domāšanā. Bet šovakar viņam tur apakšā nepavisam nepatika: tumšs, mitrs un auksts, miegs nemaz nenāca un neparko nevarēja aizmirst, cik silti augšā spīdēja mēness. Pēc maza brīža viņš atkal izlīda laukā. Flegmātiskais vagars sēdēja tāpat kā pirmiņ un snauda, bet, skrīvera palīgam parādoties, tūliņ atmodās.

— Prātīgāk ir, — viņš palocīja galvu, pie kam viņa kakla skriemeļi atkal čīkstēja. — Izgulēsies jau gan: tagad, pa vasaru, tās dienas pavisam bez gala.

Piesēst vien, krustdēl, tikpat jau nekur neaizskriesi.

Skrīvera palīgs piepūties nosēdās.

— Es nesaprotu, kas tevi, vagar, dīda. Dzīvs būdams, tu naktīs miega negulēji, skrēji pats, dzīni laudis — un nomiris ar nelieci citiem miera.

Vagars pat iešķaudījās no prieka par to, ka viņa klusais kaimiņš ar reiz sāk runāt, bet savaldījās un vienaldzīgi prasīja:

— Ko tad es tev daru?

— Nu, ko tu mani neliec mierā! Ko tu te pastāvīgi runā un neļauj man domāt.

— Diez par ko tu tā domā?

— Par ko es domāju, to tu nesaproti. Nav nemaz vērts ar tevi par tādām lietām runāt.

— Par kādām lietām?

— Eh! — skrīvera palīgs dusmīgi nošņācās. — Tad saproti, tā ir tāda doma, ko es domāju... tāda doma... Bet ko tur runāt, vai tu, duraks, nu ko jēdzi.

— Runā vien, tikpat jau tev tā kā tā miera nebūs no manis.

— Redzi, es šito domu sāku domāt tūliņ pirmajā naktī, līdz mani še ieraka. Bet baidos, ka nepaspēšu līdz galam izdomāt: pietrūks laika.

— Tad jau briesmīgi gara doma, — vagars iemetināja, un viņa sīkajā balstiņā bija dzirdama tāda kā zobgalība. Pēc tam viņš atkal nošķaudījās, jo nesen, gadus piecus atpakaļ, bij apsaldējies un dabūjis iesnas, kad jauna gada naktī spokojās pa muižas vecajām rijām.

— Garāka nekā visa mūžība šī doma, — skrīvera palīgs turpināja, vagarī neklausīdamies. — Un

aptver visu manu divdesmit divus gadus garo mūža gabalu, pēc kārtas katru dienu, katru stundu, katru acumirkli par sevi. Par katru minūti manā mūžā man tagad divi gadi ko domāt un vēl ilgāk — jo mazāk es, viņā dzīvojot, esmu domājis, jo vairāk jādoma tagad. Toreiz likās, ka vienai dienai ar otru nebūtu ne mazākā sakara, katra nāca par sevi ar savām bēdām un raizēm. Bet tagad nu es saprotu, ka tā nebij. Viens acumirklis ķērās otrā kā ķēdes riņķi cits citā, doma par vienu pinas un saistās ar domu par otru, trešo . . . un tā, arvienu tālāk pīdamies un saistīdamies, plešas plašumā kā bezgalīga tīkla audi. Katrs acumirklis ir priekšējā sekas, nē, tūkstošu bijušo sekas un tūkstošu nākamā cēlonis . . . Un nekad cilvēks dzīvē nestāv viens pats par sevi — viņam neskaitāmi sakari ar citiem cilvēkiem, un tā doma par sevi pašu izvēršas par domu par visu cilvēci. Tas ir tāds juceklis, kuram nav ne gala, ne malas. Nevar saprast, vai sākt to garo domu ar savu dzimšanu vai miršanu, jeb vai sākt no pašas pasaules radīšanas . . . Daži pat saka, ka sākums esot vēl tālu aiz pasaules radīšanas . . . Tieci tu te gudrs! Bet izdomāt vajag un saprast savu izdzīvoto dzīvi līdz beidzamajam sikumam. Visa nelaime ir tā, ka skrīvera palīgam tik maz izglītības. Ja es būtu loģiku mācījies, jau sen būtu atradis sistēmu, pēc kuras kārtot un pētīt acumirkļus un gadījumus, un drīzumā tiktu ar šo sasodīto garo domu galā. Bet tā — —

Viņš piepeši pārrāva valodu un aizdomīgi pameta acis uz vagaru, jo viņam likās, ka tas būtu smējies. Bet vagars, gudrinieks, bij pagriezis galvu sāpus un likās uzmanīgi skatāmies uz to pusi, kur pār kapsē-

tas krūmu galiem Siksnēnu Trīne uz lāpstas aizjāja ar nešļavu uz kaimiņiem.

— Un par šito pašu sistēmu es domāju nu jau divus gadus, bet tu vienmēr jaucies vidū, traucē un neļauj domāt . . .

Viņš sirdīgi norija beidzamo vārdu: nu vairs nebij ko šaubīties, skaidri dzirdams, ka vagars smējās. Saskaities viņš gribēja jau list atpakaļ, bet vagars to apturēja.

— Nu, nu, — vagars mierināja, — neskaisties jau nu tūliņ — tas smiekls man tikai tāpat paspruka.

— Bet muļķis tu tomēr esi un palieci, — skrīvera palīgs pukojās.

— Tas var būt, tas viss var būt. Tikai tas man tev jāsaka: tu neesi gudrāks.

Skrīvera palīgs ar nicināšanu noskatījās kaimiņā.

— Tu laikam domā tāpēc, ka es sacīju: skrīvera palīgam maz izglītības . . . Nu tas vien vēl tev nedod tiesību uzpūsties. Cilvēks var būt neizglītots, bet ja viņš domā . . .

— Tad viņš ir muļķis, jā! — vagars nosplāvās.

Skrīvera palīgam no dūsmām vārds iespriedās kaklā.

Viņš vēl acumirkli šaubījās — palikt vai list atkal atpakaļ. Bet vagars tūliņ runāja tālāk.

— Jā, un visgudrākais cilvēks ir tas, kurš nekā nedomā, visgudrākais un vislaimīgākais, jo viss pasaules ļaunums ceļas vienīgi no tā, ka cilvēki domā. Es zinu, ļaudis par mani lādas un sļaudās, bet vai tie nebij laimīgi laiki, kad es dzīvoju: nevienam nekas nebij jādōmā, mans spieķis tiem jau iepriekš izskaidroja un izklārēja visu. Katrs zināja, kad jāceļas,

kur jāiet, kas jādara, kāpēc jādabū pēriens... Bet vai ļaudis prot savus labdarus cienīt? Neprot... Paskaties, kas te aug uz mana kapa! Un kauč gan man labāk patīk, kad te zaļums, ne kails, kā vistu nokašņāts, taču tā ir nepateicības gaišākā zīme. Nebūtu es viņus toreiz, kā pienākas, iepēris un izdzinis, dažs labais būtu sācis domāt un gudrot. Un pakāries tāpat kā tu...

— Tātad es tāpēc, ka domāju?...

— Zināms, taisni tāpēc, ka sāki gudrot. Citādi tu vēl šo baltu dien' dzīvotu... būtu pat varbūt savu Melderu Jūliņu apprecējis.

— Vai... tu domā, ka tā būtu labāk?...

— Es nedomāju nekā. Jau sen it nekā nedomāju. Bet to es tev saku: pakāries tu nebūtu! Nu, saki tu pats, kāpēc tu īsti pakāries?

— Es domāju — —

— Tu domāji! Nu redz, vai es neteicu!

— Es domāju, — skrīvera palīgs turpināja paceltā balsī, — kad tu gribi ar citiem lakstoties, tad man nevajag. Es ilgi domāju, kamēr beidzot izdomāju. Sak, pakārties, tas man špicķa, desmit minūšu darbs, bet tevi sirdsapziņa mocīs visu mūžu. Ļaudis uz tevi rādīs pirkstiem, sak, redz', tā ir tā Melderu Jūle, kas cilvēku iedzina kapā, bēgs no tās kā no lipīgas slimības... Par vecmeitu viņa paliks... Lūk, tik briesmīgu atriebšanos es izdomāju.

— Nu, un izdevās tā atriebšanās?

— Kāpēc neizdosies. Izdevās.

— Vai tu Melderu Jūliņu esi pēc tam redzējis?

— Neesmu — tā kā kauns. Sak, te tu pakāries, te atkal lieni.

— Muļķības. Aizej kādreiz sapnī paciemoties. Kamēr pats savām acīm neesi redzējis, tamēr netici. Bet par visām lietām nedomā, nedomā itin nekā, tikai skaties...

— Jā, bet, kad es visu tā no gala... tad man liekas, ka citādi nemaz... Būtu tikai man sistēma...

— Tev liekas, jā... Bet man atkal liekas, ka tu tomēr būtu gudrāk darījis un nekāries. Bet ko ar tevi strīdēties — aizej kādreiz sapnī un paskaties, tad redzēsi. Bet man nu tā kā miegs sāk nākt. Jāiet atstiept kauli. Tu vēl paliksi? Nu tad arlabvakaru. Sēdi, bet tikai tā, ka nedabū iesnas.

Vagars nožāvājās un ielida kapā. Skrīvera palīgs palika sēdot un domīgi noņauca degunu.

— Hm... — viņš norūca. — Kad tas vagars runā, tad tā vien liekas, ka viņam būtu taisnība. Bet tas taču neiespējami: es lai velti būtu pakāries! Melderu Jūliņu lai nemocītu sirdsapziņa! Nē, nav vairs vecie laiki, kad vagara spieķis bij ļaudīm kategoriskais imperatīvs. Šoreiz pārrēķinājies vecais skeptiķis! Ko viņš zin no domāšanas, no asociācijām, konsekvencēm un slēdzieniem...

Par visu citu savu dzīvi skrīvera palīgs vēl nebij skaidrībā, bet par nāvi un tās sekām viņš ne acumirkli nebij šaubījis un arī tagad nešaubījās. — Melderu Jūliņai vajadzēja ciest necilvēcīgi, briesmīgi. Visu mūžu viņai vajadzēja būt kā spītālgai izdzītai tuksnesī, jo citādi — bet par to taču nav ne mazākās drusciņas vairs jādomā!

Un skrīvera palīgs sāka atkal domāt par savu sistēmu... Bet drīz viņu iztraucēja skarbas harmoniku

skaņas, kuras no lejas nāca kalniņā. Skrīvera palīgs saviebies sāka klausīties.

Šajā apvidū dzīvoja prātīgi ļaudis, un tie turpat pie kapsētas lejā bij ierīkojuši dejas laukumu zaļumu ballēm: sak, lai tie, kas tur kalnā mita, dabūtu dzirdēt arī ko jautrāku nekā tikai zalkšu šņākšanu un ķirmju graušanos pa satrunējušo krustu drumstalām. Un šovasar arī paši tur priedējās uz nebēdu: ik pārsvētdienām lejā spiedza harmonikas un pa krūmāju biezokņiem ķērca meitas. Un kam lejā tās jautrības bij par daudz, tie uzmanījās kalnā un vai nu atpūtās, uz kapsētas beņķīšiem sēdēdami, vai nobeidza lejā iesāktu romānu.

Lūk, tur jau atkal nāca trīs meitas pa šauro taciņu kalnā. Skrīvera palīgs raudzījās viņās un nodomāja, ka pa šitiem diviem gadiem atkal ieviesusies jauna mode. Toreiz, kad viņš pakārās, jakām piedurknes ap pleciem bij milzīgi platas, bet nu ap pleciem bij pavisam tieviņas, turpretī lejas gals plīvojās neizmērojamā platumā. Skrīvera palīgs nospļāvās: viņam šitāda mode riebās.

Meitas nāca patuvu garām. Skrīvera palīgs skatījās, skatījās viņās un piepeši iesita sev pa pieres kaulu. Tā ar tām visplatākajām piedurknēm taču bij Melderu Jūliņa! Bet kā tad tā! Kāpēc tās otras divas gāja tik cieši blakus ar viņu un nebēdza? Likās pat, ka viņas pie tam ļoti sirsnīgi sarunājās... Bet tas taču nevarēja būt! Vai viņu acis nemaldināja? Skrīvera palīgs izberzēja miegu no acīm un ar vislielāko uzmanību pētīja meitas.

Jā, tā pati bij Melderu Jūliņa, tur vairs nebij ko šaubīties. Tas pats šmauganais augums, tie paši gaiš-

brūnie mati, tās pašas nīprās acis un apaļa seja. Tikai sejā tagad redzams kaut kas, ko skrīvera palīgs acumirkli neizprata, bet kas šo seju padarīja vēl skaistāku nekā agrāk. Divu gadu garajā miegā skrīvera palīgs bij Melderu Jūliņu daudzreiz redzējis sapnī, bet vienmēr tādu vāju, izbeigušos un sakritušu no kauna, sirdssāpēm, pašpārmētumiem un žēlabām. Bet šitā Jūliņa bij vēl brangāka un skaistāka nekā tā, kuras dēļ viņš pirms diviem gadiem pakārās! . . .

Pa tam meitas gāja kapam gandrīz garām. Citiem vakariem viņas bēdza ar lielu līkumu no kapsētas, bet šonakt brīda pa kapiem un ieliekām kā pa karupeļu vagām.

— Vai tas tur nav skrīvera palīga kaps? — viena meita, garām ejot, bonbongu sūkdama, ierunājās un paspēra ar kāju uz to pusi, kur skrīvera palīgs sēdēja.

— Skrīvera palīga? Kura skrīvera palīga? — Melderu Jūliņa prasīja un lūkoja atkal salikt lūpas, kā vajadzīgs: kalniņā kāpjot, salikums bij izjucis.

— Tā paša, kurš priekš diviem gadiem pakārās.

— Kāpēc šis pakārās?

— Nez, runāja, ka pielavījies pie pagasta naudas skapja: vecākajam aizmirsušās atslēgas durvīs . . . Bijis jāiet uz Sibīriju, tāpēc . . . Man tā nāk prātā, ka viņu te apraka.

— Nezin vai nebij drusku vairāk uz vārtu pusi.

— Nē, nē, tepat viņu apraka, vecajai Graudinietei blakus.

— Varbūt, es toreiz nebiju uz kapiem . . . Bet klausies, vai tu, mās, tikai nemelo, vai tiešām bagātais Rauska pirmiņ pēc manis prasīja?

— Nudie, Jūliņ, prasīja. Skatījās vis, bet tevis nekur nebij.

— Es laikam toreiz tur pamalē drusku ar Saišķu Prici...

— Ar Saišķu Prici, kā tad. Es jau gan dzirdēju, kur tu smējies, bet nekā neteicu. Jā, mās, pienāk pie manis — mēs jau no seniem laikiem pazīstami — un saka: — Tu Grietel! Kura tā Melderu Jūliņa? Es te pirmo reizi, nepazīstu. — Sak, tagad viņas te nav, bet, kad būs, — parādīšu. — Labs ir, šis atsaka, bet tā kā parādi. Man tagad jāiet uz bufeti, jāizsauc trīs duči... — Ieknieba sānos un aizgāja. Špāsīgs puisis.

Jūliņa bij nosarkusi kā magone. Grieza seju proļām no draudzenēm un rokām darbojās ap savu jostas sprādzi.

— Bet diez ko t' šis prasa?...

Draudzene gudri pasmējās.

— Tad ta' brīnums — ko prasa — —

Vairāk skrīvera palīgs nevarēja sadzirdēt. Meitas bij aizgājušas par tālu, un pakaļ iet viņam negribējās. Taisnību sakot, viņš gan arī nemaz nevarēja pakaļ iet, jo bij pavisam sastindzis un sastulbis no pārsteiguma un brīnumiem. Šitā tā pati Jūliņa, kuras dēļ viņš pakārās!... Skrīvera palīga? Kura skrīvera palīga?... Kāpēc šis pakārās?... Pie naudas skapja pielavījies... Siberija... viņam skanēja ausīs. Viņa pat nezināja, kur viņš aprakts, nezināja, kādēļ viņš pakārās... Vai tad viņi nebij atraduši to zīmīti, kuru viņš atstāja turpat, iešķeltā priedes zarā? Nē, par to vajadzēja pārliecināties.

Skrīvera palīgs piecēlās, izstaiņāja kājas, pacēlās tā kādas pāra asis no zemes un sāka brist pa plāno

migliņu, kas noklājusies pār pļavu līdz pat priedulājam, uz kuru viņam jāiet. Pagrūta iešana. Kājas mazliet moka iekšā un sala, bet pašu tveicēja mēness, tā ka skrīvera palīgs gluži nosvidis nonāca priedulājā.

Pa šiem diviem gadiem priedulājs kļuvis tāds pasvešs. Lai arī mēness te neķēra, tumsa bij diezgan liela. Tā kā redzēt nevarēja pietiekoši labi, viņš dabūja krietni pamaldities, līdz uzgāja meklējamo priedi. Jā, tā pati bij ar lielo zaru vienā pusē, pēdas septiņas no zemes... Un turpat blakus otrs zars, īsāks, ar nolauztu un iešķeltu galu, un — kas aprakstīs skrīvera palīga pārsteigumu — šajā iešķeltajā galā vēl skaidri varēja saredzēt satrunējuša, samieksēta papīra atliekas...

Gluži nolaidies un sašļucis skrīvera palīgs brida atpakaļ uz mājām. Tad te nu bij vērts ar striķa galu rāpties septiņas pēdas pa resno, bezzaraino priedi līdz pirmajam zaram! Nokusa kā nabags, jaunās tūka bikses saplēsa, degunu nodrāza... Tad bij vērts kārties, kad Melderu Jūliņa ne to nedabūja zināt, kādēļ viņš kārās!

Atkal viņš atminējās visus tos nodomus, kuriem ar viņa nāvi bij piepildīties. Un visiem bij jāizputtāpēc, ka miegainais zirgu puisis, kas viņu nogrieza no zara, nevižoja acis pacelt uz augšu, kur iešķeltā zara galā zīmītē viss bij izlikts gaiši un skaidri. Nu gandrīz tā iznāk, ka vagaram taisnība: nemaz nebij vērts kārties!... Bet nē, to skrīvera palīgs negribēja atzīt — tad būtu pārāk liels kauns par savu muļķību.

Nebij taču iespējams, ka viena paša miegains

zīrgu puīša nevērība izjauca visus viņa nodomus. Vai tad tik lieliem plāniem jāizput aiz smieklīgi niecīgiem iemesliem? Iebāzis viņš zīmīti kabatā, pavisam kas cits iznāktu. Vai tad šo nesaredzami mazo pārskatīšanos visa viņa nāve nevar atsvērt? Fakti likās to apstiprinām, bet skrīvera palīgs neticēja faktiem. Aiz tiem vajadzēja slēpties kādai citai patiesībai, kuru tādi niecīgi gadījumi nespēj grozīt. Bet kā tikt pie tās? Un kā uz šīs patiesības pamata izprast un izskaidrot katru gadījumu savā dzīvē un tad visus izprastus un izskaidrotus savērt uz loģikas pavediena kā krelles uz diega? — Ak, kaut viņš vairāk loģiku mācījies, tad meklējamā sistēma būtu jau sen rokā...

Un, mājās atgriezies un uz sava krusta sakucies, viņš ar divkāršu piespiešanos ņēmās gudrot par to sistēmu, bez kuras nekā nevarēja izdomāt.

Bet drīz viņu iztraucēja atkal. No lejas nāca kalniņā divi iedzērušies puīši. Aizdedzināto papirusu gali spīdēja tumsā kā divas mazas zvaigznītes, kuras reizēm pazibsnīja gluži tuvu viena pie otras, reizēm atstreipuloja nost pa lielu gabalu. Kad puīši pienāca tuvāk, skrīvera palīgs ieskatījās un pazina vienu no tiem. Tas bij visā apkārtnē slavenais Rauska, pusmūižas īpašnieks, bagātais skaistulis un veiklais meitu mednieks, priekš kura sila visas saimnieku un kalpu meitu sirdis. Rauska streipuloja no viena kapa uz otru, un, ja skrīvera palīgs nebūtu manīgi parāvis sānis, Rauska to nogrūstu no krusta.

— Un tu saki, ka viņas te uznāca kalnā — Melderu Jūliņa vis? — Rauska ar samežģījušos mēli runāja.

— Uznāca nu, kad es tev saku. Tava vecā brūte un

Melderu Jūliņa vis. Bet saki, ko tu tai Jūlei šovakar tā uzmelsies?

— Es viņu gribu redzēt, vairāk nekā. Visur dzird runājam, ka esot neredzēta skaistule.

— Blēņas! — otrs nosplāvās. — Nīprs skuķis un vairāk nekā. Es par to smukumu nedodu ne piecas kapeikas.

— Nē, tā tu nesaki vis. Stāsta, ka te viens skrīvera palīgs viņas pēc pakāries.

«Prātīgs puisis tas Rauska...» skrīvera palīgs nodomāja un sāka uz to skatīties tīri pateicīgām acīm.

— Neesmu dzirdējis, — otrs atrūca. — Vai nu tīri tik dulls cilvēks kur būs, kas nieka meičas dēļ ies kārties.

— Esot... Man pats skrīvers stāstīja — viņa palīgs...

«Aha, skrīvers...» skrīvera palīgs atkal nodomāja... «Tas jau gan zin, kurš tas bij, kas pie tā naudas skapja...»

— Nu un tad man, — Rauska runāja tālāk, — jau sen gribējās redzēt. Sak, kāda tad īsti izskatās tā, kuras dēļ cilvēkam jāskrien kārties. Nieka smukums vien tas nevar būt...

— Blēņas, kad es tev saku, — otrs stūrgalvīgi stīvējās. — Bet palūk, tur jau viņas nāk! Vidējā, ar tiem kuplajiem matiem...

Uz celiņa pusi, nelielu gabaliņu atstatu, nāca atpakaļ tās pašas trīs meitas, kas pirmiņ aizgāja. Un likās, ka viņas redzētu tikai to vietu, uz kuriem gāja, un itin nekā cita. Bet skrīvera palīgs redzēja gan, kā dzirkstīja Melderu Jūliņas acis uz Rauskas pusi, kā tvīka viņas vaigi, kā viņa bez vajadzības nometa

lakatiņu zemē un tad lēnām liecās pēc tā, lai Rauska dabūtu apbrīnot viņas daiļās miesas formas. Aizņemta viņa nemaz neiedomājās, ka nakts krēslā Rauskam no viņas daiļuma tā kā tā maz redzams.

Bet Rauska vēl labu brīdi stāvēja, kad meitas jau bij nozudušas aiz kalniņa slīpuma, — stāvēja un mirkšķināja acis. Tad viņš ar roku novilka gar muti un nošļupstēja:

— Jā, priekš tās var gan mest cilpu kaklā. Tas skrīvera palīgs nav vis bijis no glupajiem...

Un skrīvera palīgam no tādas uzslavas atkal kļuva ļoti labi, un viņš ar šo saldo jūtu nosēdēja labi ilgi, nekā nedomādams.

Bet te viņu atkal iztraucēja. Pa celiņu nāca kalnā divi cilvēki, bet nu viens vīrietis un otrs — sieviete. Sieviete gāja stalti, cēli, bet vīrietis locījās un ļangājās visos locekļos, tā ka bij jābaidās, ka viņš neizmežģī sev muguru. Un pie tam viņš runāja tik saldā balstiņā, tik gudri un prātīgi, it kā nemaz nebūtu iereibušais Rauska. Un sieviete locīja tik smalki galvu un smaidīja tik vēlīgu smaidu, it kā nebūtu kaislīgā Melderu Jūliņa...

Skrīvera palīgs nolūkojās tiem pakal, līdz tie nozuda aiz krūmu biezokņa, tad nopurinājās, tā ka kauli nograbēja vien. Nē, tas nevarēja būt, viņš neticēja tam, ko tikko noskatījās. Ja viņš pats nebūtu mironis, varētu ticēt, ka te spokojas. Viss gāja pavisam otrādi, nekā pēc viņa aprēķina vajadzēja iet. Varbūt no divu gadu ilgās gulēšanas viņa domāšanas aparāts bij otrādi sagriezies? Jeb vai viņš varbūt dzīvojot visu bij redzējis ačgārni, sapratis aplam? Vai tad tiešām pat viņa nāvi Melderu Jūliņa prātis izlietot sev

par labu? Kāpēc tad bagātais, slavētais Rauska skrēja šurp? Ar ko Jūliņa bij pie tā ieguvusi tādu ievēriību? — Kāds skrīvera palīgs esot viņas dēļ pakāries! . . .

Skrīvera palīgs no dusmām iesmējās tā, ka asaras saskrēja acīs. Bet tad viņš sakoda tos nedaudzos zobus, kas viņam vēl bij atlikušie, un šņāca: nē, nē, nē! . . . Un, brīdi pasēdējis, pacēla atkal galvu, noskatījās uz to krūmāju, kur Rauska ar Melderu Jūliņu nozuda, un ar nesaliecamu spītību, pa pusei izsamīsis, neskaitāmas reizes atkārtoja: nē, nē! . . . Nē, nē, nē! . . .

Pašvikšķēja krūmi — pāritis nāca atpakaļ. Bet nu lomas bij mainītas. Rauska nāca kā parasts, lempīgi pašapzinīgi atgāzies, vienu roku nolaidīgi bikšu kabatā iebāzījis, otru apņēmis Melderu Jūliņai ap viduci. Jūliņa turpretī, šim ar plecu piespiedusies, kaklu sastiepusi, lūkojās acīs.

Vai tad tam Rauskam tās lietas tik ātri gāja? Arī to skrīvera palīgs nevarēja ticēt. Atminējās, kā viņš bij svīdis, kā mīcījies un mocījies, kamēr tikai sadūšinājās iet pār dejas laukumu un uzlūgt Melderu Jūliņu uz polku, bet šim — viens divi — jau roka ap vidukli! . . .

Skrīvera palīgs palaikam bij ļoti patmīlīgs cilvēks. Citādi gan viņš būtu sapratis, cik liela starpība bij starp viņu un bagāto meitu miluli Rausku. Skrīvera palīgs aizspieda ausis, lai nedzirdētu to nepanesamo saldo šļupstēšanu, kas nāca no tās puses, kur Rauska ar Melderu Jūliņu gāja pa celiņu lejā.

Vagars bij pabāzījis galvu no sava kapa un labu brīdi vēriīgi nolūkojās kaimiņā. Bet viņa sejā nu vairs nemanīja ne smieklus, ne zobgalības.

— Tu vēl vienmēr tepat, — viņš saudzīgi ierunājās. — Es jau krietni nogulējos — būtu gulējis vēl, bet iesnas nedod miera: jāceļas, jāšņauc deguns.

Vagars atkal pielika plaukstu pie deguna, un tad atskanēja tāds troksnis kā no paprāvas elkšņa mizas taures. Šņāciens bij tik sirsnīgs, ka vagars pēc tam izberzēja asaras no acīm.

— Eh! — viņš nošņācās. — Velti tu, brāl, savu galvu lauzi. Svied labāk visu to gudrošanu pie malas un liecies uz auss. Uz rīta pusi maktīgi gards miegs — to nelaiķa lielskungs ar vienmēr teica. Jeb varbūt esi jau ko izgudrojis?

Skrīvera palīgam bij kauns atzīties.

— Un, ja vēl neesmu, tad izgudrošu! — viņš spītīgi atcirta. Bet balss nu skanēja mazliet nedrošāk. Un, ausis atkal aizspiedis, viņš pagriezās nost no runīgā kaimiņa.

Vagars brīdi vēl palūkojās, pakratīja galvu un nopūtās: viņam bij diezgan laba sirds un jaunā kaimiņa tiešām žēl.

— Izbeigsies pavisam, nabags... — viņš pie sevis dudināja, uz guļas vietu līzdams. — Ak skāde! Būtu vēl vecie laiki, tad šādus domātājus ar spieķi...

— ...Piekrāps viņu tas Rauska... piemānīs un atstās... Precēt viņš viņu neprecēs, — skrīvera palīgs mierināja sevi. Un izmisumā viņam šī jaunā, spējā iedoma izlikās tik laba un noderīga, ka viņš sāka visu citu tai piemērot. Viņam likās, ka viņš tikai tādēļ pakāries, lai Melderu Jūliņa caur viņa nāvi tiktu pie Rauskas slavā, lai viņš to piekrāptu un atstātu un lai tad viņa atminētos un saprastu, par ko

tas viss bij. Jā. Rauska taču nebūs tāds muļķis, ka viņu precēs! Nekādā ziņā nebūs!

Bet pēc nedaudz nedēļām skrīvera palīgam bij jāpiedzīvo, ka Rauska bij gan tāds muļķis. Gara gara kāzinieku rinda uzbrauca gar kapsētu kalnā. Melderu Jūliņa sēdēja baltā, mirtēm izspraudītā šķidrautā kā miglas mākonī ietinusies. Viņas seja laistījās no laimes un lepnuma, un visi skatījās un brīnījās par viņas skaistumu un laimi. Bij ar ko brīnīties un ko skaust: vesela pusmuiža, divstāvu dzīvojamā māja ar piecām istabām, klavierēm un mīkstiem sēdekļiem, mūra kūtis, trīsdesmit slaucamu govju, pieci zirgi . . . Kas visu to mantu saskaitis! . . .

Bet tas, caur kuru visa tā laime nāca, sēdēja uz sava kapa, sadzeltējis kā vasks, ausis rokām aizspiedis. Kā dulls viņš skatījās dzeltenajās smiltīs. No sākuma viņš vēl vairāk reizes domāja, kā tas īsti nācās, ka viņa nāves īsto cēloni zināja tikai viens vienīgs cilvēks — skrīvers un ka taisni caur šo pašu cilvēku Melderu Jūliņa tika tādā laimē. Vai tad tādas aplamības, tāds nelogiskums maz bij iespējams? Bet tad viņš atmeta ar roku un pa nakti aizgāja uz Rauskas pusmuižu.

Jā, te tikai cilvēkam atlikās skatīties un apskaut. Tādas bagātības neatradīs nekur visā apkārtnē. Melderu Jūliņa tiešām varēja tagad celt deguntiņu uz augšu. Un caur ko tas viss? — Caur viņu, caur viņa nāvi, kurai vajadzēja kļūt par biedekli Jūliņas mūžā, par nerimstošu krimtēju tārpu viņas sirdī, par viņas postu un nelaimi! . . . Ak, mūžīgā nesaskaņa, mūžīgais ačgārniskums, ak, dzelošā ironija par pašu paša darbos! Un skrīvera palīgam tika tāds kauns par savu

dzīvi, savu pakāršanos, par savu mūžības garo domu un par to, ka viņš bij gribējis visu to nejēdzīgo jucekli saprast un izskaidrot. Vagaram viņš nedrīkstēja rādīties.

Pirmajā naktī Rauska ar jauno sievu nemaz negulēja. Bet otrā, līdzko Jūliņa iemiga, viņai parādījās pakāries skrīvera palīgs. Ienāca, nesacīja ne vārda, tikai, uzkucies uz gultas kājgaļa, skatījās Jūliņā. Acis viņam bij tā šausmīgi ieplestas, varēja redzēt, ka viņš ar visu varu pūlējās ieskatīties viņai līdz pašai sirdij un izprast tur kaut kādu noslēpumu. Jūliņa satrūkās un iekliegdamās uzmodās. Rauska ar uzmodās un miegainā balsī noņurdēja:

— Kas tev ir?

— Skrīvera palīgs . . . — Jūliņa šļupstēja un vilka segu pār galvu.

— Ko? Kas par palīgu? — Rauska rūca un paslējies apčamdīja gultai viņu malu.

— Tas, kurš pakārās . . . Es domāju — —

— Eh, blēņas! Nedomā nekā, guli.

Jūliņa paklausīja, apgriezās uz otriem sāniem un aizmīga.

ejas Brēķu saimnieks un
pērminderis Viķis nāca no
baznīcas uz mājām.

Trešdienas pēcpusdiena, bet viņam vajadzēja būt baznīcā, kur mācītājs pārsvētīja kādu mājās ķestera krustiņu bērnu.

No krustabnieku pudeles viņš aiz ģērbkambara durvīm bij ievilcis pāri prāvu malku un vēl tagad iedams koda no brangi sacepta, piparotiem, smalkiem cūkgaļas kumosīņiem pildīta pīrāga. Pagalam bij. Viķis nolaižīja īkšķi un rādītāja pirkstu un tad abus noslaucīja pie biksēm. Eh! varējis tagad dabūt kādu pudeli alus...

Laiks bij skaidrs un karsts. Zem naga cepures loka jau varēja samānīt slapjumu. Veselu pusversti lielceļš stiepās lēzenā uzkalniņā. Zābaku stulmi pārklājās sabrauktas grants putekļiem. Acis dega, ceļa balstumā skatoties. No diviem degvīna malkiem un gaļas pīrāga nāca sāļas atraugas, un mutē bij patīkama garša. Nesteigdamies Viķis ar mēles galu ķebināja laukā zobu starpās iemetušās liesuma šķiedras. Pēc patīkamās sajūtas tāds kā mazs īgnumiņš māca. Viņš bij cerējis, ka mācītājs uz ceļa paņems viņu un pave-

dīs līdz mācītājmuižas gatves galam. Bet, kad garām brauca, Viķis redzēja, ka bij jau iesēdinājis bijušo baznīckrodzinieku Rozenbergi. Rozenbergis viņu sveicināja, mācītājs it kā atvainodamies smaidīdams pameta ar galvu, bet viņam tomēr nebija patīkami. Ne tā viegluma dēļ — viņš bij paradis kājām iet; bet ir taču stipri patīkami brīdi pasēdēt ratos mācītājam blakus... Vajadzēja tam Rozenbergim te vilkties.

Tūlīņ no baznīcas iznācis, viņš to pamanīja netālu no ceļa. Un jau domāja pagaidīt un palaist garām. Bet tāda kā muļķīga kautrība viņu aizturēja. Tagad viņam bij dusmas uz sevi.

Tādas vieglas — drīzāk dusmu iedomas nekā dusmas. Pamazām, uzkalnā ejot, tās izklīda. Mutē labāk varēja sajust patīkamo garšu un lēnas slāpes. Pie tiltiņa, augšpusē, kur tāds dziļāks un skaidrāks, noietīsies un padzerties.

Viķis atminējās augsto, velvēto, vēso baznīcu, kur karājās divi dzeltenī, zaroti lukturi ar pusē nodegušām svecēm. Atminējās, kā jauki tukšajā telpā dimdēja mācītāja svinīgā balss. Runas saturu viņš palaiķam neatcerējās. Bet viņam ļoti patika svinīgais klušums baltajā telpā, mācītāja balss dimdoņa un tas, ka baznīcēni nopietnām, cienības pilnām sejām skatījās uz viņu pašu, amata pienākumā altārmalā stāvošu.

Un laiciņš bij skaists! Vienā pusē ceļam augstu uzraktā kalnmala vanagzirņiem un dadžu lapām noaugusi. Otrā pusplaucis dābollauks. Un aiz tā pilskalns ar šķībo bērzu virsotnē. Un tālāk aiz tā, lejā, neredzama Daugava. Bet tālāk tur caur liepu lapotni viņa paspīd kā drusku nosūbējusi sudraba plāksne. Un vēl tālāk, viņā pusē, lēnām augšup cēlās Kurzemes naba-

dzīgā, smilksainā, priedītēm noaugusi mala ar lidzenu sila aploku gar apvārksni . . . Viķis neskatījās: cik simtiem reižu visas tās blēņas nav redzētas. Bet pamazām atkal kļuva labi ap sirdi.

Apstājās, paosņāja un ar roku pavēcināja gaisā. Redzams nebij, bet saost varēja, ka te mācītāja ratu sagriezts putekļu mākonītis palicis gaisā. Rāmā laikā viņi tā aiz uzkalniem ilgi turas . . .

Soli tālāk sperdams, nolaida acis zemē — varbūt, lai redzētu, kur griezuši mācītāja ratu riteņi. Un pašā ceļa vidū ieraudzīja kaut ko spīdīgu. Varbūt pārlūzis pakavs — Viķis nodomāja un gāja tālāk. Bet tad viņam ienāca prātā: un ja nu vesels? Tad būtu skāde atstāt.

Atgriezās un pieliecās. Un tad piepeši karsts vien viņam noskrēja pār visu muguru. Tas nebij pakavs, no pirmā acu uzmetiena varēja redzēt. Četrkantīgi ieapaļīgs un spodri balts. Lēnām, vārīgi, it kā baidīdamies pirkstus sadedzināt, viņš to pacēla. Saulē nodedzis gluži karsts . . . Pirkstu galos turēdams, viņš to aplūkoja lielām, nekustīgām acīm. Pievirzīja tuvāk un atkal attālināja rokas garumā. Acis apzīlba no tā spožuma.

Skaista un dārga lietiņa, laikam sudraba . . . Vienā pusē tāda kā kreimene smuki iegravēta. Otrā divi lieli, sapīti, saķeburoti burti. Viķis mēģināja atburtot, bet nevarēja. Un piepeši pamanīja, ka roka trīs . . . Otrā arī drusku . . . Elpa šņāc, kā maisu nesot vai kūtsdurvis no eņģēm ceļot. Un pār muguru plūst un plūst karsts vilnis . . . Dievs . . . par ko tad tā! Vai tad tas viņa? Kas viņam daļas! Sveša manta . . .

Ikšķis neviļus piedūrās garenai podziņai. Noknauk-

šēja — vāciņš tikšēdams atlēca vaļā. Bet Viķis nolodzījās it kā no spēcīga grūdienu... Blāvi dzeltena, izzeltīta iekšpuse... Jā, un aiz šauriņas, pastiepjamas lentītes pieci paštaisīti papirosi aizbāzti...

Viķis aizspieda ciet, ar svabado roku norausa sviedrus no pieres. Aizsvīdušām acīm paskatījās apkārt. Kādam nabaga cilvēkam izkritis... Bet tad ir arī cilvēks — tik dārga lieta, un tad neuzpasē...

Zemē atstāt — to nē. Tikpat jau kāds žūliks pacels, un tad būs pagalam. Lēnām bāza kabatā — bāza un vilka atpakaļ. Sveša manta...

Tik ātri Viķis nevarēja tikt skaidrībā, kas tagad īsti būtu darāms. Bet kaut kas tomēr bij jādara, to viņš zināja.

Skaidri sajuta, ka svešs svars svārku stūri vilka uz leju. Iebāza roku kabatā un sažņaudza atradumu sauja. Un tad atjēdzās. Ko — viņš bij domājis par to, cik tāda lietiņa varētu maksāt? No desmit rubļiem doma bij sākusi un nemanot aizmaldījusies simtos... Bet kas tad par to? Vai tad tas bij viņa?

Kā cita aizskarts, viņš īgni noklepojās un sāka dūšīgi soļot kalnā. Smagie zābaki rausa ceļa putekļus. Balts mākonītis kūpēja ap viņa kājām. Viņam bij īgna un nemierīga sirds.

Bet aiz tā rosījās kaut kas svešādi tiksmīgs. Kaut kas nekad vēl nepiedzīvots un tāpēc sevišķi kairinošs. Nu — nodos mācītājam, lai nākamo svētdien izsauc baznīcā. Tūlīn garāmiedams iegriezīsies. Gan jau atradīsies zaudētājs. Un viņš, Lejas Brēķu saimnieks un pērminderis, rājoši pasmaidīdams, uzsitīs tam uz pleca. Nekas, nekas, viņam nekādas pateicības neva-

jag. Kristīga cilvēka pienākums... Kā jauki dimd mācītāja balss augstajā baznīcas velvē...

Nē, nebūt nebij tik nepatīkami... Viķis atbīdīja cepuri vairāk pakausī un soļoja ātri. Un piepeši satrūkās. No uzkalniņa viņam pretim nāca cilvēks. Nepazīstams cilvēks... Vai tad vienu vien svešu cilvēku sastop uz ceļa... Bet kā tas savādi nāk: pa pašu ceļa vidu, kājas augsti celdams, it kā dubļus bristu vai sargātos ko iemīt — zemē skatīdamies, pātagu ar pieņemtu auklu vienā, apdzisušu papirosu otrā rokā... Kas viņam daļas!

Viķa sejā skaidri bij redzams: kas viņam daļas! Bet iekšēji viņš nevarēja un nevarēja samānīt vēsu nedalības apziņu. Pārāk skaidri, no pirmā acu uzmetiena. viņš redzēja kalsnēju, mazā uztraukumā piesārtušu jauneklā seju, redzēja pātagai cieši apzņaugtos dzīslainos pirkstus. Pat to viņš pamanīja, ka meklējošām acīm grozoties, trīsēja nolaisto plakstu skropstas. Un zināja, ka tas cilvēks pazaudējis un meklē. Bet vai viņam jāzina, ko meklē... Un ja arī to — vai viņš drīkstēja rādīt un atdot? Kāds viņam pierādījums? Kurš tad tādu mantu neņems?

Viķis sabāza abas rokas svārku kabatās. Uztrauktās acis jautājoši pavērās viņā, bet tūlīņ atkal novērsās, sastapušās ar viņa vēso, bargo skatienu.

Khm! Viķis sausi noklepojās, kāpa kalnā un neskatījās atpakaļ. Un tomēr sajuta, ka ausis svilst. Un sirds stipri sita, it kā viņš būtu pie nedarba pieķerts. Un dusmojās pats uz sevi. Vai tad viņš bij kāds žulīks vai zaglis? Kuram katram taču tādu dārgu lietu nevarēja atdot. Kurš tad nevar pasacīt: jā, tas ir mans! Nē, to viņš nedrīkstēja. Mācītājam... tā ir

cita lieta... Kad izsauks baznīcā, tad lai pieteicas... Turpat jau arī ir gatves gals...

Viķis sastulba un gandrīz vai apstājās. Gabaliņu kalngalā stāvēja zirgs un rāti, bet braucējs tajos turēja grožus un skatījās atpakaļ.

Zēns — piena puika tīrais... Viķis bargi paskatījās tajā, mazliet tikai pameta ar galvu un atņurdēja, kad tas sveicinādams piedūra roku pie cepures. Tāds kā redzēts — varbūt kad ar mācītāju kādā pārklaušīnāšanā bijuši... Bet vai viņam visi zēni jāpazīst...

Vēl soli paspēris, Viķis piestājās. Viņam piepeši ienāca prātā: bet ja nu no šejienes var nokalni redzēt? Biklu skatienu viņš pameta atpakaļ. Nē, nevarēja. Tikai baltais baznīcas tornis līdz pusei un kaut kāda koka platais, izplestam saulesargam līdzīgais lapotnis rēgojās pretim. Un atkal sadulba. Bet ja nu zēns pamana, ka viņš skatās atpakaļ. Pameta skatienu. Nē — tas arī skatījās atpakaļ un nemanīja.

Viķis spieda otrās rokas dūri tik dziļi kabatā, ka svešo svaru šajā nemaz vairs nevarēja samanīt. Gāja tālāk un instinktīvi raudzīja atkal nosvarot savu sašķobīto apziņu un nomierināt neparasti savīļņotās jūtas. Tāpēc domās izlamāja sevi. Nerrs! Uztraucas par šādiem tādiem puikām... Ja viņam kas ir... tad viņš pats zina, kāpēc un ko ar to darīt... Pērminde ris — viņam jābūt par priekšzīmi, ne jāmacās no citiem.

Mācītājmuīžas gatve. Bet mācītājs nule ir novilcis putekļu mēteli un atstiepies uz dīvāna... Un skaidri, tik skaidri kā vēl nekad savā mūžā Viķis redzēja, kā mācītājs guļ uz ādas dīvāna izstiepies, kreklos un vestē, rokas baltās piedurknēs pār galvu atmetis...

Uz krēsla atzveltnes uzmests talārs, bet uz rakstāmgalda baltā apkaklīte ar divām līpiņām . . . Un pa pievērto slēgu caurumiņiem iegaini mirgojās saules izroboto lapu mudžeklis . . . Nē, nebij smuki draudzes ganam traucēt novakara atpūtu. Atnāks rītu vai parīt. Nē — katrā ziņā rītu!

Bet nu aiz muguras atskanēja balsis. Strupas, īgnas balsis. Laikam tie abi atkal bij kopā un sēdās ratos. Panāks, varbūt prasīs . . . Lai prasa — kas viņam, vai viņš nebij draudzes pērminderis? Kas viņam ko sliktu varēja pārnest? Vai viņa sirdsapziņa nebij tira? . . . Bet no gatves gala griezās ganu ceļš uz mācītājmuižas eglāju. Un no tā pa grāvmalu līdz upītei un akmeņiem pāri — bij daudz tuvāk līdz Kalna Brēķiem. Tik karstā laikā neviens labprāt lieka soļa nemet . . .

Aiz muguras ietarkšķējās rati. Kā grūsts Viķis metās no lielceļa sāņus. Bet tūliņ apķērās, katru soli gausi savaldīdams, spēra kājas. Vai viņam no kā jābēg vai jābaidās?

Trraks! trraks! — grabēja rati, pret akmeņiem palēkdami. Un, no galvas līdz papēžiem Viķa augumā atsizdami, drebināja līdz šim nemanītas, nejēdzīgas jūteliģas cīpsliņas. Bet ja nu aptur un sauc! . . . Ausīs viņam smagi šalca un mugura mirka vienos sviedros. Kājas cēlās gausi un smagi, bet viņam tomēr likās, ka jau pa gabalu redzams, ka tās metas aiz ganu ceļa grumbuļiem, ka pleci ar varu ceļas uz augšu un galva, it kā spiediena baidīdamās, ieraujas tajos.

Tūliņ kļuva labāk, kad bij sajūtams, ka pirmās egles savu pakrēsli noklāj viņam aiz muguras. Un jo tālāk, jo labāk. Bet, tikai labu gabaliņu pagājis un likumu pametis, Viķis iedrošinājās atskatīties.

Jāpaliecas bij, lai lielceļu saskatītu. Nē — nebij nekas. Tie brauca vien tālāk. Lēnām, bet tomēr aizbrauca. Bet tad Viķis sarāvās un tikko nenotupās aiz melnelkšņu cera: viņam izlikās, ka braucēji pagrieztu galvas un skatītos. Saņēmās atkal: blēņas — domāt nedomāja skatīties un, ja arī skatītos, neredzētu.

Bet tomēr labāk, ja tālāk. Nogaidīs, lai nobrauc lejā.

Nobrauca... Nu, lai uzbrauc arī viņā kalnā — no turienes arī vēl labi var redzēt. Uzbrauca un nozuda likumā aiz ceriņu puduriem pie pagastmājas...

Viķis dziļi atvilka elpu un nosēdās turpat uz satrunējuša elkšņa celma. Nejēdzīgs karstums šodien! Viņam likās, ka karsts ūdens šaltīm vien plūst pār visu augumu un satek zābakos.

Viņš noņēma cepuri un klausījās, kā sirds daudzija kā āmuriem. Nerrs — un vairāk nekas...

Un piepeši sastulba puscēlienā un palika ieples-tām acīm cepures miklajā ādas dibenā raugāmies... Bet tas jau bija dzelzceļa vilciens, kas tur patālu īsi un griezīgi iesvilpās. Nu, zināms, ka vilciens, verstes pusotras no šejienes. Kas cits te ietu svilpt!... Nerrs, nerrs gatavais!

Savāda, nekad vēl nemanīta tīksme pārņēma viņu. It kā tāds vilnis, kur pa apakšu vēl maisījās vecas paliekas, bet kuras jauni, spēcīgi uzplūdi droši skaloja prom.

Ausīs šalkoņa pamazām norimās, un sirds sāka kārtīgi pukstēt. Karsti gan vēl vienmēr bij. Bet tādā sutoņā...

Klusitiņām, it kā aizmigušu baidīdamies traucēt,

viņš iebāza roku kabatā, satvēra diviem pirkstiem un pavilka. Ā, kā tas balti spīdēja! Un cik smags! . . . Viņš ļāva atkal izslidēt un noklausījās, kā tur dibenā nobūksēja un svārku stūri atkal sāka vilkt uz leju.

Tepat virs galvas aizčirpstējās putniņš. Viķis atkal drusku satrūkās un sarāvās. Aiztrieca traucētāju. Bet tad bažīgi aplūkojās apkārt: ja nu kāds noskatījies! Bet tūliņ atkal domās izrāja sevi. Kas te darba laikā nāks apkārt vazāties un pa krūmiem glūnēt! Tomēr drošības pēc skaļi un droši nokāsējās, iebāza arī otru roku kabatā, sviedru un putekļu pieķepušu izgriezta to uz āru, palūkojās caur padusi — gluži tāpat kā lūkojās otrā pusē — sakulstīja ar roku un iebāza atpakaļ. Vēlreiz droši un skaļi nokāsējās.

No kā viņam jābaidās vai jāslēpjas? Vai viņš kāds zaglis vai žulīks? Gadīsies satikt — cik reižu tā nav gadījies! — un atdos. Bez vārda runas. Vai viņš kādreiz kādam ko atņēmis vai noblēdījis?

Viķim domas atkal maldījās starp desmit rubļiem un simtu. Viņš pacēlās un pa gabalu gāja uz upīti un pāri tai uz Kalna Brēķiem. Tā iznāca labu tiesu taisnāk. Sirds viņam bij viegla un gandrīz priecīga.

rešās klases vagona nodaļa. Vienā pusē divi gari soli, katrs trim sēdekļiem. Otrā divi īsi viensēdekļa soliņi. Augšas plaukti saiņiem un groziem nokrauti. Apakšā pa lielākai, grūti ceļamai kastei, pa resnākam maisam. Ārā vēl rudens novakara gaisma, bet vagonā, spraugas vidū, pie gries-tiem aiz stikla kupola jau plivodama deg balta, plakana, skaraina gāzes uguns.

Braucēju nav pārāk daudz. Līst jau trešo nedēļu, gandrīz no vietas. Pa lauku ceļiem līdz stacijām grūti nokļūt.

Vienā pusē uz garā sola sēd drukna, glīta lauku saimniece. Galva viņai ar bumbuļainu vilnas lakatu apsieta. Mugurā melns pirktas drēbes mētelis, kājās jaunas, tikko Rīgā pirktas galošas. Tās viņa lāgu lāgiem aplūko. Klēpī viņai saņemams stiebru kurvītis. To viņa uzmanīgi tur abām rokām: iekšā laikam kas plīstams. Sēd viņa cienīgi, gandrīz pavisam nekustēdamās, ļoti apmierināta ar to, kas šodien padarīts, un ar savu vietu. Viņai blakus, tālāk uz loga pusi, liels, kaulains zemnieka vecis atkārušos apakšlūpu, dzeltenām zobu drupatām mutē. Visu laiku viņš

nesteigdamies, it kā kautrēdamies bāž pīpē no «kuģīša» tabakas paciņas un miklām, milīgi zilām acīm vaicājoši skatās uz vienu, uz otru: kaut jel kāds sa-
cījis, vai te brīv pīpēt vai ne?

Uz otra sola patlaban sēstas tāda kā pilsētas strādnieka dzimta. Tēvs — neliels cilvēciņš gludu seju, skanošu, ātru valodu, pirtām drēbēm mugurā un uz-
kreklu bez apkaklītes priekšā. Tomēr gara poga iesprausta apkaklītes piepogājamā caurumā. Māte ir bāla un lēna, kā liekas, slima. Viņa rūpīgi guldina mazāko bērnu pret sienai pieslietu, ar kaut kādiem cietiem daiktiem piepildītu milzīgu maisu. Un, kad noguldījusi nopūzdamās pati atsēstas, tad no stūra krēslas rēgojas pretī nedabiski liela bērna galva, —
ūdeņainas, neredzošas acis plati raugās projām, divas izdilušas rokas glēvi tur monopola korteļa pudeli ar pienu. Divas palielākas meitenes sēstas cieši blakus uz sola gala, ievirzās un iegrozās pēc iespējas labāk, izgludina panēsātās katūna kleitiņas, ar cienību skatās uz saimnieces spīdošajām galošām un mēģina zem sola noslēpt savas nošķiebtās, dubļiem nomītās kurpes. Tēvs vēl vienmēr nes iekšā visādas paunas un saiņus, pakāpies krauj uz plauktiem abās pusēs, bāž zem aizņemtā sola. Patālāk koridorā, pat uz platformas dzirdas viņa skaņā, draudzīgā balss. Viņa runā pastipri dzirdams leišu akcents. Sieva ar meite-
nēm runā skaidri latviski.

Īso soliņu vienā pusē ieņēmis brangs lauku puisis. Viņam kāras, pilnīgas lūpas un maza, gaiša pūciņa uz virsējās. No biezi vatēta pusmēteļa kabatas viņš laiski velk pa riekstam, baltiem, drusku palieliem zobiem pārkož, čaumalas met zem sola un ar labpa-

tiku kodolu ilgi gremo. Uz otrā soliņa patlaban no-
vietojas ļoti jauniņš un ļoti kustīgs, glīti ģērbies jau-
neklis — varbūt tautskolotāja palīgs. Māksloti nevī-
žīgi nomet uz soliņa trīs nelielas, ap vienu puķīti
savārstītas paciņas, sviešus veikli uzmet mitro lietus-
sargu pakaramā, tad apgriežas un pārlaiž kritisku
skatienu visiem nodaļas sēdētājiem. Vecis ļauj pīpei
iekrist «kuģīša» paciņā un konfūzi nokrekšķinās.
Bet skolotāja palīgs tāpat sviešus uzmet arī platmali
pakaramajā, norauj plato mēтели un uzmet, vienu
pret otru metinādams, norauj galošas un pasper zem
soliņa, pasper uz otru pusi pāri riekstu čaumalu,
bargi palūkojas puisī, nosēstas un pārmet vienu kāju
pār otru. Steidzīgi steidzīgi izrauj kabatas grāmatiņu,
atvāž mazu, dzeltenu, rievainu metāla zīmuli, drus-
ciņ paraksta, tad piepeši vēl steidzīgāk bāž visu at-
pakaļ kabatā, uzceļas, steidzas ārā un pēc brīža
ienāk atpakaļ ar «Latviju» rokā. Sestdienas vakars.
Avīzei liels numurs. Skolotāja palīgs steidzīgi at-
loka, izņem beletristisko pielikumu, rūpīgi saloka,
ar mazu spalvu nazīti sagriež un tad kritisku seju
sāk lasīt «Skaidienā». Palasījis mazcienīgi iešņācas,
rauj atkal zīmuli laukā un kaut ko piezīmē uz avīzes
malas. Meitenes no viņas malas skatās visām acīm.
Gar saimnieci arī vecis blisina acis. Pīpe viņam jau
mutes kaktiņā. Līkie, stīvie pirksti klusiņām loba
sērkokciņu no kastītes.

Pēdējo aizsaini ienesis, leitis vēl pakāpjas un pār-
skata visu. Paliecas, patausta un palūkojas arī zem
sola. Tad nosēstas saimniecei blakus uz paša sola
galiņa. Izvelk pavisam pelēku, ieplīsušu mutautiņu
un noslauka pieri. Atstumj meitenei lakatiņu pakausī

atpakaļ un sagriež ķemmi matos taisnāk. Otra meitene pati atstumj un sagriež.

— Vai tas bērns slims? — saimniece apzinīgi prasa un pamet ar galvu uz gulošo.

Māte tikai negribīgi pamāj un skatās vien pa aizsvīdušo logu. Bet tēvs tūliņ sāk stāstīt, kas par slimību.

— Kāpēc neejat pie daktera? — saimniece mazcienīgi pārtrauc.

Un atkal leitis steidzīgi sāk stāstīt, kur bijuši, ko tas sacījis, ko tas un ka nekas nav līdzējis. Saimniecei jau apnicis klausīties un interesēties: viņai šis kaimiņš mazliet par prastu. Viņa pamet sāpus skatienu uz skolotāja palīgu un smalki nožāvojas, muti ar plaukstu aizsegdama. Puisis grābā pa kabatām pēdējo riekstu. Tikai vecis, sauja samiegotu kaļķīti sūkdams, uzmanīgi skatās stāstītājā. Redzams, ka viņam patīk stāsts. Viņš mirkšķina labsirdīgās acis un lāgu lāgiem omulīgi paloka galvu.

Tā vien liekas, ka arī leitim pašam stāstīšana ir galvenais, ka bērna slimība viņam maz ķeras pie sirds. Jā — pa reizei viņš nopūšas ar, pa reizei paloka galvu. Bet skaidri redzams, ka viss tikai piedevas stāstam, nepieciešams piepušķojums daudzreiz stāstītam stāstam.

Vilciens ilgi nekustas. Skolotāja palīgs izrauļ melnā, kaklam uzmetā auklīnā piesietu pulksteni un paskatās. Sameklē arī puisis savējo, caurspīdīgā kārbā ielikto, ilgi skatās un tad, pie mēteļa rūpīgi noberzējis, bāž atpakaļ... Tomēr garlaicīgi nav nevienam. Tikai retais pasažieris vēl kāpj iekšā un iziet cauri. Pēc lielās burzmas stacijā, pie kases, caur

barjeru spraucoties, pēc visas lielo saiņu stiepšanas un noguruma nu labprāt tīkas brīdi pasēdēt. Ērti, silti un gaiši. Aiz loga zilgana, smaga tumsa, un tajā drebulīgi spīd dzeltenas lukturu ugunis. Manevrējošā lokomotīve sprauslodama aizspraucas garām. Uz acumirkli logā atmirdz viņojošs gaišums un tajā blāvi sarkanas kūpošas suta grīstis. Atkal kluss, un atkal tiksmīgi.

Mazākā meitene sāk snaust. Tēvs pakāpjas, pakārto uz plaukta un ceļ viņu tur gulēt. Skolotāja palīgs pār avīzes malu skatās. Un, kad gulētāja ietuntuļojusies un vairāk nekas nav redzams kā bezveida muskulis zem strīpainas segas, kāja dubļainā zābaciņā, ar katūna lupatas strēmeli apsieta zeķe un kaila ceļgala plankums, skolotāja palīgs paskatās biežāk, un viņa seja kļūst vēl lepnāka un cēli svešāka.

Vecim lāgiem aizmirstas pavilktais dūms. Acis ciet vien veras. Saimniece atpogājusi jaku, atlaidusies pret sola atzveltni omulīgā pārdomā. Leitis, sabāzis rokas bikšu kabatās, kaut ko zem sevis klusiņām dungo. Sieva tāpat vien lūkojas pa logu. Puisis desmito reizi šķirsta kalendāru ar piezīmju grāmatiņu un ar redzamu labpatiku pārlasa, kas tur piezīmēts. Skolotāja palīgs avīzi pavisam nolaidis uz ceļiem, atvilcies sēdekļa stūrī, pakausi sienā atbalstījis, nenovērsdamies lūkojas augšā. Un kustīgajās, dzīvajās acīs kaut kas ņirbinās — arvienu kustīgāk, arvienu dzīvāk... Klusu un tiksmīgi. Neviens vairs nedomā par to, kāpēc vilciens tik ilgi stāv. Nevienam negribas, lai viņš sāktu iet. Liekas, tik labi kā tagad nekad vairs nevar būt.

Bet nu jau sāk arī kustēties. Dzeltenās ugunis gar

logu slid garām — sākumā lēnām, tad ātrāk. Vagons sāk trīcināties. Zem grīdas kaut kas ritmiski klauzdina — sākumā lēnām, tad arvienu ātrāk.

Spēji noblāks durvis, un spraugā parādās jauns pasažieris. Pazems, drukns cilvēks gumijas lietus mētelī, pār galvu pārvilkto kapuci. Vienā rokā viņam smagi piebāzts, vēderains, mīksts ādas čemodāns un melns, jaunsudraba monogrammām aplipināts spieķis, otrā mazāks koka čemodāns, nesamās siksnīnās iesietas guļamās drēbes un vēl pāris mazāku saiņiņu. Pirmā acumirkli viņš it kā nedomā te nemaz apstāties. Bet tomēr apstājas, drusku tikai pamet acis un tūliņ steigšus un droši spraucas starp garajiem soļiem. Vecis sažmaudz pīpi ciešāk saujā un pieraujas saimniecei tuvāk, kad smagi piebāztais ādas čemodāns žvakstēdams nokrīt viņam blakus. Mazākais čemodāns arī pagaidām novietojas lielajam blakus, kamēr pārējie saiņi paliek uz palodzes galdiņa. Melnais, jaunsudraba monogrammām aplipinātais spieķis slīd no lielā čemodāna mazajam pāri un ar dubļaino galu dur vecim sānos. Bet tas nedrīkst kustēties. Pīpi saujā sažmaudzis, bikli skatās, ka greznā spieķa īpašnieks gērbjas nost.

Nesteigdamies novelk lietus mēteli, neko nevērodams, vai slapjie stūri neaizķer kaimiņus. Rūpīgi saloka un uzmet uz plaukta. Zem gumijas mēteļa viņam vēl viens, mīksts drēbes. To novelk un uzkar tepat lejā. Novelk vēl tādu kā pusmēteli un paliek tikai vieglā, isā, modīgi šūtā svārciņā bez apkakles un kabatām. Izkāpj no pusdziļām galošām, uzkar zaļo, biezo muižkunga cepuri, tad novieto saiņus. Lielo čemodānu pabāž zem savējā sola, mazo zem tā, uz

kura leiša maiss un slimā meitene. Guļamās drēbes stūrī uz sola. Mazās paciņas paliek turpat uz palodzes galdiņa. Pakāpjas un rūpīgi gulda uz plaukta savu spieķi. Laikam iebiksta meiteni. Tā ieņurdas, sakustas, sasedzas par jaunu, un nu vairs nav redzama ne zeķe, ne ceļgala plankums, tikai dubļains zābaks vien rēgojas. Skolotāja palīgs nošņācas degunā un paņem avīzi. Paskatās gan vēl augšām, bet tūlī atkal sāk lasīt. Lasa un ar rievaino zīmulīti uz malas piezīmē.

Jaunais pasažieris sēd. Muižkungs — nē, drīzāk kāds mežu vai malkas tirgotājs vai sviesta uzkupcis. Padrukns pustumūža cilvēks, retiem, īsi nocirptiem matiem un manāmi dubultotu pakakli. Brīdi pasēdējis un īgni sev priekšā noraudzījies, izvelk milzīgi biezu piezīmju grāmatu, visvisādām zīmēm, reķiniem un kvītēm piebāztu. Izšķirsta, aplūko, aizver un atkal noglabā kabatā. Pasēd brītiņu. Tad ar pirkstu pamaisa sīku naudu vestes kabatā. Patausta no ārpuses bikšu kabatā. Aptausta sānos vestes iekšskabatu. Saņem rokas pār vēderu, atslienas stūrī un bargi skatās pretējā sola atzveltnī, leiša maisam pāri.

Cits pēc cita kaimiņu sēdētāju skatieni novēršas no viņa. Vilciens vienmulīgi klab tālāk. Tikams, miegains gurdenums siltajā, gaišajā vagonā atkal māc visus.

Bet, kad nostājas pie pirmās piestātnes un atkal sāk iet, uzkupcis sakustas. Un tajā pašā acumirkli visu pārējo skatieni atkal pavēršas uz viņu.

Viņš izvelk mazo čemodānu, ilgi to slēdz un raisa, līdz atver vaļā. Visi skatieni tiecas turp. Bet pagaidām vēl nekas tur nav redzams. Viss iekšējais saturs

baltā papīrā ievīstīts. Atvēris uzkupcis paliek tāpat noliecies, abas rokas čemodāna osās iekēris, domā — labu brīdi kaut ko pamatīgi pārdomā. Lēnām atliecas taisni, ņem un raisa vaļā uz palodzes galdiņa pamestos vīkstoļus. Viņa seja, visas kustības ir lēnas, noteiktas, apzinīgas, gandrīz svinīgas. Skatītāji gaiši redz, ka viņš gatavojas uz kaut ko svarīgu. Visas acis kļūst spodrākas un možākas.

Bet arī vīkstoļus viņš gluži vaļā neatraisa. Palūkojas, parakņājas vienā, otrā. Noliecas atkal pie čemodāna. Atlic balto papīru. Bet zem tā vēl otrs, dzeltens. Atlic to arī. Bet zem tā vēl trešs, balts. Un tad tikai vēl nāk. Bet kas, to nevar saredzēt. Pulka lielāku un mazāku, baltos, dzeltenos, zilos un vēl citādos papīros ietītu gabaliņu, ripuļu, rulliņu, paciņu. Vai no paša dibena viņš izvelk smuki salocītu, baltu servjēti, rūpīgi atloka, paceļ vīkstoļus un aplāj palodzes galdiņu. Bārkstaina mala ar sarkanu strīpiņu visapkārt smuki nokaras uz leju. Visas acis vilktin velk baltais audums, kas vagona pelēkumā liekas vai sniega mirdzumā.

Vēl drusku padomājis, uzkupcis izņem no viena maisiņa vīkstolīti, iztin un noliek uz galdiņa apaļu, aizvāztu skārda kārbiņu. Atkal padomājis, izvelk no čemodāna mazu, apaļu baltmaizes klaipiņu, kuram virsa nobirušas bērzlapas dzeltenumā. Izvelk drusku resnāku un drusku īsāku, gludenu, pelēki violetu saldskābas maizes klaipiņu; abos galos un abās pusēs tam ar pirkstu iešķībi vilkts, miltiem piebiris iedobums, bet apakšpuse gluži balta, un no tās birst smalka, balti vizoša miltu sarma. Abi klaipiņi blakus stāv uz baltā paklāja. Uzkupcis atkal noliecas pie

čēmodāna. Vecis, pīpi pavisam sauļā sažmaudzis, nedroši kāšē. Leiša meitene neviļus aplaizās un pieliekusies kaut ko iečukst tēvam. Bet tas tagad nedzird. Tādu kā sastingušu, labvēlīgu smaidu skatās tik.

Uzkupcis atliecas un palaiž skatienu apkārt. Liekas, pirmo reizi viņš tikai pamana citus sēdētājus.

— Kungis, vai kādam nav nazis? — viņš prasa «smalkā» izrunā.

Acumirkļī četras rokas meklējas pa bikšu, vestes un svārku kabatām. Bet vecis ir tuvāk. Viņš pirmais pasniedz savu lielo vienasmens mausneri ar raga spalū.

— Lūdzu, kungs!

Puisis patur rokas tāpat kabatās iebāztas. Skolotāja palīgs ar savu mazo spalvū nazīti sāk nagus tīrīt — lai nedomā, ka viņš ar gribējis dot.

Uzkupcis atliec mausneri, rūpīgi noberzē papīrītī un tad sāk griezt maizi. Desmit vienādi baltmaizes ripuliņi sagulst vienā grēdā, desmit saldskābas maizes otrā. Pēc mazas pārdomas no čēmodāna tiek izcelts pagarš tējas desas gabals, un atkal sarkanbrūni, suloti ripuliņi sagulst sevišķi. Pāris mednieka desu izceļas un nogulst atpakaļ čēmodāna dibenā. Bet no resnās dūmu desas tiek griezts, un divas gaiši sārtas, balti raibotas šķēles pieslejas maizes grēdām. Negara pauze. Tad nāk vēl pāris gabaliņu krējumsiera un pāris šveicsiera. Pirmējai apaļai kārbīņai līdzās nostājas otrā. Un, kad abas atvāztas, tad vienā redzams dzeltenbāls sviests un otrā sarkanie ikri... Rūpīgi, ar pašu naža galu uzkupcis ņem sviestu un plāniņā, tikko saredzamā kārtiņā ziež uz baltmaizes un saldskābmaizes ripuļiem. Un vēlāk liek tur virsū no

vienas otras desas, no viena otra siera, ikkatru gabaliņu pēc lieluma labi piemērodams. Tikai pašās beigās paņem arī no ikru kārbīņas un pabiezi uzkrauj baltmaizes ripulim. Vienam pašam! Sarkanais, glu-
mais kaviārs itin kā dzirkst pret balto gāzes uguni un rūgtin sāļi smaršo. Uzkupcis brītiņu pamielo acis, tad, it kā kārdinājuma bēgdams, steigšus aizvāc kārbīņas. Nu atkal padomā. Noliecas pie čemodāna. Izvelk, at-
tin dzelteni puspudeli, pakūlā, palūko cauri pret uguni, noliedzoši pakrata galvu un liek atpakaļ. Iz-
velk otru, baltu, ar stikla korķi, pakūlā, palūko cauri pret uguni un nostata uz galdiņa — pašā vidū; citu nostumj sāpus. Izvelk vēl vienu mazu, melnu pudelīti un glāzīti ar biezu, apaļu dibenu, — lai liek, kā grib, smagais dibens to acumirkli atsver taisni. Kad no bal-
tās pudeles pielej, glāzīte liekas pavisam tukša. Bet, kad drusciņ piepilina no melnās, tūliņ līdz malai pie-
līst ar brūnu šķidrumu. Palūkojas, piepilina vēl drus-
ciņ — ceturtdaļpiliena, ne vairāk . . .

Nu atsēstas taisnāk. Pabīda galošas dziļāk zem sola. Atkabina svārkus pie kakla drusku vaļīgāk. Pie-
liek kreiso plaukstu pie krūtīm un pastaipa kaklu. Nu paceļ labo roku līdz elkonim horizontāli un to daļu no elkoņa laiž lēnā, slaidā likumā uz glāzīti. Trim pirkstiem vārīgi satver, pārējos divus smuki at-
stiepj — paceļ, acumirkli vēl tā kā kavējas, tad it kā sviešus iesviež. Nevar samanīt, kā isti tas notiek. Bet tukšā glāzīte ir jau atpakaļ uz galdiņa, un tikai gar pašu dibenu viņai vēl līgojas maza, sarkana slok-
sniņa. Roka acumirkli paliek pacelta, neasā leņķī sa-
liekta, pats dzērējs mazliet atgāzies, acis pievēris, it kā ko klausās, bet viņa sejā it kā rūgtena riebums,

Plauktā gulētāja ir atkal sagriezusies. Nu vēl lielāks kailā ceļgala plankums. Bet skolotāja palīgs to neredz. Nemana arī, ka avīzes lapa nokritusi vagona vidū uz grīdas un rievainais zīmulītis šļūd aiz izkārušās manšetes. Viņš skatās uz ēdēju, un viņa acis ir pārāk runīgas, vaļsirdīgas un laipnas.

Bet puisis — tas ir pavisam entuziasts. Uz priekšu sakucies, kaklu sastiepis, pusviru muti — — viņš smaida labinošu, lūdzošu smaidu. Un ne vien sejā, bet ikkatrā loceklītī ir redzams, ka viņš gaida, ka viņš nešaubāmi pārlicināts, ka tūliņ arī viņam ielies mutē kādu pilienu kārdinošā šķidruma, ka iesviedīs kādu kumosu smaršojošā ēdamā . . .

Nu pamazām atlaižas tiksmainais sastingums. Cits nokāsējas, cits sagrozās, cits trokšņaini pašvīkā kāju. Saimniece nevilus nopūšas un, pati nezinādama, ko, pagrābsta kurvīti. Skolotāja palīgs paceļ savu avīzi un tausta zīmulīti. Bet visas sejas smaida joprojām. Katrs pārlicināts, ka arī viņš ko dabūs. Priekš kā tur visa tik daudz? Viens cilvēks to visu mūžam nevar apēt. Un ja arī varētu . . . nē, neēdīs. Nedrīkst ēst!! Kā viens tā var mieloties, kad citi tepat līdzās sēd? . . . Ēstgribai ir sava pavisam savāda loģika. Viņa var likties nepamatota un aplama, bet viņai cilvēks klausu katru reizi. Par milas šķietamiem pierādījumiem cilvēks bieži šaubās. Naidis un mantkāre un visas citas tieksmes ir pārbaudāmas un ierobežojamas. Tikai ēstgribas loģika pilnīgi pārlicināša un bez ierunas klausāma . . . Skolotāja palīgs spēlējas ar savu nazīti un nebāž to kabatā. Viņš cer, varbūt uzkupcim to vēl ievajadzēs. Leitis skatās, acis novērsis, un viņa sejā redzama gatavība pakalpot,

darīt visu. Liekas, par kumosu maizes viņi visi gatavi uz nezin ko.

Bet nenāk tas gaidītais kumoss... Uzkupecis neviena neredz. Pilnīgi viens viņš dzīvo pats savā pasaulē. Kaviāra sviestmaize ir apēsta. Labā roka pastiepta kavējas dziļā domā. Tad nosligst un velk atkal jaunus vikstoļus no čemodāna, vēlāk arī no papīra kultēm. Palodzes galdiņš paliek par mazu. Vecis nokrekšķinādamiem pakalpiņiem pieraujas saimniecei tuvāk, kad uzkupecis brīvo sev svabadu sola galu. Tur iztinas un neizsakāmi pievilcīgā juku jukā novietojas visādi žāvēti un ievārīti zuša un laša gabali, pāris nēgu uz biezas, čaukstošas vaska papīra lapas, pāris brūni ceptu lielu zivju un pāris mazāku, sārti balts sivēna cepetis un bālgani brūns teļa cepetis... Uzkupecis ielej, iedzer, nokrekšķinās, sasit knipi un uzkož. No visa pa drusciņai. Visu nesteigdamies, it kā nomēģinādams, visu it kā bez ēstgribas un tomēr ar patiku pārbaudīdams. Taisni šajā ārišķīgajā negribā, šajā aprēķinātā lēnumā, šajā slēptajā gausajā baudā ir kaut kas neatvairāmi valdzinošs, kaut kas līdz neprātam iekairinošs un it kā nekrietni, zaimojoši izsmejošs.

Pēc trešās glāzītes, gabaliņa laša un teļa cepeša krumslīņas skatītāju acis it kā atvilgst, viņi paši it kā atvēst. Sejās manāmi zūd ilgais savilktais smaids. Mutes muskuļi atslābst, un lūpas sakniebjas ciešāk. Kaimiņi neviļus saskatās, atkal atraujas un sadugst sevī. Mazliet kā kauns citam no cita. Katrs mēģina atrast kaut ko, kam pievērst uzmanību, ar ko nodarboties. Bet tomēr saprot, ka otrs nomanījies, kas viņam tikko bij prātā, un pamet biklu skatienu sāpus.

Vecis skaļi nokrekšķinās, izdauza pīpi uz naga un taustās pēc tabakas. Meitene gluži raudulīgu seju atņemdamās ko čukst tēvam ausī. Tas vienīgais vēl nevar acu nogriezt no uzakupča.

Pārējie uzmanību nevar novērst. Pudele tinkš, glāzītei piedurdamās. Dzirdams, ka kodīgā šķidruma guldziens nogurkš dzērēja kaklā. Tad čaukst stīvais vaska papīrs. Un, degunam smagi šņācot un pūšot, pilna mute gausi un garšīgi šņakst. Ēdējs neviena neredz. Viņš viens pats savā pasaulē. Vilciens nostājas pie stacijas un atkal atiet. Nostājas pie otras un atkal atiet. Vagonā pamazām kļūst tukšāks. Un glāzes tinkšķieni, papīra čaukstieni un ēdēja šņakstieni skaļāki. Viņš viens nekā nedzird un nevēro. Viņš viens pats savā pasaulē.

Un citiem tajā neiekļūt. To viņi nu noprot ar katru acumirkli skaidrāk. Bet velti, uzbudinātā kāre no tā tikai kļūst vēl stiprāka. Ēstgriba aug, un līdz ar to zūd smaidi un laipnība. Pieres pamazām saraucas, un caur nolaistām acu skropstēm reizēm pazib īsi, naidīgi mirkli. Bet uzkupcis neko nevēro. Viņš viens pats savā pasaulē.

— Tēt, man gribas ēst... — meitene desmito reizi šļupst tēvam ausī.

Leitis spēji pagriežas. Bet tomēr savaldās un nesaka nekā. Pakāpjas, pasniedzas uz plaukta, paraknājas vīkstoļos un nokāpj ar sakaltušu kļiņgeri rokā.

— Še, ēd! — viņš grūž tai kļiņgeri saujā. — Rīgā paēda — nu jau vajag atkal... Rīma! — Viņš nosplaujas, atbalsta elkoņus uz ceļgaliem, noliecas un apņem galvu plaukstām. Necels vairs augšā. Snaudīs. Viņam nav nekādas daļas.

Iztraucēta, uzmodusies meitene pār plaukta malu lūkojas lejā. Kārām acīm skatās, kā otrā asiem zobiem grauž cieto kliņģeri. Bet prasīt nedrīkst: tēvs ir dusmīgs.

Arī māte atskatās uz ēdēju. Laikam arī viņu kaitina sakaltušā kliņģera krakstēšana asos, kāros zobos. Viņas acis ir atkal izdzisušas, bet apnikuma un īgnuma niknumā tur nu smagi ligojas dusmas...

Bet uzkupcis tikai gremo siera sviestmaizes kumosu. Pārējās ietin atpakaļ papīros un kravā čemodānā. Lēnām, nesteigdamies, ikkatras lielumam piemērotu papīru izmeklēdams. Aizkorķē arī nodzerto pudeli, ietin un noliek. Tikai iegriezti maizes klaiņi paliek uz palodzes galdiņa. Uzceļas kājās, skatās pa tumšo logu laukā. Ar īkšķa nagu baksta zobus un asakas un gaļas cīpslas spļauj sev pie kājām uz grīdas. Skolotāja palīgs ar riebumu skatās un rausta plecus. Bet nu jau nebaksta vairs un nespļauj. Nu ar mazo pirkstiņu smalsta pa aizzobēm un plīkšķoši sūkā. Sūkā un kraukājas.

Nazis ar raga spalvu palicis uz sola gala. Vecis pastiepjās, paķer. Aplūko. Sirdīgi ierēcas un sāk slaucīt pie biksēm. Palūko vēl. Spļauj virsū un slauka atkal. Apakšā noguldītais bērns sāk kļūt nemierīgs, stāipās, svaida galvu no vienas puses uz otru un nurd. Māte ieogrūž viņam piena pudeles kaklu mutē. Pati nogrūž galvu uz maisa, aizliek plaukstu ugunij priekšā. Viņa gulēs. Lai tikai liek viņai mieru.

Bet vagonš vēl pilns žāvētu zivju sālās, sieru rūģtenās un skābenās smaršas... Aizskarti nokāsējušies, saimniece bāž roku kurvītī, izvelk reņģi, lupina un ēd. Bet skaidri var redzēt, ka viņai neiet pie sirds.

Puisis meklē pa visām kabatām, līdz atrod vēl vienu riekstu. Kāri pārkož — un nejauki saviebj seju: sapuvis, rūgts un riebīgs.

Izkraukājies un izsplāvijs uzkupcis nosēstas. Sabāž rokas bikšu kabatās, atzveļas sēdeklī, pārmet vienu kāju otrai un pastiepj abas tālu zem otrā sola. Pār briestošo vēderu viņam resna jaunzelta pulksteņķēde. No vestes virskabatas rēgojas laukā aizmirstas tramvaja biļetes gals.

Bērns raud. Paklusu lamādamās, māte ieogrūž viņam pudeles kaklu mutē un steidzīgi nogulst atkal. Leitis tāpat noliecas, draudīgi iekāsējas.

Skolotāja palīgs visu laiku svārstījies vienu vīkstolīti pa rokām. Viņam gribas, un tomēr, tomēr vilcinās raisīt vaļā. Bet beidzot tomēr raisa. Apstājas un grib atmesties. Bet nē — ķeras atkal klāt. Tā, it kā kādam citam no rokām rautu. Seja gandrīz nikna, piere sarauta, zobi sakosti. Steidzīgs, drebošs pirksts aizmetinās aiz aukliņas. Aukliņa spraukšķēdama trūkst, pelēkais papīrs plīst. Apaļa kārba ar puķotu vāku ir kārās rokās. Ir jau vaļā. Balta, cakota papīra maliņa atliecas, spīdošas maiglītes nokrīt zemē. Kāri pirksti ķer zaļganos, sārtos un dzeltenos marmelādes gabaliņus, un kāri zobi kož... Bet acīs skolotāja palīgam dusmas un žēlums: varbūt rītvakar ir teātris ar sekotāju deju, varbūt pacienāma nolūkotā saimniekmeita, varbūt... Varbūt savu mūža laimi apēd skolotāja palīgs. Bet tomēr ēd! Viens acumirkļis ir stiprāks par visa mūža aprēķiniem. Ēstgriba ir stiprāka par visu. Meitene, vienā čokurā saliekusies, žēli lūkojas lejā. Nu abas kājas baltas augstu pāri ceļgaliem. Bet skolotāja palīgs nekā neredz.

Aprimstas tikai, kad beidzamo gabalu zobi samaluši. Žēli, it kā neticēdams, it kā brīnīdamies svārsta tukšo kārbu rokās. Pūsis lūkojas ļaunām acīm un sarkastiski smīn. Kundziņš . . . Kārumlaiža . . . Bet arī pats nolaiza apakšlūpai pārstiepušās siekalas.

Saimniece īgni nosviež pusapgrauzto reņģi zem sola. Negrib skatīties un tomēr skatās, kur uz galdiņa guļ apaļie, pietūkušie maizes klaipiņi.

— Tēt, vēl! — meitene šļupst, pēdējās kliņģera drupatas no sauļas uzlasīdama un mutē bāzdama. Apklust, elkoņa grūdienu sānos dabūjusi. — Rīma! — īgni nošņāc tēva balss. Un neticami ļauns mirklis pazibsnī uz meitenes pusi.

Bērns klusiņām vēkš, netur pudeles kaklu mutē un piena atliekas tecina uz maisa.

— Ko tu snaud! — Leitis ar plecu spēji piegrūž sievai. — Ko tu guli? Nedzirdi — bērns bļauj . . . — Pār-mērīgā niknumā balss viņam aizraujas.

Sieva lēnām atskatās un it kā labi nomērķētām adatām skatieniem dzeļ vīra sejā. Izrunāt viņa neko nevar. Lēnām aizgriežas atkal, iegrūž bērnam pudeles kaklu mutē un ar smagu roku pietur. Bērns groza galvu, grib atsvabināties, vēkš vēl vairāk, bet smagā roka vēl ciešāk gulstas viņam virsū. Kā aizžņaugta, kā no biezas segas apakšas dūc bērna balss.

Vecis piedzinis pilnu pīpi. Dažas cīpslas vēl malām karas pāri. Stīviem, aprepējušiem pirkstiem grābā sērkokociņu kastītē un nevar satvert.

— Pīpēt te nav brīv, — uzkupcis piepeši lepni ierunājas.

— Kā — nav brīv? — Vecis tur degošu sērkokociņu pirkstos. Un griežas un griežas, un skatās uzkupci.

— Kad es savu biļeti esmu samaksājis ... Vai mani par velti ved? ... — Ar katru acumirkli uzbudinās arvienu vairāk, bet tomēr vēl vilcinās kurināt pīpi.

Skolotāja palīga pirksts dramatiski stiepjas uz durvvirsu.

— Lasīt protat? «Dļa kurjaščih». Šis vagonis ir priekš pīpētājiem.

— Jā, jā! — vecis sirsnīgi atsaucas un manās uzspiest pipei vēl atlikušo sērkokciņa galu. — Es ar viņam saku ... — Un nu steigšus sāk vilkt un pūst tā, ka kupcis acumirkli pazūd zilā mākonī.

Kad mākonis drusku paklīst, uzkupcis, pozu nepārmainījis, izsmiejoši skatās skolotāja palīgā.

— Študents ... — Tas teikts tik blamējoši, ka skolotāja palīgs neattopas ko atbildēt un nosarkst.

— Ak, pīpēt nav brīv! — puisis iejaucas. — Bet dzert un zemē splaut gan? Te nav krogs.

— Nē, bet kūtiņa ... — Uzakupcis pagriež savas mierīgās, nekaunīgi zobojošās acis uz puisi.

— Te nav priekš cūkām ... — Puisis tikko vēl valdās.

— Nē, bet priekš teļiem, — uzkupcis iebilst, viņā zīmīgi raudzīdamies.

Puisis pietvīkst un triec dūri uz ceļgala.

— Zirgu dīrātāji! Ādu gērētāji! V-velns! ...

— Ak tu bezkaunība tāda! — Saimniece ar uztraucas un griežas pret uzkupci. Vecis tikai sūc un pūš, pūš un sūc un kaut ko karsti un nesaprotami murmina. Visi saslienās un izaicinoši raugās uzkupci. Bet tas tikai sēd un smīn. Puisis nevar rīmties.

— Es reiz šitādu uz ārdīm izkaltēju, par pulveri saberzu un — —

— ... un apdzēries un aizrijies, — uzkupcis mierīgi nobeidz.

Skolotāja palīgs uzlec kājās.

— Tādas nepieklājības publiskā vietā! Es saukšu konduktoru ... — Paslīd uz saimnieces reņģes galvas un gandrīz pakrīt. — Nē, kā jūs drīkstat, kur cilvēkiem jāstaigā un jāsed!

— Nu ko tad lēkā, kad nesēd! — saimniece rupji atcērt.

Bet nu jau runā juku jukām. Troksnis ar katru mirkli aug. Viens cenšas otru pārskatīt. Cits citam it kā pakurina un piebiksta. Nu jau īgnumam un dusmām nav vairs tieša ceļa uz uzkupci, un tās rauga tik, kas tuvāk, kur drīzāk pieķerties.

Bērns aizvilkdamiēs brēc it kā zem biezas segas. Māte pasper uzkupča izstieptās kājas.

— Stiepj visai grīdai pāri ... Vai tu viens par visu vagonu esi samaksājis?

— Jā ... Lielskungs ... — leitis piebalso.

— Lei-iši ... — uzkupcis mazcienīgi novelk. Leitis ar savu sievu it kā dzelti paceļas.

— Un tu? — Mēs ir leiši, jā, mēs ir! Tas mūsu goda vārds. Bet tu —

Skolotāja palīgs pasper rieksta čaumalas ar kāju.

— Visas malas piegānījuši ... kā cūkkūti!

— Kundziņš, — puisis ņirgājas. — Nevar braukt otrā klasē.

— Otrā klasē! — saimniece sarkastiski smejas.

— Labi, ka bikšeles kājās. Nez vai pabeņķi kādreiz nav braucis.

— Droši vien! — puisis pārspīlēti skaļi smejas līdzī.

— Lai es desmit reizes esmu leitis! — leitis sit dūri uz dūres un klie dz. — Bet tu — tāds žmoga . . .

Meitene raudādama ķeras viņam pie rokas. Otrā arī rāpjas nost no plaukta. Bērns, beidzot pudeli izgrūdis no mutes, zils un melns brēc bez apstājas. Vagons pilns mežonīga mutuļojoša trokšņa. Skolotāja palīgs blākšķoši nosviež tukšo kārbu uz sola un skriešus spraucas pa ziņkārīgo ļaužu piestājušos spraugu.

— Konduktor! Konduktor!

Bet uz palodzes galdiņa mierīgi guļ apaļie, pietukušie maizes klaipiņi.

1914

1

as notikās maija mēneša otrās nedēļas trešdienā ap pulksten vienpadsmitiem priekš pusdienas.

Pulksteņmeistara Lankevica madāma nāca no Daugavas tirgus gar Iekšējo aizņēmumu un Ārējo aizdevumu bankas namu. Uz rokas, elkonī iemauktu, viņa nesa kurvi ar dažādiem iepirkumiem. Starp citu tur bij arī olas — Lankevica kungs ļoti milēja pīrādziņus ar saldinātu olu pildījumu.

Lankevica madāmas kurvis nebij īsti piemērots nešanai elkonī. Un tā kā otrā roka viņai nodarbināta saulesarga turēšanai, tad nesamais jau divas reizes bij sašķiebies, un, tikai pie sienas piespiezdama un ceļgalu palīgā ņemdama, viņa to atkal dabūja kārtībā.

Bet kā nu viņa tika garām bankas nama durvīm un pretim pēdējiem logiem, tā kurvis elkonī sašķiebas trešo reizi. Lankevica madāma apstājās. Tāpat sāniem piespiezdama un ar ceļgalu piepalīdzēdama, gribēja atsvērt kurvi taisni. Likās, būs labi. Tikai ar ceļgalu vajadzēja mazliet augstāk — un to viņa nevarēja, jo patlaban pa ietvi tuvojās viens vecāks, bet

divi pavisam jauni vīrieši. Un tā notikās, ka kurvis pēkšņi sašķiebās vēl vairāk, vāciņš pavērās, un viena ola — viena ola izvēlās un krita. Lankevica madāma iekliedzās un nometa saulesargu, bet glābjams vairs nebij. Ola takšēdama sašķīda uz ietves.

Iekšējo aizņēmumu un Ārējo aizdevumu bankas dibentelpās pie pēdējā loga stāvēja grāmatveža jaunākā palīdzē Ada Liepiņa. Patlaban bij nobeigusi vienu lappusi un, pirms iesāka otru, piegāja pie loga palūkoties. Ap šo laiku viņas pazīstamais leitnants allaž gāja garām. Un katru reizi sveicināja. Tepat aiz vaļējām durvīm dibenistabā gan sēdēja Adas Liepiņas līgavainis, vecākais grāmatveža palīgs Krustiņš Bračs. Bet kas tad tam daļas? Vai tāpēc nu akurāt nedrīkstēja vairs uz svešu cilvēku paskatīties? Viņa stāvēja pie loga un skatījās.

Un notikās, ka taisni tajā brīdī pulksteņmeistara Lankevica madāma gāja garām un pēkšņi apstājās. Ada Liepiņa ne reizi vien arī pati tā bij nesusi kurvi, tāpēc saprata labi Lankevica madāmas uztraukumu un uztraucās līdzī. Un, kad Lankevica madāma nometa saulesargu un iekliedzās, arī Ada Liepiņa iekliedzās līdzī — pa daļai instinktīvi, pa daļai aiz solidaritātes. Sīki, spiedzīgi, itin kā iedzelta — kā tikai sievietes prot kliegt.

Tajā pašā brīdī Iekšējo aizņēmumu un Ārējo aizdevumu bankas vecākais grāmatveža palīgs Krustiņš Bračs bij iemērcis spalvu tintes pudelītē, lai nobeigtu jauki izstrādāto lappusi. Tā viņam savā ziņā bij eksāmena darbs. Grāmatvedis pats pārgāja uz kādu valdības iestādi darbā, un Krustiņam Bračam bij stingras izredzes tikt tā vietā. Tas viņam jau puslīdz droši

apsolīts — tikai šodien vēl sagaidāma tāda formāla bankas direktoru revīzija.

Spalvu tintes pudelītē iemērcis, viegliem pirkstiem pacēlis, Krustiņš Bračs patlaban lūkoja, kā novilkt to vissmukāko svītru gar grāmatai uzlikto tērauda lineālu. Patlaban viņš laida roku lejup, kad otrā istabā atskanēja kliedziens. Krustiņš Bračs satrūkās tā, ka abas rokas pagrūda uz priekšu. Aiz satricinājuma no spalvas liela, melna lāse nokrita taisni uz aprakstītās lapas, un otrā roka, ar lineālu pāri braukdama, to izplūdināja prāvā, putna siluetam stipri līdzīgā plankumā.

Tāds pats plankums, kas rēgojās Krustiņa Brača redzokļos, izplauka arī viņa dveselē. Viņš pats sajūtās vispāri tintes noliets. Kā sastulbis platām acīm skatījās notraipītā lapā. Abas rokas — tā ar spalvaskātu un tā ar lineālu — stipri trīsēja. Ausis pamazām aizsvila sarkanas.

Vienā divos acumirkļos tas viss notikās.

Un tad Ada Liepiņa priekšistabā pie loga piepeši iesmējās. Krustiņš Bračs uzlēca kājās.

Lineālu pa roku galam iesvieda kaktā. Gribēja sviest arī spalvaskātu, bet vēl laikā atgīdās, ka tā var salauzt spalvu, un nikni iedūra to saru suseklītī. Pārvērstā balsī iesaucās:

— Adi! Vai tu esi traka?

Ada Liepiņa, vēl vienmēr smiedamās, nāca palūkot. Šie smieklī Krustiņu Braču saniknoja vēl vairāk.

— Vai tu esi dulla vai traka?

Tas nu vairs nebij nekāds joks. It sevišķi balss, kādā viņš to izrunāja. Ada Liepiņa uzmeta lūpu.

— Ko tu iedrošies? Kas tas par toni? Tu pats esi traks.

Bet Krustiņš Bračs ar tragisku pirkstu norādīja uz nelaimi lappusē.

— Ko tu te ālējies! Paskaties, kas nu ir!

Varbūt Ada Liepiņa saprata, ka viņa pie tās nelai mes vainīga, varbūt arī ne. Bet tas nebij tas galvenais. Galvenais tas, ka Krustiņš Bračs runāja ar viņu tādā tonī un skatījās tādām acīm, it kā iekost gribēdams. Un uz Mārtiņiem norunātas kāzas . . . Tad tādš viņš — āha! Viņa arī pietvīka. Atvirzījās pienācīgā attālumā. Atmeta galvu un izlieca krūti.

— Es izlūdzos . . . Tādu toni — tādu toni . . . Nē, par ko tu mani turi! Ko tu iedomājies . . . Mežonis tāds!

Tā jau nu tas sākumā gan nebij domāts. Bet kā iesāka, tā nezina kā pats no sevis gadījās. Ar katru teikumu skaņāk un ļaunāk. Un tad apakšlūpa pati no sevis sāka raustīties, un krūtīs saspriedās tādas dusmas, ka pārplīst varēja. Ada Liepiņa apsviedās un izskrēja savā istabā, durvis ar lielu troksni aizcirdama.

Krustiņš Bračs nolaidās. Nelāgi nu vienreiz bij. Ak tu nolāpīts meitietis ar visu savu spieģšanu! Sameklējis gumiju, viņš sāka dzēst, lai gan zināja labi, ka tas nepielaižami un nekas tur neiznāks. Un nebij viņš vēl tam nolādētam putna siluetam lāgā knābi nodzēsis, kad ieradās visi trīs direktori aplūkot viņa darbu. Te nu bij tas darbs! Te nu Krustiņam Bračam bij tā grāmatveža vieta! . . . Paraustīja plecus un aizgāja.

Krustiņš Bračs ar varu valdīja asaras. Tā trakā sievietē bij izpostījusi viņa mūžu. Kā pūpēdis putekļu, tā viņš bij ļaunuma pilns. Bet viņa nenāca, viņam nebij kur savas dusmas izlaist.

Kādu stundu nosēdējis, viņš uzlēca, atrāva durvis un pabāza galvu spraugā.

— Dullā zoss!

Un nokrita atkal pie savas saķēzītās grāmatas.

Kā kuram katram ierēdņa cilvēkam, kam paiet tuvu garām iecerētais mērķis, Krustiņam Bračam likās, ka visa viņa dzīve izpostīta. Kam nu vairs sievas, kad algas neiznāk, ko lielāku dzīvokli noīrēt un bērnus kārtīgi izaudzināt. Un kas arī par sievu no tāda vējgrābšļa kā šī Ada Liepiņa. Piešmaupt viņa to gribēja, ap stūri apvest. Manīgi bij ievilkusi savos tiklos . . .

Viņš atkal pabāza galvu durvju spraugā.

— Ej tu pie velna!

Nezin no kurienes viņam radās šī rupjība un nejaukie vārdi. Viņš, kas tirgus sievai nevarēja piedurties neatvainojies, nu lamājās prastāk nekā pēdējais plukata. Atguvās gan beigās, bet tad jau bij par vēlu. Durvis atskrēja vaļā. Ada Liepiņa stāvēja tur, virsroku uzrāvusi, cepuri galvā uzmetusi. Norāva ko no pirksta un svieda tik svarīgi, kā sviež ķieģeli vai mārciņas piecas smagu bumbu. Apmēram tikpat smagi atsitās Krustiņam Bračam krūtis, nokrita zemē un tinkšēdams ripoja tur.

— Še! Ņem! Man nevajag! . . .

Tas bij Krustiņa Brača dāvinātais saderināšanās gredzens. Pats gredzens bij vesels, bet actiņa izlēkusi, un Krustiņš Bračs velti to izmeklējās pa visiem kaktiem. Kad uzcēlās, Adas Liepiņas vairs nebij. Ada Liepiņa bij projām.

Ada Liepiņa gāja uz māju. Īstenībā to gan nevarēja saukt par iešanu — viņa drīzāk skrēja. Pakausī

mazliet atšļukušu cepuri, nevižīgu matu šķipsnu pār pieri, portfeli padusē viņa traucās uz priekšu kā aizkaitināta fūrija. Un pie tam arī asaras vēl bij acīs un apakšlūpa drebēja. Un pie tam šīs drebošās lūpas lāgu lāgiem šņāca.

— Ņem! Glabā! Man nav žēl!

Acis viņa izskrāpētu katram, kas iedrošinātos sacīt, ka tomēr žēl. Vai viņai tāda Krustiņu Brača vajadzēja? Vai viņai diezgan nebij vēl labāku? Daudz labāku! Ko tas leitnants te katru dien' staigāja garām. Katru dien'! Un kādēļ viņš sveicināja? Un vai pēdējā dāmu korpusa ballē direktors Mārtiņšmidts ar viņu nedejoja fokstrotu? Leitnants bij smukāks, bet direktors tāpēc atkal bagātāks... Vai viņa nevarēja izvēlēties pēc patikas?

Ada Liepiņa iebruka pūlī, kas, uz ietves sastājies, skatījās sienai pielipinātās kinematogrāfa bildēs. Elkoņiem izvandīja uz abām pusēm, ceļu uz savām durvīm tīrīdama. Kinobilžu cienītāju rupjību vēl vairāk saniknota, atrāva un ar troksni aizsita āra durvis. Ieklupa gaitenī un ar trim soļiem bij pie otrajām, stikla durvīm, kas vērās uz abām pusēm. Abām rokām grūda tā, ka tās klauzēdamas atsprāga pret sienu.

Bet no pirmā stāva pirmā dzīvokļa patlaban bij iznākusi šī nama īpašnieka Libesmaņa kundze. Labo cerību pēdējās nedēļās viņa katru dienu gāja pastaiģaties. Noliekusies kaut ko gribēja sakārtot pie savas reformkleitas apakšdaļas, kas nācās visai grūti. Durvīm pēkšņi atsprāgstot un kaut kādam cilvēkam vīrsū gāžoties, Libesmaņa kundze nāvīgi pārbijās.

— Uh! Kungs un dievs!

Viņa atslīga atpakaļ tikpat daudz, cik pirmiņ bij uz

priekšu nolikusi. Saulesargs izkrita no rokas, izkrita zvīņotais sudraba pompadūrs. Zelta pulkstenis izlēca no aizblūzes un ķēdītē nokārās pār vēderu. Libesmaņa kundze bij nāves bāla vispāri plankumainai sejai. Viņai likās, ka laupītāji laužas, ka Rīga deg... Simts domu dzirksteļu, cita pār citu drausmīgāka, acumirkli izšāvās caur galvu.

Tās pārskrēja gan, bet tad notika vēl kas ļaunāks.

Kaut kas mīksts nobūkšēja Libesmaņa kundzei turpat gar ausi, un nikna balss kaut ko nejauku iekliedza otrā.

Viņai, šis mājas īpašnieci, lieltirgotāja sievai tā! Un vai tā nebij tā piedzīvotāja... tā kantoristiene... no piektā stāva!

Slāpdama, gībdama Libesmaņa kundze slīga pret sava dzīvokļa divpušu durvīm. Roka vairs nespēja zvana podziņu sataustīt.

Kundze velēja tāpat abām dūrēm.

— Anna! ... Anna-ā!

2

Anna atrāva durvis un uzķēra krītošo kundzi spēcīgām rokām. Tāda, kā no ķēķa nākusi: uzlocītām piedurknēm, pāri elkoņiem miltiem nobārstījusies.

— Bet, madām! Kas tad nu? Bet, madām!

Viņa aizstreipuloja kundzei līdz pa gaiteni, tikko jaudādama noturēt līmstošo augumu. Pazina jau savu madāmu un neko daudz vis neturēja no šī negaidītā iebrukuma. Vairāk prātā bij līdakas ķēķi uz pannas,

un viņa skaitās par to, ka madāma kā dadzis pieķērusies un nebij atkratāma.

Ievirzīja turpat ēdamistabā un nosēdināja uz krēsla.

— Nu pasēdiet nu. Nu jau būs labi. Nu jau būs!

Aizskrēja uz ķēķi. Kā tad: lidakas uz pannas jau bij sākušas kūpēt. Nervozi pagrūda nazi un apsvieda uz otriem sāniem. Kā tad... Zili dūmi ar sadeguša sviesta smaku iesitās nāsīs. Ko nu kungs atkal sacīs. Tam jau nekad nekas nebij labi...

Kundze ēdamistabā skaņi stenēja. Atgriezusies Anna atrada to krēslā pavisam saplakušu, tumši sarkanu, sviedriem noplūdušu seju un izbaīļu ieplestām acīm.

— Bet kas tad jums ir? Kas jums ir?

Kundze tikai vaidēja un bez jēgas grābājās rokām. Nu sāka asaras birt un rupjām lāsēm tecēja pār degunu un lūpām. Nu viņa sarāvās kā iedzelta un iekliedzās.

Anna satrūkās par tiesu. Tas nu vairs nebij nekāds joks. Krampji, histērija — vai kas tamlidzīgs... Viņa atpogāja kundzei uzvalku, mierināja kā mācēdama un prašāja. Pārmaiņus bāza zem deguna parfīma un ožamā spirta pudelīti, bet velti. Kundze tikai rīstījās, raustījās un raudāja lielām asarām. Un nu viņa jau sāka šļukt no krēsla nost. Anna aizstiepa to guļamistabā un kaut kā iemurdzīja gultā. Bet tur tā sāka valstīties un reizīti reizēm iebrecās nelabā balsī.

Nē, nu vairs nebij labi. Anna sāka noskārst, lai arī bij kauns par to domāt. Aizskrēja uz ķēķi un aizgriezta krānu gāzes vadam. Lidakas no otriem sāniem atkal bij sākušas kūpēt. Bet nu viņa vairs nedomāja

par tām. Aizsteidzās kabinetā un zvanīja pa telefonu. Kā kafijas dzirnaviņu kloķi grieza ilgu laiku.

— Libesmaņa kungs? Jā? ... Te Anna ... Anna, nu! Nāciet tūliņ uz māju. Kundze ir slima ... Slima, es saku! Brauciet braukšus ... briesmīgi slima ... Ko? Pēc pusstundas? Nē, jūs tūliņ! Es nezinu, kas viņai ir. Es domāju — — jūs zināsiet ... Tūliņ? Labi, bet tad tikai ātrāk. Lūdzu, brauciet braukšus ...

Bet Libesmaņa kungam nebij tik viegli braukt uz māju. Ar Rotfinka un Priedes kungiem viņi jau otro dienu sēdēja un kalkulēja, par cik patlaban paaugstināt cukura cenas. Rublis ar katru dienu kāpa uz augšu, bet arī cukura cenām vajadzēja kāpt. Viņu triju rokās bij tie lielākie cukura krājumi, un kā viņi nosacīja, tā bij. Lieta tomēr stipri complicēta. Nevarēja rēķināties vienīgi ar šīs dienas situāciju, jāapsver un jāievēro arī tuvākās nākotnes izredzes. Rotfinka kungs kā jaunākais un karstākais gribēja no divdesmit diviem uz astoņiem rubļiem mārciņu atkalpārdošanā un mazumā. Priedes kungs turpretim domāja pacelt tikai par diviem rubļiem mārciņā. Libesmaņa kungs svārstījās starp trim un četriem rubļiem. Vakar vienošanās nebij panākta, nebij ne mazākās izredzes, ka arī šodien to panāks. Jautājums pārāk complicēts. Siktirtgotāji, maiņu gaidīdami, sāka atturēt agrāk iepirktos krājumus. Šārīta avīzēs jau bij ziņots, ka cukurs tikai retumis vairs kur dabūjams. Rītu paredzama pilnīga krīze.

Un taisni tajā momentā Libesmaņa kungu sauca uz māju!

Uzbudināts viņš nolika telefona trubiņu un atskrēja pie galda, kur Rotfinka un Priedes kungi ru-

nāja abi reizē, rokām plātīdamies un traģiski žestikulēdami.

—Atvainojiet, kungi, bet man jāsteidzas uz māju.

Bet tie divi nemaz neklausījās. Priedes kungs, galdam pārlicies, patlaban tvēra Rotfinka kungu aiz svārku pogas.

— Atļaujiet, atļaujiet... Jūsu kalkulācija ir aplama. Es pielaižu, ka šimbrīžam seši rubļi uz mārciņas ir vairāk nekā divi. Bet mēs ar šodienu taču nebeidzam savus veikalus, vai ne? Mums jārēķinās arī ar mūsu pircēju kredīta spējām. Un bez tam mums ir noteiktas ziņas, ka Čehoslovākijas sindikāts tuvākā nākotnē pazeminās cenas. Tā kā mūsu krājumi samērā nav lieli — —

Rotfinka kungs saķēra Priedes kungu aiz rokas.

— Miļais Priedes kungs! Nākotne, lai arī tuvākā, priekš mums nav nekāda bāze. Uz tās mēs neko nevaram būvēt. Nākotne ir visādu varbūtību pilna. Vai jūs man varat garantēt, ka ievadmuita uz cukura netiks paaugstināta? Vai jūs to varat man garantēt?

Libesmaņa kungs uzsita ar roku uz galda.

— Kungil kungil! Man ir jābrauc...

Priedes kungs ķēra zīmuli uz galda un rāva grāmatīti no kabatas.

— Atļaujiet — es tūliņ — —

— Nepūlieties. Jūs mani nepārlicināsiet. Es domāju, ja man ir vārds līdzī runājams, ja jūs atzīstat, ka es tāpat esmu līdzī ieinteresēts — —

Libesmaņa kungs apsviedās, rāva mēteli un cepuri no pakaramā. Tikai tad, kad viņš bij jau pie durvīm, tie abi atguvās.

— Apžēlojieties — uz kuriem jūs? Ko jūs?

Acumirkļī Libesmaņa kungu četras rokas turēja cieti. Aiz piedurknes, aiz mēteļa stūra, apvidu.

— Atvainojiet... Manai sievai — jūs zināt... Uz pusstundu...

Telefons atkal sāka zvanīt kā negudrs. Libesmaņa kungs izrāvās, metās pa trepēm lejā un pirmajā ormanī iekšā. Tikai līdz stūrim nobraucis, atgīdās un paraustīja ormani aiz piedurknes.

— Par cik?

Ormanis tikai saraustīja grožus.

— Kungs pats zina.

Ar visu uztraukumu Libesmaņa kungs tomēr vēl nebij gluži zaudējis praktisko apsvārumu.

— Nē, — es gribu zināt, par cik.

— Viens ozols nebūs par daudz.

— Ko? Simtu? Pieturi, es kāpju laukā. Par piecdesmit, vairāk es nekad nemaksāju.

Ormanis uzšāva zirgam.

— Nu, lai iet par septiņdesmit pieci.

Libesmaņa kungs gribēja gan kāpt laukā, bet apdomājās un palika. Par šo gabalu tā kā tā būs jāmaksā. Un cita tuvumā neredz. Tramvaja vagona arī nav pietātnē. Un patlaban arī pietātne garām, un viņi nogriežas uz platas, braucēju tukšas ielas. Samaksās arī. Tas taču bij viņa pirmdzimtais. Un ja vēl gadās dēls...

Vēl pa ceļam sameklēja naudu. Tikko atgīdās jauno divdesmitpiecnieku iebāzt atpakaļ makā un ielikt tiem pārējiem diviem starpā to pārplēsto, apšaubāmi

salīmēto, ko vakar konditorejā neņēma pretī. Naudu sauja samiedzis, bikstija ormani mugurā.

— Brauc, brauc! Man kundze mirst nost . . .

— Kundze? Aha . . . Aizbrauksim gan . . .

Ormanis izlikās, itin kā patiešām mudinātu zirgu ātrāk. Libesmaņa kungam bij tā, ka uz vietas vien mīnātos. Ar visām domām, ar visu būtni viņš tiecās uz to pusi, kur māju jau varēja saredzēt. Un ja nu tas ir pirmais dēls . . . Viņam ļoti gribējās pastāstīt ormanim, ka viņam gaidāmi jauni dēli. Bet tepat jau arī bij cepuru veikals . . . te parfimēriju tirgotava . . . te mēbelētas istabas . . . Klāt. Libesmaņa kungs izlec un metas pa durvīm iekšā.

Lieta bij nopietna. Klāra kūlājās gultā un skaļi vaimanāja. Libesmaņa kungs pavisam apjuka. Zvanīja pa telefonu pēc Dr. Barona. Tā nebij mājās. Dr. Skujas arī nē. Tad viņš nezvanīja vairāk. Uzrakstīja uz vizītkartes un aiztrieca Annu pie Dr. Sļivovica. Skraidīja ap savu Klāru un nezināja, ko iesākt.

Telefona zvans tarkšķēja atņemdamies. Nu kā tad — Rotfinks ar Priedi. Klausule viņam rokās drebēja. Balss pavisam apdzisusi. Bez tam Klārai atkal uznāca jauna lēkme, viņa labu brīdi gaudoja tā, ka visa māja bij trokšņa pilna un neko nevarēja sardzirdēt, ne saprast.

— Hallo . . . kungs Rotfink! Lūdzu mani atvainot . . . Šodien es nevaru. Manai kundzei — jūs zināt . . . Atkal! Ak kungs un dievs . . .

Libesmaņa kungs nometa klausuli un aizspieda ausis abām rokām, lai nedzirdētu Klāras vaimanāšanu un telefona neprātīgo tarkšķēšanu.

Advokāta Zevalda kundzei iznāca tā, ka mikla ābolkūkām bij iejaukta, bet aprūka cukura. Kalpone izskrējās pa visu pilsētu — nekur nevienas mārciņas. Tirgotāji stāvēja aiz letēm sabozušies, plecus raustīdami. Cukura nebij.

Vēl varēja aizņemties no tirgotāja Pinkuļa kundzes, kura dzīvoja tepat otrās kāpnēs. Bet tā nupat ap brokastlaiku jau bij aizdevusi visu lieko inženiera Tumbaka kundzei. Kad tur nekas neiznāca, tad varēja vēl pamēģināt tepat preti pie Zilišiem. Tie nu gan nebij tādi, ar kuriem varētu pastāvēt kāda tuvāka draudzība, bet spiedīgā gadījumā jāizlieto arī tie. Bet Ziliši aizbraukuši uz laukiem kaut kādās tur bērēs, un piedzīvotājs skolotājs ēda ārpus mājas. No tā nebij ko prasīt. Kalpone vēl uzņēmās noiet pie sētnieces ar kaut kādu izdomātu stāstu. Lieta ar sētnieci riskanta, bet bezizejas stāvoklī, kādā atradās Zevalda kundze, jāriskē arī ar visu prestižu. No sētnieces dabūja druciņu — tā, vienas kafijas krūzītes apmērā. Vairāk tiem cilvēkiem pašiem nebij.

Zevalda kundze stāvēja ķēķa vidū izmisusi un lauzīja rokas.

— Bet, Katrīn, ko mēs nu iesāksim? Ko mēs nu iesāksim!

Katrīne patlaban bij pie bļodas un nogaršoja mīklu.

— Es domāju, lielmātiņ, viņš nemaz nav tik sūrs. Kad izcep, tad arvienu kļūst saldāks. Un, kad druciņā pastāv, tad vēl. Es domāju, kad mēs pieliekam drusku vairāk sviesta — —

Bet Zevalda kundze nikni atcirta.

— Ej tu ar savu sviestu! Vai es nezinu, cik var likt. Man ir recepte . . .

Viņai patiešām bij recepte. Zevalda kundzes ābolkūkas slavenas visā pilsētā. Ik ceturtdienas atnāca trīs, četras, piecas, sešas — dažreiz arī vairāk pazīstamu dāmu pie Zevalda kundzes uz kafiju un kūkām. Ēda un slavēja, un velti lūkoja izzināt Zevalda kundzes recepti. Tas bij viņas noslēpums. Viņas, pa daļai arī viņas vīra — advokāta Zevalda sabiedriskais prestižs atkarājās no šīs receptes. Tāpēc viegli saprotams tas uztraukums, kādā Zevalda kundze stāvēja ķēķa vidū un lauzīja rokas.

Katrīne bij nolaizījusi mīklā iemērktu pirkstu un slaucīja to priekšauta stūrī.

— Bet, lielmātiņ, ko tad mēs nu darīsim?

Zevalda kundze nobeidza lauzīt rokas, piegāja pie ķēķa loga un skatījās pagalmā.

— Es arī nesaprotu, Katrīniņ. Viņas ir uzlūgtas un būs. Viņas nekad neiztrūkst. Neviena pati neiztrūkst.

— Kuras tad, cienmātiņ, šodien būs?

— Sausvēdera kundze, Garais kundze un direktora Apmaņa kundze. Nebūtu tā Apmaņa kundze.

— Vai tad tā nevar, cienmātiņ: lai viņas iedzer šokolādi un ēd tos cukura kliņģerīšus? Mums tūte vēl ir.

— Vai-i, ko tu pļukši! Cik tad tur vairs ir? Vai tad tu nezini, kā viņas ēd? Nebūtu vēl tās Apmaņa kundzes. Bet tā jau citu neko, tikai tās ābolkūkas. Viņa skaidri saka: es pie jums, Zevalda kundze, tikai tāpēc, ka jums tik smeķīgas, tik debešķīgi smeķīgas ābolkūkas . . .

— Nu, tā jau nu gan to degunu nezin kur celt.

— Tā jau ir tā lieta. Kā viņas vīrs manam vīram piepalīdzēja dabūt to juriskonsulta vietu departamentā, tā šī uz mums no augšas vien skatās. Mani viņa jau sen šokierē, bet neko nevaru darīt. Mēs no viņiem esam drusku atkarīgi.

— Es domāju, cienmātiņ, mēs tikai cepsim nost tās kūkas. Redzēsiet, ka labi vien būs.

Zevalda kundze grūši nopūtās.

— Ko lai dara, jācep vien jau būs. Bet tu nezini, Katrīnīt, cik man slikta sirds. Es neparedzu neko labu... Sasodītie tirgoņi, tie atkal taisa kādas mahinācijas...

Taisni piecos Sausvēdera kundze un Garais kundze bij klāt. Par tām Zevalda kundzei nebij liela bēda. Viņa sēdēja ar tām viesistabā un pavirši sarunājās, allaž klausīdamās uz gaitēņa pusi. Sirds pukstēja stipri, bet tomēr viņa vēl cerēja. Var būt, ka neatnāks. Vai tad arī bezbērnu kundzēm reiz nevarēja atgadīties kāda aizgaita...

Trinks! — noskanēja elektriskais zvans. Zevalda kundze drusku nobāla un cēlās kājās. Rokas mazliet trīsēja, un, to maskējama, viņa traucās sakārtot frizūru, kura gan bij pilnīgā kārtībā.

Rūpniecības ministrijas ādu departamenta direktora Apmaņa jaunā, skaistā kundze ienāca, pa paradumam laipni smaididama, ar savu jauno rozā krāsas uzvalku viešņām un namamātei acis žilbinādama. Bet šajā smaidā un visā laipnumā tomēr bij izmanāma pārākuma apziņa, aiz kuras tā namamāte, kā viešņas stipri cieta. Bet tur nu neko nevarēja darīt. Draudzība ar Apmaņa kundzi bij saudzējama par

katru cenu. Izrīkojumos un publiskās vietās arī paziņām atlēca daļa no Apmaņa kundzes spožuma: tā sagājās ar divām ministru kundzēm, un teātrī no septītās rindas vienmēr cēlās kājās un klanījās pret viņu mūsu pazīstamais dzejnieks Audzespudurs.

Apmaņa kundze atsēdās cēli un pārmeta vienu kāju otrai — lai viešņas dabūtu apskaust viņas jaunās kurpes, kuras maksāja divi tūkstoši divi simts rubļu, un zīda zeķes par četri simts piecdesmit. Laipnu skatienu pārlaida savu draudzeņu uzvalkiem. Bet no tā Sausvēdera kundze noglauda kleitu gludāk uz ceļiem un Garais kundze sagrieza medaljonu taisnāk. Zevalda kundze nokāsējās un no tā kļuva vēl drusku sārtāka.

Viešņas iesāka interesēties par Apmaņa kundzes jauno uzvalku un kas ar to sakarā. Zevalda kundze atvainojās un aizgāja sarīkot ēdamistabā.

Aiz durvīm viņa piespieda roku krūtīm, pret to vietu, kur sirds pukstēja tik neparasti skaļi. Nopūtās smagi. Bij uztraukta līdz pēdējam. Viņas labā slava, mājas gods un sabiedriskais stāvoklis likts uz spēli. Un bez tam auga dusmas pret sevi, pret tirgoņiem, pret visu pasauli, — bet it sevišķi pret šo vizdegunīgo Apmaņa kundzi. Zevalda kundzei bij iemesls būt lepnai uz savu ēdamistabu. Mēbeles no pelēka ozola, pēc mākslinieka zīmējuma uz pasūtījuma pagatavotas. Tādas servīzes nebij pat Apmaņa kundzei. Tai nolikts arī pelnu trauciņš un sudraba sērkokciņu kastītes turētājs, jo viņa pēc kafijas vai šokolādes allaž pīpoja.

Viešņas vilcinādamās sasēdās. Katrīne ienāca ar sudraba šokolādes kannu, ielēja un palika stāvam

aiz muguras, vaļējās durvīs. Viņa redzēja, ka lielmāte uztraukta elsa, un uztraucās arī pati.

Zevalda kundze mēģināja pasmelt no krūzītes. Bet karotīte pirkstos trīsēja, tāpēc viņa ielaida to iekšā un maisīja bez vajadzības. Likās, viņa skatījās savā krūzītē. Bet patiesībā redzēja pat to, kā kurā no viešnām pirkstiņu pakustināja.

Viešņas turpināja viesistabā sākto sarunu.

Sausvēdera kundze protestēja Garais kundzei.

— Nē, nē, mīļā Garais kundze, es jums nevaru piekrist. *Die Modenwelt* pavasara numurs ir pavisam tukšs. Pēc tādiem fasongiem patiešām grūti ko pieklājīgu izvēlēties... Bet es jums varētu ieteikt *Die schöne Dame*. Nopērciet — to jūs nenozēlosiet.

Un nolika ābolkūkas gabaliņu uz šķīviša. Garais kundze darīja tāpat. Tad atmāja ar dakšiņu.

— Mana šuvēja man atnes visus. Es vēl neesmu paguvusi izskatīt. Man tikai jaunnedēļ vēl sāks šūt.

Apmaņa kundze drusciņ pielika karotīti pie lūpām. Tad noknieba gabaliņu kūkas uz šķīviša.

Zevalda kundze piesarka vēl vairāk. Kā glābiņa meklēdama, pameta izmisušu skatienu atpakaļ uz Katrīni.

— *Pariser Chic* tomēr ir tas progresīvākais. Es, taisnību sakot, citos nemaz neskatos.

Sausvēdera un Garais kundzes reizē iebāza pa kūkas gabaliņam mutē un saskatījās. Zevalda kundze nevarēja saprast — par to kūku vai par Apmaņa kundzes iedomību. Bet tās abas viņu mazāk interesēja. Viņa vēroja Apmaņa kundzi.

Tā iestrēba vēl drusku un sarauca degunu. Nepārprotami redzams, ka sarauca... Zevalda kundzei

karsts vien pārskrēja pār kauliem. Saprotama lieta, arī šokolādei cukura par maz... Nolika krūzīti un bāza mutē kūkas gabaliņu. Zevalda kundzes acīm nozuda visa apkārtne. Viņa redzēja tikai Apmaņa kundzes muti — šo briesmīgo muti, kurā pāzuda ābolkūkas gabaliņš un kura apdraudēja visu Zevalda kundzes dzīvību.

Sākumā kāri kustīga šī briesmīgā mute kļuva arvienu gausāka, arvienu gausāka. Likās, neēd kūku, bet ar pūlēm gremo sausu zoles gabalu. Un tad apstājās pavisam. Tad pastiepās roka un... atstūma šķīvīti ar aizsāktu kūku. Divas stingras, jautājošas, reizē izsmejošas un niknas acis pavērās pār galdu Zevalda kundzē.

Pagamā... Zevalda kundze cīnījās ar dusmām un asarām. Viņai izlikās, ka krēsls zem viņas aizšļūd projām, ka viņa sēd uz parketa, ka viņa pa to slīd kaut kur projām, tuksnesī un bezdibenī. Uzlēkt gribēja un iekliegties, bet nebij spēka un trūka elpas.

Kā Apmaņa kundze nolaida rokas uz ceļiem, tā arī Sausvēdera kundze un Garais kundze mitējās est un iedzert. Bet, kad Apmaņa kundze atkal pastiepa roku un arī pelnu trauciņu un sērkociņus atstūma nost, viņas saskatījās vēlreiz — gari un nozīmīgi.

Apmaņa kundzes muti aplidoja dzēlīgs smaids.

— Cukurs kļūst arvienu dārgāks...

Garais kundze traucās piebalsot.

— Un nav nemaz! Šodien nevienā bodē nevar dabūt.

Sausvēdera kundze arī uztraucās.

— Droši vien veikalnieki taisa kādas mahinācijas. Nu būs atkal pāris rubļi uz mārciņas virsū.

Apmaņa kundze nenovērsa savus iznīcinošos skatienus no satriektās, mirstošās Zevalda kundzes.

— Mēs arvienu iepērkam pudiem. Mums Tūters piesūta mājās klāt. Mums nekad tā nav, kad sanāk viesi un bez cukura kas jādod galdā.

Viņa cēlās kājās. Aiz atstumjamā krēsla tarkša nedzirdēja vaidam līdzīgo nopūtu, kas pašlaik izlauzās pār Zevalda kundzes lūpām. Sausvēdera kundze arī pacēlās līdzī.

— Bet, miļā Apmaņa kundze. Vai tad jūs jau — —

— Jā. Man jāiet. Es tikai tā, garām ejot, uznācu. Jūs redzat, man vēl frizūra nav kārtībā. Un šovakar Audzespudura kunga lugai pirmizrāde . . .

Zevalda kundze arī bij uzcēlusies. Kā slikdama ķērās pie galda malas.

— Nu palieciet taču vēl . . .

— Nē, atvainojiet. Man vēl jāiet pie friziera . . .

Papēdišiem klaudzinādama, steidzās laukā, Zevalda kundzei garām, tā ka vējš aizkarus saplīvoja gar logu.

Zevalda kundze traucās pakaļ.

— Bet, Apmaņa kundze . . . Kā tad tā? . . .

Apmaņa kundzei jau virsjaka mugurā. Patlaban pie spoguļa sprauda adatu cepurei un matu pītnei cauri. Šņirkstēja vien.

— Jā, jā, jā . . . Man jāiet. Ir jau vēl arī citi pienākumi . . . Ir jau vēl . . . Sveiki, Zevalda kundze!

Durvis noblāksēja. Spogulis džinkstēdams palēcās pret sienu.

Katrīne arī bij iznākusi. Ar visu sirdi juta kundzei līdzī un mēģināja mierināt.

— Lielmātiņ . . . lielmātiņ!

Bet Zevalda kundzes dusmām un žēlabām nebij mēra. Savilktām dūrēm viņa mātās kalponei virsū.
— Ko tu maisies! Ko tu zinī! ... Tu — tāda ...

4

Departamenta direktors Apmaņa kungs stāvēja priekšistabā mēteli mugurā un cigāru zobos — ceļā uz kaut kādu sēdi.

Kundze straujā gaitā gribēja aizsteigties garām. Smiedamies viņš to pieturēja aiz piedurknes.

— Nu, nu, cibulī! Kur tad nu tik steidzīgi.

Bet kundze atrāva roku un pazībsnīja tik niknām acīm, ka viņš pavisam saplaka.

— Liecies mierā, duraks tāds! Es tev neesmu nekāds cibulis! Sauc mani vārdā.

Lielām laipnībām palaikam neizlutināts, Apmaņa kungs rokas vien paplētā.

— Nū, nu, nu ...

Kundze piesita kāju.

— Sauc mani vārdā!

— Nu, nu ... Ellā ...

— Ell-ā-a ... Es tev neesmu nekāda Ellā-a ... Kad tu sievu neproti aizstāvēt. Kad tavu sievu katrs var nerrot un izsmiet.

Visādu untumu pietiekoši redzējis, Apmaņa kungs lūkoja ar jokiem tikt cauri.

— Tad kāds būs pa ausi iešāvis. Vai tramvajs uzbraucis virsū ...

Bet Apmaņa kundze kļuva sarkana kā vēzis.

— Tevis pēc mani arī izplaukāt varētu. Tu jau

pirksta nekustinātu. Varbūt klusumā jau esi arī domājis, ka mani kādreiz tramvajs sabrauks.

— Bet, Ellā, ko tu runā! Kas tad tevi tā sakaitinājis?

— Sakaitinājis, tu saki! Tikai sakaitinājis — un to tu man taisni acīs saki! Kad es esmu tā apvainota un izsmieta. Es domāju, tev vajadzētu gan saprast, ka mans apvainojums ir arī tavs. Ja ar mani tā iedrošinās, tad tā taču ir zīme, ka arī uz tevi splauj.

Apmaņa kungs pogāja mēteli ciet.

— Uz mani neviens nespļauj. Vienkārši tu ar tām savām draudzenēm esi sastrīdējies, un tas viss tas lērums. Tu pēdējā laikā kļūsti pārāk nervoza, es to jau sen manu.

— Ak to tu mani! Tad jau tu pēdējā laikā būsi sācis arī par mani interesēties. Tas jau ir ļoti glaimojoši. Ļoti glaimojoši! Tikai muļķis tu esi — tāpat kā vienmēr bijis. Ar savām draudzenēm es nekad nestrīdos. Tās nav tādas. Bet ar tavām! Tev ir visai dīvaina gaume draugu izvēlē. Tu nerēķinies ar savu stāvokli, kompromitē sevi un mani līdzī.

Apmaņa kungs paraustīja plecus.

— Neko nesaprotu. Itin neko.

— Vai tad tas vēl jāsaka. Bet tie tavi Zevaldi... Nu ko tu viņus visur protežē un velc priekšā? Kādu medu tu tur esi atradis? Vai es tā biju vai tu, kam katrā ziņā bij jāiet pie viņiem viesos, jāuztur sakari, jāuzlūdz pie sevis mājās? No mēsliem mēs viņus esam pacēlušī. Un nu viņa man šokolādi bez cukura, ābolkūkas bez cukura... Kūkas! Kaut kāds maisījums bez jēgas, bez gaumes. Man! Vai tas nav izsmiekls!

— Neaušojies, Ellā. Viņai droši vien būs cukura aprūcis, tas viss.

— Un viņš vēl runā! Itin kā man nemaz vairs nebūtu saprašanas, ne acu pierē. Itin kā es jau sen neredzētu, kā viņa mani apskauž un par katru manu vārdu saskatās ar savām draudzenēm. Tas viss ar nodomu inscenēts, lai izsmietu mani un vēlāk kladziņātu pa visu pilsētu. Ja tu to tā atstāj, tad mēs esam šķirti ļaudis. Ja rītā tas Zevalds vēl ir departamenta juriskonsults, tad es tev neesmu sieva. Viņš vai es — to es tev skaidri pasaku!

Apmaņa kungam cigārs bij mutē, tad pirkstos, mutē un atkal pirkstos. Ar otru roku viņš izņēma portfeli un pasita atkal padusē.

— Ritu un parīt, un aizparīt — Zevalds būs tur, kur viņš ir. Viņš mums noderīgs spēks, un sieviešu dumjību pēc es savus darbiniekus nedzišu projām. Tu esi nervoza, tas viss. Izgulies.

Un projām viņš bij.

Apmaņa kundze piesita kāju uz grīdas un pakratīja dūres gaisā. Bet nekas vairs nelīdzēja — projām viņš bij.

Un tas esot vīrs! Tas esot viņas vīrs! Viņu šikanēja, viņu izsmēja visnekaunīgākā kārtā. Ar kaut kādu suslu viņu dzirdēja, vecu zoles gabalu deva kūkas vietā ... Un viņš! Tas esot vīrs!

Viņa saņēma kopā visus gribas spēkus un apvaldījās. Nosēdās uz dīvāna un mēģināja drusku orientēties šajā pretišķu jūtu juceklī.

To taču viņa zināja jau sen, ka tam Apmanim viņa nebij nekas. Itin nekas! Citi vīri priekš savām sievietēm nezin ko un kā — šitam bij žēl to nieka divu

trīs tūkstošu, ko viņa izdeva par kādu kleitiņu vai kurpēm. Vītoļa kungs savu sievu aizveda uz Berlīni — un ar ko tā no turienes atbrauca! Viņa — kad komisijas veikalā tepat uz stūra bij tā servīze par sešpadsmit... vai atkal, kad viņa pagājušoruden gribēja to karakula mēteli... Nē, nē — tas jau nebij cilvēks!

Zvērs no cilvēka! Idiots! Pirkstu nevīžoja kustināt viņas labā, kur cits būtu uz divkauju izsaucis, ugunī un ūdenī meties iekšā. Par suni viņš to turēja. Departamenta direktors — domājies, liels vīrs. Bet kad bij viesībās vai kādā ballē — kas uz šo skatījās? Augu vakaru pie tām savām kārtīm, mūžīgi tas cigārs zobos. Visas ūsas pēc nikotīna smird... Un kārpa pie uzacs... Fui!

Apmaņa kundze bij gribējusi apmierināties, bet, jo vairāk viņa domāja, jo lielākas auga dusmas un riebums pret visu. Zevalda kundzi un visu to notikumu viņa pamazām aizmirsā pavisam. Tikai tas varmāka, tas viņas mūža ēdājs bij prātā. Arvienu neciešamāks un nīstamāks tas viņai likās. Viņas fantāzija lidoja uz visām pusēm, meklējama, kā atriebties.

Nu — to viņa zināja gan... Viņa negribēja. Viņa bij godīga sieva. Bet kad viņš pats tā gribēja! Bet kad viņš pats ar varu spieda... Apmaņa kundzes acis pirms draudīgi iemirdzējās, bet jaunās jausmās drīz kļuva maigi valganas. Viņa pārgērbās, sakārtoja matus un brīdi tāpat uzkavējās pie spoguļa. Idiots! Šitādu sievu viņš neprata cienīt! Nu, nekas, nekas,— bij jau vēl citi, kas to prata...

Ā... Turpat pie sienas karājās mūsu pazīstamā

dzejnieka Audzespudura palielināta fotogrāfija. Vienu reizi viņa nebij iegājusi ložā, kad viņš nepamanīja, necēlās kājās un neklanījās... Un uz galda vāzē tās rozes... Vai tās šorīt atkal students Miķelsons nebij atstājis... Miķelsons... Kā viņš prata roku skūpstīt... un polonēzi ar viņu dejot...

Apmaņa kundze pievilka buķeti klāt, aptvēra abām rokām un nogremdēja seju rozēs. Tā viņa reiz kinematogrāfā bij redzējusi, un tas bij tik skaisti... Vaigi viņai kaisa, acis spulgoja.

Zvans... Viņa pazina. Atlaidās uz kušetes. Viņa bij drusku sagurusi, nevarēja pretim iet. Lai kalpone aicina šepat iekšā.

Miķelsons ienāca sajūsminātāks nekā jebkad. Šillera krāga, baltsvītrotas bikses, cepurīte sauja samiegta... Piesita papēžus, zemu noliecās, tad saslējās pārsteigumā.

— Kundze... vai jūs esat nevesela?

Apmaņa kundze ar gurdeni smaidu graciozi atlieca galvu.

— Nekas... Tikai mazliet nogurusi.

Un pastiepa kreiso roku — mazlietiņ izliektu, ar virspusi uz augšu.

Miķelsons savīstīja cepurīti un iebāza kabatā. Noklupa ieblakus uz zemā tabureta. Viens ceļgals balti svītrotās biksēs bij uz tepiķa. Pats viņš pieplaka un izstiepās uz priekšu — itin kā viņam pār Daugavu būtu jāsniedzas uz viņējo krastu.

Noskūpstīja un gribēja palaist. Bet samanija, ka nemaz vēl nevelk atpakaļ. Tad viņš noskūpstīja vēlreiz, drusku augstāk. Un tad, neko daudz vairs

negaidīdams, pie pašas locītavas. Tikai tad roka atvilkās.

— Miķelsona kungs! Neizlietojiet manu nogurumu! — Bet tas jau nebūt nebij teikts ļaunā. Miķelsons to saprata labi.

— Jūsu nogurums, kundze, dod stiprumu un spēku . . . Tas ir kā avots, no kura verd mūžīga dzīvība.

Kundze pasmējās ne pārāk stipri.

— Kāpēc jūs neesat kļuvis par dzejnieku?

— Ak, ko! Arī dzīve ir dzeja — tā visulabākā dzeja. Tikai mums viņu tā vajadzētu dzīvot.

— Vajadzētu, bet vai mēs varam . . .

Miķelsons dimdoši sita ar dūri pa krūtīm.

— Priekš tā mēs esam pasaulē, lai daiļām dāmām dzīvi padarītu par dzeju. Priekš tā mēs esam!

— Ak jā! Ar vārdiem jau jūs visi esat varoņi. Bet darbos glēvi un bailīgi . . . Lūdzu, atnesiet man to spilvenu no krēsla. Man tā neērti . . . Paldies.

Bet Miķelsons vēl vienmēr vietoja un nevarēja novietot spilvenu kundzei zem pleciem. Un, kad spilvens beidzot bija novietots, tad izrādījās, ka viņa pulksteņķēdīte iepinusies tai matos.

Viņa smējās un palīdzēja izraisīt.

— Nerātņi! To jūs tišām. Jūs gribat man frizūru izjaukt.

Un iesita viņam pa pirkstiem.

Bet viņš kā uzķēra šo roku, tā nelaida vairs vaļā. Viņš jau atkal bij savā vietā. Viens ceļgals svītrotās biksēs uz tepiķa. Pats pasniedzies — izstiepies tā, it kā viņam būtu jāsniedz Daugavai pāri uz viņējo krastu . . .

Apmaņa kundze pie spoguļa drusku sakārtoja ma-

tus. Miķelsons izvilka cepurīti, uz dūres izlīdzināja un tūliņ uzmauca galvā. Kundze viņam uzsmaidīja spoguļi. Viņš smaidīja pretī. Viņš nemaz nevarēja mierā nostāvēt — tik priecīgs un aplaimots.

— Sveiki, mans draugs, sveiki! Tad vakarā teātrī mēs redzēsimies. Lai arī tikai pa gabalu — bet mums pietiks. Arī tā būs labi. Būs — vai ne?

— Debešķīgā! Man vēl tas nolādēts eksāmens. Pēdējais eksāmens... Bet papus sēž pie Lilienfelda kunga un gaida... Eh, velns lai parauj visus papus un eksāmenus! Vai tad nu tīri cauri grūdīs...

Kāds atkal zvanīja. Miķelsons steidzās prom.

5

Miķelsonu papus patiešām sēdēja fabrikanta Lilienfelda kunga kabinetā aiz lielā rakstāmgalda. Sirms, smagi tusnīdams, kā slikdams abām rokām turējās pie dziļā, polstētā krēsla malām. No ilgās runāšanas un uztraukuma viņa galvvirss spīdēja sviedru lāsēs. Šaurās acis ar bijību un cerībām skatījās galdam pāri, kur Lilienfelda kungs baltu, slaidu roku pārcilāja zīmuļus un trejāda resnuma spalvaskāts.

Nu bij pārcilāti un novietoti. Lilienfelda kungs pārbrauca ar kreiso roku slaidajai sirmai bārdai. Pavilka ar zīdu apšūto svārkapakli tā, ka izgriezuma robi nāca vienā taisnā līnijā. Pavilka virskabatā augstāk sarkano lakatiņu.

Tad nopietni un stingri paskatījās Miķelsona papū.
— Jūsu dēls ir atļāvis izturēšanos, kāda nepavi-

sam nepiederas manas meitas saderinātam līgavainim. Vispirms viņa nekārtīgā — neteiksim vairāk — viņa nekārtīgā dzīve. Es zinu, es zinu, Miķelsona kungs. Arī mēs ar jums neesam puritāņi. Arī mēs ar jums kādreiz esam jauni bijuši. Bet visam ir savs mērs un robežas. Tieši blamēties sabiedrības priekšā es un mana meita neļaujamies. Priekš tā mēs stāvam drusku par augstu. Atļaujiet, ka mēs savu ģimilijas godu stādām augstāk par visu. Par visu!

Miķelsonu papus nomurmināja ko nesaprotamu. Cerība viņa acīs redzami dzisa.

— Tās jau visas ir itin jaukas lietas, ko jūs te stāstāt. Es jau labprāt ticu jūsu labai gribai. Bet diemžēl jūsu griba ne katreiz ir arī jūsu dēla griba. Visu citu jau vēl kā ne kā varētu atvainot un aizmirst. Bet ka viņš citu studentu klātbūtnē manu meitu iedrošinās nosaukt par vecu vācu grezeli — atvainojiet... tas ir drusku par daudz...

Viņš mazlietiņ pacēlās no krēsla. Bet savaldījās un nosēdās atkal.

Miķelsona kungs pūlējās piecelties, bet tas viņam neizdevās.

— Lilienfelda kungs... Vai jūs esat pārliecināti...

— Atļaujiet. Vairāk nekā vajag. To es zinu no pilnīgi uzticamām personām. Tā ir tāda nekaunība, ko es nekad nevaru piedot.

Miķelsona kungs cīnījās pēc elpas. Aizdusa viņam kā lietuvēns gulās uz krūtīm. Galva noslīga lejup.

Lilienfelda kungam iežēlojās nelaimīgā.

— Es nē. Es nevaru. Diemžēl sievietēm ir citāda loģika. Diemžēl — es saku un lūdzu to iegaumēt.

Mana meita tomēr vēl grīb atvainot un aizmirst. Sieviešu žēlumam un augstsirdībai nav nekādu robežu.

Miķelsonu papus pagrieza neapprakstāmi pateicīgas acis uz to pusi, kur atradās Lilienfelda kunga meitas istaba.

— Bet jūs sapratīsiet, ka bez garantijām mēs nevaram. Pārāk ilgi esam muļķoti un aiz deguna vazāti. Un tāpēc uzstādām noteikumus. Pirmais un tas svarīgākais: viņam šogad jānobeidz studijas. Otrais: kāzas vistuvāk iespējamā nākotnē. Trešais: viņam tūliņ jāiestājas fabrikā un jāstrādā manā uzraudzībā... Ja jūs šos noteikumus varat pieņemt, tad tā lieta vēl var tikt labota.

Nu Miķelsonu papus cēlās un arī uzcēlās. Abas trīsotās rokas stiepa galdam pāri.

— Lilienfelda kungs! Ar sirdi un dvēseli! To es jums solu. Un, ko es solu, to izpildu. Mans gods man nav mazāk dārgs...

Oficiālā daļa nu ir garām. Lilienfelda kungs varēja būt arī pielaidīgāks. Mēreni smaidīdams, viņš paspieda Miķelsonu papus rokas un atsēdināja to krēslā atpakaļ.

— Apmierinieties, mans draugs. Mēs abi esam sapratušies un sapratīsimies. Mums abiem vēl vecās slavenās paaudzes asinis... Kā jūs domājat, man šķietas, mēs uz šīs dienas norunu varam izdzert tasi kafijas ar glāzīti liķiera? To mēs varam sev atļauties, vai ne?

Viņš piespieda zvana pogu. Miķelsonu papus ar savu vājo sirdi gan pavisam nedrīkstēja dzert kafiju ar liķieriem. Bet kā viņš šovakar lai atteiktos? Šovakar, kas bij viens no laimīgākajiem viņa mūžā?

Viegli, kā jauneklis, viņš aizgāja stūrī, kur pie divāna uz mazā galdiņa starp kūpošām kafijas krūzēm jau stāvēja nopietni drūmā benediktinieša pus-pudele. Viņu nosēdināja goda vietā uz divāna. Viņam no sajūsmas asaras bij acīs.

Viņi iedzēra un plāpāja, pīpoja cigārus un braši piesita. Lilienfelda kungam acis pamazām sāka spulgot. Miķelsonu papus kļuva arvienu sārtāks. No liķiera, kafijas un cigāra aizdusa sagula smagāk, un elpot bij grūti. Bet viņš nevēroja un nebēdāja. Šovakar viņš to nevarēja.

Tad Lilienfelda kungs paliecās un draudzīgi uzsita viņam uz ceļgala.

— Un nu par to otro lietu, mans draugs. Es domāju, mēs nokārtosim arī to lietu ar jūsu darbnīcu. Tūkstošu septiņdesmit vai drusku vairāk — to jau mēs varam. No tā mūsu budžetā nekāds robs necelsies. Dažas jaunas mašīnas, jūs sacijāt? Jā, es domāju, to mēs varēsim. Mums jau ir sakari ar solidām ārzemju firmām. Mans uzskats gan ir tāds, ka ar rotallietām tagad nav diez cik izdevīgi. Jums pamazām vajadzētu pāriet uz citu brandžu. Redziet, ja jūs izgatavojat liestes vai sākat plašos apmēros mēbeļu fabrikāciju — — Bet to jau mēs nokārtosim... Atļaujiet — vēl vienu glāzīti.

Miķelsonu papus gandrīz vai apraudājās no sajūsmas. Tā viņā auga kā vilnis, kā lavīna, kā mežs... Viņš runāja vienā gabalā, smējās un cēlās augšā no sēdekļa. To nu gan nevarēja, tāpēc ka kājas bij zem galdiņa.

Negaidīta ienāca istabmeita ar kādu zīmīti. Miķelsona kungam. Smiedamies Miķelsonu papus paņēma

to, paskatījās un pamirkšķināja Lilienfelda kungam. No dēla . . .

Pievirzījās lampai tuvāk. Sārts, nosvīdis un laimīgs piebāza degunu papīra lapiņai. Palūkoja lasīt — un atstūma tālāk. Atstūma un atkal pievilka tuvāk. Smaids kā bij, tā sastinga sarkanā sejā. Elpa bij ievilkusies kaut kur iekšā. Nemaz vairs nedzirdēja.

Strupie pirksti, lapiņu turēdami, tā kā notrīsēja. Miķelsonu papus apgriezta apkārt un mēģināja saskatīt aizmiegtām acīm. Tā kā kaut kādam kroga rēķinam noplēsta strēmele . . .

Atgriezta atkal un lūkoja lasīt . . . «Cauri. Vecais mērkaķis izgāza atkal. Nav vajadzīgs. Šveicē var nobeigt vai Vācijā. Un tās vecās vācu grezeles dēļ nemaz nepūlies. Nav vajadzīgs. Es tomēr esmu laimīgs, trakoti laimīgs . . .»

Acumirkli Miķelsonu papus lūkojās stulbām acīm. Tad lapa pirkstos sāka savādi purināties un paukšēt. Un piepeši abas rokas sastiepās un grūda uz priekšu, it kā ko ķēmīgu atbaidīdamas. Lapa izspruka no pirkstiem, pārlēca lampai un, plivinādamās un griezdamās un uz parketa paukšēdama, virpuļoja uz durvju pusi.

Reizē ar rokām slējās viss Miķelsonu papus augums. Stīvi, kā krampjos sarauts, zem galda izstieptām kājām, augšup izliektām krūtīm. Un cēlās šīs krūtīs, it kā kad milzīga tērauda atspere tās lauztu uz augšu.

Miķelsonu papus mēģināja atgūt elpu. Bet velti. Kaut kas viņu bij aizspiedis ciet un cieti. Galva atgāzās atpakaļ, seja acumirkli kļuva brūna kā nokai-

tēts ķieģelis, mute vērās neglīti plata. Tā viņš nokrita atmuguriski uz divāna un brīdi vēl noraustījās.

— Bet, Miķelona kungs! Miķelona kungs!

Lilienfelda kungs stāvēja izbijies, benediktinieša pudeli sargādams, rokām apķēris. Kad viņš atjēdzās un aizgāja pie Miķelona papus, tas jau gulēja rāmi. Ne raustījās vairs, ne elpoja. Uz lūpām viņam bij iesārtenas putas.

6

Mūsu iecienītā dzejnieka Audzespudura lugas pirmizrāde bij pulcinājusi prāvu skaitu apmeklētāju. Publikā rakstnieki, mākslinieki, daudz inteliģences. Valdības ložā ministri. Starp apmeklētājiem redzams arī Somijas sūtnis.

Audzespudurs šovakar nesēdēja vis krēslā, septītā rindā, bet parketa ložā — tuvāk durvīm uz skatuvi. Ļoti mierīgs pārlaida acis zālei. Pacēlās uz augšu un paskatījās tur arī. Viens paziņa tepat no pirmajām rindām skatījās smaidīdams un sveicinādams meta ar galvu. Bet Audzespudurs bij tik mierīgs, ka nepamanīja to. Izvilka mutautiņu un berzēja rokas. Atgāzās krēslā, bet tad apdomājies pievilka kājas tuvāk, atbalstīja elkoni uz ceļgala un galvu atspieda plaukstā. Bet tā iznāca drusku par zemu liekties. Kakls tā neglīti izcēlās — uz bez tam Audzespudurs nebij drošs, vai viņam tā apkaklīte gluži tīra. Tad labāk atliecās taisni, izbrauca pirkstus matiem cauri, savija rokas uz krūtīm un nu mierīgām, pavisam mierīgām acīm skatījās pāri vienā ložas stabā.

Sestajā rindā kritiķis Bumbatis abām rokām nostiprināja pensneju īstā vietā, izlocīja elkoņus, piedurknes izgludinādams, tad mazliet pablenza uz Audzespudura pusi. Nāvīgi pasminēja un nodziļinājās afišā, aizmirsdams citu visu ap sevi.

Audzespudurs skatījās vienā ložas stabā, bet tomēr redzēja arī kritiķi Bumbati. Tā bij savāda redzēšana — kur nemaz nav jāpagriež acis un jāskatās. Grūti viņam nācās noturēties savītām rokām un izplestām kājām, bet tomēr noturējās gan. Kad Bumbatis nodziļinājās afišā, viņš mazlietiņ pagrieza galvu un ar vienu aci vēroja tās durvis, pa kurām allaž ienāca Apmāņa kundze.

Nupat jau viņa arī nāca iekšā. Melnā samta uzvalkā, cieši noglaustām formām un kailām rokām. Audzespudurs uzlēca kājās un klanījās. Bet tā acīm meklēja viņu parastā vietā zālē. Audzespudurs sajūtās visai neveikli. Beidzot viņa tomēr nejauši pagriezās, ieraudzīja un, laipni smaidīdama, divas reizes pameta ar galvu. Audzespudurs apmierināts nosēdās atkal.

Apmierināta nosēdās arī Apmāņa kundze. Bet tik pašapzinīga un mierīga kā citkārt viņa nebij. No zāles sveicināja gleznotājs Puķītis, departamenta grāmatvedis Rūsis un vēl kāds, kura vārdu nevarēja atcerēties. Ar visu to varēja būt mierā. No pirmā stāva ložām pāris binokļu pavērsās preti. Bet viņai bij mazliet bažas pašai par sevi. Viņa paliecās, raisīja vaļā pompādūru, lai izņemtu mutautiņu, bet pa to laiku ieskatījās tur ieslēptā spogulītī. Nē, nebij jau nekas. Seja tāda pati kā vienmēr. Pūdera vienā pusē degunam tā kā drusku vairāk. Viņa piespieda

mūtautiņu tur, atsēdās taisni un ļāva lampām zibināties auskaru briljantos.

Taisni pretim otrās puses ložā sanāca mazliet trokšņaina jauneklju kompānija. Viens, cepurīti sauļā samiedzis, liecās barjerai pāri un mazliet demonstratīvi sveicināja Apmaņa kundzi. Viņa pazina. Tas bij kāds students... Kāds Miķelsons... Atņēma sveicinājumu un pagrieza galvu vairāk uz skatuves pusi. Bet tūliņ arī zālē kļuva tumšs. Priekšgars cēlās.

Kad viņa atgīdās un sāka vērot to, kas uz skatuves notikās, pirmais cēliens jau bij pie beigām. Spēkdairis patlaban kā atstāts viens pats. Skrēja apkārt, kulisu spraugās ielūkodamies un kaut ko saukdams. Tad panāca vidū un ilgi deklamēja, ka jāiet cīnīties ar septiņiem meža kuiljiem. Un pie tam viņam vairāk nekā rokā nebij kā paegļu runga un Sniegulītes sudraba tējkarotīte. Deklamācija mazliet par garu un nogurdināja klausītājus. Bet, kad beigās sāka vētra šalkt, tālumā pērkons noslēpumaini ducināja un meža kuilji kaut kur tumsā urkšēja, publika kļuva uzmanīgāka un aplaudēja diezgan labi.

Audzespudurs aplaida acis zālē un pakavējās arī pie Bumbata. Bet tas bij nogrimis programmā, no viņa sejas neko nevarēja noskatīt. Tad dzejnieks cēlās un iegāja pie Apmaņa kundzes.

Apmaņa kundze sajūtās ļoti glaimota. Silti spieda roku.

— Skaisti skaisti! Es jums pateicos!

Dzejnieks rādīja rezignētu seju.

— Ak, nav jau nekas sevišķs. Es pats to zinu. Fragmenti... dramatisks eksprompt, vairāk nekas. Tagad jau nav iespējams pienācīgi izstrādāt. Un tas

labākais publikai allaž paiet nedzirdēts. Mūsu aktieri neprot dzeju runāt. Un publika pārāk nedisciplinēta. Palūkojiet tur tos studentus pāri pretim... Vai jūs pazīstat to blondo?

Bet Apmaņa kundze grieza galvu uz skatuves pusi.

— Jā, drusku... Tas ir kāds Miķelsona kungs... Bet vai jūs redzat... trešajā rindā to virsnieku — to, kas tur patlaban ceļas kājās? Viņš mani sveicināja, bet es viņa vārdu esmu aizmirsusi.

— Tas? Ja nemaldos, tas ir pulkvedis Ošiņš...

Ugunis sāka dzist. Audzespudurs atvainojās un steidzās atpakaļ uz savu vietu.

Čiņa ar meža kuiļiem publikai patika diezgan labi. Sākumā likās, ka tie katrā ziņā uzvarēs Spēkdairi, bet beigās Spēkdairis uzveica viņus visus un kāpa laivā, lai brauktu meklēt aizbēgušo vai kaut kur aizvesto Sniegulīti. Trešajā cēlienā viņš kāvās ar sumpurņiem, jodiem un dažādiem citiem nešpetņiem. Sākumā izlikās, ka tie uzvarēs, bet beigās uzvarēja Spēkdairis. Ceturtajā cēlienā ciniņās ar kāviem un vējotnēm. Tā kā skatuve tumša un aiz kulisēm visu laiku vēji kauca un pērkons rībēja, tad maz ko varēja saredzēt un saprast. Publika locīja programmas un sarunājās. Starpbrīdī autors sēdēja bāls un nosvīdis. Kritiķis Bumbatis rokām bikšu kabatās skatījās griestos. Pensnejs draudīgi spidēja. Piektais cēliens gan bij gaišs. Spēkdairis atradis Sniegulīti un ķēniņa pili dzēra kāzas. Dzerts tika daudz, bet dzērāji izturējās pārāk aušīgi. Vienam pat kauss nokrita zemē un, to ķerdams, paklupa pats. Nedisciplinētā publika smējās. Vēl vairāk viņa smējās, kad Sniegulīte, sumpurņu virsaiti nikni strostidama, pārsacijās

un «tu zvērs» vietā izkļiedza «tu vērsi». Cēliens par sevi nebij tik slikts, bet publikas jūtoņa izjaukta, un līdz ar to beigu efekts sabojāts. Līdzko Spēkdairis ar Sniegulīti nostājās ķēniņam tuvāk, lai attiecīgā momentā saņemtu tā svētību, publika pamazām sāka celties un virzīties uz durvīm. Sargs aizstāvēja tās, abas rokas ieplētis, tomēr šaurajā spraugā garderobes sturmētāju pulks pieauga arvienu lielāks. Kņadā tikai pa retam vārdam varēja sadzirdēt no ķēniņa simbolistiskā monologa par tautas nākotni. Bet, kad aiz kulisēm bāra bērni orķestra pavadībā sāka dziesmu, tad neviens vairs negribēja klausīties. Durvis atsprāga vaļā. Klausītāji steidzās pēc virsdrēbēm.

Šur tur kāds ieplaukšķinājās un nobijies apklusā. Audzespudurs sēdēja, kaklu plecos ierāvis, itin kā baidīdamies, ka kāds viņam ūdens šalti neuzlej virsū.

Bet Apmaņa kundze to nevarēja pielaist. Pārāk labā jūtoņā viņa visu laiku šūpojusies, lai pielautu ciest tik mīlam cilvēkam un uzmanīgam, kāds bij Audzespudurs. Viņa uzlēca kājās un skaļi sasīta plaukstas. Pameta skatienu pāri, kur Miķelsons acu no viņas nebij novērsis, un pameta ar galvu. Miķelsons saprata. Sāka plaukšķināt tik sparīgi, ka pat garderobes sturmētāji apstājās un atskatījās. Griezdamies, ar enerģiskiem galvas locījumiem mudinādam, rikoja savu kompāniju un tuvākos svešos. Tāpat Apmaņa kundze, vienmēr vēl plaukšķinādama un uzmuninādama, locīja galvu.

Papriekš iedārdējās tajā vienā ložā. Tad sāka sprēgāt arī parterā, pacēlās līdz pustukšajam pirmajam stāvam un pārplūda bēgošo balkonu. Zāle līgojās aplausos.

Atkal pirmā autoru iesaucās Apmaņa kundze. Pēc viņas kļiedza Miķelsons ar kompāniju. Audzespudurs nozuda ložā, lai pēc acumirkļa parādītos uz skatuves. Aplausi pieauga. Pat bēdzēji grieza galvas atpakaļ un, tāpat vien laukā virzīdamies, sita plaukstas. No garderobes sagērbušies bāza atkal galvas pa durvīm, lai arī ko dabūtu redzēt, un aplaudēja.

Trīs reizes paklanījies, Audzespudurs aizskrēja aiz kulisēm un izveda no turienes Spēkdairi un Sniegulīti, katru pie savas rokas. Zālē sajūsma un ovācijās pieauga. Apmaņa kundze strādāja bez apstājas. Izrāva viduklim piesprausto rožu zaru un svieda uz skatuves pusi. Tik tālu aizsviest gan nevarēja. Bet kāds pakalpīgi pacēla no grīdas un pameta tālāk. Dzejnieks noliecās, paņēma un spieda pie lūpām...

Viņš bij uzvarējis.

7

Kritiķis Bumbatis, ar spieķi ietvē nikni durdams, lieliem soļiem steidzās uz redakciju.

To stulbumu, to barbarismu, to māksliniecisko analfabētismu — to viņš nevarēja paciest. Nekrita jau svarā, ka šis Audzespudurs nebij viņa draugs. Ka pirms diviem gadiem tas puiciskā kārtā nokritizēja viņa brošūru par inteliģences vadošo lomu tautu sadzīvē. Un vēl kādreiz uzrakstīja muļķīgu sīko feļetonu, kur neveiklā kārtā mēģināja jokus dzīt, viņa uzvārdu sakropļodams. Viņš, Bumbatis, stāvēja augstāk par tādām puicībām. Bet tādām — tādām bleķim aplaudēt un vēl autoru izsaukt — to viņa kritiskā sirds-

apziņa nevarēja pielaist. Par ko tad draudēja izvērties mūsu skatuve? Vai tā vēl bij mākslas iestāde vai vienkāršs balagāns? Vai tā bij mūžīgo mūzu templis vai iebraucamā vieta visādiem ceļojošiem diletantiem?

Līdz pulksten diviem Bumbatis nosēdēja redakcijā. Spalva sausi skrapšēja, rindu pēc rindas papīrā iegraudama. Četras pilnas slejas tika noliktas uz šefredaktora galda rītdienas numuram. Uz tādām — tādām parādībām bij jāreaģē asi un bez kavēšanās. Par ko viņi gribēja pataisīt mūsu mūzu templi?

Nakti Bumbatis gulēja slikti. Sapņos viņam mācās virsū sumpurņi, kāvjī, vējotnes un visādi mūdži. Uzmodās, apsegu nospārdījis, pie valēja loga nosalis un tomēr nosvīdis. Puskarafes ūdens izdzēris, nolikās atkal, bet aizmigt vairs nevarēja. Audzespudurs ar rožu zaru pie lūpām līda un līda acīs.

Priekšpusdienā laukā izgājis, viņš nevarēja nociesties līdz redakcijai. Turpat pie avižnieka nopirka numuru un ieskatījās. Viņa recenzijas tur nebij.

Bumbatis sastulbis palika stāvam turpat pret aptiekas durvīm. Ko tas nozīmēja? Kur tad tas viņa raksts palicis? Bet tur jau bij kas cits, vēl ļaunāks. Rindu desmit garš aizrādījums par vakarējo izrādi, lielajiem panākumiem, autora godināšanu un tā tālāk. Plašāks izrādes pārsپriedums turpmāk no mūsu pastāvīgā teātra kritiķa...

Tā — turpmāk no viņa — pēc šitā blefa! Bumbatis ielēca garāmskrejošā tramvaja vagonā. Viņš gribēja redzēt... viņš gribēja zināt... Viņš gribēja prasīt, ko tas viss nozīmē.

Redaktors redzami apmulsis sēdēja pie sava galda. Zem plaukstas viņam bij Bumbata manuskripts.

Bumbatis pat apsveicināties aizmirsā. Ar pirkstu dūra savā avīzē.

— Es lūdzu... ko tas nozīmē? Es lūdzu izskaidrojumu.

Redaktors ar spalvaskātu pabikstīja aiz auss.

— Redziet, mīļais Bumbati, — tā taču nevar kā jūs. Es pats vakar biju teātrī un redzēju. Luga jau nav diez cik izdevusies — teiksim, lirisma par daudz, skatuves ārējo efektu par daudz, monologi par gariem... Par visu to var rakstīt. Bet taču ne tā kā jūs. Jūs noplēšat pavisam. Tā nevar.

— Kāpēc nevar — es gribētu zināt...

— Ko jūs vēl prasāt? Jūs iznīcināt autoru un laimājat publiku. Bet aizmirstat, ka autors ir arī mūsu avīzes līdzstrādnieks. Vēl aizvakar nodrukājām E. A. kundzei veltīto dzejoli — atminaties: Jums acis mirdz kā Orionā zvaigžņu ģinta. Un zvaigžņu sapņos rit Jums dienu garā gaita... Skaists dzejolis. Uz nākamo pusgadu mums prospektā minēts Audzespu-dura romāns. Bet jūs: diletanti, iebraucamā vieta, dramatiski homunkuļi... es te visas tā vietas esmu pasvītojis. Un kā jūs to publiku apstrādājat! Vai tā var? Es pats biju un redzeju vairākus cienītus pilsoņus un dāmas. Pat daži valdības priekšstāvji bij iera-dušies. Kas tad mūsu avīzi pēc tam vairs lasīs? Mums tak nav nekāda sociālistu lapa.

Bumbatim acis zvēroja.

— Nē, sociālists es neesmu... Tas es neesmu...

Un piepeši abām rokām saklupa uz galda.

— Sakiet, vai jūs drukāsi vai ne!

Redaktors drusku atvirzījās un izlieca krūti.

— Es izlūdzos . . . Tādu toni . . .

Kas nu notikās, to laikam arī Bumbatis pats nebij varējis iedomāties.

Kur gadījušās, papīra griežamās šķēres bij viņam rokā. Viņš atvēzējās ar tām un . . . dūra. Asais gals izdūrās redaktora piedurknei cauri un ieplēsa drēbi.

— Bumbati, jūs esat piedzēries!

Redaktors izrāva šķēres un nolika parastā vietā. Sakārtoja izjauktos matus un pacēlās kājās. Viņa balss bij nelokāmi stingra.

— Bumbati! Ja jūs esat piedzēries, tad ejiet un izgulieties. Jeb vai jūs gribat, lai es pasaucu kalpotāju? Un, ja jums vispār te pie mums nepatīk, — lūdzu. Mēs atradīsim citu jūsu vietā.

Bumbatis iesmējās nelabu smieklu.

— Tad tik tālu mēs jau esam! Nu vairs kritika nedrīkst atklātu vārdu teikt. Visādi dramatiski homunkuļi var plātīties, ekstravagantas dāmas un nopirkto klaķieru grupa ovācijas taisīt kuram katram bleķim — kritikai jātur mūte ciet. Kad mūsu templis tiek padarīts par iebraucamu vietu visādiem avantūristiem . . .

Redaktors bij aplūkojis ieplēsto piedurkni un atradis, ka skāde nebij visai liela. Sieva ar melnu diegu aizlāpīs.

— Esiet nu prātīgs, Bumbati. Saprotiet taču, ka tā nevar. Mēs nevaram tā apvainot pazīstamu rakstnieku un izaicināt publiku . . . Un tad neaizmirstiet, ka Audzespudurs ir Apmaņa kundzes favorīts, bet Apmaņa kungs mūsu avīzes līdzizdevējs. Vai jūs saprotat, ko tas nozīmē? Līdz-iz-devējs!

Bet Bumbatis iesmējās vēl tragiskāk. Paķēra no galda sašņipāto manuskriptu un ieskrēja savā istabā.

Tur viņš tās četras loksnes saplēsa smalkās druskās un iemeta papīrkuŗvī. Atrāva atvilktnes, grāba laukā manuskriptus, savējus un svešus, plēsa kopā un bāza papīrkuŗvī. Paķēra no galda tintes pudeli un izlēja to virsū. Uzrāva sērkociņu un pielaida uguni klāt . . .

Kad redaktors atrāva durvis, istaba bij dūmu pilna un papīrkuŗvim vienos sānos jau izdedzis prāvs robs. Bumbatis stāvēja istabas vidū un smējās nelabu smieklu.

Uguni laimīgi nodzēsa. Bumbati aizveda uz Sarkanalnu, tikai četri vīri viņu varēja kaut cik savaldīt.

8

Un tas viss notikās tikai tāpēc, ka maija mēneša otrās nedēļas trešdienā ap pulksten vienpadsmitiem priekš pusdienas pulkstenmeistara Lankevica madāmai no kurvja izkrita ola un saplīsa uz ietves. Un tas bij vēl tikai iesākums.

1922.

Grāfa Ezterhāzi vasaras pilī visi vēl guļ. Pat labā spārna lejas galā, kur mājo pavāri, ķēķa meitas un zeni, apkopējas un mazgātājas, vēl neveras neviens logs un neviens balss nav dzirdama.

Baltās marmora kolonas un sešpakāpju kāpnes ar balustrādi abējās pusēs blāvi viz tikko nolijušās miglīņas valgumā. Mikli liekas arī baltu granti nosijātie, šorīt vēl nenokasītie celiņi ar nedaudzām vakar iemītām pēdām. Rasā spīd biezie miršu ceri, lauru apaļie puduri un palmu garās lapu strēlas. Zaļo dzelzs sētu apaugušās meža vīnstīgas tikko saredzami kūp saulē.

Tīsa līdz pusei jau peld saules sārtumā. Vīna dārziem šīs puses nokalnē jau visiem vajag kvēlot. Viņējais krasts gan vēl krēslā, liekas tumšs un vēss. Cieši gar malām virs ūdens tur vēl balo vieglas miglīņas plīvas.

Grāfa Ezterhāzi rožu dārznieks Franks Aršaliks pirmais pilī ir uzcēlies. Klusiņām viņš iznāk pa kreisā spārna zemajām durvīm un atskatās uz savas istabas atvērto logu apakšstāvā. Tas ir taisni pret vakariem, un saule pa to iespīd tikai no pusdienas. Tā-

pēc viņš, kas sauli tā mīl, no rītiem nevar ilgi gulēt. Istaba viņam liekas kā pagrabs, kur jāslāpst nost. Viņš ir lūdzis pils komandantu, griezies pat pie muižas pārvaldnieka, lai viņam ierādītu dzīvokli pustukšajā labajā spārnā, kas ir pret rītiem. Viņš tur būtu mierā kaut ar kādu neaizņemtu mazgātājas vai slaucītājas istabu. Bet katru reizi viņam atteikts. Pilī savas tradīcijas, un tās neviens nevar grozīt. Liekas, arī pats grāfs ne.

Iznācis Franks Aršaliks nenogriežas pa šauro plātānu aleju tieši uz oranžēriju, uz kurieni palaikam viņa pirmais gājiens. Viņš iznāk ap stūri saulē. Uz acumirkli viņam jāpiemiedz acis no tā spilgtuma, kas te list pār baltajiem celiņiem un rasotiem krūmājiem. Aiz sētas zaļā, augstā puslokā liecas parks apkārt pilij ar viņas apstādījumiem un desmitējādām saimniecības ēkām un, liekas, visu saules spulgumu met atpakaļ pret kolonām un baltā marmora kāpnēm. Valgans siltums ar vilni applūst viņu. Vēl siltāks šis vilnis liekas, kad viņš pamet acis pa divu papeļu spraugu, kur pret dienvidrītiem redzams gabaliņš no Tisas tumšā kreisā krasta ar vieglajām miglas plīvām lejā virs melnā ūdens.

Franks Aršaliks paiet grantētā laukumīnā pils priekšā. Baltais marmora fontāns romiešu gaumē vēl stāv klusu. Tikai vakarvakarā pieplūdināta baseina ūdenī ap tīteņiem apaudzētām radzēm, spurām mirzīnādāmās, skraida sīkas, sudrabotas zivtiņas. No ziedošu oleandru grupas nāk nepatīkama smarža. Viņš paiet tālāk uz zaļo vārtu pusi.

Te viņam īsteni nekas nav darāms. Viņa specialitāte ir rozes sāņu alejās un siltumnicā un puķu deko-

rācija istabās. Te ir vecā dārznieka darbs. Viņš iznāk tikai tāpēc, lai noraudzītos un pabrīnītos par cilvēku bezgaršību un trulumu. Palmu skarainām grupām pa starpām iejaukti apcirptu lauru ovālie cekuļi. Miršu tumšās līnijas kupli izlauza podos dēstītie, mietiņiem atbalstītie robaini stīgotie filodendroni. Ziedošu puķu paklājus pārmācoši ēno platlapju augi... Viss domāts kaut kādā dienvidnieciskā gaumē, pārāk raibs un spilgts, sakravāts un nenoskaņots. Šis zemes klusais maigums ir aizmirsts un izķēmots. Bet tā te nav viņa sfēra. Viņš ir tikai rožu dārznieks, kas nedrīkst jaukties citu specialitātē. Aršaliks parausta plecus un nicīgi sarauc uzačus. Katru rītu viņš to dara sev pašam par apmierinājumu.

Pamet acis uz celiņu. Tur iemītas nedaudzas pēdas. Tās lielās te gar pašu maliņu un naktssarga pēdas. Līdz vēlam rītam gar sētu nostaiģājies, tas pa šejieni aizgājis gulēt, lai gan zemākās šķiras kalpotājiem stingri aizliegts te kāju spert. Bet komandants ir saslimis, un palīga neviens nebīstas. Simts soļu likuma pēc tas muļķa cilvēks ir riskējis ar savu vietu un maizes kumosu. Palūk! gar pašu maliņu turēdamies, acālijai pat zariņu nolauzis. Tā ir nedzirdēta pārgalvība — un diezin vai tas var labi beigties.

Un tās otrās pēdas pa pašu vidu... turpu, gandrīz līdz vārtiem un atpakaļ... Šauriņas, maziņas, oleandra lapām drusku līdzīgas — tikai vienai pilī ir tādās... Līdz tam miršu pudurim viņa ir aizgājusi. Apstājusies — te ir drusku nomīnāts. Norāvusi dažas lapas. Trīs — četras guļ zemē izkaisītas. Un piekto papēdis saminis... Franks Aršaliks aizver acis, lai

redzētu, kā smalkie, gredzenotie pirksti ņirb pa tumšo lapu zaļumu.

Tad viņš atgriežas un klusībā nāk atpakaļ līdz fontānam. Galvā viņam platmalu salmene, kājās mīksta kurpes. Viņa soļi tikko sadzirdami ņirkst sijātā grantī. Līdz vienpadsmitiem pili un ap to neviens nedrīkst staigāt cietiem zābakiem.

Viņš paskatās augšā uz logiem. Trešais, ceturtais un piektais — tie ir viņas — jaunās grāfienes Frančeskas Ezterhāzi logi. Dzeltenie, smagie aizkari nolaisti. Aiz tiem — viņš zina — otri, plāni, zaļgani. Dzeltenā un zaļā kombinējums aprēķināts tā, lai saulei cauri spīdot, istabā būtu krēsla. Kā vecā kapelā, kur gaisma spiežas caur apsūbējušiem krāsainas mozaikas stikliem. Grāfiene Frančeska ar saviem divdesmit diviem gadiem jau ir savādas mistiskas jūtonas aizņemta. Reliģiska vārda tiešā nozīmē viņa nav — kā vispār visi šie aristokrāti, patriciešu pēcnācēji, septiņdesmit latifundiju baroni, modernu rūpniecības uzņēmumu īpašnieki, līdzīpašnieki un miljonu mantinieki. Grāfiene Frančeska ir savas cilts cienīga atvase. Viņas audzināšana, izglītība un viņas dabas tieksmes — tas ir savāds helēnisma un katolicisma maisījums. Arī šī jaunā pils esot celta pa daļai viņas gaumē. No priekšpuses tā atgādina kaut kādu romiešu templi, kur moderna fantāzija pielikusi nepieskanīgus ornamentus. Bet sētas puse ar savām dziļajām kolonādēm un krēslo pagalmu drīzāk līdzinās kaut kādai klostera sētai. Plašais, gaišais vestibils atbalstīts smūdriem stabiem, bet sānu gaiteni ar šaurām, gotiskām velvēm un nespodra stikla lampām. Un reizēm, kad grāfiene Frančeska ir nogurusi, auto-

mobili braucot, pa parku staigādama vai vannā mazgādamās, pils orķestra kapelmeistars kaut kur iebļakus viņas istabām klusi dūcina ērģeles...

Franks Aršaliks vēlreiz paskatās uz dzelteniem aizkariem aizvilktiem logiem. Nopūšas un iegriežas pa papeļu aleju uz siltumnīcas pusi.

Pusceļā platānu alejai platas spraugas uz abējām pusēm. Tur ir rožu dārznieka Franka Aršalika ~~pausaule~~ līdz pat siltumnīcas ieejai. Jau iztālim no tūrienes vēda pretī smaga, slāpējoša smarža. Un, kad pieiet tuvāk, tad acis noreibst tajos ziedu vilņos, kas šūpojas abpus ielejai. No sniegbaltā līdz tumši sarkanam, gandrīz melnam, šie rožu vilņi saplūst platā krāsu varavīksnē, kas augu dienu šūpojas skurbinošā ritmā.

Franks Aršaliks papriekš nogriežas uz labo pusi savā valstībā. Viss rožu lauks te ar citam nesaprotamu aprēķinu un nolūku sadalīts loku, pustumēšu, kvadrātu, rombu, trapeciju, sešstūru un trijstūru vienkāršās un kombinētās grupās. Un rožu stādi katrā grupā gan līnijās, gan gredzenos, gan tīklveidīgā kārtībā. Kad aplūko katru grupu par sevi, tad redzami tikai atsevišķi skaisti ziedi un kupli ziedu čemuri. Bet, kad aiziet līdz marmora solam un pārļaiž vaļīgu skatienu visam pāri, tad ziedu varavīksne izplaukst acu priekšā. Tad tiek redzams, ka neviens stāds te nav bez savas ziņas. Neviena grupa bez sava aprēķina šajā krāsu matemātikā. Šajā varavīksnē nav nevienas traucējošas svītras, neviena atsevišķa plankuma. Pāreja no vienas krāsas uz otru virzās pa brīnišķīgi apvienotām noskaņām. Dzeloši spilgtajam un tikko pamanāmi blāvajam sava īpatnēja vieta vispā-

rējā kopumā. Tie ir ziedoši vilņi, kas, pamazām celdamies, arvienu augstāk izsliedamies un tad atkal pamazām noslīdami, šūpo dvēseli vieglās aijās... Grāfiene Frančeska sēd te, kad slikta sapņa, galvas sāpju vai kādas retas grāmatas uztraukta. Atnāk iekaisušām acīm, augstu cilātām krūtīm, nervozi sažņaugtiem pirkstiem. Reizēm spītīgi aizver acis un negrib skatīties. Bet ziedu vilņi plūst arī pār aizvērtiem plakstiem. Varavīksne staro viņas sejā, un pēc brīža viņa jau sēd lēna, nevarīga un smaidoša un ļaunās reibinošām aijām.

Franks Aršaliks pāriet alejas kreisajā pusē.

Pirmajā acumirkli nav izprotams, kas te tā dzel acis. Tās pašas rozes, tie paši ziedi un krāsas, bet iespaids ir pavisam citāds. Itin kā kas neredzams, netverams, bet tomēr neatvairāms sagrābj savā varā un rauj kaut kurp. Acs mirkli nevar norimties. Vienā ziedā vēl neielūkojusies, traucas pēc otrā, trešā — visam laukumam pāri un atkal atpakaļ. Vēlreiz no gala un vēlreiz. Un gluži viena alga, kādā virzienā skrej skatiens. Te nav nekāda ritmu ceļa, ne noteiktas jūsmu plūsmas. Te vairs nav krāsu varavīksnes, ne šūpojošu ziedu vilņu. Te atsevišķiem ziediem dzirkstošs, spilgtiem plankumiem virmojošs klajums, kas sikām, mainīgām šalkām ņirbina nervus, uztrauc un ieliesmina. Pretmets aiz pretmeta, viens spilgtāks un kairinošāks par otru. Blakus karmīnsarkanam zīda ziedam noliecies ledaini vēsais, nespodri baltais. Aiz viegli rozā, magoņu sārtenā plankuma piepeši izplaukst smagais, zeltaini dzeltenais. Te ir pretmeti, kas it kā noslēpumaini ienaidnieki drūmi vēro viens otru. Un tādi, kas cīnās mīlas tīksmē, viens otru

aicinādami un viens otru kautrēdamies... Grāfiene Frančeska te atnāk, kad ērģeļu dūkoņa un dzeltenzaļganā istabu krēsla viņu padarījusi drūmu un nogurušu. Un pēc briža jau viņai acis dzirkst, un mute dziļi elpo šo dzīves priekā starojošo ziedu smaršu.

Franks Aršaliks nosēstas uz marmora sola. Te, grāfienei Frančeskai pie kājām, viņš iestādījis mazu varavīksni. Septiņas jukām sajauktas krāsas. Septiņus brīnišķus stādus, kādu vairāk nav ne viņa dārzā, ne citur kur pasaulē.

Viss te apkārt priekš viņas... Frankam Aršalikam liekas, ka tikai tādēļ viņš studējis Prāgā, Bernē un Heidelbergā, no ķīmijas pārgājis uz botāniku, ceļojis uz Nicu un Kaukāzu, lai grāfienei Frančeskai izaudzinātu šīs rozes. Tās taču ir viņas rozes! Budapeštas izstādē viņa ar tām izpelnījās visaugstāko uzslavu. Par šīm rozēm bij žurnālos gari apraksti — un viņas ģimēne klāt. Viņas rozes skatīties brauc no tālienes. Viņas rozes sūta uz Vīni ķeizariskajam galmam lielās svinībās... Franks Aršaliks bij tik lepns uz to.

Uz šī paša sola viņa pirmo reizi sniedza viņam roku, un viņš to drīkstēja noskūpstīt. Un cik reizu pēc tam! Šīs pašas rozes viņa dusmās sprēgājošām acīm pavēlēja izrakt un aiznest siltumnīcā, kad viesos atbraukusi amerikāņu miljonāra Vanderšilda šķirtā sieva te bij atsēdusies un skatījās viņā pašā vairāk nekā viņa rozēs. Kas tie bij par laikiem!

Franks Aršaliks nopūšas un paskatās zemē. Arī vakar viņa te nav bijusi. Kurā diena, kā nav bijusi... Vai šodien viņa atnāks?

Viņš pieceļas un nokārtu galvu soļo uz siltumnīcas

pusī. Tagad viņam nav acu priekš tā, ka no perlamutra gliemežiem apliktās celiņa malas viens mazliet izšķiebies laukā. Vienā vietā zaļā zāle, kurai jāaizsedz tikai melnā, trekni mēslo tā un vienmēr miklā zeme, pasniegusies līdz zemā rožu cera apakšējiem zariem. Un pie alejas spraugas kāds vakar iedrošinājies noraut vienu ziedu. Aizlauztais kātiņš ar novītušu lapu duras acīs. Bet Franks Aršaliks šodien neredz neko.

Pie siltumnīcas durvīm uz sola, pret efejām apaugušo mūri atzvēlies, sēd pils pagraba meistars, vecais Jonks, un smēķē savu mazo pīpīti. Šo netikumumu viņš pieradinājies vēl tajos laikos, kad pašam bij viesnīca un restorāns Agramā. Slepšus viņš smēķē arī te, kur tas stingri noliegts, kur tikai kungi paši retām reizēm aizkūpina pa cigāram. Bet Aršaliku Jonks daudz nebaidās, viņi ir labi draugi. Neko nesteigdamies, noslēpj pīpīti.

— Labrīt, Aršalika kungs. Es nezināju, ka jūs ceļaties reizē ar baronesi Pikaru.

— Baronese Pikara vēl nevar būt uzcēlusies.

Jonks smaida pār visu apaļo, gludi sārto seju.

— Es domātu tāpat kā jūs, ja nebūtu redzējis. Jau pirms kādas stundas biju uzmodies. Jūs zināt, man tā Agrama vēl vienmēr guļ kaulos. Un, tā kā apkopējas saka, ka manā istabā reizēm nezina no kurienes rodoties dūmu smaka, tad atveru logu izvēdināt. Un redzu: baroneses kundze aiziet pār pagalmu, pa vārtiem laukā, pils ļaužu sētā.

— Pils ļaužu sētā? Jūs droši vien būsiet pārskatījies.

— Droši vien nē. Jo pēc brīža viņa nāk atpakaļ,

logu vaļā ieraudzījusi, pienāk un skatās augšā. Bet es noslēpjos aiz aizkariem, un viņa manis nevar ieraudzīt. Briteņu pastāv un tad ieiet iekšā.

— Tas ir mazliet savādi.

Jonks pasmejas un omulīgi izstiepj kājas.

— Es gan tur neko savādu neredzu. Franču fermēra meitas asinis viņā vienmēr vēl tek. Jūs esat dzirdējuši: barons Pikars to apprecējis sešdesmit gadu vecs un tikai lielās mantas dēļ. Protams, viņas vecais muižnieciskais dzimums nav apšaubāms, jo vai tad citādi Frančeska Ezterhāzi — — Bet kas jums ir? Vai jūs neesat saaukstējušies?

— Nē... Man laikam... kāds akmentiņš iebiris kurpē.

— Tad piesēstiet un izkratiet. Bet saaukstēties viegli iespējams, kad tā kā jūs — augu dienu tajā siltumnīcas pirtī. Man galva no tās dvingas iet riņķī, līdzko jūs durvis vien paverat.

— Pie tā vajag pierast.

— Jā... ko es gribēju teikt... Es tikai gribēju teikt, ka baronese Pikara te jau apzinās puslīdz kā savās mājās. Runā, ka grāfs šo pili pavisam atdošot meitai un vikontam Pikaram. Tad jau nu baronese te būs tā istā rīkotāja. Un kas tik agri ceļas — na, es šīs markas dāmas pazīstu. Tad lielākai kalpotāju daļai būs jāaiziet. Varbūt jums arī. Man jau nu katrā ziņā.

— Es neko nezinu.

— Es esmu dzirdējis... Baronese Pikara nav no Ezterhāzi sugas. Viņa te visu pārkārtos citādi. Es nezinu, bet jūs jau tur bijāt. Stāsta, ka vakar vakarā viņa tējas tasi no sulaiņa paņēmusi abām rokām...

To taču jūs zināt, ka vikonts Pikars šodien pēc pusdienas atbrauks.

— Jā, to es zinu. Bet tas nav nekas sevišķs.

Franks Aršaliks iet siltumnīcā. Viņam allaž bijušas pretīgas šīs kalpotāju tenkas par saviem kungiem.

Mitri tveicīgs, slāpējošu smaršu pilns gaiss applūst viņu. Tropiski augi — kā čūskas izvijušies, ritenī satinušies, slēpjas gar abām pusēm. Kā polipi vai milzu zirnekļi liekas rāpjamies pa akmens baseinos ierīkoto dumbrāju. Kailu, likumotu stīgu režģi rēgojas cilvēka augumu pārsniedzošas lapas. Sudraboti un zaļi dadžu kamoli kā sarāvušies, saīguši un sapīkuši dzīvnieki guļ milzīgos podos un toveros. Ērmīgi ziedi — kā lieli tauriņi vai raibi putni lēni ligojas, kad viņus aizskar garāmgājēju iekustinātais gaisa vilnis.

Franks Aršaliks neapstājas. Arī augļu nodaļā ne, kur aiz apsvīdušas stikla sienas spīd sarkani, bāli un zelta dzeltenī, kur zaļas milzu pākstis karājas pie niecīgi tieviņām stīgām. Tur ir arī speciāla zemeņu audzētava, kas ar kaut kādu asiņu izbālumu slimojošam grāfam Ežterhāzi visos gada laikos apgādā spēcinošu barību... Franku Aršaliku tas viss vairs neinteresē.

Viņš iet savā nodaļā, ko pili nokrustījuši par rožu laboratoriju. Viņam vienīgam no tās atslēga kabatā. Strādniekus viņš te ielaiž tikai savā klātbūtnē un ne acumirkli neatstāj vienus. Te ir vesels tikls cauruļu siltuma regulēšanai un aprasinājumiem. Noslēdzamas nodaļas salīdzinošiem izmēģinājumiem un novērojumiem. Sienas slīpums noklāts maināmiem stikliem, krāsu iespaida izlietojumiem, kombinācijām un gais-

mas un saules siltuma koncentrācijai. Atsevišķā nodalā trauki ar dažādām ķīmikālijām, kuras viņš lieto krāsu noskaņas un zieda lieluma un formas veidojumam. Te viņam ir piedzīvojumi un sasniegumi, par kuriem varētu veselās grāmatas sarakstīt. Un nodomi un jausmas, par kuriem vēl neviens cits pasaulē nedrīkst zināt.

Bet šorīt viņš tikai pavirši noraugās uz savām rozēm. Acs redz šos gadiem audzētos un vērotos stādus ar brīnišķīgiem ziediem, bet domas ir citur. Viņš neapstājas pie tās, kura bez atbalsta nevar noturēt tievajā kātiņā peonijas lielo, tumšdzeltenu ziedu. Nenolieces pie tās, kura nosēta sīkām, skabiozas veidīgām, brūni violetām zvaigznītēm. Apgriežas, aizslēdz durvis un iet atkal laukā.

Arā patiešām liekas dzestrš, lai gan saule jau dzirkstī taisni siltumnīcas durvīs. Kājas mazliet trīs, un galva liekas viegli noreibusi. Viņam jāatsēstas tur, kur pirmiņ Jonks, un jāatbalsta mugura pret efejām apaugušo mūri. Viņš aizver acis un ļauj, lai pulss pamazām atkal sāk sist kārtīgi.

Pa celiņu čirkst soļi. Viņš pazīst. Tā ir Marina, augstāko pils ierēdņu galda pārzīne. Kā ēna viņa tam ložņā pakaļ. Un, ja arī soļi nav dzirdami, viņas skatieni vienmēr iztālēm sajūtami. Viņš atver acis — tās ir ledaini vēsas un atraidošas.

Jaunā slāviete no viņpus Donavas šodien atkal savā fantastiskajā tautas kostīmā. Tas allaž tā, kad pilī gaida ievērojamus viesus. Pie tiem tuvienē viņai nav darišanas. Bet viņai jāstāv iztālīm, raibā pūlī ar citiem, lai atbraucējam, ja patīkas, būtu kur acis pamieļot... Seja viņai brūna kā čigānietei. Pār tumša-

jām acīm augstu izliekti samta uzaču loki. Acīs atkal tas valgais, tvīksmainais spulgums, kas viņu allaž padara neveiklu un nervozu. Viņai un sev pašam spītēdams, viņš ilgi raugās šajās skaistajās, bezgala padēvīgajās acīs.

— Ko jūs vēlaties, Marina?

— Samta uzacis paraustās no šī vēsā, nelaipnā, gandrīz apvainojošā jautājuma.

— Es tikai gribēju vaicāt, vai jūs dzersiet pienu ēdamistabā vai savā?

— Es domāju, jums vajadzētu atminēties. Pirms nedēļas es jūs lūdzu: tēju no rītiem. Pēc siltumnīcas piens man liekas pretīgs.

— Atvainojiet, bet vakarrīt jūs gribējāt pienu.

— Vakarrīt es nebiju siltumnīcā. Lūdzu, glāzi tējas. Manā istabā — ja jums nav par apgrūtinājumu.

Zina labi, ka viņai nekas nav par apgrūtinājumu. Ka viņai nav lielāka prieka kā pakalpot katrā vietā. Bet viņš tišām runā, lai aizskartu un sāpinātu. Nepaciešama viņam tās padevība un miļā uzbāzība.

Un, kad viņa apgriežas un, smagnēji šūpodamās, iet projām, noskatās pakaļ, un viņam ir žēl. Šī sieviete taču ir skaistāka par visām rozēm. Kāpēc pret to viņam nav desmitās daļas tā maiguma, kas pret tiem nedzīviem stādiem? Tās puķes viņu ir samaitājušas ar savām pārsmalcinātām krāsām un netiklo smaršu. Viņam vairs nav gaumes priekš vienkārša, dabiska daiļuma.

Marina ir apstājusies pret viņa rožu laukiem. Pat no mugurpuses viņš redz, kā tā acīm klaiņo pār ziedu grupām, kā galva tai kā reibdama noliecas uz vienu, uz otru pusi. Tā kā žēl sametas šīs jaunavas. Bet viņš

savaldās un pagriež acis sāpus. No laika gala viņam netik, kas pats dodas rokās. Viņš ir paradis iekārot, uzvarēt un iegūt . . .

Kad viņš atnāk pils priekšā, fontāns met savu sīko lietiņu gaisā. Kā caur smalku sietiņu lāses birst baseinā. Viss līmenis nīrb mazos burbulišos un neskaitāmos plaukstošos dziestošos gredzenos. Nav izšķiramams, kur saule mirgo ūdenī un kur zibinās jautri uztrauktās zivtiņas.

Dārziņš Kleins ar diviem palīgiem aplaista stādījumus. Miglas miklums nav nomazgājis itin visus vakardienas putekļus. Bet šodien visam jābūt spodram. Gumijas stiebrī šļāc tīra ūdens straumes miršu, lauru un oleandru cekulos un uz palmu garajām lapām. Pret sauli kūp balta migliņa. Visā gaisā sajūtams miklums.

Grāfienes Frančeskas logi vaļā. Pati viņa nav redzama, bet viņas jaunākā ģērbēja, kalsenā francūziete, kailiem, kalseniem elkoņiem atbalstās uz palodes un izliecas laukā. Franks Aršaliks sveicina un ātri aiziet ap stūri. Viņš nevar ciest šo jaunavu ar melnajām, šaurajām acīm. Apnikušas viņam visas šīs bezdarbā izlutušās sievietes ar viņu samaitāto fantāziju un sentimentālajām nekautrīgām acīm.

Istaba jau uzposta. Tēja smaršaini kūp mazā porcelāna krūzītē. Bet viņam negribas. Viņš atmetas uz kušetes un brīdi guļ, rokas zem galvas salicis. Liekas, viņš nedomā neko. Bet atjēdzas, ka iedomā tomēr atkal klaiņojusi pa vecām tekām. Atkal un atkal! Nekur nav miera no viņas . . . Igns pats uz sevis pieceļas un sāk ģērbties.

Uzģērbj nezin kad un kā izdomāto uzvalku, kaut

kādu paša ģērbam vai sulaiņa livrejai līdzīgu. Un atkal viņam ir sajūta, ka līdz ar uzvalku pārmaina arī savu dabu. Viņš nav vairs augstskolu beidzis inteliģents, ķīmiķis un botāniķis, zinātnieks un sava aroda ievērojams speciālists, bet sulainis. Pamet skatienu spogulī un redz, ka arī sejā sulaiņa vaibsti un izskats. Gaida zvanu.

Tad viņam jāiet uz grāfienes Frančeskas mazo ēdamistabu un kopā ar citiem kalpotājiem un kalpotājām jāgaida, kad tā iznāks izdzert savu tasi. Jāpārlūko, vai visi stādi gar stikla sienu savā vietā un vai kārtībā buketes, kurām katru rītu svaigi jāsmaršo uz galda. Viņam bijis jāizpazīst grāfienes Frančeskas divainā gaume visos sīkumos un jāparedz viņas untumainās iedomas. To viņš iespējis tādā mērā, ka, liekas, bez viņa te nemaz vairs nevar iztikt.

Bet mazajā ēdamistabā šorīt neviena vairāk nav. Tas parasti tādās reizēs, kad grāfienei Frančeskai uznāk iedoma dzert turpat guļamistabā vai pāri pusdienai vāļāties gultā. Viņas iedoma ir likums. Viņas iegribas nosaka pils dzīves kārtību. Visi tie desmiti livrejās un fantastiskos kostīmos ir viņas vergi, kuriem tikai vienīgais uzdevums — izpatikt un izpildīt.

Pašam viņam te nekā nav ko darīt. Tikai jāpārlūko un jāstāv par dekorāciju līdzī savām puķēm. Viņš stāv sakniebtām lūpām un klausās aiz pavērtām durvīm.

Uzcēlusies ir. To dzird no strupajiem rīkojumiem, no ģērbēju klusiem, steidzīgiem soļiem, no dažādo spraudzeņu džinkstoņas un flakonu tinkšēšanas.

Drēbes aiz durvīm čaukst. Viņš zin, kā tās čaukst un kā apsedz viņas izlutušos locekļus. Zin vairāk, nekā sulainim un vergam atļauts... Bet nu jau trešā

diena, kā viņam te jāstāv aiz durvīm un jāgaida, vai sauks vai liks projām iet. Kā sunim, kas apnicis vai kļuvis nevajadzīgs...

Vecākā ģērbēja parādās durvīs. Jau trešā diena, kā šī jaunā, cienīgā dāma viņam uzmet to nevērīgo, nicīgo skatienu. Tad viņa atkal nozūd un dzirdama saruna.

— Aršalika kungs gaida.

— Aršaliks? Var iet.

Viņš tomēr nedrīkst aiziet, pirms nav tieši atlaists. Dāma paver durvis plašāk.

— Grāfienes kundzei jūs neesat vajadzīgi. Jūs varat iet.

Tad ceremoniāli jāpaklanās un jāiet prom. Viņam gluži tāda sajūta kā sunim, ko aizdzen no durvīm. Kāpēc pārvaldniekam neliek uzteikt, izmaksāt algu un atlaist pavisam? Vakar un aizvakar likās, ka baidās — viņš varētu pļāpāt — un tāpēc vēl cieš. Bet tagad viņš atceras sen dzirdētus pasakainus nostāstus par šo aristokrātu dēkām un saprot, ka bailes tās nav. Šie dižmaņi ar savu bagātību un varu stāv augstāk par savas apkārtnes vērtējumiem. Tiem nekādi pienākumi un morāle nav rakstīta. Varbūt viņa zināšanas un māksla te vēl vajadzīga. Varbūt tai vēl kādi citi nolūki... Kas tad viņš te ir? Sulainis, nerrs — tāpat kā visi...

Franks Aršaliks nomet ienīsto sulaiņa kostīmu un uzvelk savas darba drēbes. Tad aiziet pār pagalmu un aiz vārtiem, ļaužu pagalmā, kur tīra automobiļus un zirgu puīši staigā ar ūdens spaiņiem, sukām un lupatām. Atgriežas pie savām rozēm un bez mērķa kļaiņo, kā ko pārlūkodams vai novērodams.

Pēc pusdienas viņš ierauga, ka pie pils stūra grāfiene Frančeska atšķiras no baroneses Pikaras un pa platānu aleju lēnām nāk uz šo pusi. Viņa ir gludā, tumšā uzvalkā, tievu zilonkaula nūjiņu rokā. Reizēm viņa ar to rotaļādamās notrauc pa apaļai, spīdīgai lapai un piemiegtām acīm noskatās, kā tā aizvirpuļo pa gaisu. Kastors, smags un noguris kā vienmēr, soli aiz viņas nāk pa pēdām. Šis suns ir slinks un glups, klausu tikai viņai vienai.

Franks Aršaliks stāv pašā alejas vidū. Bet viņa, liekas, neredz ne viņu, ne viņa sveicinājumu. Nevēriņa nogriežas spraugā uz kreiso pusi, un katrs vaibsts sejā rāda, cik labi viņa pagājušo nakti gulējusi. Iet, viegli ļodzīdamās, balto nūjiņu abās rokās šūpodama. Ikvienu tā visumazākā kustība nosvērta, iestudēta un izmeģināta. Bet visa šī mākslotā koķetērija tikai vēl pavairo viņas dabisko daiļumu un pievilcību. Frankam Aršalikam liekas, viņa rada tām rozēm, kuras viņš audzē savā siltumnīcā, kurām ar mākslīgas gaismas un ķimikāliju palīdzību piešķir neredzētu, eksotisku noskaņu . . . Pa priekšu Kastors, tad viņš — abi viņi seko savai pavēlniecei.

Grāfiene Frančeska atsēstas uz sola. Ikviens var redzēt, ka rožu dēļ šurpu nav nākusi. Viņas acis vienaldzīgi paslīd ziedu grupām, nekur nepakavēdamās. Tad, itin kā pirmo reizi pamanījušas, mirkli pakavējas pie dārznieka. Aukstais, vienaldzīgais skatiens viņu ķer kā dzelošs asmens. Tikai mirkli — tad tas pavēršas uz suni. Un atkal uz viņu. Viņš noprot: viņus abus salīdzina. Balti plankumi parādās viņam deniņos un vaigu galos. Viņš grib apgriezties un aiziet. Bet viņa runā.

— Aršalika kungs. Jūs mani šorīt vēl neesat sveicinājuši.

— Jūs maldāties. Nupat, alejā . . .

— Ahā. Tad es nebūšu ievērojusi. Atvainojiet.

Viņš sajūt izsmieklu katrā vārdā. Viņu pazemina, viņu moka. Kāju viņam min virsū . . .

Un patiešām, it kā viņa domas uzminējusi, tā mazliet pastiepj kāju un, zaru pēc zara aizmidama, lūko piemīt zemē krāšņu, sniegbaltu ziedu.

— Vai jūs neatrodāt, ka šī rinda te, laukā no citām, patiesībā izskatās komiski. Tā, itin kā viņu audzinātājs ar tām gribētu lielīties.

— Agrāk jums tā nelikās . . .

— Nē, agrāk man tā nelikās.

Zieds ir zemē, un kāja viņu nežēlīgi samīn. Un, kad tam atkal ļauj pacelties, tad tur palicis tikai nējauks bezveida kamols, noplucis un smilktīm apvārtīts. Pāris vārgu lapiņu atirst un viena pēc otras nokrīt.

Franks Aršaliks visā spēkā sakož zobus, lai nebūtu jāiekliedzas.

Pasniegusies viņa ar balto nūjiņu dauza to liliputānisko karmīnsarkano ziediņu — to skaistāko, kāds jebkadā dārzā ziedējis.

— Jūsu gaume, Aršalika kungs, nebūt nav tik neapšaubāma.

Kā dažkārt cilvēkam, kad uztraukums un sāpes sasniegušas visaugstāko pakāpi, viņam galva spēji noskaidrojas. Pārņem savāds, izmisuma un bezgalīga ienaida pilns miers. Atkost pretī, iedzelt pēc iespējas dziļāk un sāpīgāk. Viņš paveras taisni viņai acīs.

— Man arī tā sāk likties, grāfienes kundze.

Dzēliens ir ķēris. Tumšās uzacis paraustās. Bet viņa prot valdīties. Arī tas ir iestudēts un ieaudzināts.

Baltā nūjiņa apgriežas ar tievgali sauajā. Tad slaidā lokā aizskrien un iekrīt dzelteno rožu cerā. Vidū, pašā biezoknī.

Viņa paceļ lepnās acis uz dārznieku un gaida acu-mirkli. Suns ir pacēlies kājās un flegmātiski gaida, vai nesūtīs viņu atnest. Bet viņa skatās dārzniekā.

— Atnesiet!

Ar visu gribas spēku viņš nevar novaldīt trīsas, kas noskrien līdz pirkstu galiem.

— Atvainojiet. Bet es esmu tikai dārznieks.

Viņa ir pacēlusies kājās. Acis zvēro, seja kļuvusi vēl baltāka. Viena roka balstās pret sola margām, otrā nikni pastiepjās.

— Kastor!

Un lielais, smagais kustonis ļempīgiem lēkšiem metas pāri izmeklēto rožu rindai, dzeltenā grupā iekšā. Stādu dzenoļi ķeras ādā. Viņš saniknojas, sprauslā un iekaucas, gāžas ar visu krūti, nogulstas uz vēdera, šļūc pār maigajiem stiebriem, zobiem kož un kājām plēš. Izvanda krustu-šķērsām, līdz kamēr dabū rokā. Un, kad izlien laukā, tur paliek nejauks, izplosīts, samīdīts un nopostīts klānis. Un tā ir taisni tā grupa, pie kuras viņa vismīlāk kavējās, pirkstiem rotaļādamās, ziedu pie lūpām spiezdama.

Nu aiziet, nūjiņu rokā šūpodama, viņam acu neuzmetusi.

Franks Aršaliks stāv nepakustējies. Dusmas ir pārskrējušas, naida sastingums atslābis. Samīts un iznīcināts viņš pats. Bezgala žēlums ar svina smagumu tur viņu tajā pašā vietā. Nu viņam liekas, ka

pats ir ko noziedzies, pats atmetis un iznīcinājis. Tagad liekas, ka vajadzēja pašam iet — pasteigties sunim pa priekšu, pašam samīt un izpostīt savu darbu un mākslu. Tāpēc ka viņa to vēlējās . . .

Viņš noslīgst uz sola un stulbām acīm skatās samītā ziedā.

Viņam liekas, ka te vairāk nav ko darīt. Viss kļuvis pretīgs un neciešams. Katra roze, uz kuru paskatās, iedur savu dzenoli viņam krūtīs. Izsmiets, samīts viņš ir un pat izrādīt to nevienam nedrīkst. Pamazām atkal krūtīs kas briest. Ļaunām, naida pilnām acīm viņš paveras savā stādījumā un kopumā. Savas smadzenes, asinis un nervus viņš ielicis katrā ziedošā stādā. Bet vai tie ir ziedi? Tas ir tumšsarkans un bāls, un dzeltens, un balts izsmieklis. Viņu tveicē un reizē saldē šis necilvēcīgais izsmieklis . . .

Un tomēr novakarē viņš stāv savā vietā, pils priekšā, ieblakus fontānam pie pirmajiem krūmājiem. Grāfiene Frančeska nerādās. Pēc ceremoniāla viņa iekšējās telpās sagaida viesi. Grāfs Ezterhāzi ar baronesi Pikaru uz terases. Viņš sēd sevišķi konstruētā krēslā, jo vājās kājas neiztur ilgāku stāvēšanu. Baronese, jau kā savējs cilvēks, stāv blakus, roku krēsla atzveltnei uzlikusi. Uz kāpņu kāpšļiem — pa visu plato ceļu līdz vārtiem gar abējām pusēm nostādīti pils augstākā ranga kalpotāji. Pie abiem pils stūriem, attālāk, pa daļai aiz stādiem un puķēm, zemāko kalpotāju grupas fantastiskos tautu kostīmos. Vikonts Pikars tiek sagaidīts kā visaugstākie viesi. Katram saprotams, ko tas nozīmē.

Franks Aršalīks tikko spēj nostāvēt mierīgi. Viņam liekas, viņš varētu izturēties pilnīgi auksti, ja no

stūra šurpu nelūkojusies Marina. Viņas acis tik tālu nav saskatāmas. Viņa pati reizū reizēm pavisam pazūd pūlī, kuram atļauts bez trokšņa kustēties. Bet tās skatienus viņš sajūt ik acumirkļa. Kā liktenis, tie nenovēršas un nedod mieru.

Automobiļu šņākoņa jau patālu dzirdama uz parka ceļa, stacijas pusē. Vārtiem abas puses bez trokšņa atveras plaši vaļā. Viņš, nākamais kungs un pavēlnieks, nomet putekļu mēтели un izlec. Vidēja auguma, vidējos gadus, pasauss, bet vēl lunkans steidzas pa celiņu uz pili. Var redzēt, mazliet apmulsis no neparastās svinīgās sagaidīšanas, bet tomēr izliekas un neizkrīt no lomas. Franks Aršaliks nenovērš acu. Vai nu nejausi, vai aiz vīrieša instinkta tas otrs, tuvu garāmiedams, pavērš viņā acis. Mazliet nespodras, daudz redzējušas un daudz apnikušas acis. Un Frankam Aršalikam tajā acumirkli ir tā, ka viņš varētu pieiet tam klāt un draudzīgi sist uz pleca . . .

No šīm divainām iedomām viņu iztrauc neliela pēkšņa kņada pie vārtiem. Kamēr abi automobiļi vēl nav atbraukti un vārti aiztaisīti, kāda vecīga sieviņa zemnieces apgērbā mēģina ienākt. Tuvenākie stāvētāji metas viņai pretī — it kā viņa te apdraudētu pils drošību vai būtu ar kādu lipīgu sērgu saslimusi. Viņu nelaini izbīda atpakaļ. Tā pazūd uz otrajiem vārtiem atbraucošu automobiļu dūmu un putekļu mākonī.

Franks Aršaliks pazīst un vairs nevar novaldīties. Sarkans notvīcis, smagi atvelk elpu. Ātrāk, nekā pienāktos, atstāj savu vietu un noslēpjas istābā.

Bet ilgi tur kavēties nav laika. Atkal jābūt savā

vietā pils parādes telpās, pa kurām tagad izvadā viesi. Visa pils ir kā muzejs: ikkatrā istabā kaut kas ko skatīties un apbrīnot. Viss te būvēts, izrotāts un iekārtots izrādei. Desmitiem mākslinieku un mākslas amatnieku te strādājuši — katrs savā gaumē un ar saviem nolūkiem... No visām pasaules malām vāktas kopā retas un dārgas lietas — visvecākie izrakumi un atradumi, un līdzās tiem vismodernākie izstrādājumi. Lai apmeklētājs redzētu, ko iespēj tie miljoni, kas nāk no grāfa Ezterhāzi latifundijām, naftas urbtuvēm, vara raktuvēm un marmora lauztuvēm...

Vikonts Pikars ir pārsteigts — tas drusku nomaņams. Bet viņš prot turēties. Un, kas viņu ciešāk novēro, tas redz sakniebto lūpu kaktiņus reizēm paraustāmieš par to bezgaršību, kurai tie miljoni izšķiesti.

Franks Aršaliks to neredz. Viņš vēro, kā grāfs Ezterhāzi ar baronesi Pikaru paliek kaut kur savrup. Viņš ar savām vājajām kājām ilgi nevar staigāt. Un baronese kā gādīga māte soli neatstājas no tā. Abi jaunie, pārvaldnieka ceremonijmeistara vadīti, divi vien turpina ekskursiju.

Kad ienāk istabā, kur Franks Aršaliks stāv pie savām puķēm un stādiem, vikonta Pikara bezasiņu seja pēkšņi kļūst vēl baltāka. Cēli viņš pieliek mutautiņu pie pieres: galva mazliet reibst no tā smagā smaršu maisījumu un stādu iztvaikojumiem, ko āra gaiss pa vaļējiem logiem nespēj uzsūkt. Bet viņš neslēpj arī šo savu fizisko vājību. Turas taisni un vērs savu monokli pret visu, kas šajā istabā ievēribas cienīgs. Tikai Franku Aršaliku šoreiz laikam nepa-

mana. Pārāk daudz te to livrejās tērpto, lai kādam vēl piegrieztu sevišķu ievēribu.

Franks Aršaliks skatās šajā gados pajaunā, bet jau kuslajā cilvēkā un izjūt atkal apmēram to pašu, ko pirmiņ tur, pie rozēm. Pēc visjaunākās modes šūts svārciņš sedz viņa vājos plecus. Pirksti piemaukti grezneniem. Kravatē zib briljanta zvaigznīte. Bet tas bezasiņu baltums sejā, tas zilo dzisliņu tīkls uz rokām . . . Nekāda medicīna, ne kosmētika nespēj radīt kaut tikai spēka un vīrietiskas zaļoksnības ilūziju šajā nelaikā novītušā augumā. Un blakus tam grāfiene Frančeska, slaida un ziedoša, un skaista . . . Siena sāk grīloties Franka Aršalika acīs. Viņš novērš tās grīdā.

Tie abi uz acumirkli piesēduši sienas ielokā, taisni pretīm. Pavadoņi paliek godbijīgā attālumā. Istabā skaidri dzirdams, ko grāfiene runā ar savu viesi.

Ne no balsīm, ne izskata nav redzams, ka tiem abiem garlaicīgi, ka tikai tradīcija un kaut kāda neatraidāma dzimtas un dzīves vajadzība viņus savedusi kopā un nelaidīs vaļā. Tie ir laipni un uzmanīgi viens pret otru — sieviete mazliet atturīgāka, vīrietis brīžam veikli simulē sirsnību.

Grāfiene ar raibu japāņu vēdekli atvēsina seju. Viesis izņem monokli un pārstata par jaunu.

— Šī istaba ir taisni pret dienvidiem.

— Tad te allaž daudz saules.

— Stādi mil sauli. Sauli un mitrumu.

Viesis kaut ko atceras, un viņa sejā parādās sajūsma.

— Jūsu rozēs ir slavenas visā Eiropā. Par jūsu dārziem stāsta brīnišķīgas lietas.

Viņa nevērīgi parausta plecus.

— Kādreiz uznāk tāda iedoma. Taisnību sakot, man viņas jau apnikušas. Vai jums arī neliekas, ka rozes ir — kā to lai saka — pārāk uzbāzīgas?

— Un pie tam viņas pārāk stipri smaršo.

Viesis smaida un atkal liek mutautiņu pie pieres. Viņa pamet mazliet ironisku skatu.

— Jums ir vāji nervi. Bet es jūs saprotu. Taisnību sakot, šī rožu kultūra ir mazliet plebejiska. Es reiz stipri interesējos par dienvidnieku folkloru — un tur bieži ir runa par rozēm. Man liekas, toreiz es arī par viņām ieinteresējos. Bet jūs jau zināt, cik ilgi tāda interese var pastāvēt.

Viesis smaida lūpām vien un paloka galvu.

— Es jūs saprotu. Pārmaiņas labad es kādas reizes esmu bijis pat tautas teātrī. Tas ir tāpat, kā kad jūs nemat aukstu vannu... Vai jūs pazīstat Rostānu de Beržeraku?

Viņa redzamā apnikā pamet ar galvu.

— Vai jums nepatīkas iet tālāk? Bibliotēka ir otrā stāvā...

Kā izpērts, kā kājas spērienu dabūjis, Franks Aršaliks velkas uz savu istabu. Viņš ir kļuvis slimīgi aizdomīgs un pārmērīgi jutelīgs. Visu, ko tā tur runāja, viņš uzņēma kā uz sevi zīmētu. Katru vārdu sajutis kā pļaukas cirtienu, kā splāvienu sejā. Automātiski ver un aizver durvis. Skatās platām acīm, bet tikai tukšu gaisu redz sev priekšā. Ausīs vēl vienmēr skan grāfienes Frančeskas melodiskā, asu dzenolu pilnā balss.

Marina viņu gaida istabā. ~~Šis tumšās, samtainās acis viņam ir nedziņas.~~ Jāatgriežas kā no liela tāluma, lai ieklausītos, ko viņa bikli runā.

— Aršalika kungs . . . Jūsu māmiņa ir atnākusi.

Viņš ļaujas sevi vest pils pagalmam pāri, pa vārtiem ļaužu sētā, kur viņa māte kādā gājēju istabā pievietota. Bet pamazām atmiņā ataust pirmītējs neglītais skats, kur tresāini dienderi vecīgo, vienkāršo sieviņu kā ieklīdušu suni izraidīja pa vārtiem. Viņš ieiet bērniņas, dzimtas un tālās tēva sētas atjaudā un augošā naidā pret tagadējo apkārtni, pret viņas un sava paša dzīvi.

Bet māte nav ieradusies žēloties vai rāt. Par pirmītējo apvainojumu nerunā. Viņai kas svarīgāks uz sirds.

Abi jaunākie brāļi Galicijā pazuduši krievu gūstā. Vecākais pirms nedēļas pārnācis no Krakovas slimnīcas ar koka kāju. Māsa kaut kur Vīnē vai Budapeštā staigā platus ceļus. Tēvs saslimis aiz pārdzīvotiem satricinājumiem . . . Uz visām vēstulēm atbildes nav varējusi sagaidīt — tāpēc viņa braukusi pati. Ar visādām klizmām un grūtumiem pa karaspēka aizņemtiem dzelzceļiem, pa svešām vietām un svešiem ļaudīm . . . Kā nokaitēti akmeņi vienkāršie, nemākslotie vārdi līst Franka Aršalika apziņā. Viņš sēd, galvu rokām aptvēris, un netiek laukā no tiem sirdsapziņas murgiem, kas kā spokaini miglas tēli drūzmējas pāri.

Māte nesoda, neaicina un nepavēl. Kad viņš atkal atsedz seju un paskatās, tās vairs nav. Aizgājusi, nakti un tumsā. Būtu jāsteidzas pakal, bet viņš nevar. Pārāk ātri un negaidīti tas viss sabrucis viņam virsū. Viņš nevar visus šos gadus ar reizi kā putekļus nokratīt no sevis. Zinātniskas domāšanas pieradinātas, smadzenes tiecas vispirms iztīrīt, apsvērt un tad

nosacīt. Klausībā pavadītais laiks kā pinekļos sasais-
tījis zemnieka nenonāvējamo vaļības un plašuma
instinktu un sakropļojis gribu.

Franks Aršaliks sajūt sevi kā laivu bez pieturas
sabangotu pretišķu jūtu viļņos.

Tad viegla roka pieskaras viņa plecam. Atkal tā
ir Marina. Vai nojauš, ka viņam vairs nav ne dusmu,
ne lepnuma? Viņš ir pazemots un satriekts — neva-
rīgs kā bērns.

Viņa aizvada to atpakaļ istabā. Tur viņš sēd, galvu
gurdeni uz rokas atbalstījis. Tā stāv, pret galdū
iesāņus atspiedusies, un nenovērš savas melnās
acis.

Franks Aršaliks sēd klusu, bet viņam liekas, ka
runā. Šajā pilī pieradinājies runāt tikai to, kas ofi-
ciāli atļauts. Visi rēķini ar sevi pašu jānoslēdz klu-
sumā. Te neviens otram neuzticas. Ikviens uzmana
otru un lūko, vai, pret citu atsperdamies, nevar tikt
pakāpi augstāk. Slēpumainība, lišķība un nodevība
kā neizvēdināms tvans pilda gaisu... Pat tagad, kur
viņš ir izsmiets, apvainots un izmests, Franks Arša-
liks nerunā skaļi. Pat Marinai nē, kura būtu gatava
priekš viņa ugunī un ūdenī iet. Gadiem krājies rūg-
tums un naidis izaužas smagās refleksijās. Atmiņu
ainas jaucas haotiskā drūzmā ar aprautām domām
un murgainiem aizvērptiem nodomiem.

...Lauri, mirtas, palmas un oleandri... Un zie-
došās rozes! Vai tas viss te nezeļ un nezied uz pūs-
tošu atkritumu čupas? Slinkumā un nelietībā, un
tukšos niekos palaiž laiku tas viss milzīgais kalpo-
tāju bars. Klauni un nerri savos raibajos kankaros.

Viņš viņu uzdevums — izpatikt trim četriem izvirtušiem bagātniekiem, ķēmoties tā, kā prasa degenerātu gaume.

...Pārdevušies ar miesu un dvēseli. Pils kungu ārprātīgās greznības, izšķērdības un netiklās dzīves vērojums paši sabiedriski atrofējušies un izvirtuši... Cilvēku ēnas un karikatūra... Ļaunāk nekā vecie šveiciešu galma sargi un mameluki. Te tiek notērēti tie miljoni, ko darba vergi saražo viņa dārzos, sāls un akmeņu lautzuvēs, kalnu šahtās un naftas urbtuvēs.

...Visa Eiropa drīz liesmos cīņā par tautu patstāvību un brīvību. Šie izvirtuļi te ir katras brīvības nāvīgākie ienaidnieki. Kā mēris, kā puveklis no šīs zemes izplatās pār visu pasauli.

...Viņš ir sasaucis kopā visus pils kalpotājus. No pārvaldnieka līdz šoferim un pēdējai pagalma slaucītājai visi kopā. Viņš ir vidū un runā. Viņa vārdi kā baltas dzirkstis birst pār šo vergu galvām un ieliesmina viņu smadzenes. Diezgan ir vergots, diezgan pazemojuma un izsmiekla ciests!

...Viņi atver vārtus un, nometuši raibos nerru kankarus, ar dumpīgām dziesmām iziet klajā pasaulē... Nē — viņi grūst atpakaļ pilī, un viņš ir tur priekšgalā. Baltās zāles dimd no viņu kājām. Dārgās vāzes drūp no viņa dūrēm. Spoguļi tinkšēdami plīst, un kristāla skambas lido pa vaļā atrautiem logiem laukā. Bibliotēkā gāžas dārgie renesanses skapji, un zeltotas grāmatas klist pa grīdu. Briežu un stirnu ragiem un izbāztiem putniem apkārtās sienas kļūst kailas. Dārgie aizkari kā vētras sakulti putni laižas palmām un oleandriem pāri. Gultas ar zīda segām

un baltiem spilveniem guļ, kamolā samīcītas, dubļainām kājām samītas...

...Tad viss te kļūst tukšs un klajs. Vējš dveš pa vaļējiem logu caurumiem, un klajumā aizklīduši suņi gaudo... Kaut kur vēl stāv grāfiene Frančeska un vikonts Pikars. Viņa kožeti spēlējas ar zilonķaula nūjiņu, viņš, monokli acī iemiedzis, kāri noskatās viņas augumā. Bet tad pieiet viņš, Franks Aršaliks, un uzsit tam uz vārgā pleca... Jūs varat viņu ņemt, baron. Es jums atļauju, baron... Jūs esat barons, bet jūs dabūjāt to, kas dārzniekam papriekšu piederējis. Es jums novēlu laimes, baron...

Viņš ir iekunkstējies neizturamās sāpēs. Marina noliecas pāri un viegli, pirkstu galiem, aizskar viņa matus. Viņš sajūt siltu dvasu uz sava kakla un paceļ galvu.

Marinas samtainās acis ir valgas. Pilnās lūpas čukstot dreb.

— Aršalika kungs... Aršalika kungs...

Viņš skatās platām acīm. Ko šī sieviete grib?

Pie durvīm pieklauvē. Kāds ienāk.

— Aršalika kungs, jums laiks pārgērbties.

Pārgērbties? Jā, viņam laiks pārgērbties...

Viņš pārbrauc roku sejai, bet migla un haoss nav aizklīdējami. Kaut kāds sajaukts tukšums ir viņa apziņā. Tikai apnikums, riebums un dusmas kā netīra straume laužas cauri.

Tāpat kailu galvu viņš izskrien ārā.

Fontāns met savas sīkās strūklas gaisā. Krāsainas elektriskas ugunis mirgo aiz tām. Gaisā plīvo dīvaini varavīksnes kāvi un mainīgus atstarus met pār balto laukumu. Kaut kur attālu pa vaļējiem logiem dzir-

dams, kā orķestris, vakara koncertam gatavodamies, stīgo instrumentus.

Frankam Aršalikam viss izliekas kā turpinājums tam izsmieklam, kas viņu vajā no paša rīta. Viņš ir tas baltais zieds, kam grāfiene uzmin savu zābaku. Suns, kam jāskrien, kad viņu sauc, un jāaiziet, kad viņa pamāj ar roku . . .

Viņš iet pie savām rozēm. Pils logu blāvā gaismā un fontāna mainīgā atmirdzā krāsu nianses nav redzamas. Tikai tumši cekuli šūpojas virs zaļiem pauguriem, un atkal balti kamoliņi valstās pa līdzeniem lapotņu kupoliem. Un tur ir dzelteno rožu izmīdītais, novilātais, nopostītais klānis.

Kā suni viņu sūtīja . . . Labi. Lai tad arī notiek!

Viņš metas savu rožu dēstījumā. Smagām kājām nomin. Noliecas, lauž rokām, izrauj veseliem ceriem. Izrauj, plosa, aizmet galvai pāri. Ziedu ķekaru pilni zari, smagi lapotas atvases, maigi dzenolainas atzalas jaucas ar miklo, lipīgo zemi.

Viņš izmin un izlauž platām sliedēm. Nomīnā un noposta veseliem klāņiem. Ziedu smarša sajaucas ar zemes un trūdāja smaku. Kur rokas pieduras vēl neaizskartam stādam, novakara laistījuma aprasinātās lapas birdina uz tām siltenas lāses. Kur viņš noliecas raut un postīt, samta mīkstie ziedi noglaužas gar vaigu . . . Viņš sakož zobus, lai aizturētu vaidu, un tiši izaicina zvērisko, neprātīgo niknumu, kas viņa locekļus rausta kā krampjos. Viņa gadi ieaudzināti šajos stādos. Viņa pētījumi un atradumi — viņa dzīvība un mīla ieplaucēta šajos ziedos. Viņa vīrieša lepnums un jauneklīgā šķīstība izšķiesta šajās kvēlojošās krāsās . . . Nost visu!

Viņš ir pie rožu rindas sola priekšā. Viena pati zaļa lapa te lai nepaliek. Lai rītu nāk grāfiene Frančeska un skatās... Viņš izrauj nazi un klūp ar to. Viņa rokas asiņo kā slepkavam. Vai tās ir viņa vai rožu asinis? Vai viņš ir slepkava vai pašslepkava?... Vai tas nav viens un tas pats?

Viņš ir otrā pusē. Viņš sabradā savu varavīksni, izposta savu gadu garo darbu un pats sevi... Tad atrauj rožu nodaļas durvis siltumnīcā. Nogriež, aplauž un sagāž. Pa tumsu sagraubsta savu ķimikāliju traukus, atnes pa vienam, izlaista pār rožu paliekām un sasit smalkās druskās. Rītu lai nāk grāfiene Frančeska un sagriež savas baltās kurpes. Savas mazās, rožubaltās kurpes...

Tad viņš izskrien laukā. Siltumnīcai apkārt, pa mazajiem vārtiem laukā, parkam cauri. Ilgi vēl parka ceļš ir gaišs no pils ugunīm... Galva viņam kaila, piedurknes skrandās saplosītas. Tāpat skriedams, viņš aizsedz seju plaukstām un pirkstiem aizspiež acu plakstus. Rokas ir miklas no stādu sulas un asarām, un paša asinīm. Un rožu smarša, smagi tvīksmaina, plūst no tām.

1922.

Ar pērkonu grāvienu aizkrita smagie dzelzs vārti. Vai tā bij vārtu dimdoņa vai Jahves bargās baiss noskaņas — bet ilgi vēl sabangotais gaiss draudīgi rūca.

Abi grēcinieki stāvēja turpat, kur viņus bij izmetušas Jahves dusmas.

Melni brūna nākts tinās ap viņiem. Pār galvu žvīgoja smagi vēji. Vēl augstāk ātri vēlās rūsgani mākoņu kamoli, kā drausmīgi putni neredzamiem spārnieniem gaisu kūlādami.

Ādams un Ieva stāvēja turpat, kur viņus bij izmetušas Jahves dusmas. Pēc paradīzes rožainās krēslas viņi sajūtās akli pasaules tumsā. Maigu vēsmu pieradušos vēji skarbiem viļņiem plosīja viņu kailos augumus. Zem mūžīgās rāmās zilgmes dzīvojošos mākoņi kā drausmīgi putni tvarstīja viņus rūsganiem spārnieniem.

Rokrokā saķērušies, viņi pieklāvās viens otram. Vējš bij atšķetinājis Ievas garās matu pīnes un pāri ceļiem ietina viņus kā mikstā, plīvojošā mēteli.

Ādams nolieca savu muti pār Ievas galvu.

— Kas tev ir? Kāpēc tu esi tik nemierīga?

Viņš sajuta drebuļus visā viņas augumā, bet nezināja, kā to sauc. Ievas drebuļiem un savām bailēm viņš vēl nezināja vārdu.

Ieva pieklāvās viņam vēl ciešāk.

— Turi mani stiprāk. Pievelc mani tuvāk. Liec roku ap maniem gurniem un sildi mani. Sasildi mani ar savu dvasu.

Un, kad Ādams tā bij darījis, viņa paplēta savu matu mēteli un ietina viņu vēl ciešāk. Un iesmējās savu saldo smieklu, šajuzdama viņa silto augumu visgarām pie savas miesas.

— Iesim — tur . . .

Viņa gribēja sacīt: tālāk, bet arī šim jēdzienam viņai vēl nebij vārda. Paradīzē viņi nezināja nekādu starpību starp tuvāko un tālāko. Un nekur viņiem tur nebij jāiet. Dienas un laiki viņiem tur gāja garām nemanāmi un neizjusti.

Melni brūnā tumsā tinies, viņu priekšā izpletās Sīrijas tuksnesis kā dzeltenpelēks paklājs. Viņu kājas viegli gurstēja mīkstā smilkī, kura vēl bij tikami silta no dienas saules.

Reižu reizēm viņi apstājās un klausījās, kā vējš šalca ausīs. Un, gar kājām mīksti garāmslidējama, sanēja tuksneša smilkts. Tās bij vienīgās skaņas šajā klajumā. Nemitīgās putnu vidzināšanas un zvēru rūkoņas pieradušai dzirdei tās izlikās kā skumji drausmīgas klusuma balsis. Viņi sajūtās bezgala vientuļi un skumji. Bet arī vientulībai un skumjām viņi vēl nezināja vārda.

Mīksta smilkšu klajums izbeidzās, un sākās asiem akmeņu zvīrgzdiem un cietām šķautnēm noklāts nelīdzenums. Griezās kājās un darīja sāpes. Papriekš

nogura kājas, tad citi locekļi. Viņi nebij pieraduši tik ilgi staigāt.

Ieva paraustīja Ādamu aiz rokas.

— Man gribas sēdēt.

Bet Ādams bij kaut ko saskatījis tumsā un gribēja nokļūt līdz tam.

— Raugies, tur priekšā tas zilganais. Kas tas gan varētu būt? Iesim palūkot.

Bet tā bij upe — tā pati upe, kas no šejienes tecēja paradīzes dārzam cauri un ar saviem ūdeņiem dzirdīja visus zvērus un kokus ar viņu augļiem.

Viņi nosēdās uz mīkstas smilkšu kārtas apsegta akmens un skatījās zilganajā ūdens straumē.

Pēc noguruma sēdēt bij tik patīkami. Ieva atspieda galvu uz Ādama pleca. Viņš atbalstīja roku uz akmens un turēja visu viņas atslīgušo augumu.

Upes nolejā vējš viņus gandrīz nemaz neaizķēra. Arī smilkītis te nesanēja gar kājām, siltas un mazliet mīklas piepildījušas cieto šķautņu starpas un apsegušas asos zvīrgzodus. Kaut kur augstu pār upes līmeni klusu šalca. Viņējā krastā, kādā klints kraujas plaisā, kā ieplēsta dūda dūca. Bezgalīgs klusums un plašums pletās ap viņiem.

Piepeši kaut kas silts un mikls nokrita Ādamam uz kakla. Pirmajā acumirkļī, neapjautis īsti, viņš domājās kādu no tām brūnajām bitēm, kuras paradīzes dārzā nogurušas bieži nolaidās uz galvas vai pleca atpūsties. Bet tad nokrita atkal un vēl — un slidēja pār plecu un rokām. Tad Ādams pagriezās un apraudzīja. Tās nebij bites. Kaut kas ritēja no Ievas acīm.

— Kas tas tev ir?

Ieva ar pirkstu galiem apraudzīja acis. Plaksti bij

slapji. Skropstēs šūpojās lielas, siltas lāses. Ko viena nokrita, otra tūliņ bij vietā.

— Es nezinu. Kaut kas līst no viņām. Tā man vēl nekad nav bijis.

Lietus? Bet tad tur vajadzēja būt arī mākoņiem. Ādams nolieca Ievas galvu klēpī un lūkoja saskatīt. Bet nakts bij tumša un acis vēl tumšākas. Divas melnas zīles ar dzelteniem gredzentiņiem apkārt. Un ritēja vēl vienmēr — arī no apakšas augšup. Nē, tas nebij lietus.

Varbūt to varēja dzert? Ādams noliecās un pamēģināja lūpām. Nē — tas bij silts un mazlietiņ sālš. Arī paradīzes dārzā bij tādi avoti, no kuriem dzert nevarēja, kur no pašiem zemes dziļumiem verda siltas straumes. Vai tad arī Ievai bij kaut kas no šiem zemes dziļumiem un noslēptā uguns?

Ādams viegli šūpoja Ievas galvu uz saviem ceļiem un ietinās ciešāk viņas matos. Viņš juta, ka tā pamazām iemieg un sāk elpot lēni un dziļi. Laimīgā sieva. Viņa varēja iemigt arī tagad, kad viņam svešas domas pildīja galvu un plūda pāri kā ūdens strautā iemērtam augļa mizas traukam.

Viņš lūkojās upes līmenī un ievēroja, ka tas kļūst dzidrāks un tā kā vēl līdzināks. Ja paskatījies augšām, viņš būtu ievērojis, ka debess pamazām noskaidrojās un meta savu atspīdumu ūdenī. Zilganā lenta vidū atmirdza zaļganzeltaini, bet gar malām no tam satumsa melnāki. Un piepeši tur sāka šūpoties zilās punktiņas — cita pie citas. Visa ūdens mala likās ziliem zvirgzdiem piebērta.

Ādams skatījās aizgrābts. Pacēla arī Ievu.

— Ej palūko, vai ar sauju nevar izsmelt.

Ieva aizgāja upmalā un pamēģināja. Izmēģinājās pirkstu galiem — tā kā ķer pa zemi viegli skrejošu vabolīti. Izmēģinājās ar sauju — tā kā smeļ zivtiņas ar sarkanām spurām. Tikai ūdens notecēja pa pirkstu starpām, bet sauajā nekas nepalika. Viņa saskaitās un uzsita ar plaukstu viltīgajam ūdenim.

— Es nevaru neko izsmelt.

— Vai viņi bēg?

— Tā kā bēg un atkal kā nebēg. Tā kā pa virsu šūpojas un atkal tā kā dibenā grimst. Nāc pamēģini tu.

Bet Ādams bij noguris. Viņam negribējās celties nieku deļ. Ieva nāca atpakaļ un sēdās blakus. Un tad viņi abi reizē paskatījās uz augšu un arī tur ieraudzīja tādus pašus punktiņus.

Tur tos viņi jau bij redzējuši. Tās bij zvaigznes. Bet paradīzē viņas bij redzamas vienmēr, kopā ar sauli un mēnesi, un izskatījās bālas un nedzīvas. Te viņas zalgoja asi, zili mirgoti, kā tūkstošs acu, kas vērstas pret izdzītiem grēciniekiem. Tas bij drausmīgi, bet arī nepiedzīvoti un neizjusti tiksmīgi. Tā, kā kad ar asām ērkšķu adatiņām dursta ādā.

Un, kamēr viņi abi tur tā izbrīnīti vēl skatījās, kaut kur tālu aiz upes pār tumšu kalnu grēdu iedegās zelta dzeltena svītra. Palēnām izauga lielāka. Nu jau bij pusripa, nu drusku vairāk — nu liela zelta dzeltena ripa bij kalnu grēdai pāri. Izroboja apvārsni tajā pusē ar likumoti mirdzošu loku, pārmeta upes limenim zelta laipu līdz pat viņu kājām. Kāpa arvienu augstāk pie debesīm, kļuva arvienu bālāka un bālāka. Atēnojās blāvāki un tumšāki plankumi un padarija to līdzīgu dzīvai sejai.

Ieva metās un apslēpa savu seju pie Ādama krūts.

— Jahve!

Viņas izbailu kliedziens aizskanēja pār upi un atbalsojās tālajos kalnos. Jahve, Jahve... Jahve... noskanēja tālāk un tālāk, un beidzot tik tālu, ka nevarēja vairs sadzirdēt.

Ādamu uztrauca šis negaidītais kliedziens. Viņš saslējās visā savā jaunekļa spēkā un vīrišķīgās dusmās.

— Nē!

Nē, nē... nē... noskanēja tālāk un tālāk, un beidzot tik tālu, ka nevarēja vairs sadzirdēt.

Ādams lūkoja atgriezti Ievas seju pret to.

— Paskaties vien. Tas nav Jahve. Viņam nav bārdas. Un dūsmīgo acu nav. Un pērkonā balss. Paskaties, tas ir mēness. Tikai te viņš ir lielāks un spožāks — tāpat kā zvaigznes. Paskaties, cik skaisti!

Viss tuksnesis ar dzelteniem klajumiem un klinšu kraujām tālu pārredzams spīdēja zeltainā gaismā. Upe laistījās kā sīkām zviņām noklāta. No kalniem melnas, robotas ēnas krita ūdenī, un starp tām lēni šūpojās zelta laipa.

Viņi skatījās ilgi pasaules plašumā ar neredzētiem gaismas un ēnu kontrastiem. Pēc paradīzes vienmuļā krāšņuma pasaule viņiem izlikās dīvaini pievilcīga. Viņu sirdis ligojās kā vilņos — cēlās augstu līdz bāli slidošam mēnesim un tad atkal nogrima līdz klinšu melnajām ēnām ūdenī, starp kurām šūpojās zelta laipa.

Pamazām Ādams nogura no tālā gājiena un svešo iespaidu drūzmas. Lēnām slīga viņa galva, līdz noliecās Ievas klēpī uz viņas matu mīkstā paklāja. Un,

kad viņš aizmīga, Ievai izlikās, ka viņa pamesta viena. Viņu sāka uztraukt un biedēt šī svešā pasaule ar savu plašumu, klusumu un spilgtajiem kontrastiem. Kā lēna uguns viņā pamazām iedegās ilgas pēc pazaudētās paradīzes.

Klusiņām viņa nolaida Ādama galvu uz akmenim pārsegtā smilkšu paklāja. Un tad sāka iet gar upes malu — straumei līdzī uz paradīzes pusi. No sākuma viņa gāja lēnām, uz pirkstgaliem, allaž atskatīdamās, vai Ādams nemostas. Bet, kad lēzenais akmens ar gulētāju saplūda ar tuksneša dzeltenumu, viņa sāka skriet. Asās upmalas šķautnes grieza viņas kājās. Mati pinās ap ceļiem un kavēja. Viņa savīstīja tos un kā siltu nastu nesa klēpī.

Mēness izbalēja pavisam, un gaisma ausa, kad viņa ieraudzīja paradīzes melno mūri. Kā šaura svītra tas parādījās pie apvāršņa, pamazām izauga augstāks, līdz beidzot nepieejams, nepārkāpjams un draudošs izslējās augstu pār galvu.

Ieva pakrita zemē un gulēja ilgi. Redzēja labi, ka velti šurp nākusi. Mūrim pārkāpt viņa nespēja. Nebij tajā nevienas plaisas, neviena caurumiņa, pa kuru ielīst. Izmisusi viņa paskatījās uz augšu, kur mūra mala asi iegriezās nobalējušās debess dziļumā. Nekad vēl neizjūsts vientulības smagums spieda viņai krūtīs. Ilgas pēc paradīzes cīnījās ar smeldzošām žēlām pēc Ādama. Ko viņa iesāktu tur viņā pusē viena, bez Ādama? Kā rūsa vientulība saestu viņas dvēseli vienu, bez viņas vīra. Viņa paskatījās atpakaļ, pretim straumei. Bet tur bij tikai līdzens klajums ar retiem, izmētātiem klinšu klučiem.

Kaut kas aizsanējās gaisā. Un pavērsusies viņa

ieraudzīja divus odus, kas laidās paradīzes mūrīm pāri un pret atsarkušo debesi izskatījās savādi lieli. Viņu dūkoņa izklausījās tā, it kā visapkārt sanētu gaiss, pirmās dzīvās dvasas līgsmi saviļņots. Tie bij pirmie bēgļi no paradīzes. Arī tiem apnikusi nebeidzamā, vienmulīgā pilnība, miers un laime. Varbūt viņiem uznākusi ziņkāre palūkoties arī tajā pasaulē, kur vakar izdzina cilvēkus. Viņu piemērs atradis pakaļdarītājus . . . To Jahve savās ātrās dusmās droši vien nebij paredzējis. Tie bij pirmie — bet kas zin . . .

Ūdens pie Ievas kājām aizčalojās. Un, kad viņa paskatījās, tur divas sarkanas zivtiņas, sudraba zvīnām mirdzinādamās, veikli peldēja augšup pret traumi. Arī tās!

Ieva kļuva domīga. Tie bēga prom no paradīzes, bet viņa bij nākusi, lai mēģinātu iekļūt atpakaļ. Un tad viņa atkal iedomāja dzīvi tur aiz tiem mūriem, mūžīgā pārpilnībā, klusumā un mierā. Iedomāja atkal sevi vienu bez Ādama — uzlēca kājās un skatījās uz to pusi, no kurienes tikko bij atnākusi. Kaut kas it kā mīkstām rokām sagrāba viņas sirdi un žņaudza tā, ka iekliegties gribējās.

Odu pāris bij nozudis uz to pusi. Zivtiņas prom. Ieva izstiepa rokas un aizardēja kliedzienu. Visa viņas būtne tiecās atpakaļ. Nekad viņa to vēl nebij sajutusi un tāpēc nezināja, ka tās bij ilgas pēc vīra un vīrieša. Sieva viņa bij Ādamam bijusi — pirmo reizi viņa pamodās sievietē. Šajā svešādajā trauksmē aizmirsās viss cits. Viņa steidzās atpakaļ.

Kājas viņai bij asiņaini saplosītas uz asajām akmeņiem šķautnēm. Bet sāpes viņa nesajuta. Ilgas auga, kā upē aug ūdens lietus laikā. Karsti sabangotu asiņu

viņņi šalca ausīs. Viņņ sāka bailes mākt. Ja viņņ vairs neatrod Ādamu... Ja Ādams pa mēness laipu ir pārgājis uz viņņ krastu un maldās tajos kalnos, viņņ meklēdams... Ja viņņ paliek viena šajā tukšnesī...

Viņņ neredzēja, ka aiz muguras uzlēkusi saule un ka paradīzes mūrim pāri vēl kaut kas laižas... Viņņ iekliedzās savās bailēs un izmisumā.

Vai tā bij atbalss, jeb vai Ādams atsaucās kur tālu tālu? Balss skanīgi slidēja pa upes gludo līmeni — viņņ vajadzēja dzirdēt, lai cik tālu viņš bijis un kur noslēpies. Tā nebij tikai balss, viņņ dvēsele tur kā kaija laidās pa ūdens ceļu tukšnesim pāri, līdz zemes galam.

Un Ādams dzirdēja. Ieva ieraudzīja viņņ jauneklīgo augumu, saules zelta aplietu, iznirstam no upes iztvaikotās miglas. Nekad Ieva vēl nebij redzējusi viņņ tik skaistu un vīrišķīgu. Ko viņņ lai saka par savu glēvulību, par savu nodevību un neuzticību?

Bet Ādams bij pārāk aizgrābts par šo pasauli rīta spožumā. Viņš izskatījās kā noreibis, kā rūgušu vīnogu sulu dzēris. Acīs viņņ dega kaut kas no tās saules, kas neizturami balti kvēloja pie rīta debesīm. Viņņ locekļos plūda kaut kas no tās straumes, kas varenā, neapturamā spēkā slidēja savu gaitu. Viņņ glāstos vibrēja kaut kas no tā austrumu vēja, kas viļņoja zemei pāri un noslēpumaini skanēja atkal krasta kraujās.

Tādu Ieva viņņ nekad vēl nebij redzējusi. Viņņ paļāvās tā stiprajām rokām un nevarēja acu nogriezt. Tās nebij vairs tikai vecā grēka saites, kas

viņus vienoja. Jauna straume plūda caur viņu abu sirdīm un nesa prom šupojošos viļņos.

Rokrokā turēdamies, viņi iebrida upē nomazgāt asiņainās, putekļu pārklātās kājas. Un pirmo reizi samanija, ka ūdens ir vēss un cik tikami viņš veldzē karstumā un sāpēs. Un cik tikami ir sajūst veldzi pēc noguruma un sāpēm.

Kad viņi izkāpa malā, divi putniņi atlaidās pie viņiem. Viens nometās Ādamam uz rokas, spīdošām, pērlītēm līdzīgām acīm gudri paskatījās viņā, tad laidās tālāk — brīžam palidodams, brīžam no akmens uz akmeni lēkdams. Otrs uzmetās Ievai uz pleca, noslaucīja deguntiņu viņas matos, pakasīja ar kājiņu zem spārna un laidās pirmajam pakāļ.

Ādams aizgrābts un sajūsmināts neizlaida Ievas roku.

— Iesim viņiem pakāļ.

Viņi gāja abiem putniņiem pakāļ, līdz nokļuva kalnu piegāzē. Te dzeltenais slīpums, no upes sākdamies un pamazām augšup celdamies, bij noaudzis platlapainām stīgām. Dziļākās spraugās uzdīguši krūmi un koki, kas lepnām pusaugu galotnēm spēcīgi sniecās augšup. Sīki strautiņi kā sudraba dzijas, starp pauguriem locīdamies, slidēja lejup, zilus un dzeltenus akmentiņus līdzī veldami.

Abi putniņi sasaukādamiem laidelējās pa platlapainām stīgām. Un, kad Ādams un Ieva paskatījās tuvāk, tad tur bij sārtas ogas, kas smagiem ķekariem mērcējās strautā. Viņi iedomāja, ka izsalkuši, tikai tad, kad sāka ēst. Kā tie divi putni viņi kāpelēja pa nogāzi, tos saldākos ķekarus meklēdami, sasaukādamiem, saskatīdamiem, viens otru no acīm pazaudē-

dami un atkal atrazdami, baiļodamies, uztraukdamies un pēc tam atkal līgsmi smiedamies.

Kad abi bij paēduši un noguruši, Ieva nometās pie strauta un padzērās. Un, kad nometās Ādams, viņa smēla vēso ūdeni savā sulas saldajā plaukstā un dzirdēja viņu.

Tad, saulē starodami, spēka un dzīvības pārplūsmes pilni, viņi uzkāpa kalna galā.

Lejā zalgoja upe ar lēni slīdošu saules laivu vidū. Aiz muguras bij tuksnešainais Sīrijas klajums ar tikko saredzamu melnu svītru apvāršņa malā. Priekšā viņots līdzenums ar pusaugu krūmāju un koku zaļiem plankumiem. Un tālu pamalē cēlās zilu milzeņu kalnu kraujas ar degoši baltām galotnēm un tumšām ieleju ēnām. No turienes nāca žirgts vējiņš, pūkainus mākonīšus debess klonā izkaisīdams.

Pilnām sirdīm, jaunās jausmās trīsēdami, viņi piekļāvās viens otram.

Ieva vēl nevarēja atrast vārdu. Bet Ādams runāja. Un viņai likās, ka runā arī viņa pati — tik vienādas bij viņu domas un sajūtas.

— Skaties! Tā ir tā pasaule, kuru mēs nezinājām, bet par kuru sapņojām aiz paradīzes mūriem.

— Mēs esam grēkojuši un izdzīti. Asiņainām kājām un sviedros mērcētām miesām mums nu būs jāstaigā pa zemi barību un mitekli meklēt.

— Bet vai tāpēc skumsim un iesim atpakaļ lūgties, lai vēlreiz atdarās smagie vārti? Tas arī būtu velti. Jahves dusmas ilgst tūkstoš gadu, bet mūsu mūžs būs visai īss.

— Bet vai tūkstoš gadi aiz tiem mūriem ir tik daudz vērts kā viena diena šajā brīvajā klajumā?

— Tikai vienu nakti mēs esam palaiduši zemes plašumā, bet tā ir vairāk vērts nekā garie gadi aiz tiem mūriem.

— Mēs nezinājām, kas ir tumsa un kas gaisma. Kas bailes un izmisums, kas drosme un pašpaļaušanās. Kas sāpes un remdinājums, iztvīkums un veldze, nogurums un atpūta. Kas mīla un šaubas, ilgas un trauksme, zaudējuma mokas un ieguvuma liksme... Mēs bijām kā tukšs trauks. Nu septiņas straumes šalkdamas pilda viņu malām pāri.

— Mēs esam izdzīti. Ar vientulību Jahve mūs gribēja nāvēt savās lielās dūsmās. Bet paskaties apkārt. Vēji ir atnesuši dažas sēkliņas, un šie pakalni sāk zaļot. Drīz visa zeme zaļos aiz paradīzes mūriem. Un pirmiņ es redzēju, divi odi pārļaidās man galvai pāri. Un divas zivtiņas peldēja augšup pa straumi. Un tie divi putni — man liekas, viņi jau meklē lizdu vīt... Un tas ir tikai sākums. Papriekš tie pa gaisu un ūdeni, bet drīz nāks arī tie pa zemi. Jahve nav iedomājies savās dūsmās, kādu piemēru viņš dod visai dzīvai radībai, mūs izdzīdams.

— Tukša kļūs paradīze. Un Jahve staigās starp kalstošiem krūmiem un mirstošiem kokiem. Un nebūs vairs neviena, kas viņu slavina un bīstas.

— Bet mēs iesim pāri šim klajumam. Mēs uzkāpsim tajos zilajos kalnos, no kurienes vēl tālāk var redzēt. Un, jo tālāk redzēsīm, jo tālāk mums gribēsies. Naktī mēs pa mēness laipu iesim upei pāri uz viņu krastu. Dienu kāpsim saules laivā un brauksim pa straumi augšup. Arvienu tālāk un tālāk.

— Kas par to, ja mūs arī bads un slāpes, un nogurums māks. Mēs tagad zinām, ka ir arī atpūta un veldze. Mūs nebiedēs Jahves visu redzošā acs un lielās dusmas. Mēs paši gūsim un pavēlēsim. Manas rokas mūs dienā nesīs, un tavi mati naktī sildīs.

— Paradizi mēs esam pazaudējuši. Mēs ejam iekārot zemi!

1922.

ZURDANS UN BIGONETS
Aviņonas hronista pātera Raula
aprakstīti

as notikās skaistajā Petrar-
kas apdziedātā Aviņonā 1791.
gada rudenī.

14. septembrī Nacionālā Sapulce Parīzē bij nolē-
musi pievienot Aviņonu līdz ar visu Vensenas grā-
fisti, atsaukdamās uz Francijas vecajām tiesībām un
it sevišķi uz iedzīvotāju pašu nobalsojumu. Kādas
patiesībā bij šīs tiesības un nobalsojums, to mums
vislabāk rāda Viņa Viskristīgās Augstības Pāvesta
vēstule Eiropas valdniekiem:

Svētā Krēsla tiesības uz Aviņonu un grāfisti līdz
šim vēl neviens nav iedrošinājies apšaubīt. Ludvi-
ķi XIV un XV, vairākkārt iekarojuši, nekad nemē-
ģināja šos apgabalus pievienot Francijai, bet gan
atdeva Svētajam Tēvam atpakaļ. Arī Nacionālā Sa-
pulce pati 1789. gadā, kad pirmo reizi apsprieda šīs
lietas, pēc stipriem strīdiem vienbalsīgi atzina Svētā
Tēva tiesības, dibinātas uz visusvētajiem iemantoša-
nas pamatiem, kurus grozīt vienīgi Dieva ziņā. Vēl
trīs reizes pēc tam Nacionālā Sapulce pārsprieda
pievienošanas jautājumu un ikreiz atmeta to. Līdz
beidzot 14. septembrī, izlietodami gadījumu, kad
saprātīgākie un krietnākie deputāti nebij klāt, bez-

dievīgie trakgalvji nolēma izdarīt nedzirdēto laupīšanas darbu — pievienot Aviņonu un grāfisti Francijai, nemaz neizprasot pie tam sava Valdnieka — Viņa Karaliskās Augstības piekrišanu šai lietai. Tā ir ar tām tiesībām, kas Svētajam Krēslam nolaupīja piecus gadu simteņus turēto īpašumu. Arī tā saucamā tautas nobalsošana ir tīrais vilts un meli, uz ko spējīgi tikai šie Dieva atmetie noziedznieki un laupītāji. Visiem zināms, ka savu nolūku sasniegšanai Sapulce nekaunējās nosūtīt karaspēku uz pieminētiem apgabaliem un ka šis iebrukums, pret kuru Viņa Visusvētība daudzkārtīgi velti protestēja, noderēja tikai par līdzekli izdarīt vēl briesmīgākas noziedzības, sacelt nemieru un dumpību, nolaupīt un piesavināties īpašumus un, apgāžot visus Dieva un cilvēku likumus, atļaut un pat pabalstīt zādzības, laupīšanas, slepkavības un visas tās šausmīgākās un visas tās barbariskās nelikumības. Karpentrasas pilsēta pārcieta četrkārtīgu aplenkumu, Kavaļonā notikās asins izliešana, Sariana ir nodedzināta, Serīšanas sala izlaupīta. Garnizoni, ko komisāri atstāja tajās vietās, kur ieskatīja par vajadzīgu, izplatīja šausmas pa visu provinci. Kad Sapulces sūtīto Agitatoru uzmusinātais skrandaiņu pūlis Aviņonā 1790. gada jūnijā pacēla dumpja karogu, tad muižnieki un pārējā turīgākā un saprātīgākā iedzīvotāju daļa, redzēdama sevi apsmietu un visādi vajātu, bij piespiesta bēgt un pamest pilsētu slepkavībai, asinsizliešanai un laupīšanām. Palikušie uzticīgie pavalstnieki tika iemesti cietumos, apkrauti visbriesmīgākiem spaidiem un aizkavēti brīvi nodot savas balsis. Pie Karpentrasas sakautās karaspēka bandas gan atstāja Aviņonu, bet

vara nu nokļuva laupītāju, razbainieku un slepkavu pūļa nagos. Sapulces aģitatori nekaunējās izlietot tās vispēdējās uzpirktās skrandaiņu salašņas, lai izvestu savus nolūkus un nobalsotu par Aviņonas labprātīgu pievienošanu Francijai. Bet izbēguļi, kuri pēc savas kārtas, skaita un īpašuma sastāda tautas lielāko un labāko daļu, ieskatīja par svētu pienākumu nemiīgi apzvērēt Pāvestam savu nesatricināmo uzticību un padevību un sūtīja pie Viņa izvēlētos ar svinīgiem apliecinājumiem, ka viņi grib dzīvot un mirt tikai kā Svētā Apustuļa Krēsla uzticami pavalstnieki.

Tik tālu Viņa Visukristīgās Augstības vēstule Eiropas valdniekiem. Ilgāk še nevaram uzkavēties ne pie viņas, ne arī pie citiem dokumentiem, kuros vēl gaišāk parādīts Aviņonas un Vensenas grāfistes pievienošanas kauna darbs. Tas ir tikai viens no tās nedzirdētu noziegumu virknes, ko Parīzes varmākas pastrādāja pret visiem Dieva un cilvēku likumiem un bez sava Augstā Valdnieka Ludviķa XVI ziņas. Pieņemsim tikai, ka Nacionālajā Sapulcē arvienu vairāk sāka izpausties galēji mežonīgas tendences un deputātu saprātīgākā daļa pamazām zaudēja katru nozīmi. Tikai ar lielām mokām viņai vēl reizēm palaimējās piegriezt Sapulces ievēribu Svētā Tēva un turīgākās, labākās iedzīvotāju daļas sūdzībām par visām nedzirdētām pārestībām un citām neskaitāmām ciešanām.

Aviņonā tolaik demokrātu galvenais vadonis bij kaut kāds Lekijē. Kopā ar savu labāko palīgu, izbijušo miesnieku Žurdanu, viņi uzmetās skrandaino pūlim par ģenerāļiem un nu neapraktāmā kārtā spaidīja pilsētas turīgākos iedzīvotājus.

Visādām apkaunojošām klaušām nebij gala — nemaz nerunājot par nodevām, kuras allaž no jauna tika uzliktas labākajiem pilsoņiem. Daudzi bagāti vīri bij pataisīti par ubagiem, daudzi, kas bij mēģinājuši pretoties vai tikai pacēluši balsi pret barbariem un laupītājiem, smaka pilsētas cietumos, kamēr skrandainie salašņas dižojās salaupītos dārgos uzvalkos un pavadīja laiku vienā rīšanā un plitēšanā, zinādami labi, ka Nacionālās Sapulces atsūtītie Komisāri uz visu to skatās caur pirkstiem.

Beidzot tautas ciešanu mērs bij pilns. Pilsoņi tā sarniknojās, ka gaidīja tikai izdevīgu brīdi, lai atriebtos saviem mocītājiem. Tāds arī pienāca 16. oktobrī. Lekijē savas varas stulbumā un pārdrošībā gluži viens pats nāca mājās no demokrātu kluba, kur laikam ar saviem draugiem atkal bij uzdzīvojis. Šaurā ieliņā viņš nejauši sastapās ar pulciņu labāko pilsoņu, kuri visu dienu bij nostrādājuši pie pilsētas mūra izlabošanas. Viņu starpā bij arī jaunais Bigonets, agrāk bagāts zīda un sudraba rotas lietu tirgotājs, tagad nabaga vīrs, kuram nebij vairāk kā tikai tas, kas mugurā. Laupītāju vadoni ieraugot, viņu pārņēma nevaldāmas dusmas. Viņš sacīja saviem līdzpilsoņiem:

— Redziet, tur nāk mūsu mocītājs, Parizes varmāku labā rokā. Vai mēs vēl ilgi cietisim — kā avis, ko pa vienai dzen uz kaušanu?

Bet Lekijē bij apstājies un kļiedza savā dullumā:

— Kas tā par bandu, ko es redzu savā priekšā! Zīda plēsāji, sudraba kalēji, tautas izsūcēji! Vai jūs esat aizmirsuši, ka uz ielas sapulcēties nav brīvs? Pa vienam! Rindā! Lai jūsu dvaša neapgāna šo brīvo pilsētu un viņas brīvos pilsoņus!

Bet Bigonets, no dusmām trīsēdams, izsaucās:

— Kungi! Vai mēs gaidīsim, lai viņš rītu atkal nāk, atņem mums pēdējo un pašus iemet cietumā? Uz priekšu! Sitiet nost to suni!

Pats viņš pirmais metās uz priekšu un sagraba Lekijē aiz rīkles. Viņa draugs, mācītājs Falconets, piesteidzās palīgā un atņēma varmākam zobenu un pistoli, ar kuriem tas taisījās aizstāvēties. Tad pieskrēja arī pārējie un briesmīgās dusmās sāka sist un kājām spārdīt savu ienaidnieku. Vajadzēja redzēt, kā šis nelietis, kurš klubā tā mācēja plāties ar savu bezbailību un spēku, krita uz ielas zemē, cēlās augšā un mēģināja iebēgt pa vienām un otrām durvim. Bet velti! Visas durvis bij ciet. Pa logiem lūkojās tirgotāju kundzes, veci sirmgalvji kungi un pavisam mazi bērni, un visu sejas bij salda atriebšanās prieka pilnas. Lekijē blāva nelabā balsi:

— Palīgā, pilsoņi! Žurdan, palīgā!

Lai viņu apklusinātu, Bigonets uzmeta viņam savu jostu kaklā un aizžņaudza rīkli. Kā suni saitē viņš to vilka uz priekšu. Un visi pārējie gāja līdzī un cits par citu maksāja laupītāju vadonim to, ko viņš bij simtkārtīgi pelnījis. Un bērni pa logiem sita plaukstas un rādīja mēles, kad viņš pagrieza uz tiem savu asinīm noplūdušo seju. Un kundzes smējās, kad viņš lūgdamies pacēla pret tām savas rokas skrandās saplētās piedurknēs.

Uz baznīcas trepēm varmāka saļima. Nekādi sieni un kāju spērieni nevarēja vairs pacelt viņu kājās. Baznīcas durvis bij vaļā. Mazs pulciņš ticīgo sanācis lūgt Dievu par Svēto Tēvu un Viņa tiesībām un elles ugunis pār viņa ienaidniekiem. Bigonets no-

slaucīja nešķīstās asinis no savas pieres un tad izsaucās:

— Aha! Viņš negrib tālāk. Viņš nu reiz grib pie-lūgt Dievmāti, viņš grib nožēlot savus grēkus, pirms mēs viņu pie rokām un kājām saistītu iemetam upē. Lai notiek tā!

Un tie viņu uzvilka pa trepēm augšā un baznīcā iekšā. Aizvilka pie Dievmātes bildes un nosvieda tur uz grīdas. Bigonets sauca:

— Lūdzies, tu suns! Nožēlo savus grēkus Svētai Dievmātei, pirms kā mēs tavu melno dvēseli atdodam velnam un viņa kalpiem par laupījumu.

Un saniknotie kungi, Dieva lūdzēji un pats priesteris brīdi palika mierā, negribēdami traucēt nelieti viņa grēku sūdzēšanā.

Bet šis Dieva atmestais un nocietinātais slepkava, kurš droši vien nepazina ne Voltēru un enciklopēdistus, ne citus ateistus, pavēra savu asinīm aizlipušo muti un izkliedza nelabā balsī, kas drīzāk izklausījās pēc suņa riešanas:

— Es splauju uz jums un uz —

Viņa pārgriezto acu virziens rādīja labi, ko viņš vēl gribēja teikt. Lai aizkavētu briesmīgo, nedzirdēto zaimu, Bigonets iesita viņam ar dūri pa muti. Un, kad nekaupa pakrita un palika uz vēdera izstiepies guļam, tad viss pulks sabruka atkal virsū, daudzidami un kājām spārdīdami, kā viņš to bij pelnījis. Bet Bigonets izrāva Falkonetam Lekijē paša zobenu un iedūra viņam mugurā, tā ka gals atdūrās akmens grīdā. Pēc tam viņi izvilka līķi no baznīcas un pameta ielas vidū suņiem un vārnām par laupījumu. Tad kungi un tāpat dievlūdzēji pasteidza izklīst un noslēpties savās

mājās, jo pilsēta bij sacelta kājās, bezdievīgais zvaniķis baznīcas tornī zvanīja vienā zvanīšanā, un skrandainie jau lasījās draudīgos pūlos.

Žurdans un viņa banda par vēlu dabūja zināt, kas notiekas ar viņa draugu un slepkavu virsmeistaru. Bet ap pulksten deviņiem vakarā viņi jau bij salasījušies ap Lekijē liķi. Mežonīgi dusmu kliegzieni kā no zvēru bara bij dzirdami tūkstošiem skaitāmā pūlī, kas auga arvienu lielāks. No visām malām šurpu steidzās apbruņoti nelieši, dūres slaistījās gaisā, ar lamāšanos, draudiem un ieroču šķindināšanu skrandainie piepildīja visas ielas. Visi krietnākie un kārtīgākie pilsoņi aizvēra durvis, aizsedza logus un noslēpās dziļi savos namos. Kādu cienījamu sirmgalvi, kas aiz ziņkārības bij palicis pie loģa nolūkoties, akmens trāpīja pašā sejā. Kurpju tirgotājam Bisolati, kas bij aizslēdzis durvis, kad Lekijē tur mēģināja iebēgt, izlaupīja veikalu, sadauzīja visas mēbeles un pašu visnegodīgākā kārtā aizvilka un iemeta pilsētas cietuma smirdošā istabā. Lekijē liķi uzlika uz sarkanu audeklu pārklātām nestavām un ar godu, kāds tikai Karaļiem un Kardināliem pienākas, aiznesa uz Maģistrāta telpām, kur visu nakti un vēlāk pie viņa stāvēja goda vakts. Visi iedzīvotāji, sievas un bērni, ikviens varēja iet un aplūkot, un iedegties ārprātīgā naidā pret pilsoņu labāko daļu.

Bet tas viss bij tikai iesākums. Žurdans sasauca un apbruņoja visus savus ļaudis. Tiem tūlīņ pievienojās tā iedzīvotāju daļa, kas turējās kopā ar viņa partiju. Un tad nu visu vakaru un nakti cauri notikās visbriesmīgākais slaktiņš. Žurdans pavēlēja aizslēgt pilsētas vārtus, staigāja ar savu bandu pa ielām un tūlīņ

lika saķert un vilkt uz pilsētas cietumiem visus, kas viņiem pagadījās ceļā. Vīrus, laulātas un nelaulātas draudzenes, meitas, dēlus — visus, bez vecuma un dzimuma izšķirības. Naktī viņš šos nelaimīgos, pavisam nevainīgos ielas gājējus nobendēja sekojošā necilvēcīgā kārtā. Izsauca no apcietinātiem pa divi un, tikko viņi bij nonākuši soda vietā, ar zobeniem sakapāja viņiem galvas. Pēc tam asu dzelzs iesmu iedūra viņiem miesās un visus, beigtos, kā vēl dzīvos, sameta Šveiciešu pagalmā. Tādā nežēlīgā kārtā tika nobendēti vairāk nekā astoņdesmit (80) cilvēku, starp kuriem bij Maģistrāta kungi un citas augstas personas. Vajāšana turpinājās arī vēl nākamās dienās. Veselas ģimēļas tika apkautas savās mājās un liķi samesti Sorges upē. Bezgalīgā izmisumā laulātā draudzene redzēja savu vīru mirstam no barbaru naža, bērni žēli lūdzās par savas mātes dzīvību, bet nekas nespēja locīt apcietināto slepkavu akmens sirdis.

Daži gan mēģināja apgalvot, ka Žurdans pats nesot piedalījies pie šiem šausmu darbiem, bet viss, ko mēs par viņu zinām, neļauj mums ticēt šādiem apgalvojumiem. Vismaz tas ir droši zināms, ka viņš nav izlietojis savu iespaidu un varu, lai pēc pirmās šausmu nakts pārtrauktu tālāku asins izliešanu un izglābtu daudzu nevainīgu cilvēku dzīvības. Satracinātais skrandaino pūlis rikojās tālāk uz savu roku, kamēr Žurdans ar bandu nodevās sava lielākā ienaidnieka Bigoneta meklēšanai. Bet jaunais, drošsirdīgais tirgotājs bij tā pratis apslēpties, ka neparko nebij atrodams. Velti Žurdana kalpi izložņāja visus pagrabus un citas slēptuves, izvandīja visu to ielu, kur atradās Bigoneta dzīvoklis, un pārbiedēja un

dažādi spīdzināja, pratinādami visus viņa paziņas. Tad Žurdans izolēja piecdesmit (50) luidorus tam, kas atrod Bigonetu dzīvu vai mirušu. Tas bij izlīpināts pie visiem pilsētas vārtiem, ap tirgus laukumu, pie baznīcām un akām, un Žurdana draugs avīžnieks Turnals to veselu nedēļu drukāja savā avīzē. Bet viss velti. Bigonets nebija atrodams. Aizkaitinātai bandai atlikās tikai izlaist savas dusmas pret nevainīgiem cilvēkiem. To viņa arī darīja, un tāpēc mēs nekādi nevaram aizbildināt Žurdanu, kā to nevarēja Aviņonas iedzīvotāju labākā daļa.

Desmit dienas no vietas ilga šie Žurdana briesmu darbi Aviņonā. Abats Milo kā Karaļa un Nacionālais Komisārs pieredzēja pats visus šos nedarbus, bet neaizkavēja tos, lai gan tas bij viņa varā. Neskatoties uz visām daudzkārtīgām lūgšanām, viņš negribēja pavēlēt netālu no pilsētas stāvošam karaspēkam nodibināt kārtību. Nacionālā Sapulcē par viņu sūdzējās Aviņonas aizsūtītie deputāti. Beidzot 26. oktobrī trīs jauni franču Komisāri, atbraukuši Oranzā, pasludināja savu ierašanos un pilnvaras uz pilsētas un zemes pārņemšanu franču pārziņā. Pilsētā sacēlās liela ligsmība. Ļaudis kļiedza, lai dzīvo Karalis! Bezgala priecājās, ka nu beigas visām šausmām.

Drīz pēc jaunajiem Komisāriem Nacionālā Sapulce atsūtīja arī citu karaspēka korpusu Šoazi kunga vadībā. Septītā un astotā novembrī Šoazi kungs ar saviem zaldātiem ienāca Aviņonā. Tad visa tauta vienā mutē sāka saukt pēc atriebsanās neliešiem. Komisārus aplenca vesels bars sūdzētāju un lūdzēju. Citi prasīja atsvabināt viņu apcietinātos draugus un radus, citi apraudāja zaudētos vecākus, bērnus un brā-

ļus. Visur bij redzamas dziļas bēdas un liels niknums. Kurš gan tam visam nebūtu jutis līdzī? Komisāri tūlīņ pavēlēja aizslēgt pilsētas vārtus un pēc tam, naktī uz 10. novembri, nelielu zaldātu pulciņu un dažu pilsētas pazinēju pavadībā staigāja, noziedzniekus arestēdami. Starp daudziem, daudziem citiem tur pagādījās arī Žurdana draugs un palīgs, avižnieks Turnals, kurš bij paslēpies pilsētas mūra plaisā. Tagad šis lielais balamute bij kļuvis pavisam kluss. Sakostiem zobiem panesa visus sitienus un kāju spērienus, ar kuriem cienījamie pilsoņi viņu pelnītā kārtā pamieļoja. Acis bolīdams, viņš lūkojās, it kā gribētu uz visiem laikiem paturēt atmiņā tos, kuri viņu vadīja uz cietumu. Kad kāda kundze iesvieda viņam dubļu sauju sejā, viņš neturēja par vajadzīgu noslaucīties, bet paliecies sacīja Komisāram:

— Sakiet taču tām cūkām, ka Francijā dubļi ir priekš viņām pašām, ne priekš pilsoņiem.

Katrs varēs iedomāties, ka Komisāram tikai ar pūlēm izdevās atturēt cienījamus kungus, lai viņi taustāmā kārtā neatbildētu uz rupjā tēviņa bezkaunībām.

Bigonets pa to laiku gulēja savas mīlākās, Žozefīnas Bertjē mātes, zivju pārdevējas šķūnītī. Viņš nezināja, ka Žozefīna kļuvusi viņam neuzticīga un par apsmieklu ielaidusies taisni ar Žurdana adjutantu un sekretāru, klibo Leonardu, kā to pilsētā saukāja. Bigonets gulēja salmos zem žāvētu zivju virknēm, aiz tukšiem kurvjiem un brīnījās, kāpec gan Žozefīna nenāk. Māte bij aizgājusi aplūkoties, kur meita izpaliek, un Bigonets jau otro nakti nezināja, kas tas par savādu troksni pilsētā. Pa spraugu viņš varēja saskatīt tikai pamestu, piemēslotu, dažādiem krāmiem

piemētātu un nezālēm aizaugušu pagalmu. Nomaļu ieliņa bij tālāk aiz namiem, un reti tajā iemaldījās lielāks bars laužu. Bet, gaismai austot, viņš izdzirda lielu pulku tuvojamies no otras puses, un tā nepārprotami bij viņa drauga Bisolati balss, kas kļiedza: lai dzīvo Karalis! Ķeriet rokā nelieti Žurdanu! Neizsakāmā priekā Bigonets izskrēja laukā un nedaudz acumirkļos zināja jau tāpat priecīgo vēsti par pilsētas atsvabināšanu, kā bēdīgo par Žozefinas neuzticību. Žozefīnu viņš pagaidām lika tūliņ arestēt, lai gan tā turējās pretī, skrāpēja un koda zaldātiem rokās, bet Žurdanu apņēmas atrast, viena alga, dzīvu vai mirušu.

No draugiem un paziņām viņš varēja uzzināt tik daudz, ka Žurdanam izdevies izklūt no pilsētas laukā. Bet, pazīdams šī necilvēka dabu, viņš bij pārliecināts, ka tas nebūs vis nekur tālu aizbēdzis, bet slēpsies kaut kur tepat tuvumā, lai nogaidītu, vai apstākļi drīz negrozīsies un viņš nevarēs atgriezties un atjaunot savus posta darbus. Izlūdzies no Šoazi kunga divdesmit četrus jātniekus, Bigonets ar tiem devās meklēt lielāko Dieva un cilvēku ienaidnieku.

Grūti viņam nācās sadzīt viltīgā briesmoņa pēdas. Apmulsinātie un sakūdītie nabadzīgie zemnieki acīm redzami turējās viņa pusē. Bet Bigonets nebij tas vīrs, kas atkāptos stūrgalvīgo un muļķīgo zemnieku priekšā. Kur nelīdzēja gudrība un nauda, tur darbs bij pātagai un pistoles rokturim. Un tādā ceļā tika izzināta Žurdana slēptuve, jūdzes trīs no Aviņonas. Otrā dienā pēc pusdienas tas bij no visām pusēm ielenkts upmales biezos krūmos. Citas izejas neredzēdams, veiklais blēdis jāšus metās upē. Bet Bigonets

nebij mazāk veikls. Ar četriem izlasītiem jātniekiem viņš tam uz pēdām dzinās pakaļ un panāca upes vidū. Bigonets viņam uzsauca:

— Padodies, blēdi! Tu redzi, ka bēgšana velta.

Bet arī tagad vēl tam nelietim pietika nekaunības pretim runāt. Viņš atskatījās atpakaļ, un pistole viņam bij rokā.

—Francijas zaldātiem es padodos katrā laikā. Bet pogu bodnieki un slepkavas lai liek mani mierā.

Aizkaitināts no tādas nedzirdētas bezkaunības, Bigonets metās viņam virsū. Žurdans bij paturējis neizšautu pistoli, lai pēdējā brīdī iedzītu sev lodi pierē. Bet tagad viņam nejauši ienāca prātā, ka Bigoneta piere ir platāka un tai labāk trāpīt. Viņš izšāva, bet, zirgam straumē kustoties, lode aizskrēja garām, tikai mazliet aizķerdama Bigoneta cepuri un izraudama matiem prāvu šķipsnu. Bigonets un viņa četri pavadoņi uzklupa Žurdanam, norāva to no zirga, atņēma tukšo pistoli un nazi un pašu izvilka malā. Tur jau pārējie jātnieki bij sagūstījuši krūmos Žurdana adjutantu un sekretāru, klibo Leonardu, kā viņu pil-sētā saukāja. Sasēja viņus katru par sevi un beidzot abus kopā un tad ar lielu prieku dzina atpakaļ uz pil-sētu. Žurdans, kā jau rūdīts nelietis un slepkava, gāja paceltu galvu, bet Leonards ar savu īso kāju kliboja un raustīja savu kungu līdzī. Bigonets dega aiz nepacietības noguldīt viņus abus turpat ceļmalā. Bet jātnieku komandieris to nepieļāva. Viņam uzdots tikai arestēt, bet ne sodīt. Komisāri izmeklēšot katra vainu un sodīšot pēc Nacionālās Sapulces lēmuma.

Tādu līgsmību Aviņona sen nebij piedzīvojuši. Kad jātnieki ar saviem gūstekņiem iegāja pa vārtiem,

milzīgs ļaužu pūlis aizsprostoja viņiem ceļu. Lai dzīvo Karalis! Lai dzīvo Bigonets, mūsu glābējs! — tādi saucieni skanēja no tūkstoš mutēm. Bet jātnieku komandieris drūmi klusēja. Viņš arī bij no tiem daudzajiem apstulbotiem, kuri Nacionālo Sapulci turēja augstāk nekā viņas apspiesto, Dieva Svaidīto Karalisko Augstību Ludviķi XVI. Viņš tad arī saviem jātniekiem lika sargāt savanģoto necilvēku, kurš citādi gan nebūtu izglābies no pelnītām tautas dusmām. Bet to viņš nevarēja aizkavēt, ka augošais pulks visādi zaimoja un gānīja slepkavas, bērni un sirmgalvji splāva viņiem sejā, namu mātes pa logiem apmētāja sapuvušiem augļiem un lēja virsū samazgas un pat vārošu ūdeni, bet vīri izbārstīja sasistus stiklus, kur viņiem bij jāiet pāri.

Cietumā klibais Leonards teicās slims un lika ataicināt ārstu. Bet tas varēja konstatēt tikai sešus nesvarīgus griezumus klibajā kājā un četrus tādus pašus veselajā, pāra desmit belzienu zilumu kuslajā ķermenī un divus plaucējumus — vienu pakausī un otru kreisajā rokā ap elkoni. Viss pārējais konstatējams tikai pie drēbēm, bet tā vairs nebij medicīnas darīšana, un ārsts gudrā prātā ieteica ataicināt arī skroderi. Pret visām kaitēm ārsts noteica Leonardam stingru diētu pie pusporcijas maizes un pilnas porcijas ūdens un guļu uz kaila klona, bez salmiem, paklāja un apsegas. Turpretī Žurdans savā bezgalīgā nekaunībā atsacīja ārstam:

— Pateicos, sinjor. No utu kodumiem man nav jāārstējas, un skabargas es izvelku arī bez jūsu mākslas.

Bigonetam viņš vienkārši pagrieza muguru, bet sacīja sargu komandierim:

— Es atbildu tikai Nacionālās Sapulces Komisāram. Ar pogu bodniekiem man būs darīšanas, kad es uz Ziemas Svētkiem šūšu sev jaunus svārkus.

Aizkaitināts un apvainots Bigonets devās laukā turpināt pārējo neliešu gūstišanu. Otrā dienā viņa slavenos darbus kronēja jauni lauri. Viņš atrada bijušo razbainieku armijas Ģenerālmajoru Peišavinu, kurš pie kāda ārpilsētas nama, divas jūdzes no Aviņonas, bij noslēpies aiz siena kaudzes. Pie tā, tāpat kā pie citiem ļaundariem, atrada bagātīgu tirānijas laupījumu, lielas naudas summas, daudz sudraba trauku, kas viss, protams, tika atņemts līdz ar to, kas laupītājiem pašiem piederēja. Dzenāšana turpinājās nenogurstoši, pie kam daudz palīdzēja arī bagātie, tāpat kā pilsoņi cietušie zemnieki. Par godu Šoazi kungam, tūkstošu pilsoņu pateicības apveltītam, arestēto skaits jau pirmajās trijās dienās pārsniedza simtu piecdesmit (150).

Aviņonas iedzīvotāji dega no ziņkāres un nepacietības, kādā kārtā gan tiks sodīti ļaundari. Lielākā daļa no šiem pēdējiem tomēr izrādīja nesaprotamu vienaldzību un nešaubījās par labvēlīgu iznākumu. Neviens no viņiem neatzinās vainīgs. Visi sacījās izpildījuši tikai kāda cita slepkavas pavēles. Pat par 16. oktobra slepkavības darbiem, kuru plāns jau pievakarē bij izstrādāts kluba sapulcē, viņiem apsoluta aizstāvība vajadzības gadījumā. Visam tur bijuši savi līdzinātāji, starp citiem arī pats karaspēka Komandieris Ferjera kungs. Žurdans atklāti atzinās, ka visur rīkojies saziņā ar Komisāriem Bušē, Kamisu,

abatu Milo un citiem. No šī pēdējā arī Nacionālā Sapulce pieprasīja atbildību, un tas steigšus aizceļoja uz Parīzi.

Nemierā ar lietas gauso gaitu un it sevišķi, nevārēdams sagaidīt sava lielākā ienaidnieka Žurdana notiesāšanu, Bigonets katru dienu apspriedās ar saviem draugiem. Nacionālās Sapulces jaunie Komisāri izturējās visai aizdomīgi. Pēc tā, ko pieredzējuši laupītāju arestos, viņi nebūt nedalījās tautas ligsmībā, dzīvoja noslēpumainā vientulībā un pat tos labākos un bagātākos pilsētas kungus un Maģistrāta locekļus nepielaida pie sevis. Gandrīz varēja domāt, ka viņi ar nolūku vilcina slepkavu un laupītāju lietas izmeklēšanu un nogaida, kāds iznākums būs abata Milo ceļojumam uz Parīzi. Arī varonim Bigonetam tikai reizi, sarga zaldātu uzpērkot, izdevās iekļūt pie viņiem. Bet, drīzi vien iznācis no turienes, viņš nesacīja ne vārda, tikai ilgi un domīgi sēdēja savā dzīvoklī. Viņš un tāpat visa labākā iedzīvotāju daļa ar lieliem brīnumiem ieraudzīja, ka pēc dažām dienām, no cietuma palaista, zivju pārdevējas meita Žozefīna atkal paceltu degunu staigāja pa pilsētu apkārt, tāpat kā vēl daži no mazāk ievērojamiem neliešiem.

Bet Bigonets nebija tas vīrs, kas lēti aprimtos un paliktu mierā. Ar draugiem aprunājies, viņš sāka bieži apmeklēt Šoazi kungu, kurš no paša sākuma izturējās labvēlīgāk pret pilsētas iedzīvotāju labāko daļu, lai gan atklāti pret Komisāriem neko neuzdrošinājās. Pēc Bigoneta rīkojuma, turīgākie pilsoņi sāka nest Šoazi kungam un viņa oficeriem to labāko, kas kuram bija no pārtikas un citām lietām, un sagādāja

viņiem visādas ērtības, omulību un izpriecu. Pa nak-
tīm viņu dzīvoklī skanēja dziesmas un deju mūzika,
bet rīta krēslā tās skaistākās dāmas un meitas, viņa
un milas apreibušas, vēl no ielas meta logos atpakaļ
bučiņas brašajiem Aviņonas atsvabinātājiem un
saviem savaņgotājiem. Tā visiem kopā izdevās pa-
nākt, ka Bigonetam tika atļauts no pilsoņu puses
piedalīties arestēto laupītāju uzraudzībā, kura bij
tieši Šoazi kunga pārziņā. Tad nu Bigonets darīja,
ko iespēja, lai šie nelieši cietumā nepārēstos un
neklūtu pārāk iedomīgi. Lai atvieglotu Komisāriem
izmeklēšanas un sodīšanas darbu, viņš savāca no
iedzīvotājiem visu, ko kurais zināja vai no citiem
bij dzirdējis par slepkavu un laupītāju šausmu dar-
biem, un lika savam sekretāram Falkonetam uzrakstīt
par katru atsevišķu apsūdzības rakstu. Neviens ne-
brīnīsies, ka ar it sevišķu dedzību viņš savāca visu,
ko pats zināja un ko iedzīvotāji varēja pastāstīt par
razbainieku lielmeistara Žurdana asins darbiem.
Piecas lielas loksnes Falkonets pierakstīja pilnas, bet
kas uzņemtos apgalvot, ka tur jēl kas nebij patiesība
vai pat ka tas jau bij viss, ko šis nezvērs cilvēka
ģīmī pastrādājis pret Dieva un cilvēku likumiem?
Baudīdams Šoazi kunga labvēlību un ar sargu Ko-
mandieri tāpat iedraudzējies, Bigonets līdz ar savu
sekretāru varēja iekļūt tajā istabā, kur šis arhilau-
pītājs trīsēdams gaidīja uz savu pārpārīm pelnīto
sodu.

Žurdans sēdēja uz akmens grīdas, muguru pret
sienu atspiedis. Pār galvu pie pašiem griestiem bij
aizrestots logs, pa kuru, kad pakāpās uz mazā krā-
ģīša, varēja redzēt drusciņ zilās debess. Istabā bij

jau krēsla. Pa stūriem šnaukādāmās skraidīja žurkas. Bigonetam sirds ietrīsējās, nopelnītā priekā redzot, kādā briesmīgā, smirdošā caurumā tagad iemests viņa niknākais ienaidnieks. Viņš piegāja tuvāk un ar izbrīnišanos ieraudzīja, ka šis nocietinātais ļaundaris nelūdza vis Dievu, savus grēkus nožēlodams, bet gan nodarbojās ar svārku stūri, savas kurpju sprādzes spodrinādams. Apskatījies un redzēdams, ka sarga zaldāts palicis aiz durvīm, Bigonets paceltā balsī uzsauca:

— Es esmu Bigonets, Viņa Karaliskās Augstības Komisāru un karaspēka Komandiera Šoazi kunga pilnvarotais. Viņa Majestātes vārdā es tev pavēlu piecelties un palikt stāvam.

Bet slepkavu virsvadonis pārlika kājas otrādi un ķērās pie otrās sprādzes. Un atbildēja:

— Viņa Majestātei pašai ir jāpaceļas Nacionālās Sapulces priekšā. Es paklausu tikai Nacionālās Sapulces Komisāriem un viņu pilnvarotiem.

Tas bij liels apvainojums. Bet Bigonets nedrīkstēja uzstāties, nezinādams īsti savu pilnvaru robežas. Tāpēc viņš apspieda dusmas un sacīja mierīgi:

— Es esmu arī Nacionālās Sapulces Komisāru pilnvarotais. Lūdzu piecelties.

Tad Žurdāns piecēlās un palika stāvam. Un Bigonetam bij liels prieks par to, ka tas nedrīkst viņa priekšā ne apsēsties, ne pret sienu atbalstīties. Pats viņš ar pienācīgu cieņu nosēdās uz krāģīša un, kājas stiepdams, it kā neviļus apgāza ūdens krūzi, kas te priekš nakts un nākamās dienas ienesta. Ūdens apšļakstīja Žurdana kājas, bet arī tad viņš nedrīkstēja pakustēties un palika peļķē stāvam. Un Bigonetam,

tā sēdot, likās, ka viņš patiešām ir Viņa Karaliskās Augstības un Nacionālās Sapulces Komisāru pilnvarotais ar neaprobežotu varu un cieņu. Ūdens peļķē stāvošais Žurdans viņam izlikās tik niecīgs kā kāda vabolīte vai blusa, kuru vienkārši ar ikšķa nagu var nospiegt. Tāpēc viņa augumā un balsī bij tik liela drosme un pašapziņa, kura būtu pārliecinājusi kuru katru citu, bet ne tādu rūdītu nelieti kā Žurdanu.

— Tu esi Žurdans, Aviņonas laupītāju un slepkavu virsvadonis un visu krietno un cienījamo ļaužu lielākais ienaidnieks. Vai tu atzīsties, ka tas tu esi?

— Nē, tas es neesmu.

— Gan tu tas būsi. Es te esmu licis uzrakstīt visas tās nelietības un noziedzības, ko tu esi pastrādājis. Tavu darbu skaits ir tik liels, ka tu to pats nevarēsi atcerēties, kad tev būs jāatbild tiesas priekšā. Lai tu tomēr varētu pārdomāt un zinātu, ko atbildēt, es Falkonetam esmu licis papūlēties tevis labā. Vismaz manu labo sirdi tu atzīsti?

— Arī to es nevaru. Laba sirds nekad nav atrodama kopā ar tik sliktu galvu kā tavējā. Es varu itin viegli saskaitīt to, ko esmu padarījis. Aviņonas bābas visu rēķina desmitkārtīgi. Kur tavā rakstā desmit, tur es skaitu vienu.

Briesmīgi pārskaities par tādu bezkaunību, Bigonets tikai paspēja vēl pamest Falkonetam ar roku. Tas attina vaļā savu dzelteno tīkstoli un lasīja, krēslā burtodams:

— Apakšā zīmējušies simts četrdesmit astoņi (148) Aviņonas pilsoņi, līdzšinējie Viņa Visukristīgās Augstības Pāvesta uzticīgie pavalstnieki, tagadējie Viņa Karaliskās Augstības Francijas Karaļa

Ludviķa XVI un Viņa ieceltās Nacionālās Sapulces vēl uzticīgākie apakšnieki, muižnieki, tirgotāji, namu īpašnieki, zemnieki un godīgi amatnieki daudzu citu vārdā var apliecināt un apzvērēt Viņa Majestātes un Nacionālās Sapulces Augstigodātiem Komisāru Kungiem — —

Bet te Žurdans viņu pārtrauca, sacīdams:

— Es neatzistu liecību, kurā tik daudz nepareizību. Es lūdzu tās izlabot, pirms viņas nāk Komisāru rokās. Francijas Karaļa Ludviķa XVI vairs nav, bet ir Franču Karalis Ludviķis XVI. Nacionālā Sapulce nav Karaļa iecelta, bet Karalis pats ir Nacionālās Sapulces atcelts. Nevis godīgie, bet negodīgie amatnieki iet ar muižniekiem, tirgotājiem un namu īpašniekiem kopā.

Bet Falkonets uz Bigoneta rokas mājieni turpināja:

— — — Ka Aviņonas iedzīvotājs, ielas meitas un nezināma tēva ārļaulības dēls, bijušais ēzeļu dzinējs un miesnieks, arhislepkavas un laupītāja, nolādēto demokrātu vadoņa Lekijē labā roka Žurdans ir pāstrādājis tik daudz nelietības un noziegumu, ka visi Dieva un cilvēku sodi ir par maziem viņa tiesai.

Izlietodams starpbrīdi, kamēr Falkonets sameklēja nākamo rindu, Žurdans atkal iejaucās starpā:

— Plukata un nelietis ir ikkatrs, kas manu māti iedrošinās saukt par ielas meitu. Desmitkārtīgs nelietis, kas lamā par ielas meitu sievu, kura izaudzinājusi dēlu. Un tad atkal faktiskas nepareizības. Visai Aviņonai zināms, ka mans tēvs un manas mātes pavēdējs ir viņa dārzu īpašnieks Bomons.

Falkonets lasīja tālāk:

— Mēs varam apliecināt un apzvērēt, ka necilvēks Žurdans 16. oktobra vakarā kopā ar saviem draugiem un palīgiem izstrādājis plānu, pēc kura notikuši visi apakšā uzskaitītie varas darbi, pie kuriem viņš vispirmais vainīgais, nemaz nerunājot par to, ka viņš pats ar savu roku noslepkavojis visā tautā pazīstamu un cienījamu pilsoni, kam daudzi no mums bij aculiecinieki.

Te Bigonets pats nevarēja nociesties un iesaucās:

— Ko tu uz to vari atbildēt, blēdi?

Bet Žurdans strupī atcirta:

— Neko. Uz to atbildēs Komisāri Bušē, Kamiss, Komadieris Ferjers un abats Milo.

Tālāk Falkonets lasīja nepārtraukdams, pirkstu pa rindām vilkdams, redzami pats par savu stilu un rok rakstu priecādamies. Rakstā bij uzskaitītas visas tās šausmīgās mocības, ko Aviņonas labākie pilsoņi no Žurdana pārcietuši vai ko no citiem dzirdējuši. Uzskaitīti visi tie nami, kas uz viņa pavēli izlaupīti, un tās dārglietas un skaidras naudas summas, kuras no viņa piedzenamas. Bigonets nenovērsa acis no sava ienaidnieka un garā jau izdomāja visas tās mocības, kuras tam tiks pārciest, pirms viņu noslīcinās Sorgē. Un līdz tam aizdomājās, viņš ilgāk vairs nevarēja nociesties, uzlēca kājās un iekliedzās pērkona balsī:

— Par visu to tu mums simtkārtīgi atbildēsi! Desmit iesmus es ar šīm savām rokām saspraudīšu tavā nešķīstajā miesā.

Un, redzēdams, ka Žurdans stāv nekustēdamies, turēja to galīgi satriektu un nobijušos un priecājās ļoti. Uzvarēja lepnumā viņš vēl griezās pie tā un sacīja:

— Es esmu aristokrāts un augstsirdīgs un tāpēc atļauju tev vēl izvēlēties. Kā tu gribi, pie kājām lai es tev sienu akmeni vai pie rokām?

Žurdans padomāja brītiņu, tad prasīja:

— Cik dziļa tajā vietā būs Sorge?

Bigonets atbildēja:

— Sešas pēdas.

— Tad es lūgtu pie kājām.

Bigonets izbrīnījies vaicāja:

— Kādēļ?

— Tādēļ, ka tad es vēl varēšu izbāzt no ūdens dūri un parādīt tev un visai tavai bandai.

Savas varas apziņā Bigonets piedeva nelietim arī šo zaimu un augstsirdīgi sacīja:

— Lai notiek, kā tu vēlies. Un tad vēl: cik laika tev vajadzīgs sataisīties uz viņu pasauli? Vai stundas laikā tu paspēsi nožēlot savus bezgalīgos grēkus?

Žurdans atbildēja:

— Grēkus nožēlo tie, kas mirst dabiskā nāvē. Ko noslepkavo, tā grēki paliek slepkavu nožēlošanai. Bet man vajadzētu pusstundas laika šai otrai kurpei sprādzi nospodrināt. Cik tagad būs pulkstenis?

Bigonets pakāpās uz krāga un paskatījās zvaigznēs.

— Tagad būs vienpadsmit.

— Tātad ap pusdivpadsmitiem es gaidīšu.

— Lai notiek.

Bigonets izgāja ar nodomu tūlīņ steigties pie Šoazi kunga un izlūgt atļauju vēl šovakar novākt bīstamo razbainieku vadoni pie malas. No šī necilvēka bij sagaidāms, ka viņš izgudro kādu līdzekli izbēgt pat pa aizrestotu logu un caur divām sargu rindām.

Pilsētā viņa piekritēji un palīgi vēl nebūt visi nebij izķerti. Visu to beidzamo Bigonets bij runājis uz savu galvu, gribēdams briesmoni drusku paspīdzināt, kā tas to daudzkārtīgi izpelnījies. Bezdievīgā cietsirdība un vienaldzība viņu bij saniknojusi ļoti, un nu rokas viņam dega piesiet akmeni pie bezdievīgā kājām. Ja Šoazi kungs nepieļautos, viņš nodomāja mēģināt uzpirkt sargu komandieri, lai tā dabūtu Žurdanu pilnīgi savā varā.

Bet izrādījās, ka apstākļi pa tām pāra stundām pavisam pārgrozījušies. Noticis tas bij sekojošā kārtā:

Kā mēs jau dzirdējām, abatu Milo Nacionālā Sapulce bij aizsaukusi uz Parīzi dot atbildību par to, kas Aviņonā pa visu šo laiku noticies. 19. novembrī tas arī ieradās uz vakara sēdi un nolasīja savu attaisnošanos. Daži godīgākie pieprasīja, lai viņam atņemtu Sapulces Deputāta tiesības. Bet pārējie tam nepiekrita, un tā Milo, razbainieku draugs un galvenais vainīgais neapbruņotu cilvēku noslepkavošanā, nosēdās starp Francijas likumdevējiem un paturēja joprojām spīdošās Nacionālās Sapulces Deputāta godu. Protams, viņš neaizmirsā savus draugus Aviņonā, kuriem cietumos gaidīja pelnītais atalgojums par viņu asins darbiem. Viņš izdabāja jaunu rīkojumu Nacionālās Sapulces Komisāriem un nekavējās to visātrākā kārtā nogādāt uz Aviņonu.

Tāpēc, pie Šoazi kunga steigdamies, Bigonets ar lielu izbrīnīšanos redzēja skrandainos salašņas atkal šur tur draudīgos pūļos lasāmiešus. Tā kā tagad viņš bij ļoti labi gērbies un arī visiem pazīstams, tad apdomīgi turējās ielas tumšajā pusē un tā laimīgi nokļuva pie mērķa. Bet tur viņam pasacīja, ka Šoazi kungs

patlaban atrodoties pie Komisāriem un ka tiem pienākusi pavēle cietumniekus atsvabināt. Turpu aizsteidzies, viņš tapa rupji atraidīts, aizdzīts un pat apdraudēts, un, tikai pateicoties savām veiklajām kājām, viņam izdevās aiziet. Bet ceļā uz māju viņam arvienu biežāk bij jāslapstās no augošiem skrandaino pūliem. Beidzot milzīgs bars slepkavīgi uztrauktu ļaužu aizsprostoja viņam ceļu, un kāda ķērcoša sievietes balss izsaucās:

— Redziet, tur iet tas nelietis Bigonets, tautas drauga Žurdana un mūsu niknākais ienaids! Viņš nekaunejās apcietināt sievieti, kura viņu nenodeva, un savu māsu aizvest piedzērušo zaldātu izpriecai. Grābiet viņu ciet, ka viņš mums neizmūk!

Tā bij zivju pārdevēja meita Žozefīna ar savu bandu. Bigonets nepaspēja ne pretim turēties, kad bij sagrābts, sasiets un aizvilks uz pilsētas cietumu. Tikai uz acumirkli viņš atjēdzās tumšā, smirdošā cietuma istabā, kur logs bij pie pašiem griestiem, pa stūriem žurkas ņerkstēdamas skraidīja, bet vidū gulēja apgāzta ūdens krūze līdzās sakaltušas maizes doniņai, un no turienes peļķe stiepās līdz pat sienai. Pēc lielās līgsmitības dziļi satriekts, Bigonets nokrita izšļāukus uz akmens grīdas un palika nekustoši gulam. Lai cik liela bij viņa nelaime un cik biezas cietuma sienas, tomēr no sākuma viņš vēl sadzirdēja nemitīgai zvēru rūkoņai līdzīgus kļiedzienus: Lai dzīvo Nacionālā Sapulce! Nost tirānus un aspiedējus! Lai dzīvo Žurdans! Nāve Bigonetam!

Viņš nedomāja par to, kā tāda pārvērtība varēja notikties. Pārāk ātri tas bij nācis, lai viņš vēl spētu apdomāties. Viņš neapzinājās arī pazemojuma kau-

nu, ne bailes no sagaidāmās barbaru atriebības. Smirdošās cietuma sienas un tumsa īsā brīdī bij padarījuši viņu mazu un nespēcīgu domāt, bailoties un drebēt. Savā dvēselē, prātā un pat miesas ķermenī viņš sajuta savādu pārvēršanos. Ja prasījuši, viņš nevarētu pasacīt, vai viņš bij tautas atsvabinātājs un varonis Bigonets vai viens no tās skrandainās bandas, kas uz Viņa Karaliskās Augstības pavēli trešo gadu gulēja cietumā un gaidīja savu nopelnīto sodu. Tik brīnišķīgā kārtā viņš bij pārvērties — kā liela kritiena apdullināts, kā zemei cauri otrā pusē izmests.

Viņam izlikās, ka veselu gadu simteni viņš tā nogulējis dīvainās pārvērtības nojaudās un drausmīgas nākotnes jausmās un sajūtās, kad viņu pamodināja kāda barga balss:

— Es esmu Žurdans, Nacionālās Sapulces Komi-sāru pilnvarotais. Deputāta Milo vārdā es saku: augšām, tu nelieti!

Nepaklausīt Bigonets nevarēja, tas viņam arī nemaz neienāca prātā. Viņš žigli uztrausās ceļos un ieraudzīja Aviņonas skrandaiņu vadoni, simtkārtīgo slepkavu un laupītāju lielmeistaru Žurdanu ar viņa sekretāru klibo Leonardu, kuram bij dzeltens papīra tīkstolis rokās. Leonards bij mazs un sakrupis uz savām klibajām, stiklu sagrieztajām kājām, bet Žurdans izskatījās draudoši melns un milzīgs kā pats antikrists. Viņš turpināja kliegt Bigonetam:

— Kādēļ tu gribi būt vēl mazāks, kad arī kājās tevi tikko var saredzēt? Augšām, tu nelieti!

Bigonets nevarēja nepaklausīt. Viņš jau nebij vairs Bigonets, tautas varonis un Aviņonas glābējs. Nabaga cietumnieks, kura priekšā Žurdans nebij vairs

slepkavu un laupītāju virsvadonis, bet augstākas varas sūtnis, kuram pretoties nevarēja. Viņš piecēlās, drebēdams stāvēja ūdens peļķē un patiešām apzinājās tik mazs, ka tikko saskatāms mēness staru svītrā, kas pa logu spīdēja viņam pāri. Žurdans turpināja:

— Tu esi Bigonets. Vai tu atzīsties, ka tas tu esi?

Bigonets nevarēja lāgā parunāt un atbildēja stostīdamies, pie kam viņam likās, ka cits kāds runā ar viņa muti un viņa balsi paņēmis:

— Es nezinu . . . Tas es biju.

— Tu to vēl zināsi un būsi atkal. Vai tu atzīsties, ka esi Aviņonas laupītāju un slepkavu virsvadonis un visu krietno un cienijamo ļaužu lielākais ienaidnieks?

Bigonets nomurmināja:

— To es nevaru atzīties.

Bet Žurdans atkliedza:

— Tas tev būs jādara, tik tiešām, kā es te stāvu. Nacionālās Sapulces Komisāri netiesā neviena, kura vaina nav pierādīta un kurš pats nav atzinies savos noziegumos. Tāpēc es lūdzu ilgi neaizkavēt mani, jo man šodien jātiek galā ar astoņdesmit (80) tādiem pašiem neliešiem kā tu. Tātad iesāksim. Vai tu pazīsti šo tīkstoli?

Žurdans nosēdās uz krāģīša, kamēr sekretārs atrisināja Bigoneta priekšā savu dzeltenu tīkstoli. Bigonets redzēja, ka tur bij tās piecas loksnes, uz kurām Falkonets aprakstīja Žurdana nedarbus, un sestā ar simts četrdesmit astoņiem (148) pilsoņu parakstiem.

— Jā, to es pazīstu.

— Un atzīsti, ka te aprakstītas visas tās nelietības un noziedzības, ko tu esi pastrādājis?

— Ko tu esi pastrādājis. To visu mēs ar Falkonetu uzrakstījām.

— Lai mums ar Leonardu nebūtu tik daudz darba. Tu zini, ka Leonards ir čaklāks kavalieris nekā rakstītājs. Viņš labāk apceļ dienā trīs sievietes nekā pieraksta vienu loksni papīra. Un, ja tu pats nezini, Žozefina tev to var pastāstīt. Tikai norakstu pakaltaisīšanā viņš ir meistars. Palūko, vai tu šajā rakstā kur vari atrast Žurdana vārdu? Nē, to tu nevari. Tas ir tik mākslīgi izdzēsts un Bigoneta vārds tik veikli vietā ierakstīts, ka visi Itālijas mācītie vīri kopā ar Pāvesta Kardināliem nepasacīs, ka te kas grozīts. Tu droši man gribēsi teikt, ka tas ir viltojums, gluži tāds pats, kā kāda parāda raksta vai ceturtā evaņģēlija viltojums. Bet to tu nevari. Pie savām kurpju sprādzēm es zvēru, pēc pusstundas tu atzīsi, ka pēdējais burts te par tevi pašu rakstīts, un pēc otrās pusstundas simts četrdesmit astoņi pilsoņi apzvērēs, ka viņi visu to tikai par tevi liecinājuši.

Bigonets nevarēja neko atbildēt. Viņš klusēja drūmi un gaidīja, ko šis bezdievis vēl tālāk teiks. Un Žurdans teica tālāk:

— Ņemsim pēc kārtas un pa punktiem. Vai tu neesi ielas meitas un nezināma tēva dēls? Vai tava māte ielas malā netirgojās ar vīnogām, krucifiksiem un saviem glāstiem? Vai viņa neaizbrauca grieķu vervētājiem līdz uz Konstantinopoli, no kurienes neatgriezās vairs, tevi pametusi uz nabaga ļaužu trepēm? Vai tu neesi uzaudzināts no labu cilvēku zēlastības, un vai tava māte, ja viņa šodien te

būtu klāt, pati varētu pasacīt, kurš īsti bijis tavs tēvs?

Bigonets padomāja brīdi, tad atbildēja klusi:

— Nē, to viņa nevarētu.

— Nu tu redzi pats, ka mēs abi domājam pilnīgi vienādi. Bet iesim tālāk, jo laika mums nav daudz. Bijušais ēzeļu dzinējs tu arī esi. Tu taču negribēsi noliegt, ka savos veikala ceļojumos no Aviņonas uz Genuju, no turienes uz Šveici un Bohemiju reizēm ar pirktām mantām, bet vairāk vēl ar kontrabandu, tev bieži gadījies ne vien ēzelim mugurā sēdēt, bet arī ēzeļus dzīt? Es negribu runāt par tiem gadījumiem, kad tev pašam nācās būt par ēzeli un saņemt sitienus. Es redzu, tu negribēsi atzīties, ka arī miesnieks tu esi bijis. Bet arī tas tev nelīdzēs. Es domāju, es zinu vislabāk, kas ir miesnieks. Miesnieks ir tas, kas kauj vēršus, kazas, cūkas un putnus. Bet vai tu reiz, lielīdamies ar savu spēku Bisolati kundzes priekšā, neizrāvi miesniekam cirvi un nepāršķēli vēršim pieri? Un pie Komisāru dzīvokļa patlaban stāv pieci zemnieki, kuriem tu, mani gūstīdams, kopā ar savu bandu esi apkāvis kazas, cūkas un vistas. Vai tu gribi noliegt, ka to esi izdarījis.

Bigonets nopūtās un atbildēja:

— Es nenoliedzu.

— Un vai tu neesi visu krietno un cienājamo ļaužu lielākais ienaidnieks un laupītāju un slepkavu virsvadonis? Kas ir tie krietnie un cienījamie ļaudis? Tie, kas ēd pašu nopelnītu maizi un iedzer krūzi pašu pirktā vīna. Kas reizēm staigā basām kājām un nopļīsušiem svārkiem un nakti pārguļ kaut kur pie pilsētas mūra vai kādā durvju nišā, tāpēc ka negrib

grābt aiz rīkles un iztukšot kabatas Maģistrāta kungiem un tirgotājiem, kas vēlu naktī piedzērušies iet uz mājām, un tāpēc ka viņiem bagātas maiznieku kundzes nav mīļākās, kuras tos uzņem pie sevis ik nakts, kad vīra nav mājās. Kas tevi ir redzējis ar šiem cienījamiem pilsoņiem? Bet vai tu allažīņ neesi kopā ar tirgotājiem, kas gatavi melot un zverēt pie sava Dieva un visiem svētajiem, lai tikai lētticīgajam pircējam noplēstu luidoru vairāk? Vai tu nežūpo ar bagātajiem namu īpašniekiem, kas ik pusgadu uzskrūvē amatniekiem īres, vai tu nespēlē ar muižniekiem, kas savus zemniekus izsūc kā citronu un tad mizu nomet ceļmalā? Vai tu visu laiku neesi bijis pret Francijas Nacionālo Sapulci, kura pasludināja tautai Vienlīdzību, Brīvību un Brālību? Un vai tu ar saviem draugiem un radiem vēl vakar nekliedzi «lai dzīvo» Svētajam Krēslam un viņa tirāniem, kas apspiež un izsūc tautu?

Bigonets sajūtās salauzts un noguris. Viņš negribēja un nevarēja pretoties tai sataniskai loģikai, kura runāja ar šī atkritēja un Dieva noliedzēja muti. Viņš tikai skumji pamāja ar galvu. Žurdans runāja tālāk, vēl pašapzinīgāks un lepnāks. Un, jo drošāk un bargāk runāja viņš, jo vairāk sašļuka dūša Bigonetam.

— Tagad mēs varam pāriet uz šīs liecības tālākiem punktiem un izkravāt tavus negēlīgos noziegumus kā maisu ar asiņainām lupatām, sapuvušiem kauliem un dubļainām atkrišņām. Vai tu 16. oktobra vakarā ar savu roku nenoslepkavoji visā tautā pazīstamu un cienījamu pilsoni? Lekijē bij tautā pazīstams un cienījams pilsonis. Viņš apsgāja visus, ko

nesargāja nauda, bagāti radi un aizgādņi. Viņš ierīkoja patversmi bezpajumtes bērniem un izdalīja maizi nabagiem. Tāpēc viņi savām skrandām noklāja ielu, kad viņa līķi nesām uz Maģistrātu. Vai tu, zvērs un necilvēks, nenogalināji viņu ar viņa paša zobenu baznīcā, Dievmātes bildes priekšā?

Un, ar roku pamādams, viņš lika savam sekretāram, klibajam Leonardam, lasīt liecības rakstu rindu pa rindai, loksni pa loksnei. Un nebij neviena tāda nozieguma, ko Falkonets Žurdanam pierakstījis un ko šis velna apsēstais nebūtu pratis pierādīt kā Bigoneta pastrādātu, un kuru jel viens no tiem simts četrdesmit astoņiem spētu apstrīdēt vai noliegt. Bigonets klausījās, nepretodamies vairs. Viņam likās, ka viņš izmests zemei cauri otrā pusē, bet nu grimst kaut kur vēl tālāk, galējā tumsā un tukšumā. Tikai tad viņš mazliet atjēdzās, kad bezdievīgais zaimotājs beidzis, Leonardam dzelteno tīkstoli no rokas izņēmis, izsmiedams iesita ar to viņam pa vaigu.

— Vai tu atzīsties, ka visu to esi padarījis?

— Jā, bet arī tu to visu esi padarījis.

— Tavs Falkonets to visu varēja uzrakstīt par mani tikai tāpēc, ka tu nolasīji viņam savu paša grēku registru. Tagad tavs vārds stāv tur, kur bij manējais, un viss ir kārtīgi un likumīgi.

Bigonets padomāja vēl, bet neko pats vairs nevarēja izdomāt un tāpēc iejautājās:

— Bet kā tas tā var būt?

Uz to Žurdans pasmējās un atteica:

— Ja tu man pirmiņ tā vaicājis, es būtu atbildējis: tas ir liktenis, tā ir laimes un nelaimes rotaļa. Varbūt es pat būtu sacījis: tas ir gadījums, un mēs tur neko

nevaram grozīt. Bet tu esi Pāvesta piekritējs un kristīgs cilvēks. Katru gadu tu ziedo desmit luidorus savas baznīcas jumta izlabošanai un desmit Svētā Krēsla un Debesu valstības vajadzībām. Tu pats sev neticētu, ja tu sacītu citādi kā — tas ir Dieva prāts. Tu zini, ka mats nekrīt no galvas bez viņa ziņas. Bet vai mana lode tev nav nopļāvusi veselu šķipsnu līdz ar ādas gabalu taisni tajā vietā, kur Bisolati kundze un Žozefīna visbiežāk glaudījušas? Vai tad vēl vairāk bez Viņa ziņas tu stāvētu ūdens peļķē un es še, uz krāga sēdēdams, lasītu tavu noziegumu sarakstu?

Bigonetam uz to nebij ko atbildēt, bet sirdī viņš sajuta, ka taisnība katram vārdam, ko viņa nāvīgākais ienaidnieks runāja. Žurdans pamāja klibajam Leonardam, bet tomēr apstājās vēl.

— Tu pirmiņ bijī ar mieru man akmeni siet pie kājām. Augstsirdību pret augstsirdību. Kā tu velies?

Bigonets padomāja brītiņu, tad prasīja:

— Cik dziļa tajā vietā būs Sorge?

Žurdans atbildēja:

— Piecas pēdas.

— Tad es gribētu pie rokām.

Žurdans izbrīnījies vaicāja:

— Kāpēc?

— Tāpēc, ka es nevēlos, lai tavai slepkavu bandai tiktu tas prieks manu galvu ar akmeņiem apmētāt.

Žurdans pameta ar galvu un sacīja:

— Labi, es izpildīšu tavu vēlēšanos. Un cik ilgs laiks tev būs vajadzīgs savest savu apgērbu kārtībā? Tavas kurpes ir ar dubļiem un vestei atrautas dažas pogas.

Bigonets atbildēja:

— Nē, bet es gribētu noskaitīt divdesmit septiņas reizes Tēva reizi. Man vajadzētu stundu vai drusku vairāk laika. Cik tagad būs pulkstenis?

Žurdans, uz krāga pakāpies, paskatījās mēnesī.

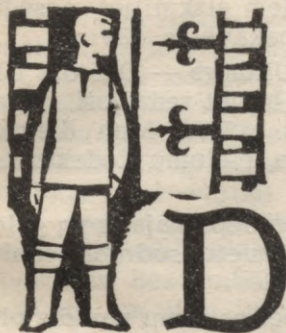
— Tagad būs trīs.

— Tātad ap četriem vai drusku vēlāk es gaidīšu.

Savas varas apziņā Žurdans augstsirdīgi pameta ar galvu.

— Lai notiek tā.

1923.

Drīvs atkal aizslēdzās, abi sargi palika turpat pie tām. No krēsla piecēlās elegants jauns cilvēks. Viņam nevarēja dot daudz pāri trīsdesmitiem, lai gan seja bij iedzeltējusi, acis nogurušas, bet no mutes kaktiņiem lejup sliecās divas padziļas rievas. Smokings vēl pajauns, veste rūsgana samta, bikses pēc jaunākās modes uzlocītas. Tikai uzkreklis bez apkaklītes, un šis defekts visu džentlmeņa figūru padarīja mazliet komisku.

Viņš palocījās pret drukno viesi, kurš sīkiem solīšiem, kā vilcinādamies, tuvojās galdam.

— Ar ko man ir tas gods?

Ienācējs pret savu gribu paklanījās vēl zemāk.

— Padroni. Mak Padroni no «Čikāgas Tribīnes».

Kameras kungs pielika plaukstu pie kreisās auss.

— Pad — — Kā jūs teicāt? Padroni? Savāds vārds.

Jūs droši vien neesat amerikānietis?

— Es esmu, bet mani senči deviņpadsmitā gadu simteņa sākumā ieceļojuši no Itālijas.

— Āha! Gluži tā, kā es domāju. Lūdzu, sēdieties, mister Padroni.

Un, kad tas, pirms uz sargiem atskatījies, nosēdās galda galā, pats vēl britiņu pakavējās stāvus.

— Manu vārdu jūs zināt: Uitmors — Džordžs Uitmors. Arī ģimetni droši vien būsiet redzējuši, to jau tagad drukā visās ilustrētās avīzēs. Man diemžēl dienas prese šē nav pieejama, cietumu kodekss neatļaujot.

Viņš nosēdās arī pats, ērti izstiepa kājas zem galda un atšķīra bloku ar lentiņā piesietu, sudrabā iekaltu zīmuli.

— Atvainojiet acumirkli, bet es esmu paradis pie rakstīt. Četrdesmit seši — — jūs esat četrdesmit septītais šajās divās nedēļās. Padroni, jūs sacījāt? Patiešām ērmīgs vārds, un es pie tam pats drusku runāju itāliski.

Pierakstīšanas ceremonija bij pabeigta. Uitmors iespraudās monokli. Padroni likās, ka tā viena acs ar ironiju noskatās viņā. Bet kameras saimnieks nelāva laiku viņam pavisam samulst. Pavērsa apaļo stikliņu vairāk pret logu un runāja prātodams.

— Tātad arī jūs šē esat uz imigrācijas pamata. Man jāatzīstas, es vienmēr esmu bijis pret ieceļošanas ierobežojumu. Amerikai pašai ir tendence izsusēt kā upei, kura tek no izcirstiem mežīgiem kalnājiem. Jūs, imigranti, ātri amerikanizējaties saimnieciski, politiski un psihiski, bet tomēr paglabājat arī tās amerikānismam nepieciešamās īpašības, kuras mūsos pašos izmirst bīstami ātri.

Padroni mēģināja pasmaidīt.

— Na nu, mister Uitmor... Jūs taču negribēsiet noniecināt savu nāciju.

Uitmors pagrozīja galvu. Viņa balss kļuva gurdēnāka, it kā to viegls splīns māktu.

— Es tikai konstatēju visiem zināmu faktu. Pašatzišanās ir solis uz labošanu... Piemēram, ņemsim jūs. Jūsu tēva tēvs droši vien ieceļoja kā vienkāršs strādnieks. Kā grineris un pēdējās kategorijas proletāriets viņš varbūt mocījās Čikāgas džungļos, kurus mazliet pārspilētā kārtā, bet tomēr pievilcīgi aprakstīja Sinklers. Un nu jūs. Jūs esat lielas avīzes reportieris. Bez šaubām, jūsu sieva ir dzimusi amerikāniete, un jūsu bērni runā tikai angļiski. Jums pašam ir savs automobilis, namiņš pilsētas nomalē, kādas akcijas un drošas cerības pēc gada vai pusotra tikt par redaktoru un līdzīpašnieku savā avīzē.

Pamanījis, ka Padroni atkal patrinās uz sēdekļa, Uitmors pasteidza pārtraukt savu filozofiju.

— Atvainojiet, es negribēju iejaukties jūsu intīmā dzīvē. Bet man bij patīkami apzināties, ka jūs neesat uzņēmušies tālo braucienu tikai savas avīzes uzdevumā, bet daļai arī aiz personīgas intereses. Jums gribējās redzēt cilvēku, kurš tīši pats atmet to, kas jums liekas kā dzīves vienīgais mērķis un ideāls, lai kļūtu par vienkāršu bandītu un nobeigtu savu mūžu uz elektriskā krēsla. Tas mūs abus, tā sakot, zināmā mērā cilvēciski tuvina. Es labprāt gatavs pakalpot, sevišķi tāpēc, ka tas man vairs nekā nemaksā. Lūdzu, vaicājiet.

Bet, kad reportieris acumirkli vilcinājās, viņš pats nāca palīgā.

— Vispārējos vilcienos mana biogrāfija jums droši vien zināma?

— Jā. Bet tā ir tikai kaila ārēju faktu virkne. Es

jūs ļoti lūgtu neliegties patēlot, kas īsti jūs novadija uz tā ceļa — —

— Pa kuru nokļūst cietumā un pie karātavām. Es zināju jau iepriekš, ka to jūs vaicāsi. Jūs interesē lietas sociālā un psihiskā pusē. Bet no kurienes te īsti lai sāk? Detalizējiet, lūdzu, savus jautājumus.

Padroni pazagšus iemeta aci sauļā samiegtā miniatūrā kabatas grāmatiņā.

— Stāsta, ka jūs jau desmit gadu vecumā izrādījuši tieksmes uz — — uz savu nākamo profesiju.

— Ak, jūs gribat sākt no paša gala! Nu, viena alga. Bet tad jums jāzina, ka sākums ir vēl tālu aiz tiem desmit gadiem un aiz manis paša. Man būtu jāsāk ar legendu par mana tēva vectēvu, kurš ilgus gadus kalpojis kā vienkāršs algotnis Meksikas laupītāju ģenerāļa karaspēkā. Viņa vecākie dēli esot turpinājuši tēva profesiju vai vēl ko brutālāku. Jaunākais, mana tēva tēvs, ir bijis fermeris, zeltracis, jūrnieks, komersants uz muitas sargu ārkārtīgi ievērota kuģa un tad solīda tirdzniecības nama īpašnieks ar visai nesolīdām beigām, kuras tomēr likušas drošus pamatus mana tagadējā tēva komerciālai karjerai. Bet tā jums jau būs zināma.

— Kāda netīra sensāciju lapele bij palaidusi baumas, it kā jūsu mammiņas māte savu laiku bijusi ne visai korektas iestādes saimniece.

— To es arī esmu dzirdējis, bet domāju, ka tai lāga sievietei tiek nodarīta maza pārestība. Neapšaubāmi droši tikai tas, ka viņa cēlusies no kādas jauktas angļu-indiešu cilts. No divpadsmitā līdz deviņpadsmitam gadam triekas pusķertam baņķierim atvieglojusi mūža pēdējos gadus, vēlāk dejojusi kādā

Nujorkas kabakā un beidzot turpat turējusi visā ostā populāru viesnīcu. Atļaujiet, ka par savu paša mammiņu es nesaku nekā ļauna. Kad es viņu sāku tuvāk iepazīt, viņa bij solīda dāma tajos gados, kad miljonāru kundzes sāk matus krāsot un nodarboties ar filantropiju. Dienu viņa braukāja pa dažādām laborārijas iestādēm, bet pa vakariem spēlēja šahu ar tēva automobiļu fabrikas pārvaldnieku, ar to pašu — jūs atceraties — kuru vēlāk atrada paša dzīvoklī noslēpumaini nozāļotu. Tas laikam bija ap to pašu laiku, kad mana māte no mums pārcēlās uz mūsu veco vasarnīcu Sanfrancisko.

Taisnību sakot, par saviem vecākiem daudz neko vairāk es jums nevaru pastāstīt, man nebij izdevības viņus tuvāk iepazīt. Tēvu palaikam redzēju svētdienas rītos uz minūtēm piecām. Pie mātes mani veda divreiz nedēļā, otrdienās un ceturtdienās. Visu pārējo laiku es biju pats savā un savu audzinātāju ziņā.

Mana audzinātāja bij kāda grieķiete, andalūziete vai kaut kas cits no tām melnmatainajām eiropietēm. Bet tas jau nav no svara. No svara, ka viņai bij tik spīdīgas acis kā melnai kaķenei un tik slaidas rokas, ka es pa divpadsmit mātes gredzenu varēju samaukt viņai vienā pirkstā. Pie šīs pašas rokas man arī bij jāmacās, kā mātei pareizi noskūpstīt. Andalūzietes audzināšanas metode bij laba, ļoti laba. Bet kādu dienu viņa tika padzīta, un tad es dabūju viņas vietā vecu francūzieti, kura man riebās kā tie krupji, kas dzīvoja pa rožu ceriem mūsu parkā un kurus es parasti stundām vajāju, akmeņiem sviezdams un ar suņu pātāgu pērdams, līdz kamēr viņi palika guļam,

kājas izstiepuši, dzeltenus vēderus augšup pagriezuši.

Man pašam otrā stāvā bij sava guļamistaba. Un savs kabinets — jau no tā laika, kā sāku svītriņas un ovālus burtnīcā vilkt. Ap vienpadsmitiem, kad es tikko biju brokastis ieturējis, atnāca ticības mācītājs pāters — jums jāzina, ka mēs esam katoļi, vēlāk nāca matemātikas skolotājs, valodu skolotāji, mūzikas skolotāja. No pieciem līdz sešiem kāds izdienējis virsnieks man mācīja kara ģimnastiku, kāds otrs paukošanos un šaušanu no revolveera. Bez tam man vēl pasniedza vienkāršu plastiku un sadzīves manieres. Parkā bij ierīkots sevišķs baseins, kur mani apmācīja peldēšanā, divi poniji tika turēti jāšanai pa parka ceļu.

Visi audzinātāji man bij bezgala pretīgi, atskaitot klasisko valodu skolotāju. Tas man maz uzmācās ar savām grāmatām, bet totiesu mācīja pagatavot un ladināt papīra balodišus. Arī no savas pīpes viņš man ļāva šad un tad ievilkt. Žēl, ka man negadījās šo lāga vīru vēlāk satikt. Es domāju, viņš būs jau miris — viņam jau toreiz bij ap piecdesmit gadu un piere tik dziļām krunkām, ka es tur savu zīmuli varēju noslēpt.

No bērniņas gadiem mūsu vasaras pili man palikušas drūmas atmiņas. Mājas abus stāvus es biju izložņājis kārtu kārtām. Parks nebija liels, un līdz vārtsarga mājiņai man tikai retumis izdevās nepamanītam aizslavīties. No tās reizes, kad es, jauno revolveri izmēģinādams, sarga meitenei biju ieskrāpējis vaigu, mani uzraudzīja kā kādu cietumnieku — man liekas, ne sliktāk kā šē. Reiz es iemanījos ķēķī un

visus gāzes krānus atgriezu vaļā — vēl šodien nesa-
protu, kāpēc nenotika eksplozija, kuru es tā ilgojos.
Citreiz ar visām drēbēm iekāpu baseinā, tad sabra-
dāju kājas pa puķu dobēm un no vienas vietas no-
miņāju grīdsegu, kura maksāja tādu summu, kādas
mana saprata toreiz vēl nevarēja aptvert. Ar vienu
kāju no gultas izkāpis, es jau garlaikojos neizturami.
Apnikusi un atriebusies bij katra lieta un ikkatra
seja manā apkārtņē. Es ienīdu visus tos, kuri apkal-
poja mani.

Vienīgais prieks man bij tajās retās reizēs, kad drīk-
stēju nosēsties šoferim blakus un izbraukt pilsētā.
Ielu drūzma mani kairināja ar savu steigu un šķie-
tami nesaprotamo mērķi. Bet drīz es sāku noprast,
ka arī te katram savs nosprausts virziens un savs no-
teikts laiks. Es mācījos novērot, ka arī še dzīve norit
kā cietumā, kur valda nelokāms režīms un neatbī-
dāma vara. Es raustīju savu braucēju aiz piedurknes,
čukstēju ausī un kniebu sānos, bet viņš palika neju-
tīgs, gluži kā tā automāta daļa, kurš mūs abus nesa.
Viņš nepalaida mašīnu tā, kā man gribējās, netraucās
pretimbraucējam taisni pierē, pēc kā sirds man sila.
Lēnām mēs atgriezāmies mājā, sargs atkal rūpīgi
noslēdza vārtus aiz mums.

Atvainojiet, mister Padroni. Bet jūs paši man pro-
vocējāt šos atmiņu plūdus, kuros es nu pavisam esmu
aizmaldījies. Vai jūs vel kas interesē?

Padroni bij kļuvis dzīvāks un kustīgāks. Šo un to
viņš steigšus atzīmēja savā grāmatīnā.

— Bez šaubām, mister Uitmor, bez šaubām! Tagad
tikai vēl īsti. Jūsu skolas gadi nav mazāk pievilcīgi.
Skola arī nav paspējusi jūs iespaidot.

— Pievilcīgi, jūs sakāt! Tas ir tas mulķīgākais laikmets manā mūžā. Kā skola var jel ko iespaidot, kad viņa pati ir savas apkārtnes un sava laika izspaidis? Kad es no pirmās dienas sapratu, ka viņu pašu drīzāk iespaido mans vārds un mana tēva miljoni, kuru varu sajūt katrs akmens uz šīs pilsētas ielām. Pirmajā brīdī mani saistīja tie svešie zeņķi ar dažādām sejām un dažādu temperamentu. Bet tas viss taču ir ārējs individuāls un tāpēc nenozīmīgs. Patiesībā visi šie zēni ir tikai mazi automātiņi, kurus dzen viens vienīgs milzīgs spēka rats. Skrūvētes, kuras dreijā tikai tādēļ, lai viņas iederētos lielajā mašīnā, un kuras nemaz neapzinās savu verga lomu. Mans tēvs gribēja izskolot no manis pēcnācēju un vadītāju saviem uzņēmumiem. Tos pārējos te tāpat taisīja par inženieriem, pulvera fabrikantiem, advokātiem un mācītājiem. Lai viņi sēdētu savos birojos, būvētu kuģus un pilsētas, raustu kapitālus, dzīvotu ar metrešēm un audzinātu savus bernus par tādiem pašiem dolāru kalpiem.

Acīm redzami Padroni bij nokļuvis līdz tai vietai, ko sevišķi gaidījis. Viņa mazās ačeles spridzēja kā pelei pie graudu saujas.

— Hm... Jums patiešām ir bijusi dīvaina anarhistiska jūtoņa. Jūs nodomājāt iznīcināt visus šos nederīgos radījumus. Jūs vienkārši izgājāt uz ielas un sākāt šaudīt ar revolveri.

— Nodomāju... Ko es desmit, divpadsmit gadu vecumā varēju nodomāt? Tas nebij tik daudz te, smadzenēs, kā asinīs, nervos, visā būtnē. Diezgan jau duļķu un sārņu tur bij sakrājies. Man vēlāk gadījās kaut kur lasīt: tas esot atavisms, atmodusies mežonība.

Neklausiet muļķības! Es jums saku, nav nekāda atavisma. Cilvēks allaž ir tāds, kādu pagātne viņu taisījusi. Kad salūst ārpusei pārklātā glazūra, mēs paliekam savā istajā kailajā veidā... Jā, un tad es sāku šaudīt.

Atminos, tas notika tā. Es ieraudzīju pretimnākam meiteni, drusku līdzīgu mūsu vārtsarga meitai. Strups deguntelis ar salmu cepuri pāri, zaļa jaciņa, lentiņu pārsieta konfekšu kārba rokā. Un tādas pēc man veselu dienu bij jānosēd istabā ieslēgtam, bet viņas tēvs pazaudēja, jādomā, puslīdz labu vietu pie mums. Variūt tas bij vēl kas cits — kā to lai droši pasaka? Vienkārši — es izšāvu, bet arī šoreiz garām. Viņa iespiedzās un ar reizi atsēdās uz asfalta. Un tad izcēlās tāda burzma ar kliegzieniem, papēžu kladzieniem, cepuru mirgu un svārku stērbeļu plīvām. Policists pirmais metās pa kādām durvīm — to jums vajadzēja redzēt, mister Padroni! No tā laika man vairs nav bijis cieņas pret šiem zaķapastalām. Bet pa to laiku ierocis jau bij tukšs, es velti vien grozīju viņu rokās.

Viņš pameta smīnošu aci uz abiem sargiem. Bet tie stāvēja kā stāvejuši — durvīm pieslietas mūmijas, tikai sejas piebriedušas apaļākas un sārtākas.

Padroni trauca stāstītāju. Viņam taču tik maz laika.

— Un pēc tam jūs nokļūvāt mazgadīgo pārmācības namā?

— Pārmācības nama republikai un demokrātijai nemaz nav, bet gan ētiski defektīvo bērnu labošanas kolonija. — Nē, līdz turieni man bij vēl labs gabals jānostaigā. Mistars Uitmors sen lēti negribēja pielaiest, ka par naudu nevar no manis iztaisīt

visu, kas viņam patīkas. Viņa fabrikas inženieri taču ik pusgada pārveidoja automobiļu modeļus saskaņā ar modes jaunākām prasībām. Mani izslodzīja vēl pa trim izglītošanas iestādēm, no kurām viena bij līdzīga klosterim ar visiem klostera režīma atribūtiem. Pēc tam ar mani izmēģinājās amatniecības skolā un tur speciāli atslēdznieku fakultātē. Kā redzat, tur manai vēlākai profesijai pamatos tika solīda teorētiska un praktiska izglītība. No turienes tad mani tieši pārveda ētiski defektīvo kolonijā. Vai jūs šis gadījums sevišķi interesē, mister Padroni?

— Jā, jā. Lūdzu, lūdzu, mister Uitmor!

— Ja gluži nemaldos, man toreiz bij četrpadsmit gadu un pirmā mīļākā, ēdelīgs, nepiepildāms skuķis. Es mācījos staigāt pa konditorejām un ievilkto šo un to viņai un sev. Tur es arī pirmo reizi pārliecinājos, ka paša pelnīta maize garšo vislabāk. No skolas darbnīcām šo to aiznesu vecu dzelzu tirgotājam, jo naudas tēvs man sūtīja smieklīgi maz, bet mani izdevumi nu bij dubultojušies. Manam skuķim iepatikās kāda sakta ar sarkanu rubīnu vidū, un es to ar pašizgudrota griežamā palīdzību izņēmu no stikla vitrīnas pie juveliera veikala. Bet mīlestības lietās mums uzradās nekaunīgs sāncensis, un, kad tas bij dabūjis nazi mugurā, man nācās pārcelties uz koloniju, lai gan šaubos, vai toreiz mani vairs īsti varēja saukt par bērnu.

— Gluži pareizi, ka ne. Tāpēc no kolonijas jums nebij nekāda labuma. Jūs iznācāt vēl vairāk... norūdīts.

— Pēc pusotra gada — un katrā ziņā norūdīts. Ētiski defektīvo labošanas kolonija, kā zināt, ir tā vis svarīgākā valsts iestāde, tāpēc visi miljardieri un uz-

nēmēji viņai ziedo milzu summas. Pēc maniem novērojumiem, desmit procentu no tām tiek labojamiem, bet pārējos deviņdesmit patur labotāji paši. Iztrūkumu mums pilnām aizpildīja labošanas sistēma, pieci pamata elementi pēc klasiskās shēmas: bads, karceris, pēriens, darbs un dievkalpošana . . . Es redzu, jūs kļūstat it kā nemierīgi, mister Padroni. Vai jums vairāk nav laika, jeb vai es stāstu pārāk neinteresanti?

— Nebūt ne, mister Uitmor. Bet jūs runājat mazliet ciniski par tām, kā pats teicāt, vissvarīgākajām valsts iestādēm. Es pats šīm kolonijām esmu šad un tad ziedojis un ļoti interesējos par viņām.

— Jūs to darāt ar pilnu tiesību. Pēc maniem piedāvojumiem un dziļākās pārlicības šīs iestādes ir ideāla skola — protams, labotājiem pašiem. Visus pilsoņus pēc kārtas un uz laiciņu vajadzētu sūtīt par audzinātājiem un uzraugiem defektīvo kolonijā. Vispirms, tur viņi labošanas sistēmas vispārējā kursā labi iemācītos atņemt to, kas citiem domāts. Tas ir katras labi nokārtotas dzīves pamats. Tālāk, speciālie priekšmeti. Dzelzs cimda disciplīna tiem, kas nespēj pretimturēties, un pārmācība līdz kaulam, līdz nieriem cietajiem un stūrgalvniekiem. Un tad obligatoriskais darbs — jo viens var atpūsties tikai tikmēr, kamēr otrs strādā. Un visbeidzami, dievlūgšana un ticība kā augstākā sankcija visam režīmam un vieglas peļņas avots viņas kalpiem . . . Vai jūs jau gribat iet, mister Padroni?

— Mans laiks ir aptecējis. Bet ja jūs gribētu pastāstīt par to nākošo . . . par to galveno — — na, jūs jau saprotat . . . Desmit minūtes es vēl varētu uzskavē-

ties. Es domāju, tiem džentlmeņiem nekas nebūs pretī?

— Es domāju tāpat. Dolāru par minūti, vairāk tas nav vērts. Un vairāk jūs viņiem droši vien arī nebūsiet solījuši? — Nu, kāpēc jūs nosarkstat, mister Padroni? Viss pasaulē taču ir priekš tā, lai tiktu pārdots un pirkts. Jāraugās tikai, ka nepārmaksājam. Jūs nepārmaksāsi, mister Padroni. Mana intervija jums ar augliem ienesīs visus tos liekos izdevumus, kas savienoti ar manis apciemojumu. Jūs redzat paši, ne ar vienu no tiem četrdesmit sešiem es neesmu bijis tik atklāts un tik runīgs. Tas tāpēc, ka jūs tomēr neesat īsts amerikānis, un tāpēc, ka protat ne tikai izjautāt, bet arī klausīties. Un tāpēc, ka jūs esat pēdējais.

— Bet, mister Uitmor! Vai jūs to droši zināt?

— Tikpat droši kā jūs, mister Padroni. Bet pāriesim pie lietas. Par to tālāko jūs gribējāt zināt? Bet tur vairs nav nekā, ko jūs jau nezinātu. Izmeklēšanas materiālus publicē jau otro mēnesi. Tajos ir vēl vairāk, nekā es esmu padarījis. Tā, piemēram, Baltimoras vilcienu es nevarēju izlecināt no sliedēm, jo tajā pašā dienā, gandrīz tajā pašā stundā, es biju nodarbināts Vašingtonas bankas uzlaušanā. Arī vēl divās trijās citās lietās es no sākuma mēģināju pierādīt savu alibi, bet vēlāk atmetu ar roku. Kad cilvēks reiz ticis slavens, tad ne dievs, ne velns viņu vairs neglābs, kur nu viņš pats.

— Un ne reizes jums neienāca prātā, ka jūsu... darbs un jūsu profesija ir viens nepārtraukts noziegums? Jūsu sirdsapziņa ne reizes nepamodās?

Misteram Padroni nācās nodurt acis. Uitmors ar

tādu zobgalību paskatījās caur savu monokli, ka viņam itin kā adata iedūrās pašā vārigākajā vietā.

— Es nebūtu domājis, ka katoļu pāteram un demokrātijas žurnālistam tik tuva radniecība. Sirdsapziņa . . . Jums, tas ir, jūsu veciem radiem, tur aiz okeāna esot luga vai romāns ar brīnišķu nosaukumu: labi pašūta fraka. Es jums saku, tā pati ir tā sirdsapziņa. Vislabākais drēbnieks viņu pielāgojis jūsu kauliem, jūsu interesēm, jūsu dzīves prasībām, jūsu dziņām un itin visam, kas ar to sakarā. Ja jūs nieka gadījumu izpūšat par nezin kādu pasaules notikumu, ja jūs melojat, ka ausis kust, tad jūsu sirdsapziņa godīgi klusē, jo ar to jūs piepildāt veselu sleju un labi nopelnāt. Viņa ir pilnīgi ar mieru arī tad, kad jūs ejat pie savas mīļākās, jo tā jums sagādā pavisam citādu nakti nekā jūsu likumīgā sieva . . . Nu, nu, nerauciet pieri. Mēs tūliņ pāriesim pie svarīgākām lietām.

— Esiet tik laipni — es manu, ka tie džentlmeņi pie durvīm jau saskatās. Sakiet man, mister Uitmor, — kāda sajūta ir cilvēkam, kad viņš tā pacel roku ar revolveri . . . un vienkārši izpūš citam dzīvību?

— Sakiet jau nu droši laukā: izdara slepkavību. Jums pašiem nav nācies to piedzīvot? Negribas ticēt. Tas ir pārāk plašs priekšmets psiholoģiskām studijām, to mēs še nespēsim iztīrīt. Vispār man šķietas, ka sajūtas ir dažādas, skatoties pēc apstākļiem un temperamenta. Bet jums jau ik dienas izdevība izvaicāt dažādus slepkavu tipus. Piemēram, tie amerikāņu zaldāti, kuri dzīvi pārnākuši no Eiropas lielā kara un nu izliektu krūti staigā pa ielām.

Domājams, viņu sajūta nemaz nav slikta. Vai atkal ņemsim manu tēvu. Ar savu nelegālo sievu viņš mierīgi aizbrauca uz Klusā okeāna kūrortiem, kamēr viņa tresta lokautēto strādnieku bērni kā mušas sprāga no bada un dizentērijas. Un tie, kuriem jau šovakar mana dzīvība — kā jūs teiktu — būs uz sirdsapziņas. Ritu jau viņus droši vien sastapsiet sporta laukumā launtenisu spēlējam vai kādā kristīgā ģimnijā omulīgi kafiju dzeram. Un beigās, atminieties vien paši sevi. Katrā ziņā arī jums būs gadījies satapties ar kādu subjektu tieši krūtīs vai, teiksim, uz laipas. Esiet atklāti: paši jūs ūdenī nelēcāt, drīzāk jau viņu pagrūdāt...

— Bet, mister Uitmor! Vai tas nebūs mazliet par skarbi teikts?

— Nu, es domāju, manā stāvoklī arī mazliet skarbuma būtu atļauts. Bet lai nu paliek diskusija par labo toni. Taisnību sakot, es jūs arī pieminēju tikai tā, salīdzinājuma un alegorijas dēļ. Manā apsūdzības aktā uzskaitītas sešas tā saucamās slepkavības — es tikai piecas varu atzīt par savām. Tas šoferis no peldošo doku darbnīcām vārda pilnā ziņā pats tiši meklējās galu. Ko viņš vēl ķēra kabatā, kad automobilis ar kasieri jau bij grāvī un somas mūsu rokās? Viņš mums nebij vajadzīgs — no viņa puses tā bij pašslepkavība, no manas divkauja vai, labāk sakot, pašaisargāšanās. Kāpēc mana dzīvība mazāk vērtā nekā viņa? Un tā tas ir visur. Ikkatra komerciāla uzņēmuma jautājums, loģiski ņemot, ir tās pašas kailās dzīvības jautājums. Noziedznieks un slepkava es esmu tikai tāpēc, ka mana profesija prasa atklātu un tiešu rīcību, un tas tā vispārīgi nav pieņemts.

— Vēl vienu jautājumu, mister Uitmor. Vairākkārt miljoni ir bijuši jūsu rīcībā. Kāpēc jūs ar viņiem neuzsākāt citādu... normālu dzīvi? Jūs varējāt aizbraukt — uz Eiropu, uz Indijas salām — kurp tikai iedomātos. Karaliski jūs līdz mūža beigām būtu varējuši nodzīvot. Bet jūs it kā tiši meklējāties galu.

— Es varēju? Man liekas, ka ne, jo tad es to patiešām būtu izdarījis. Bet tā karaliskā dzīve mani nekad nav vilinājusi. Karalis ir nožēlojamākais starp tiem mietpilsoņiem, kurus viņš sakās valdām. Man nav talanta mietpilsoniskumam, tāpēc jau es esmu še. Tiesa, miljoni ir bijuši manā rīcībā, bet man viņi bij vajadzīgi svarīgākām vajadzībām nekā aizceļošana. Mana pēdējā mīļākā nēsāja auskarus, kādus pat Rokfeller meitas nebūs redzējušas. Visas sešas varietē deļotājas es reiz šampanieša vannā izpeldināju. Ja ar saviem biedriem biju kabakā, tad sviestmaize tur kādam buržujam nedrīkstēja palikt pāri.

— Tas mums ir zināms. Veselas legendas ir drukātas par jūsu trakulībām un orgijām. Bet saki, mister Uitmor, — jums taču bij kaut kāds princips? Jūs neesat no tiem, kuri bez rakstura, bez apdomas un akli metas noziegumu un izdzīves virulī. Jūs gribējāt ieriebt un spītēt tiem — kā jūs sakāt — buržujiem? Idejisks anarhists jūs esat, vai ne?

— Tukšas frāzes ir visas tās idejas un principi. Cilvēks nedzīvo pēc tā, ko viņa smadzenes izperinājušas. Es jau teicu: tas guļ kaut kur dziļāk, aiz visa apdoma un gribas.

— Vēl kas. Sešas reizes jūs esat bijuši apcietināti un sešas reizes izbēguši. No tāda cauruma esat izkļuvuši, kur pats velns tupētu vēl šodien. Ar ko izskaid-

rojama jūsu tagadējā apātija un rāmums? Atļaujiet pieskarties diskrētai tēmai: vai varbūt... jūs tomēr vēl domājat?

Padroni bij pieliecies tik tuvu un čukstēja tik klusi, ka pat sarga modrās ausis droši vien nekā neuztvēra.

Uitmors brītiņu padomāja, tad pakratīja galvu.

— Nē, nu ir beigas. Pirmkārt, laime nav ormaņa zirgs, kuru var braukt, līdz kamēr viņš krīt pār ilksi. Un otrkārt — nav vērts. Vairāk un ilgāk nav vērts. Priekš kā tad? Man ir trīsdesmit divi gadi, bet tajos es esmu piedzīvojis un pārdzīvojis vairāk, nekā jūs piedzīvosiet simts trīsdesmit divos. Dzīve nebūt nav tik dažādīga un neizsmejama, kā mietpilsoņi to iedomājas. Es negribu sadzīvot sirmus matus un saslimt ar reliģijas un grēku nožēlošanas tuberkulozi. Man kļūst garlaicīgi un tukši — tik tukši, ka naktīm es sāku sapņot muļķīgus sapņus. Es nevēlos kļūt par idiotu. Kāpēc? Pietiek. Beidzamais piliens no mana kausa ir auksts, es viņu metu pret sienu... Klausieties, mister Padroni. Pulksten piecos sāksies tiesas komēdija. Jūs droši vien zināt, ko man ir nodomājuši. Sakiet laukā.

Padroni virzījās nostāk, caur pieri lūkodamies, papurināja galvu. Uitmors satvēra viņa piedurkni.

— Bez ceremonijām! Jūs redzat, es neesmu nekāda nervoza dāma.

Padroni vēl pavilcinājās, tad pacēla roku un ar druknu rādītāja pirkstu neveikli novilkta sev ap kaklu.

Uitmors palocīja galvu.

— To es jau domāju. Viņi nebūtu sasūbējuši ame-

rikāņu birokrāti, ja neizdomājuši to neglītāko pazeminošo veidu. Jūs droši vien esat studējuši jurisprudenci un mīlat saviem lasītājiem paprātot par likuma un tiesu lietām. Uzrakstiet jel vienu artiķeli par Amerikas tiesu neļēdzīgajiem nogalināšanas veidiem. Karātavas, elektriskais krēsls — un nu viņi vēl sāks slāpēt gāzi pildītā būrī! Vai tā nav visaugstākās markas cūcība? Lai viņi iedod man revolveri ar vienu vienīgu lodi — goda vārds, es pats to nodarišu labāk nekā tas džentlmenis ar apziepētu auklu...

Sargi pie kameras durvīm bij kļuvuši nemierīgi. Vecākais un resnākais pamāja Padroni.

— Mister... mēs lūdzam!

Padroni pārāk steidzīgi piedūra savējo Uitmora rokai un jau virzījās prom.

— Tūliņ!... Sveiki, mister Uitmor! Pateicos par laipnību. Vai nevaru jums vēl kā pakalpot?

— Paldies. Es savas lietas esmu nokārtojis. Un uz redzēšanos! Es nedomāju visai drīz, bet tad jums katrā ziņā nepieciešams neliels sports. Jūsu vecumā tāda korpulence nav iepriecinoša parādība. Dzīvojiet sveiki!

Un, kamēr durvis vēl vērās aiz viesiem, viņš pavilka bloku un ar sudrabā kaltu zīmulīti kaut ko pierakstīja sīkiem, apaļiem burtiem.

1926.

lijāņu draudzes mācītājs Ludvigs Kalnpēters svētdienas rītu pēc Jāņiem pamodās gluži nosvīdis.

Segu nikni nospārdījis kājgalī, viņš apsviedās knūpus un pa dzelzs gultiņas galvgaļa redelēm paskatījās logā.

Kā tad! Atkal zils — neviena mākonīša visā tajā debesu laukā, ko viņš varēja pārskatīt no Daugavas krasta Kurzemes pusē līdz mācītājmājas jumta malai.

Bet lietus bij vajadzīgs. Pār visām lietām krietns mākonis lietus tagad vajadzīgs! Vasarājs putēja pavīsam laukā. Auzas vēl kā nekā turējās, bet mieži kūdrājā un pat augstākās, vieglākās vietās dzeltēja nost. It sevišķi tiem labākajiem saimniekiem, kas parasti sēja trīs maisi tomasa uz pūravietas un nekad neaizmirsā arī savam draudzes mācītājam laikus nomaksāt pa divi lati no vīrieša un vienu no sievieša dvēseles. Bīskapa Irbes tēva reglamentu tie pildīja kārtīgi, bet tomēr tas kungs nesaprotamā kārtā sodīja viņus ar pārmerīgi ilgu sausumu, kas draudēja iznīcināt visas šā gada izredzes uz labu ražu.

Vēl vakar pie mācītāja bij bijis Pļavnieku saim-

nieks Jorgis Blīgzna registrēt savu trešo skuķi un rūgti žēlojās, ka Alberiņa lini no Holandes sēklām četri sprīži garumā jau riešot ziedus. Jērcenam tajos māla pauguros rudzi pusbriedā bira laukā. Un bez tam mācītājam bij zināms, ka sakņu dārzi visā draudzē cieš no pārlieka sausuma — runkuļi knapi pirksta resnumā, burkāniem laksti atkal čokurojas kopā, bet pupām visur smēceles galotnes ēda nost.

Tas viss pārmērīga sausuma sekas. Klijāņu draudzes mācītājs bij apsolījis darīt visu, kas viņa spēkos. Svētdienu pēc Jāņiem viņš gribēja ziedot speciālai aizlūgšanai par to, lai dievs dotu lietu un pie tam pēc iespējas drīzāk un tāpat pēc iespējas lielāku. Vaivaru pusgraudnieka Račiņa sievai viņš taisni bij pateicis: nebēdājies neko, tu kristīgā māsa! Tas kungs liek savam lietum līt pār taisniem un netaisniem.

Un pie tam viņš zināja labi, ka Račiniete šo teikumu neņēma tā, kā tas vienīgi bij ņemams — kā līdzību un dzejisku gleznu. Viņai šovasar divi pus-cūči barojami, un, ja tas kungs nedeva lietu, tad kāpostlapu pietiks tikai līdz Mārtiņiem. Un, cik par tādu piecu podu veprēnu Rīgā maksā, tas arī nebij nekāds noslēpums.

Pie loga iedams, mācītājs Ludvigs Kalnpēters pameta divus likumus. Vienu ap abām ozolkoka gultām un otro ap drēbju skapi ar ovālu spoguļi vidējās durvīs. Šī likumošana nebūt nebij nepatīkama. Veselu nedēļu, kamēr šīs mēbeles te bij nostatītas, viņš ar tiksmīgu smaidu mēroja ceļu no savas vecpuīša dzelzs gultiņas līdz logam.

Arī šorīt, svētdienā pēc Jāņiem, viņš atvēra logu un, tāpat smaidīdams, atskatījās. Patiešām, Pirmā galdnieku savienība Rīgā strādāja labi. Līdzko viņš bij pateicis savu vajadzību, kantora pārzinis pameta ar galvu. Tā lieta vairāk nekā skaidra. Klijaņu draudzēs mācītājs taisījās precēties, viņam vajadzīga pilnīga guļamās un ēdamās istabas iekārta. Tie zināja labāk nekā viņš pats, kas tur piederas klāt.

Bārdū dzīdams, Ludvigs Kalnpēters spogulī pa vaļējām durvīm redzēja arī bufeti ēdamistabā. Daudz jau nekā tajā vēl nebij. Bet tas jaunās sievas ziņā. Gan jau viņa prātīs iekārtot visu, kā pienākas. Porcelāna servīzi viņa jau nolūkojusi «Vako» logā. Zupas terīne viņai pašai jau tagad mājās. Viņa runāja vēl par sudraba nažiem un dakšiņām, bet tas mācītājam Ludvigam Kalnpēteram likās amatam nepiemēroti. Arī sievas tēvs Lūcis par to grozīja galvu. Gadi jau nemaz nebij tādi, ka varēja tā šķaidīties. Pietiks jau to pašu sešdesmit četrus tūkstošus, ko par mēbelēm maksāt.

Bārdū dzīdams, mācītājs pārdomāja tuvāk par nākamā sievas tēva maksāt spējām. Patiesību sakot, tāds Lūču saimnieks varēja būt arī mazliet turīgāks. Bet ja linus sāk sēt tikai tad, kad cenas nokritušas zem desmit tūkstošiem birkavā un neviens čangalis pie tā vājpiena un silķēm ilgāk par mēnesi nenoturās... Mācītājs nogrozīja galvu tāpat ar visu ieziepēto vaigu un pamirkšķināja spogulī pats sev. Tā lieta vēl bij labojama. Ja šogad pat Lūcim izdevās ar tām piecdesmit pūravierām norentētu pļavu fonda zemēs, tad tie sešdesmit četri tūkstoši Galdnieku savienībai bij tīrais nieks. Tad Māle patiešām varēja

gan domāt arī par tiem saviem sudraba nažiem un dakšiņām.

Gludi noskūto seju ar Zelta sērijas krēmu ierīvējis, mācītājs Ludvigs Kalnpēters vēl aplūkoja sevi skapja spoguļdurvīs. Tie četrdesmit gadi neko liela vis nevarēja padarīt spēcīgam kurzemnieka cilvēkam. Matu nu gan nebij vairs pārāk daudz palicis, un, kad tā visu noņēma gludi līdz ādai, ausis abās pusēs izskatījās mazliet par lielām, mazlietiņ par daudz atkārenas. Protams, tā mātes vaina — viņa savā laikā nebij vīžojusi apsiet ar lakatiņu un ieau dzēt, kā pienākas.

Laiks šorīt bij brīnišķīgs. Jasmiņi mācītāja mājas priekšā iztvaikoja tādu smaržu, ka varēja noreibt. Vecais Brīģis jau zvanīja baznīcas torni, kalnā, aiz ziedu pieriestām liepām. Reti kad mācītājs Ludvigs Kalnpēters bij bijis tik cildenā jūtoņā kā šorīt. Atmiņā viņam nāca tie pirmskara gadi, kad pa šo pašu ceļu kā pagastskolotāja palīgs staigājis. Neaizmirstamais deviņpadsmitā gada rudens, kad viņš bez kādas abitūrijas varēja iestāties teoloģiskā fakultātē un strādāt ar lielām sekmēm — atskaitot ebreju valodu, kas viņu mocīja pārlietkam. Un tad atkal divdesmit astotā gada pavasaris, kad pats Irbes tēvs viņu ieskaitīja amatā. Savā ziņā tā bij brīnišķīga karjera. Mācītājs Ludvigs Kalnpēters nevarēja aizmirst, ko viņš parādā patstāvīgai demokrātiskai republikai, un tāpēc pagājušās Saeimas vēlēšanās labprāt ļāva ierakstīt sevi Zemnieku savienības listes sešdesmit trešajā vietā, no kuras, protams, nekas prātīgs neiznāca.

Zirgu baznīcas liepās šodien atkal sabraukts pietiekoši. Septiņi vai astoņi pajūgi tur varēja būt, un

tas šajos neticības laikos bij daudz. Kā tepat kaimiņos amata brālis Ozols pa Jāņiem dievkalpojumu nemaz nebij varējis noturēt. Īsti kristīgi varbūt ne, bet tikami tomēr iedomāt, ka pašam tad iet daudz labāk. Viņam tajos pašos Jāņos baznīca bij gandrīz pusē — neskatoties uz to, ka pēcpusdienā Kultūras biedrība rīkoja zaļumu balli ar raķetēm un tāllēkšanas sacīksti.

Arī Lūča pajūgs turpat liepās. Dzeltenie likstņu rati ar ādas apsegu — kas tos gan nepazītu. Garāmiešs mācītājs aizvārstīja grožu likumu aiz lencām, lai zirgs, ar mušām kaudamies, nesadang mēslos. Ievēroja, ka tam uz krūtīm neliels noburzums, un pagrozīja galvu. Lūču saimnieks sāka kļūt nolaidīgs — to mācītājs nodomāja tam draudzīgā kārtā aizrādīt. Vispār viņš jau sajūtās kā Lūču līdzīpašnieks, jo kam tad citam kā Mālei un viņam pašam tās mājas un mantība paliks, kad dievs abus vecos būs piepūcinājis pie tēviem.

Ģērbkambara durvis pavēris, mācītājs Ludvigs Kalnpēters piepeši sastinga tāpat izstieptu kreiso roku, labo kāju pār sliksni paspertu. Viņam šķitās, ka ausis ieskanējusi savāda tāla dūkoņa. Sirds viņam gluži notirpa spēja prieka sajūsmā. Bet nē — tas taču nevarēja būt! Tas vienkārši neiespējami. Pirmkārt debess bij pilnīgi zila un līdzena kā dēlis. Un tad viņš jau vēl nebij paspējis noturēt aizlūgšanu par to, ko patlaban visa draudze tā ilgojās. Nē, nē!

Sirds gan sauca: jā, jā! bet uz tik lielu žēlastību un pie tam vēl, tā sakot, a conto un avansa veidā mācītājs nedrīkstēja cerēt. Tā būtu nepiedodama

pārgalvība un augstprātība, kas nekad netiek pamesta nesodīta.

Bet, kamēr viņš vēl taisijās arī kreiso kāju celt sliksnim pāri, nodunēja otrreiz, nu jau gluži skaidri un nepārprotami. Un, acis pametis Daugavai pāri uz to pusi, no kurienes vienmēr nāca visi lieti, mācītājs ieraudzīja tumšu, liku mākonī kā milzīgu zirga galvu izlienam no Kurzemes sila. Vējš bij kļuvis stiprāks un arī pagriezies taisni tajā pusē. Saule pret balto mūri svilināja tā, ka durvju kloķis cepināja plaukstu. Un tagad jau tur nebij vairs nekāda zirga galva, bet milzīgs, ovālam maizes klaipam līdzīgs zili melns mākoņu blāķis, kas steigšus vien kāpa augšup.

Nu bij vairāk nekā skaidrs: lietus nāca! Dūkoņa skanēja vēl biežāk un jūtāmāk, arī zibeni jau pa reizei redzēja plaiksnāmies mākonī.

Liels prieks pāršalca mācītāja augumam. Padevībā un dziļā pateicībā viņš pavērsa skatienu taisni augšām, zenītā, kur, pēc visām zīmēm spriežot, mājoja tas, kas saulei liek spīdēt, vējiem pūst un lietum nākt. Sirds balsi viņš dzirdējis, pirms vēl mute bij paspējusi izrunāt lūgšanas vārdus. Lieli ir tavi darbi, ak kungs! — nodomāja mācītājs un aizvēra durvis.

Baznīcā jau skanēja ērģeles, un draudze dziedāja sirsnīgi. Vecais Briģis ģērbkambarī plātīja talāru, lai palīdzētu mācītājam aptērties. Šorīt vecais Briģis izskatījās sevišķi žirgts, sejā viņam atspuldza tā kā smaids. Krādziņu ar diviem krustiem sakņopēdams, viņš nenocietās, pasmējās un teica:

— Cienīgtēvs, šodien būs lietiņš!

Mācītājs ar gudru ziņu paturēja savu prieku apslēptu.

— Ja dieviņš dos. Ja dieviņš dos!

Brīģis palūkojās pa šauro logu, kur gan vēl nekas skaidri nebij redzams, un palocīja galvu.

— Kad es jums saku! No paša rīta to jau var manīt. Sutina uz velna paraušanu. Teļi jau ap brokastīm sabizoja mājās. Un tas zvans skan tikpat kā ar vati aptīts. Tas ir uz lietu, un vairāk nekā.

Mācītājs palika nesakustināmi nopietns.

— Cerēsim visu labu.

Brīģis nevarēja vien norimties.

— Bij arī pēdējais laiks. Tīrais gals ar to elles karstumu. Tauriņi visus kāpostus piesplauj tārpiem. Vecene ravēdama kā pa pelniem līdz acīm nomūrējusies. Visi lindrāki put kā mākonis, kad istabā nāk.

Zvaniņa pasaulīgā plāpāšana mācītājam jauca laukā galvā paturēto sprediķa konspektu. Viņš manījās tikai baznīcā, kur dziesma likās pie beigām.

Pieci simts pirmā dziesma bij šim acumirklim labi piemērota. Iekš dieva dibinājas mana kāja. Es esmu drošs pie sava glabātāja, Kā akmins klintis jūras dziļumā Vis nebēdā nekāda paisuma . . .

Altārī, ar muguru pret draudzi ceļos noņemties, mācītājs Ludvigs Kalnpēters dzirdēja tomēr, ka šodien dzied ar sevišķu sajūsmu. Tā bij laba ieskaņa, pēc tādas sprediķis allaž atstāja paliekamu iespaidu. Kājās atkal piecelies un atgriezies, galvu pa paradumam nokāris, pa nolaisto plakstu apakšu viņš pārlūkoja šīsdienas baznīcēnus.

Paprāvā telpa gandrīz pusē pilna — arī tā bij laba zīme. Sausais laiks atdzinis arī tos, ko te parasti re-

dzēja tikai pa augstiem svētkiem. Jērcens turpat pirmajā solā, cepuri uz grīdas nolīcis, dziesmu grāmatu izstieptās rokās patālu turēdams, dziedāja no pilnas krūts. Ahā — kā tad, zin, kur baznīca, kad tā kunga rīkste ķer bargi un rudzi tajos māla pauguros birst laukā! Arī Račiniete savā vietā pie sienas — pēc tās lielās taures un dzeltenā zīda lakata vien viņu viegli saskatīt. Un tad — mācītājam iepukstējās sirds — viņš ieraudzīja arī Račinietes lielo lietussargu, turpat pie sienas pieslietu. Jā, bij vēl tautā ticība, bij! Un kaunā viņa neviena nav pametusi. Gan jau arī šī pati Račiniete to piedzīvos!

Acis tāpat zem nolaistiem plakstiem vairāk uz kreiso pusi pagriezis, mācītājs viegli atrada tos, kas viņu šē sevišķi interesēja. Bij pats Lūču saimnieks pelēkā vasaras svārkā un saimniece cepuri galvā — bez tās viņa nekur vairs negāja pēc tam, kad Māle pabeigusi Draudziņas ģimnāziju Rīgā. Pati Māle sēdēja vidū slaida un taisna, viņas pasarkanais «bubikops» ļoti spilgti atēnojās pret tirgotāja Smilgas vestes balto fonu. Tā kā sievas palaikam novēroja, ko viņa darīs, kad mācītājs iznāk altārī, viņa, lūpu uzmetusi, skatījās sāņus sienā. Mācītājam tāda kautrība nebij īsti pa prātam, viņš noņēmas to lēnprātīgi pārmācīt — šodien pat, kad pēc norunas no baznīcas aizbrauks tiem līdzī uz Lūciem.

Kad mācītājs vēlāk uzkāpa kancelē sprediķi iesākt, baznīca jau bij manāmi sakrēslusi. Liepu cekuli aiz loga purinājās spēcīgi. Un, kad apkļusa ērģeles, dzirdams, ka pērkons grauj tepat virs jumtiem. Baznīcēniem kakli sastiepti uz logu pusi. Sejās laimīgas gaidas un arī kā izbrīns. Patiešām, viņu mācītājs

nebij melojis! Ticība nepamet kaunā. Spēcīgā lūgšana altārī bij palīdzējusi brīnišķīgā kārtā.

Kā briedis brec pēc ūdens upēm... Tik spēcīgu sprediķi Klijāņu draudze nebij dzirdējusi kopš tiem laikiem, kad bīskaps Irbes tēvs viņiem šito mācītāju ieveda amatā. Viņa balss spraukstēja, kā aiz iekšēja spraiguma eksplodējama, un tad atkal norimās, un kā vesma aizsalca pār galvām. Reizēm mācītāja augums izslējās drausmīgā garumā, un augšup izmestās rokas tikko, tikko nesniedza kanceles apaļo jumtiņu ar apakšā vidū piestiprināto svēto garu kokā griezta balta baloža veidā. Bet tad atkal viņš sarāvās pavisam maziņš un niecīgs, pāri kanceles malai bij redzama tikai viņa gludi apcirptā galva un apkaklīte ar divām krustainām līpiņām. Viņa sejā pārmaiņus atspoguļojās visa emociju gamma, sākot no šausmiņoši drūmās līdz apgaroti svētlaimīgai. Visas draudzes dvēseles pārdzīvojumi tur atspuldza kā dievišķīgā spogulī.

Ar bargu sausumu tas kungs bij sodījis ļaužu mazticību un pārkāpumus. Viņa rikste pēra bez saudzēšanas visus un ikvienu. Bet, kad notikās grēku nožēlošana un sirsnīga pielūgšana kopā ar savu draudzes ganu, tad arī niknajam soģim sirds atkusa, un viņš ļāva savai debesu rasai nobirt pār taisniem un netaisniem.

Baznīcēniem kakli bij vēl vairāk sastiepti uz logu pusi: tiešām, tur jau grabināja siki, zibens lāsmoja balti, un ārpusē pār rūtīm kā tievas, sudrabainas stīdziņas stiepās.

Grabināšana ārpusē pieņēmas arvienu stiprāka. Mācītājs aizlūdza par Pļavnieku saimnieka Jorga

Blāzmas un viņa sievas Līzas, dzimušas Lielkāj, trešo skuķi. Un tad par trešdien apglabāto jumīķi Jāni Kosu. Pie tam arī attiecīgs pantiņš bij nodziedams. Atraitne, vairs neraudi... Ērģeles dunēja spēcīgi, vecais Brīģis pie paminas darīja visu, kas viņa spēkos. Taču Račinietes taure skanēja visam cauri un pāri. Mācītājs pameta acis lejā un redzēja, ka viņa savu lietussargu iemiegusi starp ceļiem un kā glābēju tur, abām rokām aptvertu. Bet acis viņai pavērstas augšup logā. Un, kad arī mācītājs paskatījās turpu, tad tur vairs nebij lietus, bet vesela gāze, veseli plūdi vēlās gar rūtīm un dārdoši drebināja baznīcas skārda jumtu.

Brīnums bij noticis. Mācītājs Ludvigs Kalnpēters stāvēja saliktām rokām, kanceles jumtiņā pagrieztu seju. Balodis izplestiem spārnēm likās tikojam nolaieties tieši uz viņa galvas.

Situācija bij svinīga un ārkārtīgi iespaidīga. Mācītājs pats sajuta to labi un vēlējās šo brīdi pēc iespējas paildzināt.

Bet tad viņš piepeši nolaida galvu, acis viņam iepletās. Viņš redzēja skaidri, ka Lūču saimnieks iesviež dziesmu grāmatu Mālei klēpī un strauji pielec kājās. Un tad viņš izspraucās diviem kaimiņiem garām un pa vidus eju starp soliem devās uz durvīm.

Kas viņam tik pēkšņi varēja būt noticis? Viņš steidzās tā, it kā vēders viņam sasāpējis. Varbūt viņš šorīt mājās par daudz saēdies mīkstas maizes un nu viņam pakrūtē sāka spiest? Varbūt zirgs ārā norāvies un viņš skrēja to piesiet?

Durvis aizkrita ar tik niknu blākšķi, ka visi šie minējumi izjuka. Acīm redzami arī Māle un viņas

māte tāpat nezināja, kas Lūču saimniekam lēcies, līdzī citiem baznīcēniem viņas grieza galvas un pārsteigtas noskatījās skrējējam pakal.

Pavisam apmulsis mācītājs Ludvigs Kalnpēters nobeidza dievkalpojumu. Ar Briģa palīdzību novilkta amata tērpu un apsēdās ģērbkambarī nogaidīt — sievas tēvs parasti katru reizi ienāca paplāpāt. Bet šodien taču vēl kopējais brauciens priekšā.

Lietus bij pāri, debess atskaidrojusies, saule laistījās slapjā logā. Ratu rīboņa ārā pamazām noklusa. Vecais Briģis miņājās jau mazliet nepacietīgs.

— Lūča kungs šodien ilgi nenāk.

— Man arī tā liekas.

— Vai nebūs jāiet palūkot?

— To varētu gan. Paskatieties, kas viņam tur lēcies. — Viens palicis, mācītājs Ludvigs Kalnpēters sakārtoja kaklasaiti. Viņš bij pastipri sapīcis un nodomāja veci drusku nostrostēt par nepieklājīgo skrējēju laukā no baznīcas.

Bet zvaniķis, atpakaļ ienācis, tikai noplātīja rokas.

— Lūča kunga nav.

Mācītājs pat no krēsla pacēlās kājās.

— Kā nav?

— Nu tā — nav! Nav ne Lūča kunga, ne zirga. Neviena te vairs nav. Tikai vecais Circenis no nabagmājas zem liepām vēl skaita santīmus cepurē. Lādas, ka šodien pavisam maz lēcies. Siksti kā velni visi esot kļuvuši. Es gan saku: tas ar tiem švakajiem laikiem ...

Mācītājs neklausījās. Pārsteigts līdz sirds dziļumiem, viņš stāvēja, lūpu kodīdams, un nevarēja te nekā saprast. Tas nu bij tīrais skandāls! Ūn viņš ap-

ņēmās iedomīgo veci nopietni pārmācīt! Lai taču neiedomājas par daudz. Galu galā mācītāji par znotiem negadās katru dienu.

Un jau ceļā gar bijušā baznīckroga drupām mācītājs Ludviġs Kalnpēters īgni nospļāvās. Cūcība — un vairāk nekas. Vismaz taču tiem sieviešiem vajadzēja būt apdomīgākiem. Tā Māle arī lai neiedomājas par daudz. Divdesmit seši gadi un sarkani mati — tās nemaz nebij tik slavējamas īpašības.

Tālāk ejot, mācītājam Ludvigam Kalnpēteram ienāca prātā, ka Lūči varētu būt aizbraukuši pie viņa mājās aplūkot jaunās mēbeles. Veči jau agrāk bij runājuši paskatīties, vai vērts, par ko Māle tā jūsmojot. Bet vai tad tāpēc jāskrien kā trakam no baznīcas laukā un jātraucē dievkalpojums? Nē, nē! Šī lieta nebij tik vienkārši atstājama.

Taču majās mācītājs Ludviġs Kalnpēters nevienu neatrada priekšā. Un neviens arī nebij bijis. Mācītājs palika vēl dziļākā neziņā, tā ka pat kafijas krūzi tikai līdz pusei paspēja nodzert, bet ķimeneskūkas stāvēja pavisam neaizskartas. Platmali un spieķi paņēmis, viņš devās pats uz Lūciem palūkot, kas īsti tur bij par lietu.

Lietus nolijis pamatīgs. Visi grāvji un grambas vēl ūdens pilnas. Vietvietām ceļa vidū virmoja pliena dūņām pelēkas lāmas. Zāle, rasas piemirkusi, nejauki slapināja lakkurpes un vēl vairāk saīdzināja mācītāju. Cūcība, cūcība! — tas bij vienīgais, ko viņš tagad paspēja domāt.

No pagalma izskrēja abi suņi un nejaukā kārtā apsēda draudzes mācītāju. Mācītājus tie palaikam nevarot ciest. Citām reizēm kāds allaž izsteidzās preti

paglābt viesi. Šodien nerādījās neviens. Ar spieķi nikni gaiņādamies, mācītājs pamanīja Lūču saimniecei, kas parādījās klētsdurvīs un atkal turpat pazuda.

Tas jau nu bij atklāts apvainojums. Pārskaities mācītājs iemetās ķēķī, nokarsis brīdi atelsās, kamēr suni palika aiz durvīm ņerīdamies un skrāpēdamies.

Likās, te nebij neviena. Bet, soli pār slieksni paspēris, mācītājs Ludvigs Kalnpēters tūliņ ieraudzīja. Tas bij pats Lūču saimnieks ar «Brīvās Zemes» numuru uz kušetes izstiepies. Avīzes numurs viņam bij uz vēdera, un pats viņš izlikās piemidzis. Taču mācītājs atcerējās skaidri, ka ienākdams viņš to lapu pamanījis augšup paceltu un patlaban lasāmu.

Kas tad tie bij par kumēdiņiem? Mācītājs nosēzdamies spēcīgi paklaudzināja krēslu un nokāsējās. Pēc tam viņš strupi padeva labdienu.

— L'bdien!

Tas atskanēja no kakta kā ar varu izspiests un strupi aprauts. Pats gulētājs pie tam nemaz nepakustējās, tikai acis nu bij vaļā, bet tās, stīvi pavērstas, raudzījās taisni griestos.

Nu mācītājs Ludvigs Kalnpēters apgīda, ka tā lieta patiešām vairs nav laba. Bet ilgi galvu lauzīt viņam nebij laika. Lūču saimniece ienāca istabā, un bij jā-sveicina tā.

— L'bdien!

Tas izskanēja vēl strupāk, vēl vairāk caur zobiem izspiesti un vēl negribīgāk. Mācītājs pavisam pazaudēja pamatu zem kājām un rādīja muļķīgi apjukušu seju.

Saimniece likās nervoza un nevaļīga. Pasvaidījās pa istabu, tāpat kā Lūču saimnieks viesim pāri un garām vien skatīdamās. Tad pamanīja, ka mušas aplipušas kafijas traukiem un pusdzertai liķiera pudelei uz galda, paņēra salveti turpat no stūra un savēcinājās tā, ka viss melnais mākonis salīpa mācītājam ap strīpainām biksēm.

Patiesām, viņš nevarēja aptvert, ko te lai saka. Bet ilgi tā sēdēt taču arī nebij nekādas jēgas. Situācija kļuva arvienu neciešamāka — sevišķi tāpēc, ka kaut kur aiz sienas Māle smiedamās runājās ar kādu svešu.

Viņš mēģināja uz labu laimi.

— Jauks lietišš šodien nolija.

Laikam tēma izvēlēta izdevīgi. Lūču saimnieks ar reizi bij sēdus uz kušetes. Ar visu augumu tiecās uz viesi. Bet tas, ko viņš teica, nepauda nekādu sajūsmu un nekādu pateicību par mācītāja šīsdienas darbu. Vārdu sakot, tas nebij itin nekas labs.

— Un jūs vēl priecājaties par to!

Saimniece sprauda rokas sānos un kā fūrija atmeta galvu.

— Atradis, par ko priecāties!

Mācītājs Ludvigs Kalnpēters sajūtās kā mākoņiem cauri izkritis.

— Kā? Vai tad jūs . . .

Lūču saimnieks bij kājās un paspēra tuvāk draudošu soli.

— Mēs, mēs! Jūs te nākat vēl ņirgāties par mums? Saimniece stājās blakus.

— Un prātam vēl par znotu taisās!

Saimnieks prasti sagrāba mācītāju pie rokas un uzrāva no sēdekļa.

— Nāciet, nāciet! Palūkojiet savus labos darbus!

Pa durvīm laukā, pagalmam pāri, pa ganu ceļu uz aploka pusi. Aiz pārsteiguma mācītājs tikko at-
tapās atgaiņāt suņus, kas atkal kā zvēri klupa pie
stilbiem.

— Nāciet! Nāciet! Palūkojiet!

Saimniece turpat mina uz papēžiem un šķendējās.

— Tas esot mācītājs! Tas esot znots!

Pa slapjo zāli, rasainiem krūmiem cauri. Tur Lūču
saimnieks palaida mācītāju vaļā un dūra ar pirkstu
kaut kur uz priekšu gaisā.

— Paskatiet nu savu darbu! Paskatiet nu!

Un saimniece atkārtoja kā atbalss, tikai vēl nik-
nāk:

— Jā, lai nu tik paskatās!

Mācītājs jau redzēja pats.

Divdesmit pūravietu liels dābollauks savests atgu-
bās ap neskaitāmiem trijstūru piramīdās saslietiem
kailiem žeperiem. Un tālāk mēslo tā pļava, un vēl
tālāk Lūču šogad norentētā fonda zemes jaunsaimnie-
cība. Visur siens, biezās vālās sadzīts, uzcirsts un
sagatavots kaudzēs mešanai ap desmit smailām kārt-
īm. Šorīt kā uzvandīts, tāpat arī bij palicis. Lietus
gāzes zemē pieplacināts, vietām vēl lielās, pelēkās
pelķēs iemērķts, brūns un saglumējis kā tikko laukā
izvesti un nogāzti mēsli. Saules atkal sakarsēts, kū-
pēja, it kā uguns tam pakurta apakšā. Un nelaba,
slāpējoša smaka no viņa plātījās apkārt gaisā.

Mācītājam Ludvigam Kalnpēteram sirds nošluka
pavisam zemu. Viņš tikai nevarīgi plēta rokas.

— Bet tā ir gan nelaiمة!

Lūču saimnieks vēl izmēdīja viņu.

— Ne-lai-me . . . Posts tas ir un bankrots!

Saimniece gandrīz vai raudāja.

— Viss siens pagalam! Mēs esam beigti cilvēki!
Arī saimniekam balss drebēja.

— Visu nedēļu ar trim pļaujammašīnām . . . Trīsdesmit čangaļu man te uz šodienu bij salīgti. Līdz vakaram viss būtu kaudzē . . . Par trīssimts tūkstošiem es tagad esmu bēte.

Mācītājs sajūtās dziļi nelaimīgs un vainīgs.

— Bet kā es to varēju zināt . . . Man nebij ne jausmas . . . Visi viņi brēca: lietu! lietu!

— Ak jums jāklausa, ko viņi brēc! Pagaidījis jel kaut līdz ritam. Ilgāk jau mums arī nevajadzēja. Bet mūsu labums viņam bijis nebijis.

Lūču saimniece stāvēja saņemtām rokām un grozīja galvu.

— Vai tad tik vien? Paskaties, kā tie tevi vēl putina laukā.

Arī mācītājs jau redzēja. Salīgtie čangaļi, grābekļus nometuši, blāķi saguluši, slaistīja kājas. Daži spēlēja kārtis, viens pļerkšķināja harmoniku, bet divi zeņķi mēģināja dancot pa nopļauto pļavu.

Saimnieks pakratīja dūri.

— S-sātani! Trīs spaiņi putras pusdienā un pus-pods silķu! Nu tikai gaida vakariņas un algu lai var dabūt. Kāda viņiem bēda, ja tu esi izputināts līdz kreklam.

— To mantu! To lielo mantu! Un viņš tišu

prātu liek, lai gāž lietu virsū! Lai pūdē vien visu kopā!

Bet nu arī mācītājam sanāca dusmas.

— Jūs runājat kā dumi. Itin kā es varētu apstellēt visu, kas jums te kuru reizi vajadzīgs.

— Kā nevarat? Priekš kā tad jūs esat? Par ko tad jūs tur tā stāpījāties pa to kanceli? Teātri jūs spēlējat? Kumēdiņus rādījat?

Mācītājam atbilde aizspriedās kaklā, bet tiem jau arī nekādas atbildes nevajadzēja. Lūču saimniece atvēcināja roku, it kā viņu pašu prom aizslaucīdama.

— Ak, ko nu te vēl runāt ar tādu! Mācītājs prātam, bet tīros razbainieka darbus strādā!

Lūču saimnieks jau rāva savu saimnieci aiz rokas prom.

— Netērgo tu tik daudz ar tādu! Lai viņš iet ratā! Acu galā lai vairs nerādās! Es tikai godīgus cilvēkus laižu savā mājā.

Un, kad mācītājs Ludvigs Kalnpēters izbrida atpakaļ aploka dūksnāju, tie abi jau nozuda mājā, durvis tā aizsīdami, it kā tās savu mūžu vairs nebūtu veramas vaļā.

Bet arī tas vēl nebij viss. Ar suņiem kaudamies, mācītājs pamanīja ābeļdārzā pastaigājamies Māli ar vēl vienu. Tas vēl viens bij tālavietis Spura, un Māle skatījās viņam tik dedzīgi acīs, ka mazāko šaubu vairs nevarēja būt, uz kuriem pēkšņi novērsusies arī viņas sirds.

Ar suņiem kaudamies, mācītājs Ludvigs Kalnpēters gāja atpakaļ uz savām mājām. Nikniem rējie-

niem pa vidu maisījās vekselis par divdesmit, Pirmā galdnieku savienība un mēbeles par sešdesmit četri... Un vēl daudz daudz kas no tādas pašas sugas! Tas bij gatavais posts! Tā bij izputēšana no zemes virusus.

Mācītājs Ludvigs Kalnpēters gāja sakumpis, lak-kurpēm slapjo smilgu sliedēdams. Un sajutās kā mā-koņiem cauri izkritis un pats salijis slapjš līdz kau-liem...

1930.

Андрей Упит

УБИЙЦА РОЗ

Избранные рассказы

Издательство «Лиесма»

На латышском языке

Художник Г. Кроллис

SATURS

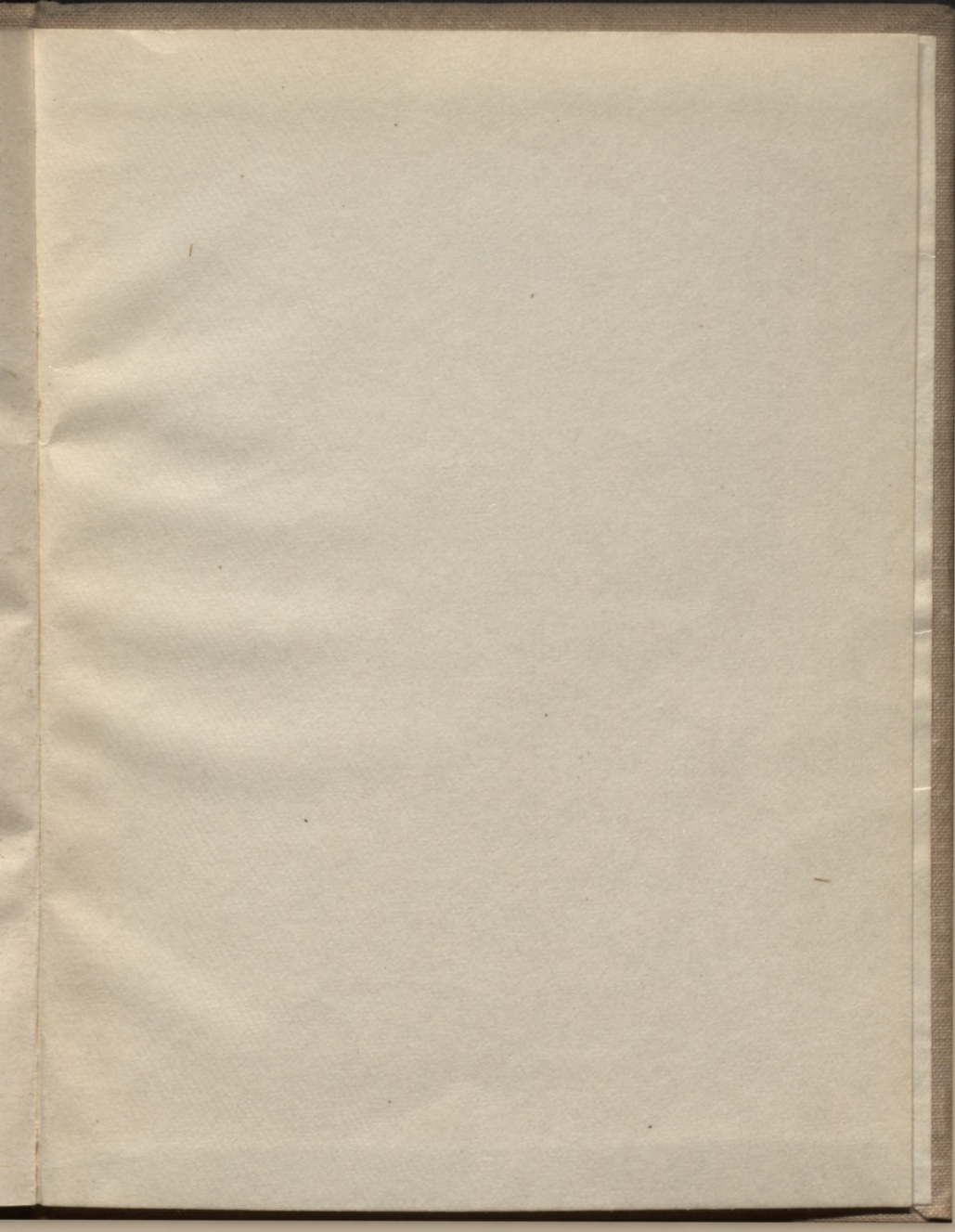
Romantiķis	5
Stāsts par mironi	19
Sirdsapziņa	37
Maize	46
Cēloņi un sekas	66
Rožu slepkava	106
Aiz paradīzes vārtiem	135
Žurdans un Bigonets	148
Pēc beidzamā piliena	179
Stāsts par mācītāju	196

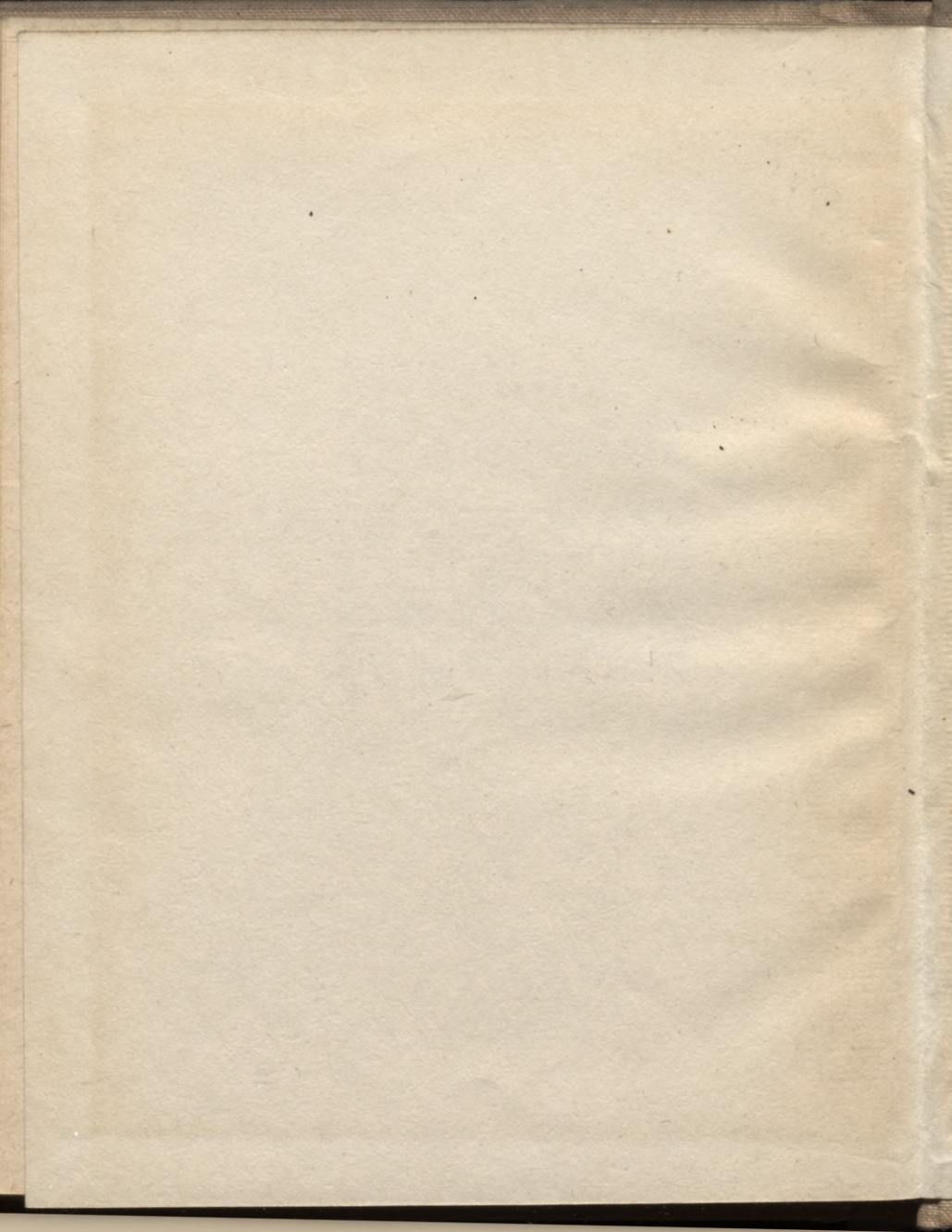
Andrejs Upīts
ROZU SLEPKAVA

Redaktore E. Grīnberga. Māksl.
redaktors A. Jēgers. Tehn. redaktore
N. Kļava un V. Blaua. Korektore
L. Ozoliņa.

Nodota salikšanai 1967. g. 11. septembrī.
Parakstīta iespiešanai 1967. g. 13. novembrī.
Tipogr. pap. Nr. 1, formāts 70×108/32. 6,75 fiz. iespiedl.; 9,25 uzsk.
iespiedl.; 8,59 izdevn. l. Metiens 15 000
eks. Maksā 41 kap. Izdevniecība «Liesma»,
Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 21350/D 3 3.
Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes
Preses komitejas Poligrāfiskās rūpniecības
pārvaldes 1. tipogrāfijā Rīgā, Blaumaņa
ielā 38/40. Pasūt. Nr. 5300-n.

L2

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069166

